

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

UZUN SÜRELİ MÜLTECİLİK BAĞLAMINDA UYUM
ADANA'DAKİ SURİYELİLER ÖRNEĞİ

Tunahan AKDAŞ

DOKTORA TEZİ

GAZİANTEP - 2025

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ KABUL VE ONAY FORMU

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Tunahan AKDAŞ tarafından hazırlanan “Uzun Süreli Mültecilik Bağlamında Uyum: Adana’daki Suriyeliler Örneği” başlıklı tez, 16/01/2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu/Üniversitesi</u>	<u>İmzası:</u>
Tez Danışmanı	Prof Dr. Emel TOPÇU	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Başkanı	Prof. Dr. Ercan SEYHAN	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Tuba BÜYÜKBEŞE	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Mahmut KAYA	Harran Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Hakan GÜLERCE	Harran Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ufuk AKBAŞ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Tunahan AKDAŞ
13/02/2025

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

UZUN SÜRELİ MÜLTECİLİK BAĞLAMINDA UYUM
ADANA'DAKİ SURİYELİLER ÖRNEĞİ

Tunahan AKDAŞ

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Emel TOPÇU

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, artık uzun süreli mültecilik tanımına giren Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Suriye kaynaklı göç durumunu, gelen aşamada uyum açısından derinlemesine incelemektir. Araştırma deseni olarak, bir konuyu karşılaştırmalı ve sürekli analiz yöntemi ile ele alarak, o konu ile ilgili verilerden teoriye ulaşmayı hedefleyen gömülü kuram seçilmiştir. Öznesi insan olan bu araştırma için nitel bir paradigma benimsenmiştir. Araştırmanın veri kaynağını ise genel olarak istatistiki bilgiler ile hukuksal düzenlemelerden oluşan doküman taraması ve saha araştırması oluşturmaktadır. Saha araştırmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış olup, 16 Suriyeli ve 16 yerel halktan olmak üzere toplam 32 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Veri kaynaklarından elde edilen bilgiler gömülü kuramın üç aşamalı kodlama süreciyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında, her iki toplum ile yapılan görüşmelerden temel uyum göstergeleri konusunda, Suriyeliler için zaman içinde göstergeler iyileşirken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için kamusal hizmetler konusunda bir güvenme ve yoksunluk hissi oluşmaya başladığı, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler mutluken ve temel güven duygusuna sahipken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerini mutlu ve güvende hissetmediği, kalışın uzaması ile kök salmak isteyen Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ortak bir noktada bulaşma isteği bulunurken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ise toplumlar arasına sınır koymaya başladığı, Suriyeliler giderek alışırken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının giderek uzaklaştığı, her iki toplum arasında etkileşimin neredeyse hiç olmadığı ve her iki toplumun da uyumu karşıdan beklediği tek taraflı bir uyum beklentisi içinde olduğu tespit edilmiştir. Bulgular doğrultusunda, uzatılmış mültecilik bağlamında her iki toplumun uyum süreçlerinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu ve zaman içerisinde değişime uğradığı görülmüştür. Sonuç olarak, toplumlar arasında sosyal etkileşimi ve uyum konusunda iş birliğini artıracak mekanizmaların ve politikaların hayata geçirilmesi uyum açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Zorunlu Göç, Uzun Süreli Mültecilik, Entegrasyon, Uyum

**HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT of POLITICAL SCIENCES and INTERNATIONAL RELATIONS**

**INTEGRATION IN THE CONTEXT OF PROTRACTED REFUGE
THE EXAMPLE OF SYRIAN REFUGEES IN ADANA**

Tunahan AKDAŞ

PHD THESIS

**Advisor
Prof. Dr. Emel TOPÇU**

ABSTRACT

The aim of this research is to conduct an in-depth examination of the integration of Syrian-origin migration from the perspectives of both citizens of the Republic of Türkiye and Syrians under temporary protection in Türkiye, which now falls under the definition of protracted refuge. Grounded theory is used as the research method, as it aims to develop a theory by analyzing a subject through constant comparative analysis. A qualitative paradigm has been adopted, as the study focuses on human subjects. The data sources of the study consist of a document review, which primarily includes statistical data and legal regulations, as well as a field study. In the field study, the semi-structured interview technique was employed. The total sample comprises 32 participants, including 16 Syrians and 16 Turkish citizens. Data obtained from the study were analyzed through the three-step coding process unique to grounded theory. The findings of the study indicate that while key integration indicators have improved for Syrians, Turkish citizens have begun to experience resentment and a sense of relative deprivation due to Syrians' access to basic public services. Syrians report feeling happy and safe in Türkiye. Conversely, Turkish citizens express feelings of unhappiness and insecurity regarding the presence of Syrians. As Syrians seek to establish common ground with the local community, Turkish citizens tend to create social boundaries between themselves and Syrians. Furthermore, as Syrians become more integrated, Turkish citizens increasingly feel alienated. Additionally, there is minimal social interaction between the two communities. Finally, both groups expect the other to adapt, leading to a one-sided expectation of integration. Based on these findings, it has been observed that the integration processes of both communities are multidimensional and evolve over time in the context of protracted refuge. In conclusion, the implementation of mechanisms and policies that promote social interaction and cooperation between communities is crucial for fostering meaningful integration.

Keywords: Migration, Forced Migration, Protracted Refuge, Integration, Harmonization

ÖNSÖZ

Ülkemizin 13 yıldır sürdürdüğü birlikte yaşama deneyimini derinlemesine inceleyerek hem ev sahibi hem de göçle gelen toplum açısından karşılaştırmalı bir analizini sunmak amacı ile yürütülen bu araştırma, tez danışmanım Prof. Dr. Emel TOPÇU olmasaydı gerçekleşemezdi. Araştırmanın fikir aşamasından savunmasına kadar geçen süreçte, her zaman yol gösteren, öğreten, yapıcı ve destekleyici tutumu için sonsuz müteşekkirim.

Bu süreçte tez jürimde yer alan, çalışma sürecimde bana yol gösteren ve her zaman olumlu desteklerini esirgemeyen Tez İzleme Komitesi üyeleri Prof. Dr. Tuba BÜYÜKBEŞE ve Pof. Dr. Ercan SEYHAN'a, Tez Savunma Jürisinde yer alarak bu çalışmanın eksiklerinin giderilmesinde pay sahibi olan Prof. Dr. Mahmut KAYA ve Doç. Dr. Hakan GÜLERCE'ye teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma, süreç içerisinde desteklerinden her zaman yararlandığım ve adını bu kısa sayfada anamadığım birçok kişinin değerli yardımları ile hayat buldu. Her birine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Uzun doktora çalışma süreci içerisinde büyük bir sabır gösteren ve her zaman yanımda olan sevgili eşim Burçak AKDAŞ ve biricik çocuklarım Ömer Faruk AKDAŞ ile Melike AKDAŞ en büyük teşekkürü hak ediyorlar.

Tunahan AKDAŞ
Gaziantep - 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
TABLolar VE ŞEKİLLER	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.1.1. Türkiye ve Uyum.....	8
1.2. Araştırmanın Amacı	14
1.3. Araştırma Sorusu	15
1.3.1. Araştırmanın Alt Soruları	16
1.4 Literatür Taraması	18
1.5. Araştırma Yöntemi	29
1.6. Araştırmanın Önemi	29
1.7. Sınırlılıklar.....	30
1.8. Araştırma Planı.....	30
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	32
2.1. Göç	32
2.1.1. Etimolojik Köken	32
2.1.2. Göçün Sınıflandırılması.....	32
2.1.3. Göç Öznelerinin Sınıflandırılması.....	34
2.1.3.1. Türk Hukuku Açısından Göç Terimleri.....	37
2.1.4. Uzatılmış Mültecilik	39
2.1.5. Mülteciliğin Nihai Çözümleri.....	41
2.1.5.1 Gönüllü Geri Dönüş	41
2.1.5.2. Yerel Entegrasyon	43
2.1.5.3. Üçüncü Bir Ülkeye Yerleştirme	45
2.1.6. Göç Teorileri.....	47
2.1.6.1. Klasik Göç Teorileri	47
2.1.6.2. Göçün Başlangıç Teorileri.....	48
2.1.6.3. Göçün Devamı Teorileri	49
2.1.6.4. Zorunlu Göç Teorileri.....	51
2.2. Uyum	52
2.2.1. Asimilasyon	52
2.2.2. Kültürlenme	55
2.2.3. Çokkültürlülük.....	56
2.2.4. Entegrasyon	57
2.2.4.1. Entegrasyon Göstergeleri	59

2.2.4.2. Mülteciler için Uyum	60
3. YÖNTEM	62
3.1. Araştırma Yöntemi	62
3.2. Araştırma Deseni	63
3.2.1. Gömülü Kuram	64
3.2.1.1. Teori Ortaya Çıkarma	65
3.2.1.2. Literatür Taraması	66
3.2.1.3. Gömülü Kuram Türleri	68
3.2.1.3.1. Klasik Yaklaşım ve Sistematik Yaklaşım	68
3.2.1.3.2. Yapısalcı Yaklaşım	69
3.2.1.3.3. Postyapısalcı yaklaşım (Durumsal Analiz)	70
3.3. Evren ve Örneklem	71
3.3.1. Teorik Örnekleme	73
3.4. Varsayımlar	74
3.5. Kapsam ve Sınırlılıklar	74
3.6. Veri Toplama	74
3.6.1. Veri Toplama Araçları	75
3.6.1.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları	76
3.6.2. Görüşmelerin Gerçekleştirilmesi	78
3.7. Verilerin Analizi	79
3.7.1. Kodlama	79
3.7.2. Teorik not (memo) yazımı	81
3.7.3. Teorik Doygunluk	82
3.8. Güvenirlik ve Geçerlik	83
3.9. Etik İlkeleri	86
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	88
4.1. Örneklem	91
4.1.1. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Katılımcılar	91
4.1.2. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları	93
4.2. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Kişiler	94
4.2.1. Temel Uyum Göstergeleri	94
4.2.1.1. Barınma	94
4.2.1.2. Eğitim	96
4.2.1.3. İş Gücü Piyasasına Erişim	98
4.2.1.4. Sağlık Hizmetleri ve Diğer Kamusal Hizmetler	101
4.2.2. Hak Bilinci ve Kurallara Uyma	103
4.2.3. Mutlu Olma ve Güvende Olma Durumu	106
4.2.4. Sosyal İlişkiler	110
4.2.5. Alışma ve Kalma Durumu	112
4.2.6. Kimlik ve Kültür	116
4.3. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları	118
4.3.1. Temel Entegrasyon Göstergeleri	118
4.3.1.1. Barınma	118
4.3.1.2. Eğitim	121
4.3.1.3. İşgücü Piyasasına Erişim	122
4.3.1.4. Sağlık ve Diğer Kamusal Hizmetler	126
4.3.2. Hak Bilinci ve Kurallara Uyma	128

4.3.3. Mutlu Olma ve Güvende Olma Durumu	131
4.3.4. Sosyal İlişkiler	134
4.3.5. Alışma ve Kalma Durumu	135
4.3.6. Kimlik ve Kültür.....	143
5. TARTIŞMA.....	147
5.1. Temel Uyum Göstergeleri	148
5.1.1. Barınma	148
5.1.2. Eğitim	151
5.1.3. İş Gücü Piyasası	153
5.1.4. Sağlık ve Diğer Kamu Hizmetleri	156
5.2. Güvende olma.....	158
5.2.1 Mutlu olma	160
5.3. Kimlik ve Kültür.....	163
5.4. Birlikte Yaşama	166
5.5. Sosyal Etkileşim	169
5.6. Uyum	172
5.7. Formel Teori (Denemesi)	175
5.7.1. İyileşmeye karşı Kötüleşme.....	176
5.7.2. Güvene karşı Güvensizlik.....	178
5.7.3. Benzemeye karşı Ayrışma	178
5.7.4. Alışmaya karşı Uzaklaşma	179
5.7.5. Etkileşimsizlik	180
5.7.6. Tek Taraflı Uyum	180
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	183
6.1 Sonuç	183
6.2. Temel Bulgular	188
6.3. Akademik Araştırmalara Katkı.....	196
6.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	197
6.5. Öneriler.....	198
6.6. Diğer Araştırmacılara Öneriler	200
KAYNAKÇA.....	203
EKLER.....	219
EK-1 Geçici Koruma Altındaki Katılımcılar için Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	219
EK-2 Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları için Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu..	221
ÖZGEÇMİŞ	225

KISALTMALAR

AFAD	:Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
bkz.	:Bakınız
BM	:Birleşmiş Milletler
BMİHYK	:Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
BMMYK	:Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ÇSGB	:Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
eds.	: Editörler
GKA	:Geçici Koruma Altındaki Kişi/ler
GİB	:Göç İdaresi Başkanlığı
GGD	:Gönüllü Geri Dönüş
IOM	:International Organization for Migration/Uluslararası Göç Örgütü
M	:Mülteci
m.d.	:Mevcut değil
MIPEX	:The Migrant Integration Policy Index/Göçmen Entegrasyon Politika Endeksi
OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
s/ss	:Sayfa/lar
SUYE	:Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi Programı
T	:Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı
TDK	:Türk Dil Kurumu
TÜİK:	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜÜY	: Üçüncü Bir Ülkeye Yerleştirme
v.d.	: Ve diğerleri
YE	: Yerel Entegrasyon
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLolar VE ŞEKİLLER

Tablolar

Tablo 1. Yıllara G6re Uluslararası G6çmen Sayıları	3
Tablo 2. Yıllara G6re Zorunlu G6ç Sayıları	4
Tablo 3. Yıllara g6re Nihai 6z6m Sayıları	5
Tablo 4. Yıllara G6re lkemizde Yaşayan Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sayısı	6
Tablo 5. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Kişilerin Genel G6n6ll6 Geri D6n6ş Sayıları	7
Tablo 6. Yıllara g6re G6n6ll6 Geri D6n6ş Sayıları	43
Tablo 7. Yıllara G6re Vatandaşlık Verilen M6lteci Sayıları	44
Tablo 8. Yıllara g6re ç6nc6 bir ülkeye Yerleştirme Sayıları	47
Tablo 9. Açık ve Eksensel Kodlama	90
Tablo 10. Seçici Kodlama	148

Şekiller

Şekil 1. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Katılımcıların Yaş Durumu.....	91
Şekil 2. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Katılımcıların ocuk Sayısı.....	92
Şekil 3. Uzatılmış Kalışın Unsurları.....	182

1. GİRİŞ

İnsanoğlu, tarih sahnesine çıktığı ilk dönemlerden beri hareket halindedir. Bu nedenle, göç insanoğlunun ortak hafızasında önemli bir yer tutmaktadır. Dahası, insanoğlu aynı yerden başlayan göç hareketi ile dünyaya yayılmıştır. Göç zamanları ve şekilleri üzerindeki tartışmalar halen devam ediyor olsa da (Lopez, van Dorp ve Hellenthal, 2015) ilk insanların Afrika'dan dünyanın diğer bölgelerine göç ettiği bilimsel olarak kanıtlanmış bir gerçektir (Tattersall, 2009; Stringer, 2012). Dolayısıyla, göç hareketlerinin motivasyonu, yoğunluğu ve güzergâhı zaman içinde değişiklik gösterse de göç olgusu insanlık tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır (Bellwood, 2013:4).

Göç olgusunun uluslararası bir sorun haline gelmesi Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında yeni sınırların oluşması ve bu sınırların kapatılmasıyla ortaya çıkmıştır (Simpson, 1938:607). Birinci Dünya Savaşı sebebi ile 9,5 milyon kişi mültecilik ile karşı karşıya kalmıştır (Marrus, 1985:51). Bunlardan Türkler, Bulgarlar ve Yunanlar için bu durum mübadelelerle çözülsede (Simpson, 1938:607) -Avrupa dışında yaşayan Türkler de dahil- bunların dışında kalan kişiler için sorun devam etmiştir. Bu sebeple göç ile ilgili ilk uluslararası örgütlü faaliyetler Milletler Cemiyetinin 1921'de Fridtjof Nansen'i Rus Mülteciler için Yüksek Komiser olarak görevlendirmesiyle başlamıştır (Holborn, 1939:125).

Yıllar içinde Rus mültecilerin durumu çözüme kavuşmazken, Alman mültecilerin sayısı da artmaya başlamıştır (Holborn, 1939:134). 1938'de Almanya'nın Avusturya'yı ilhak etmesiyle birlikte, burada yaşayan Yahudilerin durumu da problemli bir hal almıştır (Marrus, 1985:166-8). Bu gelişmelerin ardından, uluslararası göçle ilgili ilk daimî kuruluş, 1938 yılında yine Milletler Cemiyeti bünyesinde, Yahudiler için oluşturulan Hükümetler arası Göç Komitesi olmuştur (Lippert, 1999:301).

Milyonlarca insanın yalnızca savaş sırasında hayatını kaybettiği İkinci Dünya Savaşı süresince, yaklaşık 30 milyon insan yerinden edilmiş ve savaşın sonunda 11 milyon insan kendi ülkelerinin sınırları dışında kalmıştır. Bu insanların büyük çoğunluğu evlerine geri dönebilmişken, dönemeyen "son milyon" için Uluslararası Mülteci Örgütü kurulmuştur (Zolberg, Suhrke ve Aguayo, 1989:21). Daha sonra, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmuş ve mültecilik sorunu ile iş birliği içinde mücadele için 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme (1951 Mülteci Sözleşmesi) imzalanmıştır. Özellikle

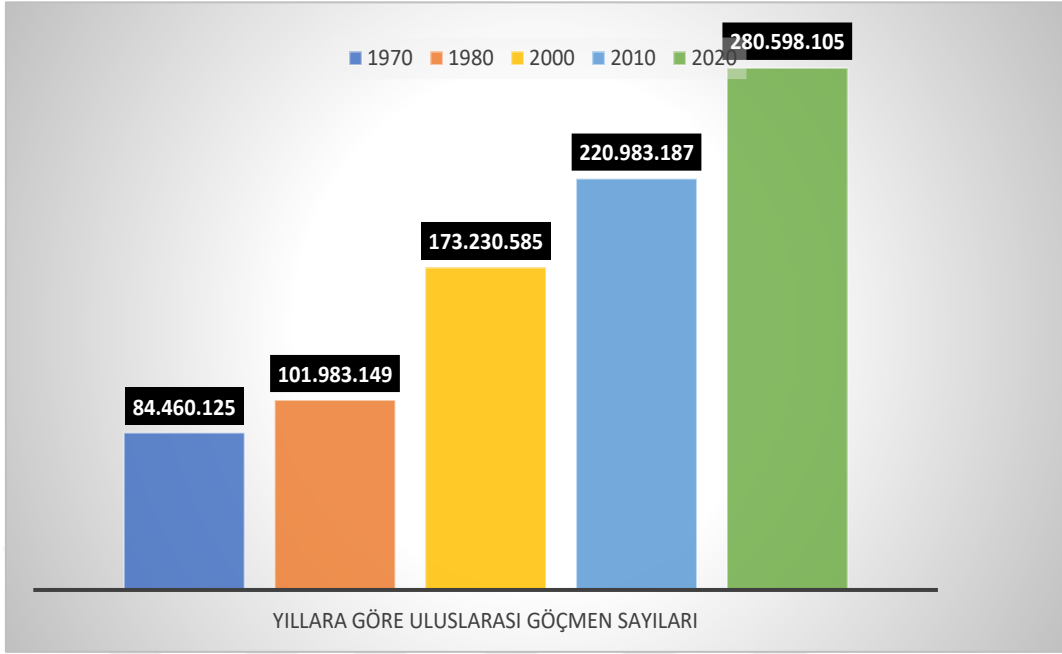
Vietnam savaşı sonrasında, Güneydoğu Asya ve Afrika kaynaklı göçler nedeniyle (McBrien, 2017:114) 1951 Mülteci Sözleşmesi 1967 yılında Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü (1967 Protokolü) ile revize edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Avrupa dışında, özellikle Asya ve Afrika'da yaşanan şiddet olayları bu bölgelerde mülteci sorunun hızla artmasına neden olmuştur. 1980'lerin sonunda bu bölgelerde 15,4 milyon kişi mülteci durumuna düşerken en az 17 milyon kişi de kendi ülkelerinde yerlerinden edilmiştir. Dahası, Çin Devrimi, Kore Savaşı, Küba ve Meksika Devrimleri ile Afrika'da yaşanan şiddet olayları 1940'lardan sonra bu bölgelerde de en az 40 milyon kişinin mülteci durumuna düşmesine sebebiyet vermiştir (Zolberg, Suhrke ve Aguayo, 1989:228-9).

1992 yılında 18 milyona yaklaşan mülteci sayısı, bu yıldan sonraki on yıllar boyunca azalma eğilimine girmiştir. Ancak Ortadoğu'da yaygın halk hareketleri ile başlayan ve yer yer iç savaşa dönüşen gelişmeler neticesinde dünya üzerindeki mülteci sayısında hızlı ve ciddi bir artış görülmüştür. Arap Baharı'nın başladığı ve yayıldığı 2010 yılı ve 2011 yılında dünya üzerindeki mülteci sayısı 10,5 milyon civarındadır (BMMYK, 2024a:m.d.). 2013 yılının sonunda ise zorunlu göç sebebi ile yerinden eden kişi sayısı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa 50 milyonun üzerine çıkmıştır (BMMYK, 2014:m.d.). 2023 yılı sonu itibari ile zorunlu göç sebebi ile yerinden edilen kişi sayısı 117 milyonu aşarken mülteci sayısı ise 31,6 milyon kişi olmuştur (BMMYK, 2024b:2). Türkiye Cumhuriyeti de sınır komşularında yaşanan karışıklar sebebi ile göç hareketlerinden etkilenmiştir. Ülkemiz 2011 yılında Suriye'de başlayan gösterilerin çatışmaya dönüşmesi sebebi ile Suriye'den Türkiye'ye yönelik yoğun bir göç hareketine maruz kalmıştır.

1.1. Problem Durumu

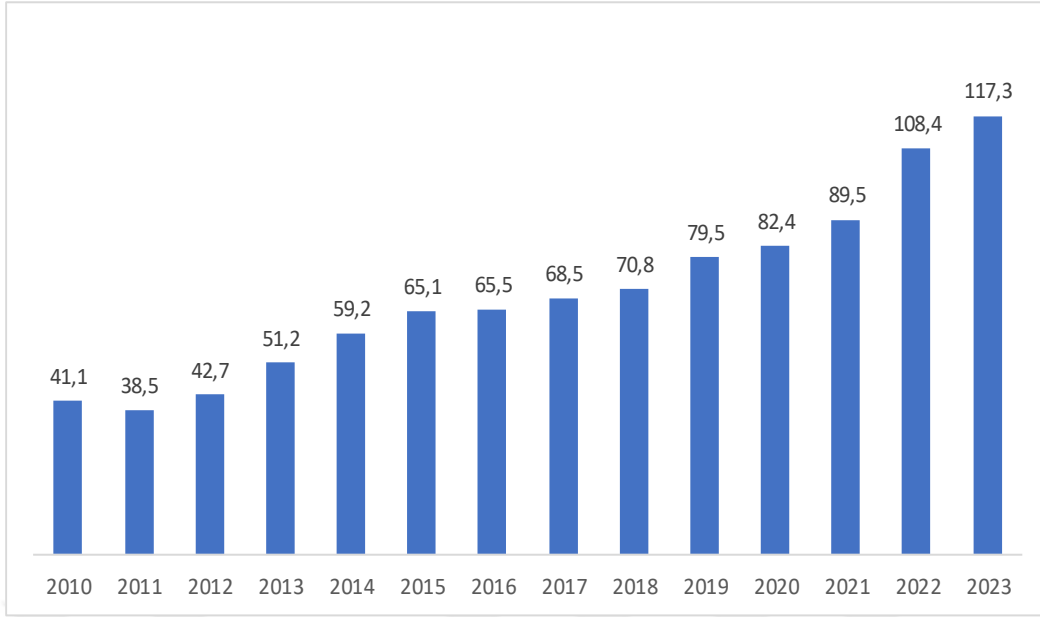
Uluslararası göçmen sayısı her geçen gün artmaya devam etmektedir (bkz. Tablo 1). Günümüzde uluslararası göçmen sayısı Birleşmiş Milletler (BM) Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı Nüfus Bölümü (2020a:1) verilerine göre, 281 milyon kişiye yaklaşmış bulunmaktadır. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 3,6'sı uluslararası göçmen olarak yaşamaktadır. Uluslararası göçmenlerin yarısından fazlası Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaşamaktadır. Bölgesel olarak, Avrupa 87 milyon kişi ile en çok uluslararası göçmene ev sahipliği yaparken, Kuzey Amerika 59 milyon göçmene ev sahipliği yapmaktadır (BM, 2020b:8).

Tablo 1. Yıllara Göre Uluslararası Göçmen Sayıları

(Kaynak: McAuliffe ve Oucho, 2024:22).

Bununla birlikte, kendi istekleri dışında ikamet ettikleri yerlerden zorunlu olarak ayrılmak zorunda kalan insan sayısı her yıl artmaya devam etmektedir (bkz. Tablo 2). Zorunlu göç nedeniyle yerinden edilen kişi sayısı, 2023 yılı itibarıyla 117,3 milyona ulaşmıştır. Bu kişilerin 31,6 milyonu mülteci, 68,3 milyonu ülke içinde yerinden edilmiş kişi, 6,9 milyonu sığınmacı, 6 milyonu BM koruması altındaki Filistinliler ve 5,8 milyonu ise uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilerden oluşmaktadır (BMMYK, 2024b:2).

Tablo 2. Yıllara Göre Zorunlu Göç Sayıları

(Kaynak: BMMYK, 2020:7; BMMYK, 2021:2; BMMYK, 2022:2; BMMYK, 2023a:2; BMMYK, 2024b:2)

Çalışmalar tarafından (BMMYK, 2020:4; Anzellini, Benet, Hajzmanová ve Leduc,2021) “yer değiştirme on yılı” olarak adlandırılan 2010-2019 yılları arasında zorunlu göç sebebi ile yerinden edilen kişi sayısı 2010 yılına göre iki katına ulaşırken (BMMYK, 2020:8), son yıllarda zorunlu göç nedeni ile göç eden kişi sayısı bu sayının üç katını aşmış bulunmaktadır (BMMYK, 2024b:15). Bununla birlikte, artan mülteci sayısına karşın, mülteciliği ortadan kaldırmaya yönelik çözümlerin yetersiz kalması önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu bağlamda, mültecilik durumunun sona erdirilmesi için, BM tarafından hedeflenen nihai çözümler gönüllü geri dönüş (GGD), üçüncü bir ülkeye yerleştirme (ÜÜY) ve yerel entegrasyondur (YE) (BMMYK, 2024b:39). BMMYK (2024b:41-42)’ne göre, 2023 yılında gönüllü geri dönüş kapsamında ülkesine dönen mülteci sayısı yaklaşık 1,1 milyon kişidir. Ülkesine dönen mültecilerin büyük çoğunluğu Güney Sudan ve Ukrayna kaynaklı mültecilerdir. Suriye kaynaklı mültecilerden sadece 37,600’ü gönüllü geri dönüş yapmıştır. Bunlardan yaklaşık 20 bini, Türkiye’den ülkelerine dönmüştür. Üçüncü bir ülkeye yerleştirilen mülteci sayısı ise yaklaşık 158,700’dür. Bununla beraber, sığınma ülkesinde vatandaşlık verilerek yerel entegrasyon yoluyla mültecilik statüsüne son verilen kişi sayısı ise yaklaşık 30,800 kişidir.

	GGD	ÜÜY	YE
2010	197579	98719	11515
2011	531868	79727	4253
2012	525902	88918	5163
2013	385651	98359	22882
2014	126767	105148	32114
2015	201387	106997	31934
2016	552219	172797	22911
2017	384887	102709	73325
2018	519321	92348	62537
2019	317181	107729	54941
2020	250951	34383	33746
2021	429234	57436	56585
2022	1356261	114242	50205
2023	1052074	158591	30655

Tablo 3. Yıllara göre Nihai Çözüm Sayıları

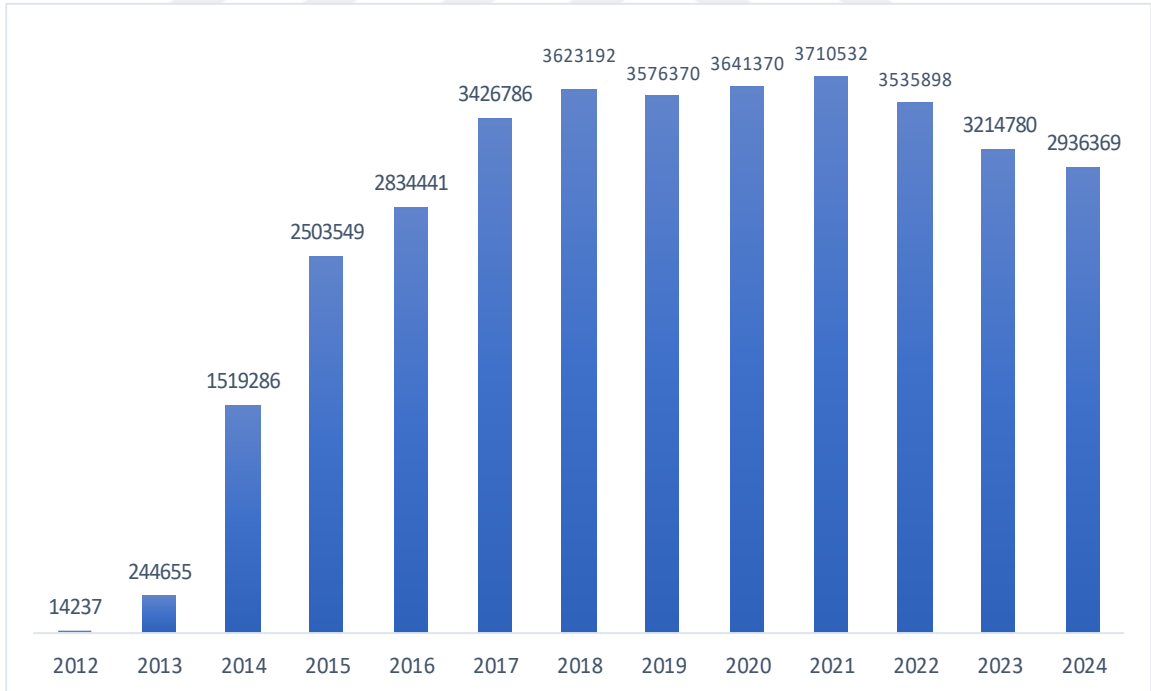
(Kaynak: BMMYK, 2024a:m.d)

Yukarıda belirtilen çözümler karşısında atılan yetersiz adımlar, mülteciliğin uzun sürelere yayılmasına sebep olmaktadır. Küresel mültecilik durumlarının neredeyse üçte ikisi (yüzde 66) çözümsüz bir hale dönüşmüştür (BMMYK, 2024b:21). Çözümsüz durumlara kayıt dışı kalışların dâhil edilmediği göz önüne alındığında, esasında sayının çok daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Hal böyle olunca, zorunlu sebeplerle yerinden edilen kişileri bir şekilde misafir eden ülkeler için bu konu çözümsüz bir sorun kaynağı haline gelmektedir.

Yakın coğrafyamızda yer alan Filistin, Afganistan, Irak ve Suriye mülteci krizleri, çözümsüz göç sorunlarının başında gelmektedir (BMMYK, 2024a:m.d). Nihai çözümlerin sorunun çözümünde yetersiz kalması ve daha önceki durumlar çözülmeden ortaya çıkan yeni mültecilik durumları ile beraber mülteci sayısının her geçen sene daha da artmasına sebep olmaktadır. Bu durumda da mültecilik “kalıcı,

kronik ve tekrarlayan” (Loescher ve Milner, 2008: 23) bir hal almakta ve bir çözüme kavuşmaktan uzaklaşmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti, içinde bulunduğu coğrafyanın etkisiyle son yıllarda kitlesel göç hareketlerinin hedef ülkesi haline gelmiştir. Bununla birlikte, özellikle Avrupa ülkelerinin değişen göç rejimleri nedeniyle, normalde Avrupa’ya gitmeyi hedefleyen göçmenler için transit ülke olma konumundan çıkarak, Avrupa’ya gitmeyi bekledikleri uzatılmış kalış ülkesine dönüşmüştür. Örneğin, Türkiye için transit göçmen sayılan düzensiz Afgan göçmen sayısı pandeminin başladığı 2020 yılında azalsa da 2018 yılında 100 bini, 2019 yılında ise 200 bini aşmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB], 2024d: m.d.). Türkiye’ye yönelik göçün değişen doğası, ülkemizin uluslararası göçmen istatistiklerine de yansımıştır. Özellikle, Suriye kaynaklı kitlesel göçler sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti 2014 yılından itibaren uluslararası hukuka göre dünya üzerinde en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. GİB’in (2024a:m.d.) 05.12.2024 tarihli istatistikî verilerine göre, geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 2.936.369 kişidir.

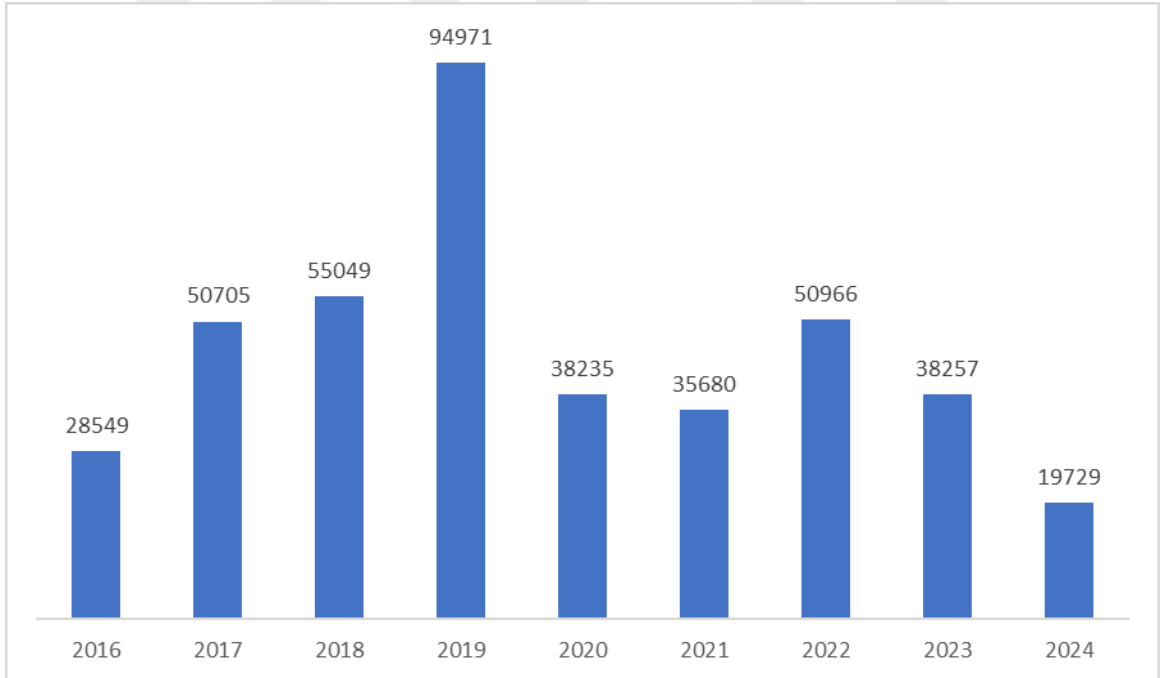

Tablo 4. Yıllara Göre Ülkemizde Yaşayan Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sayısı

(Kaynak: GİB, 2024a: m.d.)

Tunus'ta bir sokak satıcısının kendini yakmasıyla başlayan ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan halk hareketleri, Suriye Arap Cumhuriyeti'ne de sıçramıştır. 2011 yılında Deraa'da başlayan protestolar, ülkenin diğer bölgelerine de yayılmış ve Suriye hükümetinin bu protestolara şiddetle karşılık vermesi sonucunda ülke iç savaşa sürüklenmiştir (Anadolu Ajansı, 2014, Mart 14:m.d.). 2010 yılı itibarıyla Birleşmiş Milletler verilerine göre nüfusu yaklaşık 20 milyon olan Suriye Arap Cumhuriyeti'nde, 2020 itibarıyla toplamda 13,5 milyon kişi zorunlu göç kapsamında mülteci durumuna düşmüştür. Bu kişilerin 6,8 milyonu ülkelerinin dışında mülteci konumundayken, geri kalanlar ise ülke içinde yerinden edilmiş kişi statüsüne sahiptir (BMMYK, 2021:7).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin 14 Eylül 2021'de yayımladığı Suriye Raporu'nda, süregelen saldırılar, keyfi ve iletişimsiz tutuklamalar ve temel barınma hakkının sağlanamaması nedeniyle Suriye'ye kalıcı ve insan onuruna yakışır bir geri dönüşün henüz mümkün olmadığı açıkça ifade edilmiştir. Ülke içinde bir çözümün uzak olması ve buldukları ülkelerde mültecilik statülerinin uzaması, Suriyelileri geçicilikten kalıcılığa sürüklemektedir (İçduygu, 2017:29).

Tablo 5. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Kişilerin Genel Gönüllü Geri Dönüş Sayıları (30..06.2024 itibarıyla)

(Kaynak: BMMYK, 2024c:m.d.)

Bu durumdan en çok etkilenen ülkelerin başında, uluslararası hukuka göre dünyada en fazla mülteci nüfusuna sahip ülke olan Türkiye Cumhuriyeti gelmektedir. Tablo 2’de de görüldüğü gibi, mülteci nüfusunda herhangi bir azalma olmadığı gibi, sorunun çözümü konusunda da herhangi bir gelişme kaydedilmemiştir. Tablo 4’ten de anlaşıldığı üzere, Suriye kaynaklı göç hareketlerinde son yıllarda gözle görülür bir yavaşlama gerçekleşmiş olsa da BM’nin nihai çözümleri kapsamında Türkiye Cumhuriyeti’nin ev sahipliği yaptığı Suriyeli geçici koruma altındaki kişi sayısında kayda değer bir azalma yaşanmamıştır. Türkiye, ülkeleri dışında yaşayan Suriyelilerin %68’inden fazlasına ev sahipliği yapmaktadır (BMMYK, 2004c:m.d.). BMMYK (2024d:3) verilerine göre, 2016 yılından bu yana ülkemizden gönüllü geri dönüş yoluyla ayrılan toplam Suriyeli sayısı 186.639’dur. 30 Haziran 2024 itibarıyla, yalnızca 2024 yılında ülkemizden ayrılan Suriyelilerin sayısı ise 9.016’dır.

Bunun yanı sıra, BM’nin nihai çözümleri kapsamında gerçekleştirilen uygulamalar da ülkemizde yaşayan geçici koruma altındaki kişi sayısında belirgin bir azalmaya neden olmamıştır. 2014-2019 yılları arasında, ülkemizden üçüncü bir ülkeye yerleştirilen Suriyelilerin sayısı 17.739, birebir formülü kapsamında ülkemizden ayrılan Suriyeli sayısı ise 30.184’tür (GİB, 2024a: m.d.). Bununla birlikte, 2017 yılından itibaren ülkemizden ayrılan toplam Suriyeli sayısı 821.579 kişi iken, Suriye’de yaşanan rejim değişikliği (Anadolu Ajansı, 2024, 9 Aralık: m.d.) sonrasında dahi ülkemizden ayrılan Suriyeli sayısı yalnızca 81.576 olmuştur (GİB, 2025: m.d.).

Diğer taraftan, ülkemizden ayrılan Suriyeli sayısının yıllar içinde toplam nüfuslarına oranla oldukça düşük kaldığı (bkz. Tablo 5) ve İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada (NTV, 2023, 9 Kasım: m.d.), vatandaşlık verilen Suriyeli sayısının yaklaşık 238 bin olduğu göz önüne alındığında, BM tarafından önerilen nihai çözümlerin yeterli olmadığı görülmektedir.

Bununla birlikte, Suriye’de yaşanan gelişmelere rağmen bu ülkeye geri dönüşlerin hâlâ güvenli ve yeterli olmaması nedeniyle, Türkiye Cumhuriyeti’nin ev sahipliğinin bir süre daha devam etmesi muhtemeldir. Bu durumda, geçici koruma altındaki kişiler (GKA) ile ev sahibi toplum arasındaki etkileşimin durumu ve bu sürecin nasıl ilerleyeceği önemli bir konu haline gelmektedir.

1.1.1. Türkiye ve Uyum

2010 yılının sonlarında başlayan Arap Baharı ve akabinde gelişen halk hareketleri sonucunda, yakın coğrafyamızda iç savaşa varan olaylar meydana

gelmiştir (Anadolu Ajansı, 2014, Mart 14: m.d.). Sınır komşumuz Suriye Arap Cumhuriyeti'nde yaşanan iç savaş sonucunda ise ülkemize yoğun bir göç dalgası olmuştur. GİB (2024a:m.d.) verilerine göre, ülkemiz 2.936.369 geçici koruma altındaki kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Bu kişilerin büyük kısmı, resmi statüleri mülteci olmasa da tanım itibari ile uzatılmış mültecilik kapsamında yer alan kişilerdir. Bu noktada, ülkemizin göç ve uyum konusunda yapmış olduğu politika ve çalışmaları incelemek uygun olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti, göç ile ilgili hukuki düzenlemelerinde uzun bir süre vatandaş ve yabancı kavramı dışında bir ayrıma gitmemiştir. Bu bağlamda, ülkemizde göç ile ilgili ilk düzenleme, 2006 yılında 5543 sayılı numarası ile yenilenen 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu'dur. İskân Kanunu, mülteciyi ziyade, Türk kanı ve soyundan olan göçmen üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yabancılar ile ilgili iş ve işlemler bir süre bu kanuna göre devam etmiştir. İskân Kanununun kapsamadığı yabancılarla ilgili ilk düzenlemeler ise, her ikisi de 1950 yılında yayınlanan 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir. Bunlarla beraber, ülkemiz 1951 tarihli "Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi"ni 1961 yılında ve aynı sözleşmenin 1967 tarihli değişiklik protokolünü ise 1968 yılında kabul etmiştir. Bununla birlikte, 1953 tarihli 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi' olarak anılan, "İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme"yi de 1954 tarihinde onaylamıştır. Ancak, kabul edilen uluslararası anlaşmalara rağmen, ulusal hukuk bağlamında mülteci kavramı herhangi bir yasal düzenleme kapsamına alınmamıştır.

Mültecilik ile ilgili ilk yasal düzenleme, 1994 yılında "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile yapılmıştır. 2013 yılında ise, değişen göç hareketlerine cevap verebilmek ve Avrupa Birliği'ne uyum kapsamında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla hem yabancılar hem de uluslararası koruma ile ilgili tanımlamalar yapılmıştır. Kanunla beraber, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş olup 2023 yılında kurum Başkanlığına dönüştürülmüştür.

Suriye kaynaklı göç hareketlerinin başlamasının üzerinden 13 yıl geçmişken, bu süre içerisinde ülkemizde yaşamaya devam eden geçici koruma altındaki kişilerin uyumu büyük önem taşımaktadır. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 96. Maddesinde uyum başlığı altında şu maddelere yer verilmiştir:

(1) Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir. (2) Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir. (3) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır.

Uyum, Göç İdaresi (2017:48) tarafından “Göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreci ifade etmektedir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde uyum, toplumun ve göçmenin karşılıklı ve aynı ölçüde çaba göstereceği iki yönlü dinamik bir ilişki olarak ele alınmakta; göç ile gelenlerin kendileriyle ilgili konularda edilgen değil, aktif katılımcı olduğu bir süreç olarak planlanmaktadır. Uyum programları ise isteğe bağlı faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, “uyum; ne asimilasyon ne de entegrasyondur. Göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan süreçtir” (GİB, 2017:25).

GİB (2017:25) uyum konusunda yapılabilecek çalışmaları ise şu şekilde sıralamaktadır:

Yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştıracak etkinlikler yapmak, Ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak, Yabancılar için; ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslar düzenlemek, Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden

yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri yapmak, Kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlamak, Kendi kültürel kimliklerinden vazgeçmek zorunda kalmadan ev sahibi topluma uyum sağlamalarını desteklemek, Toplumda uyum sürecine karşı farkındalık ve anlayış ortamı oluşturmak.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriye kaynaklı göç ile gelen kişilerin uyumu konusunda attığı en önemli adım, bu kişilere geçici koruma statüsü vermesidir. 6458 Sayılı Kanun'un 91. Maddesi, geçici korumayı "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara" sağlanan geçici koruma şeklinde tanımlamaktadır. Bu kanun kapsamında çıkarılan 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği ise, geçici koruma ile ilgili usul ve esasları belirlemektedir. Bu yönetmelik de geçici korumayı "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma" olarak tanımlamıştır. Suriye kaynaklı göç dalgası ile ülkemize sığınan kişilere tanınan geçici koruma hakkı, bu kişilerin belli bazı hizmetlerden yararlanmalarının önünü açmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği 26/1 maddesine göre bu hizmetler "sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetler"dir.

Barınma konusunda ise, Suriye'de yaşanan iç savaşın seyrine göre bir politika izlenmiştir. İç savaşın başlangıcında, Suriye'den gelen kişiler geçici barınma merkezlerine alınarak misafir edilmiştir. Bu süre zarfında, 10 farklı ilde toplam 26 geçici barınma merkezi kurulmuştur. Hâlen 7 ilde bulunan geçici barınma merkezlerinde 65.165 kişi barınmaktadır (GİB, 2024a:3). Ancak, iç savaşın uzaması nedeniyle ülkemize gelen kişi sayısı giderek artmış, bu durum geçici barınma merkezlerinin kapasitesini aşmıştır. Bu nedenle, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin geçici barınma merkezleri dışında da yaşamalarına izin verilmiştir (GİB, 2024b: m.d.).

Ülkemizde çalışmak isteyen yabancılar çalışma iznine tabidir. Çalışma izni ilk olarak 2003 yılında yayımlanan 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri hakkında

Kanun ile düzenlenmiştir. Bu kanunda çalışma izinleri süreli ve süresiz çalışma izinleri şeklinde ikiye ayrılmıştır. 2016 yılında ise Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin iş gücü piyasasına ulaşabilmeleri için yasal bir düzenleme hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda 2016 yılında 6575 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik yayımlanmıştır. Bu yönetmelik 4. Maddesinde “Geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni olmaksızın Türkiye’de çalışamaz veya çalıştırılmaz. (2) Çalışma izni olmaksızın çalışan geçici koruma sağlanan yabancılar ile bunları çalıştıranlar hakkında 27/2/2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun ilgili hükümleri uygulanır.” demektedir. Böylece, kayıtlı tüm sığınmacıların işgücü piyasasına yasal olarak dahil olması sağlanmıştır. İlgili yönetmeliğin 5. Maddesinde geçici koruma altındaki kişilerin 6. aydan itibaren çalışma iznine başvuracakları, 7. maddesinde ise yabancıların kalmasına izin verilen illerde çalışabilecekleri belirtilmektedir. 8. maddede, bir iş yerinde çalışacak geçici koruma altındaki çalışan kotası belirtilirken çalışan sayısı 10’dan az olan iş yerlerinde en fazla bir geçici koruma altındaki kişinin çalışabileceği hükmüne yer verilmiştir. Bununla beraber, 10. maddede geçici koruma altındaki çalışana asgari ücretten düşük ücret ödenemeyeceği belirtilmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının (ÇSGB) Çalışma İzni istatistiklerine göre 2021 yılında Suriye uyruklu 91.500 kişiye süreli çalışma izni verildiği görülmektedir. Bu kişilerden 5.335’i kadın çalışan iken, diğerleri erkek çalışanlardan oluşmaktadır. 2022 yılına ise bu sayı 113.208 kişi olmuştur. Bunlardan 105.811’i erkek çalışanken, 7.397 ise kadın çalışanlardır (ÇSGB, 2024: m.d.).

Ülkemiz, 2.936.369 Suriyeli geçici koruma altındaki kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Bunlardan yaklaşık 1,1 milyonu, 5-18 yaş arasındaki bireylerden oluşmaktadır (GİB, 2024a: m.d.). Bu durum, geçici koruma altındaki kişilerin üçte birinin zorunlu eğitim çağında olduğunu göstermektedir. Geçici koruma kapsamında ülkemizde ikamet eden bireyler için temel haklardan biri olan eğitim hakkı, iç savaşın seyriyle şekillenmiştir. Suriye kaynaklı ilk göç dalgası 2011 yılının sonunda başlamış ve iç savaşın şiddetinin artmasıyla birlikte ülkemizde ikamet eden Suriyeli sayısı hızla artmıştır. İlk dönemde, geçici koruma altındaki kişilerin kısa sürede ülkelerine geri dönecekleri düşünülmüştür. Bu süreçte, eğitim çağındaki geçici koruma altındaki çocukların eğitimden uzak kalmamaları ve ülkelerine döndüklerinde eğitimlerine kaldıkları yerden devam edebilmeleri amacıyla, 2014/21 sayılı Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi yayımlanmıştır. Bu

kapsamda, Suriyeli eğitim çağındaki nüfus geçici eğitim merkezlerinde eğitim görmeye başlamıştır.

Bu uygulama, 2016 yılından itibaren kademeli olarak kaldırılmış ve Suriyeli eğitim çağındaki nüfus devlet okullarında eğitim görmeye başlamıştır. Bu dönemde, 2019/15 sayılı Yabancı Öğrenciler Uyum Sınıfı Genelgesi ile geçici koruma altındaki öğrencilerin eğitim sürecine uyum sağlamaları için hayati öneme sahip olan dil konusundaki yetersizliklerini gidermeleri amaçlanmıştır. Ülkemizde, 2016 yılından bu yana 26 ilde “Geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların Türkiye’deki eğitime erişimine katkı sağlamak ve geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların kaliteli eğitime erişebilmeleri için Türk eğitim sistemine entegrasyonundaki çabalarında Millî Eğitim Bakanlığını desteklemek” amacıyla ‘Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi’ uygulanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2024:m.d.). 2019 yılında, GİB ve Millî Eğitim Bakanlığı arasında yapılan bir protokolle, 2022 yılına kadar Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere "Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi (SUYE) Programı" uygulanmıştır. SUYE eğitimleri, toplamda 8 saatten oluşan “Türkiye’nin Kültürel Yapısı, Gelenek ve Görenekler, Hak ve Yükümlülükler, Sosyal Hayata İlişkin Bilgilendirme, Eğitim ve Sağlık Olanakları, Medeni Kanun, Hukuki Konular, Geçim Kaynaklarına Erişim ve Faydalı Bilgiler” başlıkları altındaki eğitimlerden oluşmaktadır (Hayata Destek, 2022). Bu protokol kapsamında, hedef kitle olan 2 milyon geçici koruma altındaki kişiden yaklaşık 1,5 milyonuna SUYE eğitimleri verilmiştir (Anadolu Ajansı, 2022, Aralık 23).

Ülkemizde yaşayan Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedir. 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliğine dayandırılarak bu kapsamda yer alan kişilere sağlık hizmetlerinin sunulmasının usullerini belirleyen Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar (Sağlık Bakanlığı, 2015:m.d.) 2015 yılında belirlenmiştir. İlgili esasların 5. Maddesinde, bu esaslar kapsamında sağlık hizmetinden yaralanacak kişiler “a) Kimlik kartı olan geçici korunanlar, b) Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne henüz kaydı yapılmamış geçici korunanlar, c) Sınırdan yaralı olarak geçen ve geçici koruma altında sayılanlar” şeklinde zikredilmiştir. Aynı Esasların 6. Maddesi Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sağlık hizmetlerini alabilecekleri sağlık kuruluşları da sıralanmıştır. Buna göre, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler “a) Geçici barınma merkezlerinde ya da geçici barınma merkezleri dışında oluşturulan göçmen sağlığı merkezlerinden. b) Bakanlık ve bağlı kuruluşlarına ait sağlık hizmeti sunucularından,

c) Üniversite sağlık uygulama ve araştırma merkezlerinden, ç) Özel hastanelerden, d) Vakıf veya dernekler tarafından gönüllü olarak verilen sağlık hizmetlerinden faydalanabilir.” Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sağlık harcamaları Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından karşılanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin “koruyucu sağlık hizmetleriyle temel sağlık hizmetlerini daha etkin ve verimli bir şekilde sunabilmek, dil ve kültür bariyerinden kaynaklanan sorunları aşabilmek, sağlık hizmetlerine erişimi artırabilmek için bu kişilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde, ilçenin toplum sağlığı merkezine bağlı birim olarak göçmen sağlığı merkezleri oluşturulmaktadır” (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Göç Sağlığı Daire Başkanlığı, 2024:m.d.).

1.2. Araştırmanın Amacı

2011 yılında başlayan Suriye kaynaklı göç hareketlerinin başından itibaren, Türkiye Cumhuriyeti insani yardım kapsamında gelenlere kapılarını açarak ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Suriye Arap Cumhuriyeti’nde yaşanan çatışmalar neticesinde ülkemize sığınmak isteyen kişilere ‘açık kapı’ politikası uygulanmış, geçici koruma altına alınan bu kişiler bir süre sonra geçici barınma merkezlerinin dışında, yerel halkla birlikte yaşamaya başlamışlardır (GİB, 2024b:m.d.). Bu birlikte yaşama durumu, göç dalgasının ilk başladığı günden bu yana 13. yılını aşmış bulunmaktadır. Bu süre, Birleşmiş Milletler tarafında yapılan uzun süreli mülteci tanımına girmektedir. Zira uzun süreli mültecilik, aynı ülke veya kökenden 25 binden fazla kişinin ev sahibi ülkede art arda 5 yıldan fazla kalma durumu olarak tanımlanmaktadır (BMMYK, 2024b:21).

Bu bağlamda, geçen bu süre boyunca, iki toplum arasında oluşan uyum konusu önemli bir hale gelmektedir. Göç ile gelenlerin uyumu, oldukça basit bir şekilde ifade etmek gerekirse, yeni nüfusun göç edilen ülkedeki mevcut yapılara dahil edilmesini ifade etmektedir (Heckmann, 1999a:3). Bu sebeple, bu doktora çalışmasının amacı, artık uzun süreli mültecilik tanımına giren Türkiye Cumhuriyeti’ndeki Suriye kaynaklı göç durumunu, hem geçici koruma altındaki Suriyelilerin hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının uyum süreçleri açısından, detaylı bir şekilde incelemektir. Uyumun iki yönlü bir süreç olduğu varsayımına dayanarak (Strang ve Ager, 2010; Penninx ve Garcés-Masareñas, 2016; Klaranbeek, 2021), bu araştırma, göç eden ve ev sahibi toplumların uyum süreçlerini birbirine

paralel şekilde ele almayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, araştırmanın temel amacı şu iki alt amaç doğrultusunda şekillenmiştir:

1- Göç Sürecinin İki Yönlü Analizi:

Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin entegrasyonu kadar, ev sahibi toplumun uyum süreçleri de analiz edilerek, göç ve uyum arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisinin derinlemesine incelenmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, 13 yılı aşkın bir mültecilik sürecinin sonunda ortaya çıkan entegrasyon durumunun toplumsal, ekonomik ve kültürel boyutları analiz edilecektir.

2- Uyum Kavramının Çok Boyutlu Ele Alınışı:

Uyum süreci, kişisel, yapısal ve sosyal boyutlarıyla birlikte değerlendirilecektir. Asselin v.d. (2006:138) tanımından hareketle, uyumun toplumsal hayatın çeşitli alanlarında karşılıklı bağımlılık ilişkileri oluşturduğu bir süreç olduğu varsayımı çalışmanın teorik çerçevesini oluşturacaktır. Araştırma, bu kavramı yapısal uyum, sosyal uyum ve kültür-kimlik değişimlerini kapsayacak şekilde detaylandırmayı amaçlamaktadır.

1.3. Araştırma Sorusu

Türkiye'de, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının 13 yılı aşkın bir süredir fiilen bir arada yaşadığı gözlemlenmektedir. Bu durum, her iki toplumun bölgesel ve küresel gelişmelerden etkilenerek karşılıklı etkileşim içinde bir yaşam sürdürmesiyle şekillenmiştir.

Bu etkileşimin temel sebeplerinden biri, Türkiye'nin göçle gelenlere yönelik uyguladığı barınma politikasıdır. Suriyeli sığınmacıların büyük bir çoğunluğu kamp dışında yerel halkla birlikte yaşamaktadır. Bu durum, bazı bölgelerde düşük yoğunluklu, bazı bölgelerde ise oldukça kalabalık nüfuslarla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasına erişimini mümkün kılan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik çerçevesinde, göç ile gelen Suriyeliler hem ev sahibi toplumla iç içe yaşamakta hem de ekonomik alanlarda yer almaktadır.

Bu bağlamda, her iki toplum arasında sürekli ve çok boyutlu bir temasın var olduğu söylenebilir. Bu gerçekler ışığında, çalışmanın ana araştırma sorusu şu şekilde belirlenmiştir:

"Uzun süreli mültecilik bağlamında Türkiye’de yaşayan Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının uyum süreçleri ve mevcut durumda gelinen uyum düzeyi nasıl açıklanabilir?"

Bu araştırma, ana soruda ifade edilen kavramlar arasında bağımlı ve bağımsız değişken ilişkisi aramaktan ziyade, uzun süreli mültecilik durumunun ortaya çıkardığı fiili koşulları her iki toplum açısından çok boyutlu ve derinlemesine ele almayı amaçlamaktadır. Araştırma hem geçici koruma altındaki kişiler hem de yerel toplum perspektifinden uyum süreçlerini anlamlandırmayı hedefleyen kapsamlı bir analiz sunmayı amaçlamaktadır.

1.3.1. Araştırmanın Alt Soruları

Bu doktora çalışmasında, uyum durumunun ortaya konulması amacıyla temel entegrasyon göstergeleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu kapsamda, çalışmanın alt araştırma soruları aşağıdaki şekilde yapılandırılmıştır:

1-Yapısal Uyum

Yapısal uyum, bireylerin toplumun kurumlarına katılımını ve bu katılım için gerekli koşulların varlığını ifade eder (Heckmann, 1999b:11). Bu bağlamda, araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- a- Geçici koruma altındaki kişiler eğitim, iş piyasasına erişim, barınma, sağlık ve diğer kamu hizmetlerine erişim sağlayabiliyor mu? Bu konudaki görüş ve uyumları nasıldır?
- b- Yerel halkın, geçici koruma altındaki kişilerin iş piyasasına erişimi, barınma koşulları, eğitimi, sağlık ve diğer kamu hizmetlerine erişimi konusunda görüşleri ve uyumu nasıldır?

2-Sosyal Uyum

Sosyal uyum, bireylerin toplumsal ilişkileri ve sosyal gruplara üyeliklerini ifade eder (Heckmann, 1999b:19). Bu kapsamda, gruplar arası etkileşimi ortaya koymak amacıyla şu sorular incelenecektir:

- a- Geçici koruma altındaki kişiler kendi aralarındaki ve yerel halkla aralarındaki iletişim düzeyi nedir?
- b- Yerel halk ile geçici koruma altındaki kişiler arasındaki iletişim düzeyi nedir?

3-Kültürel Uyum

Kültürel uyum, bireylerin ev sahibi toplumun kültürüne dair bilgi ve beceriler geliştirme süreçlerini ifade eder (Heckmann, 1999b:16). Kimlik ise, bireylerin etnik ya da ulusal topluluklara ait olma duygularını ve öznel tanımlarını içerir (Heckmann, 1999b:20). Bu bağlamda araştırmanın kültürel ve kimlik boyutuna ilişkin soruları şu şekilde belirlenmiştir:

- a- Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler kendi kültürlerini yaşayabiliyor mu ve kültürlerinin değer gördüğünü düşünüyorlar mı?
- b- Kendi kültürleri ile yerel toplumun kültürünün benzer olduğunu düşünüyorlar mı ve kültürlerinin değiştiğini düşünüyorlar mı?
- c- Yerel toplum, kültürlerinin geçici koruma altındaki kişiler tarafından değer gördüğünü, geçici koruma altındaki kişilerin kültürü ile kendi kültürlerinin benzer olduğunu, göç sebebi ile kültürünün değiştiğini veya tehlike altında olduğunu düşünüyor mu?

4-Kimliksel Uyum

Bununla birlikte, uyumun kimlik -diğer bir ifade ile kendini tanımlama-boyutu bir “kişinin etnik veya ulusal bir topluluğa ait olduğuna dair öznel duygularını ve tanımlarını içerir” (Heckmann, 1999b:20). Bu boyutta aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- a- Geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve yerel halkın, göç deneyiminden sonra kimliklerini ifade etme biçimlerinde bir değişiklik oldu mu?

5-Uyumun Zamansal ve Karşılaştırmalı Boyutu

Çalışmada uyum iki taraflı bir olgu olarak ele alındığı için, sadece bir tarafın uyumuna odaklanmak yerine, göç eden ve yerel halkı ayrı ayrı incelemek ve böylelikle iki taraflı bir karşılaştırma ile uyumun zamansal değişimle nasıl etkilendiğini inceleyip zamansal bir karşılaştırma yapabilmek de amaçlamaktadır. Bu bağlamda şu alt sorulara cevap aranacaktır:

- a- Kalışın uzamasının Suriyelilerin ve yerel halkın entegrasyonu üzerindeki etkisi nedir?
- b- Geçici koruma altındaki kişiler, Türkiye’de yaşamaya alıştıklarını ve uyum sağladıklarını düşünüyor mu?
- c- Yerel halk Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere alıştı mı ve uyum sağladıklarını düşünüyor mu?

1.4 Literatür Taraması

Hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları hem de geçici koruma altındaki Suriyeliler ile yürütülen karşılaştırmalı çalışmalar -uyumun iki yönlü olduğundan hareketle- uyum konusunda daha sağlıklı veri elde edilmesine ve analizlerin daha detaylı olmasına izin vermesi açısından, literatür araştırmasının ilk aşamasında, her iki toplumu karşılaştıran çalışmalara yer verilmiştir. Uyum ve entegrasyon başlıklı aramalarda, her iki toplumu karşılaştıran toplamda yedi adet çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalardan üçü nicel, ikisi karma, iki araştırma ise nitel araştırma şeklinde yürütülmüştür. Bir araştırma ise, zamansal karşılaştırma yapması açısından literatür taramasına dahil edilmiştir. Bunların yanı sıra, Topcu, Büyükbeşe ve Durmuş (2018)'un çalışması eğitim, Kurfalı ve Özçürümez (2023)'in çalışması barınma ve Çiçek (2021)'in çalışması sosyal ve siyasal uyum konusunda karşılaştırmalı çalışmalardır. Bu çalışmalar literatür taraması içinde ilgili alanlarda ele alınacaktır.

Her iki toplumu karşılaştıran en önemli çalışma, M.M. Erdoğan (2023) tarafından yönetilen “Suriyeliler Barometresi”dir. Çalışma, likert ölçeği kullanılan anket ve odak grup görüşmeleri yoluyla hem Suriyeli katılımcılardan hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından veri toplamaktadır. İlk yayınlandığı 2018 yılından itibaren, belirli aralıklarla benzer soruların sorulması ile barometre şeklinde gerçekleştirilen çalışma, göç öznelerinin süreç içerisindeki eğilimlerinin değişimini ortaya koyması açısından önemlidir. Son yayınlanan Suriyeliler Barometresi 2022 (Erdoğan, 2023:142-4), Türk toplumunda ilk başlarda yüksek olan toplumsal kabulün artık tahammüle döndüğünü, Türk toplumunun Suriyelilerin gitmeleri gerektiğini, kendi istekleri ile gitmeyecekleri ve bu sebeple gönderilmeleri gerektiğinin düşünüldüğünü, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyelilerle ortak bir gelecek hayallerinin olmadığını, bu duruma karşı kaygı duyduklarını ortaya koymuştur. Suriyeliler için ise, en önemli sorunun çalışma koşulları ve ayrımcılık olduğunu, Suriyelilerin kendilerini Türk toplumuna yakın hisseme durumlarında bir değişim olduğunu, sosyal mesafenin arttığını, mutluluk oranlarının düşüş eğiliminde olduğunu, Suriyelilerin geri dönme isteklerinin düşük olduğunu ve daha önceki barometrelerde görülen oransal değişimin, sürecin siyasallaşması ile yakından ilgili olduğunu tespit edilmiştir (Erdoğan, 2022:327-344).

Akdeniz (2018), Şanlıurfa’da yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin yaşadığı uyum konusundaki sorunlarını ele aldığı çalışmada, karma araştırma yöntemi benimsemiştir. Nitel araştırma boyutunda durum çalışması, nicel araştırma boyutunda betimsel tarama modeli, veri toplama aracı olarak ise ölçek ve görüşme kullanılmıştır. Çalışma, hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan öğrenciler hem de geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerle yürütülmüştür. Ayrıca, geçici eğitim merkezlerinde görevli idarecilerle de görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan etnik kültürlenme ölçeği, temel olarak asimilasyon, ayrışma, uyum sağlama ve marjinalleşme düzeylerini ortaya çıkarmaktadır (Akdeniz, 2018:39-42). Çalışmanın önemli bir bulgusu, geçici koruma altındaki kadın katılımcıların marjinalleşme ve uyum sağlama düzeylerinin, geçici koruma altındaki erkek katılımcılara göre daha yüksek olmasıdır (Akdeniz, 2018:70). Araştırma sonuçları arasında, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kadın katılımcıların kabullenme, ayrışma ve uyum sağlama düzeyleri erkek katılımcılardan yüksekken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı erkek katılımcıların geçici koruma altındaki Suriyelileri dışlama oranının kadın katılımcılardan daha yüksek olması, geçici koruma altındaki kişilerin temel sorunun dil sorunu olması ve Türkiye’de doğan ya da eğitimine birinci sınıftan itibaren Türkiye’de başlayan geçici koruma altındaki öğrencilerin diğerlerine göre akademik ve uyum anlamında daha başarılı olması yer almaktadır (Akdeniz, 2018:73-6).

Sargın (2018:5), Afyonkarahisar’da gerçekleştirdiği yüksek lisans çalışmada, hem Suriyeli geçici koruma altındaki kişileri hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, gelinen noktada uyumu konusunda, ‘olumlu, olumsuz birçok gerçeği açıklığa kavuşturmayı’ amaçlamıştır. Çalışmada nicel araştırma paradigması kullanılmış olup, özel bir yöntem belirtilmemiştir. Veri toplama aracı olarak ise ‘derinlemesine mülakat tekniği’nden yararlanılmıştır (Sargın, 2018:7). Çalışmanın sonuçları arasında, Suriyelilerin şehre alıştığı, bunda komşuların ve iş arkadaşlığının payı olduğu, ayrımcılığa neredeyse hiç uğramadıkları, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ise Suriyelilere yardımsever davrandığı ancak zamanı gelince ülkelerine dönmeleri gerektiğini düşündükleri, ileriye dönük bir arada yaşama ve uyum konusunda çekimser oldukları, toplumlar arası iletişimin sıkı olmadığı bulguları yer almaktadır (Sargın, 2018:91-4).

Özpolat (2019), Şanlıurfa’da hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları hem de Suriyeli geçici koruma altındaki toplam 800 kişi ile kamuoyu yoklaması şeklinde nicel bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın örnekleminin yarısı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından, diğer yarısı ise Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerden oluşmaktadır (Özpolat, 2019: 62-63). Çalışmanın bulguları arasında, Şanlıurfa örneğinde yerli halkın Suriyelileri kabulünün insani ve dini sebeplerle kolaylaştığı ve Suriyelilerin uyum düzeyinin yüksek olduğu yer almaktadır (Özpolat, 2019:63-9).

Karşılaştırmalı çalışmalardan bir diğeri Abar (2023) tarafından yürütülen ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile Suriyeli geçici koruma altındaki girişimcilerin rekabet ve uyumu üzerine odaklanan yüksek lisans tezidir. Çalışma, nitel araştırma paradigması çerçevesinde karşılaştırmalı durum analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir (Abar, 2023:9). Çalışmanın sonuçları arasında geçici koruma altındaki Suriyelilerin kamusal hizmetlere ulaşmada bir sorun yaşamaması sebebi ile yapısal uyum bakımından iyi durumda oldukları, yerli halkın Suriyelilerin vatandaşlık almasını istemedikleri ve onların kurumsal yapılara eklenmesini bir tehdit olarak algıladığı, işletme açan Suriyelilerin yerli halk ile teması artarken yerel halk için durumun tam tersi olduğu, yerel halkın Suriyelilerin kalıcı olmasını istemediği, Suriyelilerin Türkiye’de yaşama konusunda rahat oldukları ancak arkadaş edinme durumlarının olmadığı ve Suriyelilerin geri dönme isteğinin düşük olduğu bulunmaktadır (Abar, 2023: 183-9).

Ekşi (2023), yüksek lisans tezinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sosyal uyum tutumlarını karşılaştırmalı olarak incelemiş ve nicel araştırma paradigmasını benimsemiştir. Her iki gruptan 390’ar kişi ile gerçekleştirilen çalışmada, veri toplama aracı olarak her iki grup için ayrı ayrı ancak aynı soru gruplarını içeren ölçekler kullanılmıştır (Ekşi, 2023:47-51). Araştırmanın sonuçları arasında Suriyeliler uyumun entegrasyon yoluyla sağlanacağını düşünürken, yerel halk ise asimilasyonun gerekli olduğunu düşünmeleri ve yaş, cinsiyet, eğitim gibi demografik özelliklerin sosyal uyumu etkilediği yer almaktadır (Ekşi, 2023:121-3).

Duğan ve Gürbüz (2018), yerel yönetimlerin Suriyelilerin uyumu üzerine etkisini ortaya koymak amacı ile hem yerel yönetimlerden örnekleme hem de Suriyeli kadınlardan oluşan örnekleme karşılaştırmalı bir çalışma ortaya koymuştur.

Çalışmada nitel araştırma paradigması benimsenirken veri toplama aracı olarak yarı yapılmış görüşme tekniği kullanılmıştır (Duğan ve Gürbüz, 2018:536). Çalışma Suriyelilerin sınırlı komşuluk ilişkisi geliştirdiklerini tespit etmiştir (Duğan ve Gürbüz, 2018:542).

Her iki toplumu karşılaştırmaya da Apak 2022 yılında yayımladığı makalesinde 2014 yılında yapmış olduğu yüksek lisans çalışmasının sonuçlarını karşılaştırmıştır. Çalışmanın zamansallık boyutu, uyum konusunun zamansal bir karşılaştırmasını sağlaması açısından önemlidir. Suriyelilerin uyumuna yönelik yapılan ilk çalışmalardan biri olan bu tez çalışmasında, nicel araştırma paradigması benimsenmiş olup araştırma modeli olarak genel tarama modeli kullanılmıştır. veri toplama yöntemi olarak ise anket ve gözlem tekniklerinden yararlanılmıştır (Apak, 2014:7-9). Çalışma bulguları arasında, Suriyelilerin kendilerini kültürel olarak ülkemize yakın hissettiği, bölge halkı ile iletişimlerinin iyi olduğu, büyük çoğunluğunun güvence elde etmek ve belirsizlikten kurtulmak için Türk vatandaşlığı olmak istediği, geçici koruma altındaki kişilerin yarısının şartlar olgunlaşırca Suriye'ye geri dönmek istediği bulunmaktadır (Apak, 2014:89-92). 2022 yılında yapılan çalışma da uyum konusunda zamansal karşılaştırma gerçekleştiren ilk çalışmadır. Apak (2022), bu çalışmasında yüksek lisans tezinde ortaya koyduğu bulguların zaman içerisindeki değişimini karşılaştırmalı olarak görmeyi amaçlamıştır. Nicel bir araştırma olarak gerçekleştirilen çalışmada, veri toplama aracı olarak 2014 yılında kullanılan aynı anket kullanılmıştır (Apak, 2022:255-6). Bu çalışma sonuçları ise, Suriyeliler kendilerini kolayca adapte olmuş görseler de zaman içerisinde iki toplum arasındaki farklılıkların belirginleşmeye başladığını, Suriye'ye dönme isteğinin azaldığını, Türk vatandaşlığı alma isteğinin hala yüksek olduğunu ve geleceğe dair belirsizliğin devam ettiğini göstermektedir (Apak, 2022:262-3).

Uyum göstergeleri açısından, Topçu ve Büyükbeşe (2020) uyum üzerine çalışan araştırmacıların sıklıkla kullandıkları önemli bir unsur olan uyum göstergelerini, makro düzeyden "Mikro Sosyal Uyum" göstergelerine indirgedikleri çalışmalarında ele almıştır. Bu bağlamda, ilgili çalışmaya değinmek uygun olacaktır. Bir Erasmus+ projesi olarak gerçekleştirilen ve Avrupa Birliği tarafından fonlanan ana çalışma (Sınır Ötesi Kültürlerarası Sosyal Girişimciler Projesi, 2019), sosyal mikro göstergeleri beş ana başlık altında ele almaktadır. Bu çalışma, uyum

konusundaki sosyal mikro göstergelere odaklanan özgün araştırmalardan biri olarak öne çıkmaktadır.

Karşılařtırılmalđ çalışmaları yanı sıra, literatürde yalnızca geçici koruma altındaki Suriyelileri ya da yalnızca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını örneklem olarak alan ve uyum kavramının tek tarafını inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalardan biri hariç diğerlerinde gömülü kuram kullanılmamış olup, toplamda 15 çalışma bu kapsamda incelenmiştir. İlgili çalışmalardan sekizi nitel, altısı nicel ve biri ise karma araştırma yöntemlerini kullanmıştır.

Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem (2017), toplumsal kabul ve uyum sürecini Suriyelilerin bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçladıkları ve nitel paradigma ile yürüttükleri bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada, veri toplama aracı olarak biçimsel mülakat tekniği kullanılmıştır (Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem, 2017:114). Çalışma sonucunda, Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum açısından dil becerilerinin zayıf olduğu, Türk toplumu ile iletişimlerinin kısıtlı olduğu, kültürel bir bozulma yaşamadıkları, ayrımcılıktan mustarip oldukları ortaya konmuştur (Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem, 2017:122-3).

Kaya tarafından 2017 yılında engelli Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler üzerinde yapılan çalışma, engelli bireyler ile ilgili uyum konusunda yapılmış ilk çalışmadır. Çalışmada nitel araştırma paradigması benimsenmiş olup, veri toplama için gözlem, derinlemesine mülakat ve örnek olay (vaka) incelemesi teknikleri kullanılmıştır (Kaya, 2017a:130). Çalışmanın sonuçları arasında, engelli bireylerin dışlanma ve psikolojik problemler sebebi ile toplumsal etkileşimden uzak kaldıkları yer almaktadır.

Dinçer (2023) tarafından karma araştırma yönteminin kullanıldığı doktora tezinde, Ankara'nın Altındağ ilçesinde Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde, sosyoekonomik uyum süreçlerinin ortaya konması amaçlanmıştır (Dinçer, 2023:64). Veri toplama tekniği olarak anket ve mülakat teknikleri kullanılmıştır. Nicel olarak elde edilen veriler. t testi ve tek yönlü varyans analiziyle nitel veriler ise betimsel analiz yoluyla analiz edilmiştir (Dinçer, 2023:71-4). Çalışmanın sonuçları arasında, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ülkelerine dönme konusunda isteksiz oldukları, uyum arttıkça bu isteğin azaldığı, kendilerine sağlanan kamusal hizmetten memnun oldukları, yasal çalışma hakkına erişimin uyum

konusunda önemli olduğu, Suriyelilerin dil becerilerinin iyi olduğu ve kadınların uyum sürecinin erkeklere göre daha yavaş ilerlediği yer almaktadır (Dinçer, 2023:157-9).

Bimay (2020) tarafından Kilis ve Batman’da yaşayan Suriyelilerle yapılan çalışmada bu iki ilde yaşayan Suriyelilerin uyum süreçleri karşılaştırmalı olarak ortaya konmuştur. Çalışma, nicel bir araştırma olup, veri toplama aracı olarak kapalı uçlu sorulardan oluşan anket kullanılmıştır. Veri analizinde, frekans ve yüzde dağılımları yoluyla analiz gerçekleştirilmiştir (Bimay, 2020:1934-5). Araştırmanın sonuçları arasında, her iki kentteki Suriyelilerin uyum konusundaki beklentilerinin gerçekleşmediği, geçici koruma altındaki bu kişilerin yakın zamanda dönüşlerinin mümkün olmadığı ve vatandaşlık alma eğiliminde oldukları bulunmaktadır (Bimay, 2020:1940).

Ünsal (2020), Hatay’ın Reyhanlı ilçesinde yaşayan Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sosyal uyumu konusunda gerçekleştirdiği çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanmış olup veri toplama aracı olarak mülakat tekniğinden yararlanmıştır (Ünsal, 2020:58). Çalışmanın bulguları arasında, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin çoğunluğunun çalışmadığı, çalışanların çalışma koşulları ve ücretlerden şikayetçi olduğu, katılımcıların çoğunun ülkelerine dönmek istedikleri, sosyal iletişimin kısıtlı olduğu, Suriyeli gençlerin Suriyeli gençlerle ya da aileleri ile vakit geçirdiği ve Suriyelilerin büyük kısmının Türkiye’de olmaktan memnun olduğu yer almaktadır (Ünsal, 2020:66-71).

Aygüler, Buz ve Güzel (2020), nitel bir araştırma paradigması kullanarak yürüttükleri çalışmalarında, sosyal uyum konusundaki son durumu incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Veri analizi olarak ise Strauss ve Corbin tarafından geliştirilen tümevarımcı analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmacılara tarafından “analiz aşamasında ilk olarak çalışma kapsamında öznelerle yapılan görüşmeler metin haline getirilmiş, birkaç defa okunmuştur. Ardından öznelerin ifadeleri kavramsallaştırılarak kodlar oluşturulmuş ve benzer kodlar bir araya getirilerek temalar ortaya konulmuştur” (Aygüler, Buz ve Güzel, 2020:343-5). Çalışmanın öne çıkan sonuçları arasında, Suriyelilerin sosyal uyumunu “Türkçe öğrenme motivasyonlarının düşük olması, Türkiye’de uzun süre kalmalarına rağmen geçici olduklarını düşünmeleri, geri gönderilme kaygıları ve

cinsiyet, yaş, eğitim durumu başta olmak üzere bazı sosyodemografik özellikler” gibi koşulların olumsuz etkilediği yer almaktadır (Aygüler, Buz ve Güzel, 2020:354).

Gülerce ve Çorlu (2021), nitel araştırma paradigması ile gerçekleştirdikleri çalışmada, Suriyeli geçici koruma altındaki öğrencilerin toplumsal dahil edilmesi ve bu süreçte karşılaşılan zorlukları ortaya koyarak literatüre katkı sunmayı amaçlamışlardır. Veri toplama aracı olarak ise gözlem ve odak grup görüşmeleri kullanılmıştır (Gülerce ve Çorlu, 2021:77-8). Çalışmanın sonuçları arasında, yüksek öğrenimine devam eden Suriyeli geçici koruma altındaki öğrencilerin birlikte yaşama isteklerinin yüksek olduğu ve bu konuda aktif rol almak istedikleri, ancak çeşitli alanlarda sosyal dışlanma, ötekileştirme, damgalama ve etiketlemeye maruz kaldıkları bulunmaktadır (Gülerce ve Çorlu, 201:102).

Ataş (2021:49), Suriyelilerin sosyal uyum düzeylerini çeşitli değişkenlere bağlı değişip değişmediğini ölçmeyi amaçladığı çalışmada nicel araştırma paradigması benimsemiş olup tarama yöntemi kullanmıştır. Veri toplama aracı olarak ise anket formları kullanılmıştır. Çalışmanın en önemli sonucu, anket sonuçlarına göre, Suriyelilerin orta düzeyde sosyal uyum geliştirdiklerinin ortaya çıkmasıdır. Suriyelilerin dil becerilerin geliştiği ve dil becerisinin uyum konusunda etkili olduğu, kadınların erkeklere göre daha fazla uyum geliştirdiği ve kalış süreleri ile sosyal uyumları arasında bir farklılaşma olmadığı bulunmaktadır (Ataş, 2021:74-5).

Şahin 2022 yılında Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin geri dönüş eğilimleri üzerine yapmış olduğu çalışmada, nicel bir araştırma yöntemi kullanış olup, veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır (Şahin, 2022:7-8). Çalışmanın sonuçları arasında, kalış süresinin uzamasının ve gelirin yüksek olmasının dönme eğilimini azalttığını, 40 yaş üstünde olanların dönme eğilimlerinin yüksek olduğu ve toplumsal etkileşimin düşük olduğu yer almaktadır (Şahin, 2022:82-4).

Yılmaz ve Günay (2022), Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türk toplumundaki algısını tespit amacı ile İzmir ilindeki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile nicel bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada, veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmış olup, verilerin analizi frekans analizi ile gerçekleştirilmiştir (Yılmaz ve Günay, 2022:123). Araştırma sonuçlarında, Türk halkının tahammül seviyesinin zorlandığı, beraber yaşama isteğinin olmadığı ve

Suriyelilerin savaştan sonra ülkelerine dönmelerinin beklendiği ve Suriyelilerle iletişimin kısıtlı olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Yılmaz ve Günay, 2022:132-3).

Uslu (2023), Suriyeli göçmenleri sosyal entegrasyon bağlamında incelediği doktora çalışmasında nicel bir paradigma benimsemiştir. Çalışmada, veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise frekans analizi, T testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Tukey Çok Yönlü Karşılaştırma Testi ve Games-Howell Çok Yönlü Karşılaştırma Testi uygulanmıştır (Uslu, 2023:7-8). Çalışmanın bulguları arasında, kalınan süre uzadıkça geri dönme isteğinin azaldığı, Türkiye’de yaşamaya karşı olumlu bir bakış açısının geliştiği, çalışma koşullarında çeşitli sorunlar yaşandığı ve Türk yaşam tarzı ile kültürüne yönelik olumlu düşüncelerin yaygın olduğu tespit edilmiştir (Uslu, 2023: 199-202).

Alkan-Aykaç (2023), yabancıların uyum stratejilerini ortaya koymak için gerçekleştirdiği doktora çalışmasında, nitel araştırma paradigmasını benimsemiştir. Araştırma deseni olarak ise fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. Çalışmanın evreni, Afyonkarahisar ilindeki tüm yabancıları kapsarken, örnekleme 9 Suriyeli ve 9 uluslararası koruma altındaki diğer yabancılar oluşturmaktadır. Veri toplama araçları ise literatür taraması, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme ve katılımlı ve katılımsız gözlemdir. Elde edilen veriler betimsel ve içerik analiz teknikleri ile analiz edilmiştir (Alkan-Aykaç, 2023:64-70). Araştırmanın öne çıkan sonuçlarından biri, ülkemizdeki yabancıların yaşadıkları belirsizlik sebebi ile uyum sağlama konusunda ‘gibi görünmeye’, diğer bir deyişle yerel toplumla arasındaki farkı azaltmaya çalışmasıdır (Alkan-Aykaç, 2023:105-6).

Aykut (2024) tarafından gerçekleştirilen doktora tezi çalışmasında, nitel araştırma yöntemi benimsenirken, fenomenolojik desen kullanılmıştır. İstanbul’da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları görevlileri ile sivil toplum kuruluşlarının sosyal uyum üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın veri toplama aracı olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri analizi için ise betimleyici yöntem tercih edilmiştir (Aykut, 2024:107-113). Çalışmanın sonuçları arasında, iki toplum arasındaki sınırlı bir temasın olduğu, kalış süresi uzadıkça sosyal temasın ve kabulün azaldığı, geçen süreye rağmen dil bariyerinin olduğu ve bunun sosyal uyuma olumsuz etki ettiği bulunmaktadır (Aykut, 2024:207-9).

Güneş-Aslan ve Güngör (2019) yapmış oldukları çalışmada, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin, göç deneyiminden sonra yaşadıkları sorunları ele almıştır. Çalışmada nitel araştırma paradigması kullanmışlardır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır (Güneş-Aslan ve Güngör, 2019:1607). Çalışmanın sonuçları arasında, yaşanan sorunların kaynağının dil sorunu olduğu, Suriyelilerin çalışma konusunda ücret ve ayrımcılık gibi konularda sorun yaşadıkları, önyargı ve kötü davranışlar nedeni ile Türk toplumu ile iletişimin zayıf kaldığı bulunmaktadır (Güneş-Aslan ve Güngör, 2019: 1625).

Uyum konusunda yukarıda belirtilen çalışmaların dışında, temel uyum göstergelerini konu edinen çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar, uyum konusunu genel olarak ele almaktan ziyade temel uyum göstergeleri boyutunda araştırmalar ortaya çıkarmışlardır. Bu çalışmalar, eğitim, barınma ve işgücüne katılım alanlarında yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmalardan Topcu, Büyükbeşe ve Durmuş (2018)'un çalışması eğitim ve Kurfalı ve Özçürümez (2023)'in çalışması barınma konusuna karşılaştırmalı bir analiz sunarken diğerlerinde karşılaştırma bulunmamaktadır.

Topcu, Büyükbeşe ve Durmuş (2018) Gaziantep ilinde yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların eğitim ile ilgili sorunlarını tespit etmek amacıyla karma araştırma yöntemi ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin haricinde öğretmen ve idarecilerle de çalışmışlardır. Veri toplama aracı olarak anket, görüşme ve odak grup teknikleri kullanılmıştır (Topcu, Büyükbeşe ve Durmuş, 2018:11-2). Çalışmanın sonuçları arasında, öğrencilerin neredeyse tamamının okulda mutlu oldukları, öğrencilerin Türkçelerinin iyi olduğunu belirtmeleri ve velilerin Türkçe bilmeseler dahi çocuklarının durumu ile ilgili bilgi almak için okula geldikleri yer almaktadır (Topcu, Büyükbeşe ve Durmuş, 2018:20-1).

Sever (2018), Suriyeli çocukların eğitimi ve uyumları konusunda yürüttüğü nitel araştırmada, verilen eğitim hizmetinin geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal uyumlarına dair bakış açılarını değerlendirmektedir. Veri toplamak için yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır (Sever, 2018:49). Çalışmanın ortaya çıkan sonuçlarından bazıları, Suriyeli çocukların dil öğrenme konusunda “mesafe kaydederek uyum konusunda ilerleme kaydettikleri”, geleceğe dair umutlu

olmalarının sosyal uyum süreçlerini aşmaya çalıştıkları anlamına geldiği ve kendilerini güvende hissetmeye başladıkları yer almaktadır (Sever, 2018:78-81).

Erdem (2019), Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ev kiralari üzerindeki etkisi dair yaptığı araştırmasında, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ev kiralariındaki artış ile doğrudan ilişkisi olduğunu ortaya koymuş ve bu durumun en çok alt gelir grubunu etkileyerek, toplumsal huzursuzluğa yol açacağını belirtmiştir.

Kurfalı ve Özçürümez (2023) Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin barınma durumları ile ilgili hem Suriyelilerin hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının olduğu bir grupla karşılaştırmalı bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır (Kurfalı ve Özçürümez, 2023:5). Çalışmanın sonuçları arasında, kendi gruplarından kişiler aracılığıyla ya da Suriyeli arabulucular vasıtası ile ev buldukları, yasal yolları kullanmayarak ev sahibi olmaya çalıştıkları ve sadece Suriyelilerin oturduğu evleri tercih ettikleri bulunmaktadır. Araştırmacılar, yerel halkın, geçici koruma altındaki kişilerin sadece Suriyelilerin olduğu binalarda oturmalarının sosyal uyumu sağlamada olumsuz bir etkisinin olduğunu düşündükleri ifade etmişlerdir (Kurfalı ve Özçürümez, 2023:8).

Literatürde, araştırmamızda benimsenen gömülü kuram metodolojisiyle uyum konusunda yapılmış çalışmalar sınırlıdır. Bu bağlamda, uyum konusunda gömülü kuram deseni kullanılarak yapılan iki adet çalışmaya rastlanmıştır. Bunlardan biri, kodlama tablosu sunarken diğerinde tablo bulunmamaktadır. Her iki çalışmada da araştırma sonucunda, herhangi bir teori sunulmamış olduğu görülmüştür. Gömülü kuramla uyum konusunda araştırma yürüten çalışmalardan Schroeter (2019), Ankara'daki Suriyeli geçici koruma altındaki kadınlar üzerinde yapmış olduğu çalışmasında bir teori sunmamış olup çalışma bulgularında kadınların uyum konusunda zorluklar yaşamasına rağmen, bölünmüş uyum şeklinde uyum sağlamaya çalıştıkları sonucu ortaya çıkmıştır (Schroeter, 2019:154).

Gömülü kuramla uyum konusunda çalışma yürüten bir diğer çalışma da Göncü (2019) tarafından Suriyelilerin girişimciliği üzerine yapılmış olan yüksek lisans çalışmasıdır. Gömülü kuram teorisyenlerinden Charmaz'ın yapılandırmacı deseni benimsenmiştir. Veri toplama aracı olarak yapılandırılmamış görüşme tekniği kullanılmıştır (Göncü, 2019:39-43). Araştırmanın bulguları, kodlamalardan sonra

toplamda 7 ana koda indirgenmiştir (Göncü, 2019:4). Çalışmada teorik kodlama adımı verilmiş, ancak bir teori sunulmamıştır. Kültürel uyum ve toplumsal entegrasyonun iş kurma üzerinde etkisinin ortaya konmuş olması çalışmanın uyumla ilişkili sonuçları arasındadır (Göncü, 2019:60).

Araştırmamızın gerçekleştirildiği mekân açısından, uyum konusunda gerçekleştirilen çalışma sayısı oldukça azdır. Çiçek (2021) tarafından Adana’da gerçekleştirilen doktora çalışmasında, “geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonu” karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Çalışma, nicel araştırma kapsamında tarama tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak ise anket tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışmada hem yerel halk hem de Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle anket çalışmaları yapılmıştır (Çiçek, 2021:126-130). Çalışmanın bulguları arasında, Suriyelilerin sosyal uyuma daha açıkken yerel halkın bu konuda kapalı olduğu, Suriyelilerle sosyal ilişki geliştirmiş yerel halk ile geliştirmemiş olanların sosyal uyuma bakış açısında olumlu bir değişiklik olduğu ve Suriyelilerin siyasal uyum konusunda başarılı olmadıkları yer almaktadır (Çiçek, 2021: 235-7).

Literatür taraması kapsamında incelenen çalışmalardan uyumu iki yönlü olarak ele alan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, uyumu tek taraflı ele alan çalışmaların sayısı, iki yönlü ele alan çalışmalardan daha fazladır. Bu çalışmaların da neredeyse tamamı Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere odaklanmıştır. Tek taraflı uyum araştırmalarından 11’i Suriyeli geçici koruma altındaki kişileri ele alırken, üçü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını incelemiştir. Diğer taraftan, bu araştırmada benimsenen gömülü kuram yöntemi ile yürütülen araştırma sayısı oldukça azdır ve bu çalışmalarda araştırma sonucunda bir teori ortaya konmamıştır. Mekânsal açıdan değerlendirildiğinde, Adana ilinde uyum konusunda yürütülen çalışma sayısının yalnızca bir olduğu ve bu çalışmanın da siyasal uyuma odaklandığı görülmektedir.

Yapılan literatür taraması sonucunda, uyumu tek yönlü ele alan çalışmalar belirli bir oranda mevcut olmakla birlikte, iki yönlü uyum konusunda yeterli sayıda çalışma bulunmadığı tespit edilmiştir. Uyumu iki yönlü olarak ele alarak her iki toplumun da uyum konusundaki bakış açısını ortaya koymak, bu alandaki önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Bununla birlikte, gömülü kuramı benimseyen iki yönlü uyum çalışmasına rastlanmamıştır. Uyum konusunda yapılan gömülü kuram çalışmaları yalnızca iki adet olup, bunlar da uyumun daha dar bir kesitini ele almaktadır. Bunun yanı sıra, bir çalışma analiz yöntemi olarak gömülü kuramın analiz tekniklerini benimsediğini belirtmiştir.

Diğer taraftan, mekânsal açıdan değerlendirildiğinde, Adana ilinde uyum konusunda neredeyse hiç çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda yürütülen bu çalışma, uyumu bütüncül bir çerçevede ele alma konusunda literatürdeki boşluğu doldurmayı hedeflediği kadar, metodolojik ve mekânsal eksiklikleri de gidermeye katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte, literatürde mülteciliğin ya da kalış süresinin uzamasıyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.5. Araştırma Yöntemi

Araştırmanın öne çıkan özgün değeri, kullanılan araştırma yöntemidir. Araştırmada nitel bir araştırma paradigması benimsenirken, araştırma deseni olarak gömülü kuram kullanılmıştır. Gömülü kuram, kendisini ortaya atan araştırmacılar Glaser ve Strauss (1967:1) tarafından, ‘sosyal bir araştırmada sistematik olarak ortaya çıkarılmış ve analiz edilmiş veriden teoriyi keşfetmek’ olarak tanımlanmıştır. Corbin ve Strauss (2015:29), gömülü kuramın en belirgin özelliğinin teorinin, araştırmadan önce belirlenen veri yerine doğrudan araştırmadan ortaya çıkan veriye dayanması olduğunu ifade ederler. Dahası, araştırmacılar çalışmalarına verili bir teorik çerçeve ile başlamazlar. Böylece, kavramlar ve kategoriler çalışma verilerinden kaynaklanır. Bununla beraber, veri toplama ve analiz hemen çalışmanın başında başlar ve teori doyuma ulaşana kadar bu iki süreç beraber yürütülür.

1.6. Araştırmanın Önemi

Yapılan literatür taramasında, mülteciliğin uzaması ya da zorunlu göç ile sığınılan ülkede uzamış kalış ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan, araştırmanın alandaki açığı kapatacak olması açısından önemlidir. Dahası, özellikle her iki toplumu uyum bağlamında karşılaştıran araştırma sayısının yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Bu araştırma, literatürde yokluğu tespit edilen bu alanda karşılaştırmalı bir çalışma sunacak olması sebebi ile önem arz etmektedir.

Kullanılan yöntem sebebiyle, benzer çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, gömülü kuram sosyal gerçekliğin ortaya çıkarılması için, verinin sistematik bir şekilde analiz edilmesi ile yapılandırılmış bir teori ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kullanılan yöntem kapsamında, bir teori denemesi sunulmuş olması da araştırmanın literatüre sunacağı bir diğer önemli katkıdır.

Diğer taraftan, birincil kaynaklardan elde edilen verilerin analiziyle ortaya çıkan bulguların, ülkemizin uyum politikalarına katkı sağlaması ve bu alandaki politika yapıcılar ile uygulayıcılar için önemli göstergeler sunması beklenmektedir.

1.7. Sınırlılıklar

Araştırmanın yürütülmesi esnasında karşılaşılan bazı sınırlılıklar mevcuttur. Bunların başında, çalışılan örneklemin büyüklüğü gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti GİB 2024 (bkz. Tablo 4) verilerine göre, 2,9 milyon civarında geçici koruma altındaki kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Bu denli büyük bir örneklem grubu, ülkemizin değişik illerine dağılmış durumdadır. Bu sebeple, evreni temsil edecek örneklem coğrafi olarak daraltılmış bir alandan seçilmiştir.

Bu bağlamda, bir diğer sınırlılık katılımcılar ile ilgilidir. Her ne kadar birbirinden değişik örnekleme çalışarak karşılaştırmalı analiz için veri çeşitliliği sağlanması amaçlanmış ve elde edilen sonuçlar tümevarımcı bir yöntemle elde edilmiş olsa da katılımcıların sorulara verdiği cevaplar öznelidir. Bununla beraber, görüşmeler görüşmeyi araştırma konusu ile sınırlamak için, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği (bkz. 3.7.1. Veri Toplama Araçları) ile gerçekleştirilmiştir. Ancak, katılımcıların göç ile ilgili hikâyesi oldukça uzun zaman dilimini kapsadığından sorulara verilen cevaplar katılımcıların bu geniş süre ile ilgili vermiş oldukları yanıtları ile sınırlıdır.

1.8. Araştırma Planı

Araştırma, giriş ve sonuç bölümleriyle birlikte toplam altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümü olan giriş bölümünde, araştırmanın problem durumu detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bölümde, araştırmanın genel bir sunumu yapılırken araştırma sorusu, alt sorular, araştırmanın amacı ve önemi açıklanmış, ayrıca konu ile ilgili literatür taramasına yer verilmiştir.

İkinci bölümde, araştırmaya ilişkin kuramsal ve kavramsal çerçeve ele alınmıştır. Bu bölüme, göç kavramının etimolojik kökenine değinilerek başlanmış, çalışmamız açısından göç kavramı ve göç öznelerinin sınıflandırılması yapılmıştır. Ayrıca, uzatılmış mültecilik kavramı da bu bölümde ele alınmıştır. Mülteciliğin nihai çözümleri olan gönüllü geri dönüş, yerel entegrasyon ve üçüncü bir ülkeye yerleştirme başlıkları açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca, uyum kavramı tarihsel gelişimi açısından ele alınarak asimilasyon ve entegrasyon alt başlıklarıyla incelenmiştir.

Üçüncü bölüm ise çalışmanın yöntem bölümüdür. Bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi benimsenmiş olup, araştırma modeli olarak gömülü kuram kullanılmıştır. Yöntem bölümünde, gömülü kurama ilişkin detaylı bilgi verilirken, araştırmanın güvenilirlik ve geçerliği üzerine de açıklamalara yer verilmiştir.

Dördüncü bölüm bulgulara, beşinci bölüm ise tartışmalara ayrılmıştır. Bu bölümlerde, gömülü kuram çerçevesinde gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular sunulurken, veriler üzerine tartışmalara da yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, açık kodlama ile ortaya çıkan kodlar eksensel kodlama aşamasında daraltılarak altı kategoriye indirgenmiştir. Bu altı kategorinin toplamda 42 eksensel kodlaması bulunmaktadır.

Beşinci bölümde ise bu kategorilerden elde edilen kavramlar ve bu kavramların oluşturduğu önermeler sunulmuştur. Çalışmanın ana kategorisi "uzatılmış kalış" olmuştur.

Son bölüm ise tüm çalışmanın özetlendiği sonuç bölümüdür. Bu bölümde, politika yapıcılara ve diğer araştırmacılara yönelik önerilere de yer verilmiştir.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmamızın iki temel kavramı olan "göç" ve "uyum" kavramları ele alınacaktır. Göç kavramı incelenirken, göçün sınıflandırılması, göç özneleri, göç teorileri ve göçün nihai çözümleri de analiz edilecektir. Kavramlar ve kuramlar ele alınırken, anlam bütünlüğünü koruyabilmek adına mümkün olduğunca kronolojik bir sıralama izlenmiştir.

2.1. Göç

2.1.1. Etimolojik Köken

Göçmek fiili, eski Türkçede "kaldırmak" anlamına gelen *köt-* fiiline eski Türkçe +ış- ekinin eklenmesi ile oluşan, "kalkıp gitmek, taşınmak" anlamına gelen köç- kökünden türemiştir. Türk Dil Kurumu (TDK), göçmek fiilini “yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek”, göç etmek fiili ise “oturduğu yerden başka bir yere gidip yerleşmek, göçmek” şeklinde tanımlanmıştır. Göçmek fiilinin isim hali olan göç kelimesi ise, “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” şeklinde tanımlanmaktadır (göç/göçmek, TDK, 2024:m.d.). Türkçede -insan ya da hayvan canlı varlıkların dışında göç ile taşınan eşyalar da göç kelimesi ile ifade edilmektedir. Dilimizde, göç ile eş anlamlı kullanılan hicret kelimesi Arapça *hcr* kökünden “göçtü” anlamına gelen *hacara* fiilinden türemiş olup, “göçme, göç” anlamına gelmektedir (hicret, Nişanyan Sözlük, 2024:m.d.). Batı dillerinde göç kelimesinin yaygın şekilde karşılığı olan *migration* kelimesinin etimolojisi ele alındığında, kelimenin “bir yerden bir yere göç etmek” anlamına gelen Latince *migrare* fiilinden türeyen *migrationem* kelimesinden geldiği görülmektedir. Bu kelimenin ise, “değişmek, gitmek, göç etmek” anlamına gelen eski Hint-Avrupa dil ailesi kelime kökü olan mei- ‘den türediği düşünülmektedir (migration, Online Ethymology Dictionary, 2024:m.d.).

2.1.2. Göçün Sınıflandırılması

Göç olgusunu sınıflandırmak kolay değildir. Ancak, çalışmamızda kullanacağımız temel kavramlardan yola çıkarak, bu çalışmada üç temel sınıflandırmayı açıklamak uygun olacaktır. Öncelikle, sözlük anlamından yola

çıkarak, kelimenin sözlük anlamı ve etimolojisi de göz önünde bulundurulduğunda, mekânsal bir ayrım yapmak mümkündür. Bu bağlamda, göç eyleminin insan(lar)ın bir mekandan başka bir mekana yer değiştirmesi olarak ifade edildiği görülmektedir. Bu nedenle, göç temel olarak hareketle ilgili bir eylemdir. Bu hareketin yönüne göre göç iç/yurtiçi göç veya dış/uluslararası göç şeklinde tanımlanabilir. *İç göç*, insanların “yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların aynı ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri”dir (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2011:43). *Uluslararası göç* ise “kişilerin geçici veya daimî olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutad olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları”dır (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2011:88). Çalışmamızdaki göç öznelerinin sınırlar arasında geçiş yaptıkları ve bir ülkeden başka ülkeye geçmeleri durumu göz önünde bulundurulduğunda, daha çok uluslararası göç kavramı ön plana çıkmaktadır.

Göç kavramı için yapılabilecek bir başka ayrım ise, göçün motivasyonu ile ilgilidir. Göç etme kararının nasıl alındığı ile de doğrudan ilişkili bu düzeyde göç, gönüllü ve zorunlu göç olarak ikiye ayrılabilir. *Gönüllü göç*, genellikle ekonomik sebeplerle ilişkilendirilirken (Betts, 2009, p.4) *zorunlu göç* ise, “doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketi”ni ifade etmektedir (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2011:103). Her ne kadar gönüllü göçün temel motivasyonu ekonomik olsa da zorunlu göç çatışma, kalkınma veya afet temelli olabilir. Bu bağlamda, zorunlu göç mülteciler, sığınma talep edenler, ülkesinde yerinden edilmiş kişiler, kalkınma sebepli yerlerinden edilen kişiler, çevre ve afet sebebi ile yer değiştirenler ve insan kaçakçılığı kurbanları olarak çeşitlendirilebilir (Benz ve Hasenclever, 2010:186). Ülkemizde geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin, ülkelerinde yaşanan şiddetli çatışmalardan kaçarak ülkemize sığındıkları göz önünde bulundurulduğunda, zorunlu göç kapsamında ülkemizde bulduklarını söylemek mümkündür.

Yine tanımlardan hareketle, göçün gerçekleşmesi sırasındaki insan sayısına göre de bir sınıflama yapmak mümkündür. Bu bağlamda, göç bireysel göç ya da toplu göç olarak da sınıflandırılabilir. *Bireysel göç* “kişilerin bireysel olarak veya aileleriyle birlikte göç ettiği durumlar”dır (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2011:14). *Toplu göç* ise “yüksek sayılarda ani insan hareketi” olarak tanımlanabilir (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2011:58). Ancak, son zamanlarda yaşanan göç

hareketlerindeki insan sayısının oldukça fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, mülteci akını olarak adlandırılabilir. *Mülteci akını* ise Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2011:9) tarafından “vatandaş olmayan çok sayıda kişinin bir ülkeye aniden ulaşmaları” olarak tanımlanmaktadır. Suriye Arap Cumhuriyeti tarafından Türkiye Cumhuriyeti’ne doğru gerçekleşen göçlerin güvenlik endişesi sebebi ile gerçekleşen yoğun ve ani göçler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu hareketlerin genel olarak mülteci akını şeklinde gerçekleşmiş olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.3. Göç Öznelerinin Sınıflandırılması

Göç, öznesi insan olan bir eylemdir. Göç ile gelen kişileri tanımlamak için kullanılan kelimeler, onlara nasıl davranılacağını etkilemektedir (Graf v.d., 2023). Göç öznelerini, yukarıdaki bölümde verilen göç sınıflandırması kapsamında çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkünse de çalışmamızda kullanılan kavramlar yoğun olarak göç öznelerinin hukuki durumunu göz önünde bulundurmaktadır. Bu nedenle, göç öznelerinin sınıflandırılmasında, göç ettikleri ülkedeki hukuki statüleri temel alınacaktır.

Bu noktada, göçmen ve mülteci kavramları arasında bir ayırım yapmak uygun olacaktır. Göçmen, şu an yaşadığı ülkenin vatandaşı olmayıp o ülkeye uluslararası bir sınırı geçerek giren kişidir (Grant ve Solicitors, 2005:1). Ancak, göçmen terimi için karar alınma şekli, bu terimi mülteci teriminden ayırır. Zira, “göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve ‘kişisel uygunluk’ sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde” ifade edilebilir (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2011: 36). Mülteci tanımında ise, özgür bir tercih söz konusu değildir. Simpson (1938:609), mülteciyi kendi ülkesinde yaşamanın imkânsız ya da çekilmez bir hal aldığı için ülkesinin dışında sığınma aramak zorunda kalan ya da ülkesinin dışındayken gerçekleşen olaylar sonucu ülkesine dönmesi söz konusu olmayan kişi olarak tanımlamaktadır. Kanada Mülteci Konseyi (2010:m.d.), mülteciyi zulümden kaçmak zorunda olan, göçmeni ise ülkesinin dışında olan kişi olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, mülteci ile göçmen arasındaki fark, göçmenin göç etmeyi seçerken, mültecinin kaçmaya zorlanmış olmasıdır.

Göçün gönüllü ve zorunlu olması bağlamında, BMMYK (2019: m.d.), "zorunlu göç" ve "mültecilik" terimlerini birbirinin yerine kullanmamaktadır. Bunun

nedeni, zorunlu göçün uluslararası alanda kabul edilmiş kesin bir tanımının bulunmaması ve mülteciliğin özel şartlar gerektiren bir statüye sahip olması nedeniyle sağlanması gereken koruma konusunda dikkat dağınıklığı yaratabileceğidir. Bir diğer ayırım ise, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (BMİHYK) tarafından yapılmaktadır. BMİHYK (2020:m.d.), mülteciliğin uluslararası hukuk tarafından keskin bir biçimde tanımlanırken, göçmen kelimesinin açık bir uluslararası tanımının olmadığını ifade etmektedir.

Benzer şekilde, BMMYK (2019:m.d.), göçmen ve mülteci kelimelerinin birbirinin yerine kullanılmasının her iki kelimenin yasal olarak ifade ettiği karşılık sebebi ile doğru olmadığını ifade etmektedir. Zira, mülteci kelimesi 1951 mülteci sözleşmesi ile ifade edildiği şekli ile bir kişinin evine dönemeyeceği durumlar karşısında sağlanacak uluslararası hukuk altındaki korumayı ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, bir göçmen kendi ülkesine doğrudan bir tehdit korkusu olmadan dönebilir (BMMYK, 2021b:6), ancak mülteciler için bu durum söz konusu değildir. Bu sebeple, BMMYK (2019:m.d.) uluslararası göçü ifade etmek için mülteciler ve göçmenler ifadesini kullanmaktadır. Bu durum için, karışık göç kavramı her iki kelimeyi de içerecek şekilde kullanılabilir.

Mülteci terimi, uluslararası hukuk açısından, ilk olarak Milletler Cemiyeti döneminde çıkarılan kararlarda kullanılmıştır. 1951 Mülteci Sözleşmesinden önce, mülteci kelimesi, kendi devletlerinin korumasını kaybetmiş milliyet ya da gruplar için spesifik olarak tanımlanmıştır (Miranda, 1990:325). Birleşmiş Milletlerin 1951 Mülteci Sözleşmesinin 1 A(2) maddesine göre ise, mülteci “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” olarak tanımlanmıştır.

Mülteci teriminin 1951 Mülteci Sözleşmesinin dışında, başka uluslararası metinlerde de tanımları yapılmıştır. Afrika Birliği Örgütü (1969) tarafından Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Belirli Yönlerinin Yönetimi başlıklı Afrika Birliği Örgütü sözleşmesinin 1. Maddesinin 1. Bendi 1951 mülteci sözleşmesindeki mülteci tanımını kullanırken 2. Bendinde ise mülteci tanımı şu şekilde genişletilmiştir:

“Mülteci” terimi, aynı zamanda, dış saldırı, işgal, yabancı tahakkümü veya kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar nedeniyle, doğduğu ülkenin ya da uyruğunun bulunduğu ülkenin bir kısmında veya tamamında alışılmış ikamet yerini terk etmek

zorunda kalan ve uyruğunun bulunduğu ülke dışında başka bir yere sığınmak zorunda kalan herkesi kapsar.”

Cartagena Deklarasyonunda (BMMYK, 1984) ise, mülteci 1951 Mülteci Sözleşmesi ve 1967 protokolüne ek olarak “hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri, genelleşmiş şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, insan haklarının kitlesel ihlalleri veya kamu düzenini ciddi şekilde bozan diğer durumlar tarafından tehdit edildiği için ülkelerinden kaçmak zorunda kalan kişiler” olarak tanımlanmaktadır.

Afrika Birliği Örgütü ve Cartagena Deklarasyonunda, mülteci kavramının tanımı genişletilmiş olsa da mülteci kelimesi 1951 Mülteci Sözleşmesi ile yapılan tanım, uluslararası hukuk açısından genişletilemediği için, bu kişiler mülteci tanımı dışında kalmaktadır. Ancak, mültecilik tanımına girmese de uluslararası koruma ihtiyacı olan kişiler, değişik terimlerle ifade edilmektedir. BMİHYK (2020:m.d.) mülteci tanımına girmeyen, ancak risk altındaki veya korumasız olan göçmenleri ifade etmek için, savunmasız durumdaki göçmenler kavramının kullanmaktadır. Bu kişiler için de insan hakları hukukundan kaynaklanan haklar geçerlidir. BMMYK (2013:m.d.) ise bu tarz kişileri öncelikli koruma altına alınması gereken kişiler olarak tanımlasa da 2013 yılından itibaren bu kişileri mülteci benzeri kişiler olarak tanımlamaya başlamıştır.

Uluslararası hukuk açısından tanımlanan ikinci bir kelime ise sığınmacı terimidir. Mülteci kelimesi, 1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında resmi bir statü alan kişiler için kullanılırken, bu hakka başvuruda bulunup cevap bekleyen kişiler sığınmacılar (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2011:74) olarak adlandırılmaktadır. Sığınmacılar da mülteciler gibi geri gönderilmeleri halinde tehlike altında olacak, bir tehdit sebebi ile kendi ülkesinin dışında olan ve mültecilik statüsü talep eden (BMMYK, 2021b:8) ancak henüz başvurusu cevaplanmamış kişilerdir.

Bir diğer kavram, kitlesel halde bir çatışma ya da şiddet halinden kaçan kişiler için sağlanan korumaya atıfla, geçici korumadır. Geçici koruma, “çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme”yi ifade eder (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2011:33).

2.1.3.1. Türk Hukuku Açısından Göç Terimleri

Türk hukuku açısından, göç ile ilgili terimler 5543 Sayılı İskân Kanunu, 6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve 6203 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliğinde yer almaktadır. Türk hukukunda göç, YUKK'un 3(1) maddesinde “yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı” ifade etmektedir şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, göç düzenli ve düzensiz olarak ikiye ayrılmaktadır. Düzenli usulüne göre kalışı ifade ederken, düzensiz göç olarak tanımlanan yasadışı göç için, YUKK’un 4. bölümünde yer alan sınır dışı etme hükümlerine göre hareket edilmektedir.

Bununla beraber, düzenli göç ile ilgili tanımlanan ilk kavram, göçmen terimidir. 5543 Sayılı İskân Kanunu’nun 3. Maddesi, göçmeni ve göçmen türlerini tanımlamaktadır:

“Göçmen: Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır.”

“Serbest göçmen: Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip, Devlet eliyle iskân edilmelerini istememek şartıyla yurda kabul edilenlerdir.”

“İskânlı göçmen: Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, özel kanunlarla yurt dışından getirilen ve bu Kanun hükümlerine göre taşınmaz mal verilerek iskânları sağlananlardır.”

“Münferit göçmen: Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yurdumuza yerleşmek amacıyla bir aile olarak gelenlerdir.”

“Toplu göçmen: Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, iki ülke arasında yapılan anlaşmaya göre yurdumuza yerleşmek amacıyla toplu olarak gelen ailelerdir.”

Göçmen olarak kabul edilenler, aynı kanunun 8 (4). maddesi gereğince “gerekli işlemlerin ilgili kuruluşlarca tamamlanmasından sonra Cumhurbaşkanı kararıyla vatandaşlığa” kabul edilmektedirler. Diğer taraftan YUKK mülteci, şartlı mülteci ve ikincil korumayı da tanımlamaktadır. Buna göre

Mülteci

MADDE 61 – (1) Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.

Şartlı mülteci

MADDE 62 – (1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.

İkincil koruma

MADDE 63 – (1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.

YUKK’un 91. Maddesi, geçici korumayı “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” şeklinde tanımlamaktadır. 6203 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği ise, geçici koruma sağlanacak yabancıları şu şekilde ifade etmiştir:

Geçici koruma sağlanacak yabancılar

MADDE 7- (1) Geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan

haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır.

(2) Geçici koruma, Cumhurbaşkanı tarafından aksi kararlaştırılmadıkça, geçici koruma ilanının geçerliliğinden önce, geçici koruma ilanına esas teşkil eden olayların olduğu ülkeden veya bölgeden ülkemize gelmiş olanları kapsamaz.

(3) Geçici korunanlar, Kanuna göre belirlenen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmaz.

Aynı yönetmeliğin 26. maddesi ise, geçici koruma sağlanan yabancılara” sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetler”in sağlanabileceğini belirtmektedir.

Düzenli göçün diğer türleri ise, çalışma izni ve ikamet izni ile Türkiye’de kalmaktır. 6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanununun 3(c). maddesi çalışma iznini “bakanlıkça resmî bir belge şeklinde düzenlenen ve geçerlilik süresi içinde yabancıya Türkiye’de çalışma ve ikamet hakkı veren izni” olarak tanımlamaktadır. Aynı kanunun 10. maddesine göre, çalışma izni süreli ve süresiz verilebilmektedir. İkamet izni ise YUKK ile düzenlenmektedir. YUKK 3(j). maddesi ikamet iznini “Türkiye’de kalmak üzere verilen izin belgesi” olarak ifade etmektedir. YUKK Madde 30’a göre, “a) Kısa dönem ikamet izni b) Aile ikamet izni c) Öğrenci ikamet izni ç) Uzun dönem ikamet izni d) İnsani ikamet izni e) İnsan ticareti mağduru ikamet izni” olmak üzere 6 çeşit ikamet izni bulunmaktadır.

2.1.4. Uzatılmış Mültecilik

Çalışmamızın temel kavramlarından biri de uzatılmış mülteciliktir. Göç hareketleri, her ne sebeple başlamış olursa olsun, ülke sınırları dışında uluslararası sorunlara dönüşmektedir. Bu sorunun çözümü için devletler ve uluslararası kurumlar yoğun çabalar sarf etmektedirler. Daha önce de zikredildiği gibi, göç konusunda nihai çözümler gönüllü geri dönüş, yerel entegrasyon ve üçüncü bir ülkeye yerleştirmedir. Uluslararası kurumlar zorunlu göç durumlarının nihai bir çözüme ulaşması için çaba harcamalarına rağmen, mültecilik durumu her zaman kısa sürede sonuca ulaşmayabilmektedir. Bu çözümsüzlük sebebi ile insanların mültecilik durumu uzun yıllara yayılabilmekte ve mültecilik durumu çoğu zaman uzun sürelerle yayılan bir şekilde çözüme ulaşamamaktadır. Uzayan ve çözülemeyen mültecilik durumu, BMMYK tarafından uzatılmış mültecilik olarak tanımlanmaktadır. Uzatılmış mülteci (protracted refugee), misafir eden ülkede art arda beş veya daha fazla süre kalmış,

aynı milliyetten yirmi beş binden fazla mülteciyi ifade etmektedir (BMMYK, 2021:20). BM'nin nihai çözümleri göz önünde bulundurulduğunda, mülteciliğin bir şekilde çözüme kavuşturulması ve insanların içinde buldukları 'araf'tan (BMMYK, 2004) kurtarılmaları beklenmektedir. Ancak, istatistikler, durumun her zaman böyle olmadığını ortaya koymaktadır. BMMYK 2020 Zorunlu Göç Raporuna göre, 2020 yılı itibari ile uzatılmış mülteci sayısı 15,7 milyon kişiye ulaşmış bulunmaktadır. Giderek artan ve çözümsüz bir duruma dönüşen uzatılmış mülteci olma durumu, dünya genelindeki mültecilerin yüzde 66'sını oluşturması sebebiyle zorunlu göç içerisinde giderek önemli bir yere gelmiştir. (BMMYK, 2021:20). Crisp ve Long (2016:145), bugün geldiğimiz durumu, çok sayıda ülkede çözüm bulunamayan çatışmalar nedeniyle "Uzamış Acil Durumlar On Yılı (a decade of protracted emergencies)" olarak adlandırılmaktadır.

Uzatılmış mültecilik, mülteciliğe yol açan sebeplerin kısa sürede bir çözüme ulaşamaması veya uzun süreli bir çözümsüzlüğe dönüşmesinden kaynaklanmaktadır. Dünya üzerindeki mültecilik durumlarından çoğu, oldukça dar bir ülke topluluğundan kaynaklanmaktadır. Bu ülkelerde yaşanan ve çözülememiş uzun süreli çatışmalar, zaman zaman şiddetlenerek devam etmekte ve yeni göç hareketlerine sebebiyet vermektedir (BMMYK, 2021b: 12). BMMYK (2004:9)'nın uzatılmış mülteciliğin tanımını yaptığı ilk belge olan Daimi Komitesinin 30. Toplantısında, uzatılmış mülteciliğin sebepleri olarak siyasi başarısızlık, ihmal ve kaynakların adaletsiz dağıtımı belirtilmektedir. Milner ve Loescher (2011:4)'e göre, bu durumun sebebi, kaynak ülkedeki süregiden durumlar, sığınma ülkesindeki siyasi tepkiler ve diğer aktörlerin bu durumlara katılımlarının yeterli olmamasıdır. Uzatılmış mültecilik, temelde kaynak ülkedeki sorunlardan kaynaklanmaktadır. Kaynak ülkedeki siyasi başarısızlık, ihmal ve kaynakların adaletsiz dağıtımı bunda önemli rol oynamaktadır (BMMYK, 2004:9). Ancak, bir başka sorun, hedef ülkeler ile ilgilidir. Göç hareketlerinin değişen doğası, zorunlu göç ile gönüllü göç arasındaki farkın belirsizleşmesi ve mültecilik durumunun çözümsüzlüğü hedef ülkelerin göç rejimlerinde de değişikliğe gitmelerine sebep olmaktadır. Bu değişim, zamanın BM Mülteciler Yüksek Komiseri şimdiki BM Genel Sekreteri Guterres'in 'Koruma Boşlukları ve Müdahaleleri Diyaloğu'ndaki konuşmasında da belirttiği gibi (BMMYK, 2007a) özellikle hedef ülkelerin uluslararası korumadan kaçınmasına sebep olmaktadır.

Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK), uzatılmış mülteciliği mültecilerin kendilerini uzun süreli ve çözümsüz bir belirsizlik içinde buldukları bir durum olarak tanımlamaktadır (BMMYK, 2004:1). Uzatılmış mültecilik durumu, mültecilerin uzun süre kamplarda tutulmalarına, temel haklardan mahrum kalmalarına, dış yardıma bağımlı olmalarına, bu sebeple fakirliğin sürekli hale gelmesine ve mültecilerin hayatlarını devam etmek için olumsuz eylemlerde bulunabilmelerine sebep olmaktadır. Dahası, BMMYK tarafından nihai çözümlere ayrılacak kaynaklar uzatılmış mülteciliğe aktarıldığı için sınırlı olan kaynakların israf edilmesine sebep olmaktadır. Ayrıca, uzatılmış mültecilik hali gelecekte yeni sorunlara yola açma potansiyeli barındırmaktadır (BMMYK, 2004:2-3).

2.1.5. Mülteciliğin Nihai Çözümleri

Mültecilik durumu, kuşkusuz hem bu konumda bulunan bireyler hem de onları misafir eden devletler için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Günümüzde, zorunlu göçler kapsamında geçici koruma statüsünde bulunan kişiler, göç etmelerine sebep olan koşullar ortadan kalkmadığı sürece ülkelerine geri dönememektedir. Dahası, mültecilik durumu nihayete erdirilemediğinde, zamanla kalıcı bir hal almaktadır. Bu sorunun temel kaynağı, kendilerine sağlanan korumanın doğası ve geri dönmenin mümkün olmamasıdır. Bu sebeple, BMMYK (2011:58), dünya genelinde uzatılmış mültecilik durumunda yaşayan milyonlarca mültecinin kötü durumunu, BMMYK ve uluslararası toplumun en büyük mücadelesi olarak görmektedir. Bu bağlamda, göç konusundaki uluslararası çabanın temel hedefi, göçün nihai bir sonuca ulaştırılmasıdır. Zorunlu göç konusunda Birleşmiş Milletlerin nihai hedefleri ise geri dönüş, yerel entegrasyon ve üçüncü bir ülkeye yerleştirmedir (BMMYK, 2020:48).

2.1.5.1 Gönüllü Geri Dönüş

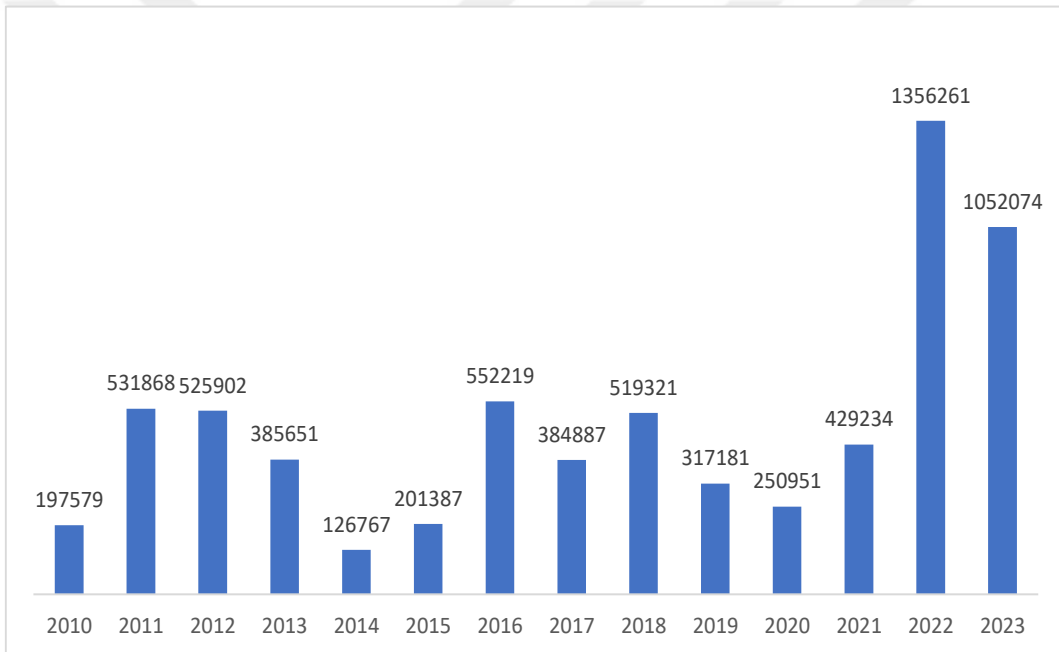
BMMYK Acil Durumlar El Kitabı'nda (2007: 11), göçün nihai çözümleri arasında gönüllü geri dönüş, genel bir ilke olarak belirtilmektedir. Gönüllü geri dönüş, mültecilerin kendi ülkelerine, kendi kararları ve gönüllü olarak güven içinde ve insan onuruna yakışan biçimde dönmeleri demektir (BMMYK, 2004:1/2). Gönüllü geri dönüş, yerlerinden edilmiş insanlar, kendi hür iradeleri ve dönüş yeri ile ilgili doğru bir şekilde bilgilendirildikten sonra almış oldukları karar doğrultusunda ülkelerine döndüklerinde gerçekleşir (BMMYK, 2007:44). Gönüllü

geri dönüş iki şekilde gerçekleşebilir: spontane veya organize geri dönüş. Spontane geri dönüş, mültecilerin kendi çabaları ile dönüş yapmaları iken, organize geri dönüşte mültecilere BMMYK tarafından organize bir şekilde yardım edilir (BMMYK, 2007:452). Bununla birlikte, geri dönüş için geri dönüş kararının özgür irade ile verilmiş olması, mültecinin kararının dönüş ülkesinin doğru profili konusunda bilgilendirilmiş bir karar olması, kararın açıkça ve bireysel olarak alınmış olmasının sağlanması gerekmektedir (BMMYK, 2007:453-454).

Gönüllü geri dönüş, mültecilerin fiziksel, yasal ve malzeme baskısından emin oldukları durumlarda gerçekleşebilir (BMMYK, 1996:m.d.). Bu yüzden, Birleşmiş Milletlerin genel bir prensibi olarak işlev gören geri dönüş eylemi, dönüş kararının verilmesi ve dönüşün gerçekleşmesi ile bitmemektedir. Mültecilerin kendi ülkelerine gönüllü geri döndükten sonra, hayatlarını yeniden kurmaları için yeniden entegre edilmeleri gereklidir. Yeniden entegrasyonla mültecilerin hayatlarını, geçimlerini ve onurlarını devam ettirebilmeleri için gereken siyasi, ekonomik ve sosyal koşulların sağlanması sürdürülebilir bir dönüş için önemlidir (Macrae, 1999:3). Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler diğer ortakları ile beraber fakirliği azaltma ve iyi yerel yönetim oluşturmaya yardımcı olarak, geri dönüşün mülteciler için kesin bir çözüm olabilmesi için 4R yaklaşımını benimsemiştir. Bu program geri dönüş (repatriation), yeniden entegrasyon (reintegration), rehabilitasyon (rehabilitation) ve yeniden inşa etme (reconstruction) süreçlerini kapsamaktadır (BMMYK, 2003:18). Geri dönüş, kişilerin gönüllü geri dönüşü, yeniden entegrasyon mültecilerin güvenli ve onurlu bir yaşam sürebilmesi için gerekli siyasi, ekonomik, yasal ve sosyal koşulların güvence altına alınmasını, rehabilitasyon daha önce hasar gören sosyal ve ekonomik altyapının restore edilmesi ve yeniden inşa etme ise siyasi düzenin, kurumların ve üretim kapasitesinin yenede kurulmasını ifade etmektedir (BMMYK, 2004: 8). Bu yaklaşım ile BMYK (2003:20), “iyi yönetim, mültecileri kapsayan toplulukların haklarını korumak, altyapı dahil iyileştirilmiş sosyal hizmetler, birlikte yaşama ve özgüven inşası, ekonomik canlanma ve geçim kaynağı yaratılması ve hizmetlere iyileştirilmiş erişim” gibi çıktılar almayı planlamaktadır.

Gönüllü geri dönüş uygulaması esasında, 1951 Mülteci Sözleşmesinin ‘Geri Göndermeme’ ilkesi kapsamında mültecilerin hayatlarının ya da insanlık onurlarının tehlike altına gireceği bir yere zorla geri gönderilememesine dayanır. Sözleşmeden sonra, 1980'lere kadar geri gönderme durumlarına pek rastlanmasa da 1980'lerden sonra, özellikle gelişmiş ülkelerde hızla artan mülteci artışı ile beraber, artan mülteci

nüfusunun getirdiği ekonomik, sosyal ve yasal zorluklardan dolayı, yoğun göçmen alan ülkeler başta olmak üzere, birçok ülke geri dönüşü dillendirmeye başlamışlardır (Crisp&Long, 2016:143-144). Bu sebeple, 20 Ekim 1983 tarihli BMMYK İdari Komite sonuç kararlarında, gönüllü geri dönüşün desteklenmesi ve bunun en uygun çözüm olduğu belirtilmiştir (BMMYK, 1983). Akabinde, 1990’lar ise, 10 milyondan fazla insanın evine döndüğü bir dönem olmasından dolayı, BM Mülteciler Yüksek Komiseri tarafından ‘Geri Dönüş On Yılı’ olarak adlandırılmıştır (Chimni, 1999:4). Yıllara göre değişiklik gösterse de gönüllü geri dönüş sayılarında son yıllarda bir düşüş gözlemlenmektedir (bkz. Tablo 5). 2021 yılında, gönüllü geri dönüş sayısı 429.234 olarak gerçekleşirken, 2022 yılında gönüllü geri dönüş yapan mülteci sayısı 1.356.261 kişi ve 2023 yılında 1.052.074 kişi olmuştur (bkz. 4242).

Tablo 6. Yıllara göre Gönüllü Geri Dönüş Sayıları

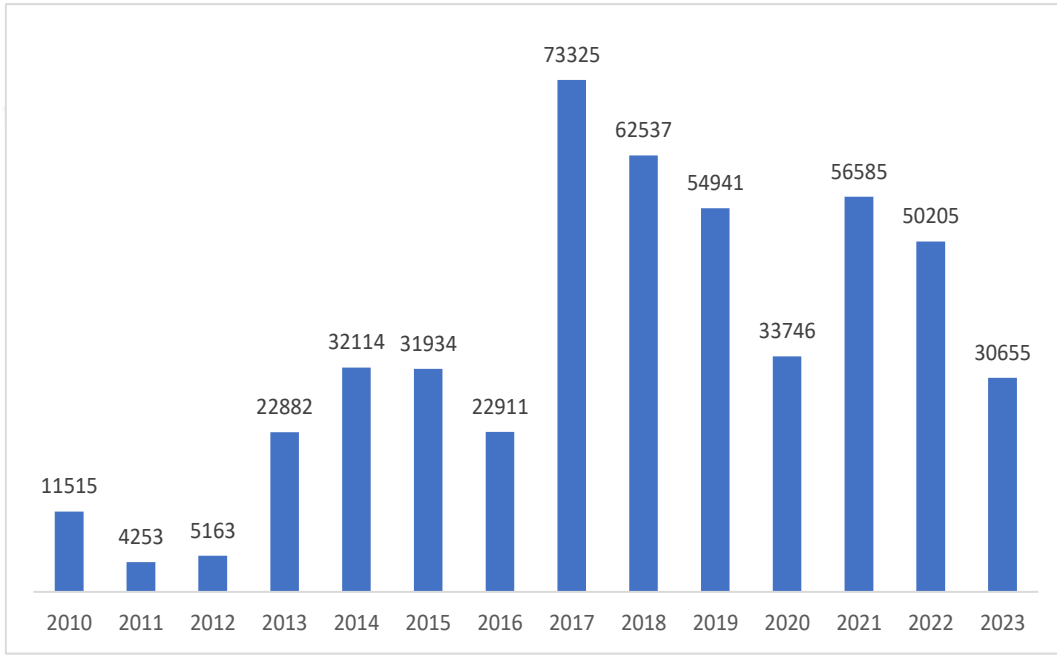
(Kaynak: BMMYK, 2024a.m.d.)

2.1.5.2. Yerel Entegrasyon

Birleşmiş Milletler’in göç konusundaki nihai çözümlerinden bir diğeri olan yerel entegrasyon, mültecilerin güvenli bir barınma sağladıkları ülkede hayatlarını yeniden kurmalarıyla gerçekleşir (BMMYK, 2007: 44). 1951 Mülteci Sözleşmesi’nde, mülteciliğın nihai hedeflerinden biri olarak belirtilen yerel entegrasyon, anlaşmadan sonraki yıllarda temel bir çözüm olarak uygulanmış olmasına rağmen, 1980’lerden itibaren işlerliğini kaybetmeye başlamıştır (Hovil,

2014: 3). Bu nedenle, Jacobsen (2001) tarafından 'unutulmuş bir çözüm' olarak nitelendirilmiştir.

Yerel entegrasyon kapsamında vatandaşlık verilen mülteci sayısı, son yıllarda azalma eğilimi göstermektedir. Bu bağlamda, mültecilere kalıcı bir barınma sağlamayı amaçlayan yerel entegrasyon çerçevesinde, 2017 yılında 73.325 kişiye vatandaşlık verilmişken, takip eden yıllarda bu sayı düşüş göstermiştir. 2021 yılında 56.585 kişiye vatandaşlık verilmesiyle birlikte kısa süreli bir artış yaşansa da sonraki yıllarda azalma eğilimi devam etmiştir (bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Yıllara Göre Vatandaşlık Verilen Mülteci Sayıları

(Kaynak: BMMYK, 2024a:m.d)

Crisp (2004: 1-2), yerel entegrasyonun birbiriyle bağlantılı üç boyutu olduğunu ileri sürmüştür: yasal boyut, ekonomik boyut ve sosyal boyut. Öncelikle, yerel entegrasyon, mülteci statüsündeki bireylere kalıcı ikamet veya vatandaşlık gibi sonuçlar doğurabilecek hakların tanındığı yasal bir süreçtir. Bunun yanı sıra, yerel entegrasyon, bu kapsamda bulunan bireylerin yaşam koşullarının toplumdaki en dezavantajlı gruplardan daha kötü olmamasını gözeterek ekonomik bir süreçtir. Son olarak, yerel entegrasyon, bu bireylerin toplumda ayrımcılığa, yıldırımaya veya istismara maruz kalmadan yaşamalarını sağlayan sosyal bir süreçtir.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, yerel entegrasyon konusunda "Yerel Entegrasyon Yoluyla Kalkınma" stratejisini önermiştir (BMMYK, 2003: 24). Bu strateji, ekonomik, sosyal ve kültürel ile yasal olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır. Ekonomik bileşen kapsamında, mültecilerin devlet desteği olmaksızın kendi kendilerine yeterli hale gelmeleri ve kendi geçim kaynaklarını oluşturmaları hedeflenmektedir. Kendi kendine yeterli hale gelen mülteciler, ekonomik bir yük olmaktan çıkacak ve buldukları topluma katkı sağlayan bireyler haline gelecektir. Sosyal ve kültürel bileşen, mülteciler ile yerel topluluklar arasındaki etkileşimi teşvik ederek, mültecilerin ayrımcılık veya istismar korkusu olmadan yerel halk ile birlikte yaşayabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Yasal bileşen ise mültecilere, yerel halk ile eşit haklara sahip olacak şekilde, hareket özgürlüğü, eğitim ve yerel iş piyasasına erişim, sağlık hizmetleri dahil olmak üzere kamu hizmetlerinden yararlanma, mülk edinme ve satma hakkı, geçerli seyahat ve kimlik belgeleri ile serbest dolaşım imkânı ve aile birleşimi gibi haklar tanımaktadır. Bu haklar, uzun vadede kalıcı ikamet veya vatandaşlığa geçiş sürecini destekleyen bir çerçeve sunmaktadır (BMMYK, 2003: 24-25).

Crisp (2004: 2), büyük çaplı göç hareketlerinde 'yerel yerleştirme' teriminin daha uygun bir strateji olacağını ifade etmiştir. Zira, kalabalık göç akınlarında, göç eden kişiler genellikle 1951 Mülteci Sözleşmesi'ne göre mülteci olarak değerlendirilmemekte, bunun yerine daha çok geçici koruma sağlanmaktadır. Bu bağlamda, yerel entegrasyon ve yerel yerleştirme arasında bir ayrım yapmak mümkündür. Yerel entegrasyon durumunda, mültecilerin yeni ülkelerinde süresiz kalacakları öngörülmekte ve bu nedenle ülkedeki statülerinin bir çözüme kavuşturulması gerektiği kabul edilmektedir. Yerel yerleştirmede ise uzun süreli bir kalış öngörülmemektedir. Bu nedenle, kendi ülkelerine gönüllü geri dönüşleri gerçekleşene kadar mültecilerin güvenlik ve refah içinde insanca yaşamalarını sağlamak amacıyla gerekli koşullar oluşturulmaktadır (Crisp, 2004: 3).

2.1.5.3. Üçüncü Bir Ülkeye Yerleştirme

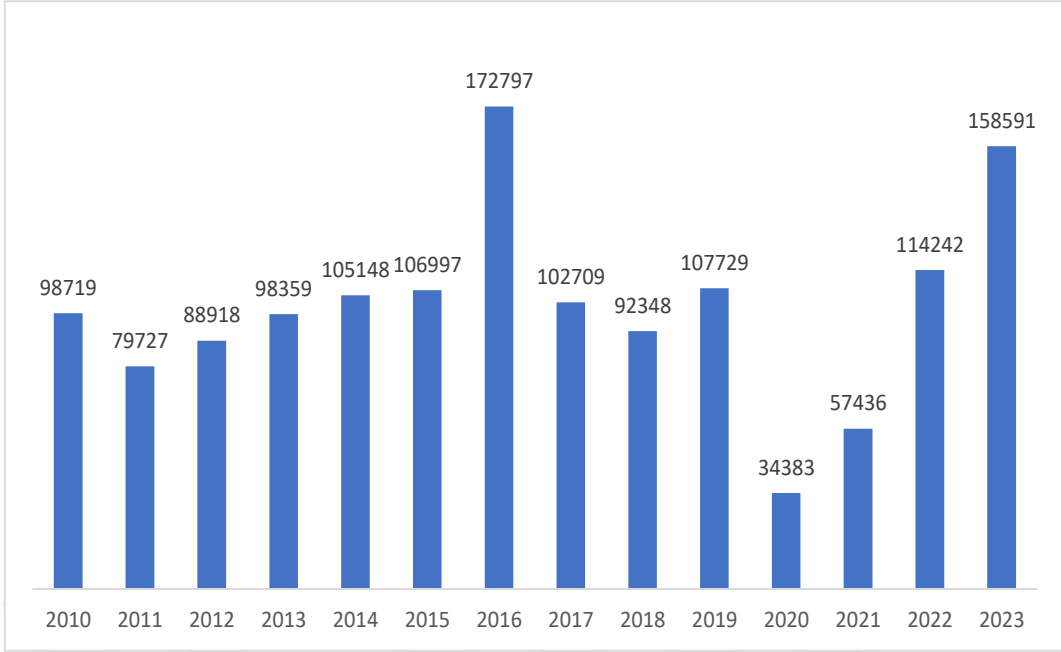
Üçüncü bir ülkeye yerleştirme, BM tarafından göç konusunda ulaşılmaya çalışılan bir diğer nihai çözümdür. Bu süreç, "seçilen mültecilerin sığınma ülkesinden, kendilerini kalıcı oturma statüsüyle mülteci olarak kabul etmeyi taahhüt etmiş üçüncü bir devlete transfer edilmesi" olarak tanımlanmaktadır (BMMYK, 2011: 28). Bu sayede, mülteciler geri gönderilmeye karşı korunurken, sürekli ikamet

hakkı elde etmekte ve süreç sonunda vatandaşlığa geçiş imkânına sahip olabilmektedir.

Üçüncü bir ülkeye yerleştirme için BMMYK tarafından belirlenen kabul kategorileri bulunmaktadır. Bu kategoriler şunlardır: yasal ve/veya fiziksel koruma ihtiyacı, işkence ve şiddet mağdurları, sağlık ihtiyacı, risk altındaki kadın ve kız çocukları, aile birleşimi, risk altında bulunan çocuk ve ergenler ile muhtemel alternatif bir nihai çözüm bulunmamasıdır (BMMYK, 2011: 243). Bununla birlikte, özellikle kalabalık göç hareketleri ve uzatılmış mültecilik durumlarında, nihai çözümlerin uygulanması zor olduğundan, BMMYK misafir eden devletler üzerindeki baskıyı hafifletmek, mültecilerin dayanıklılıklarını güçlendirmek, nihai hedefleri gerçekleştirmek için kapasite inşa etmek ve üçüncü ülke çözümlerini genişletmek amacıyla tamamlayıcı yollara da başvurmaktadır (BMMYK, 2019a: 6).

Tamamlayıcı yollar, yeniden yerleştirme kapsamında olmayıp, mültecilere uluslararası koruma altında üçüncü bir ülkede yasal kalış imkânı sağlamaktadır (BMMYK, 2019b: 7). Yeniden yerleştirmenin dışında kalan tamamlayıcı yollar arasında insani vize, insani kabul, sponsorluk, aile birleşimi, eğitim, iş ve diğer fırsatlar yer almaktadır (BMMYK, 2019a: 5). Ancak, BMMYK, mültecilerin sığınma ülkesinin dışında başka bir üçüncü ülkeye yerleştirilmesini sağlayan tüm yolları "üçüncü ülke çözümleri" olarak adlandırmaktadır.

BMMYK'nın kurulmasıyla birlikte, özellikle ilk yıllarda, üçüncü bir ülkeye yerleştirme temel bir araç haline gelmiş, ancak ilerleyen dönemlerde büyük ölçekli göçler için uygun bir nihai çözüm olmadığı görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu durum, başlangıçta yoğun olarak kullanılan üçüncü bir ülkeye yerleştirme çözümünün, diğer çözümlere kıyasla giderek önemini kaybetmesine neden olmuştur. Buna bağlı olarak, 1979'da her 20 mülteci için 1'i yeniden yerleştirilirken, 1994'te bu oran 400 mülteciye 1'e kadar düşmüştür (BMMYK, 2011: 47-50). Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen üç temel nihai çözümden biri olmasına rağmen, 2020 itibarıyla üçüncü bir ülkeye yerleştirilen mülteci sayısı toplam mülteci nüfusunun yüzde 1'inden daha azdır. COVID-19 pandemisi nedeniyle 2020 yılında bu sayı önemli ölçüde azalırken, 2023 yılında 158.591 kişiye ulaşmıştır (bkz. Tablo 8).

Tablo 8. Yıllara göre Üçüncü bir Ülkeye Yerleşme Sayıları

(Kaynak:BMMYK, 2024a:m.d.)

2.1.6. Göç Teorileri

2.1.6.1. Klasik Göç Teorileri

Göç kavramı ile ilgili yapılan ilk çalışma, E.G. Ravenstein’in 1883 yılında yazdığı ve 1885 yılında genişlettiği “Göç Kanunları” isimli çalışmasıdır. Ravenstein (1885)’in bu çalışması, göç alanında diğer çalışmalar için oldukça önemli bir kaynak ve çıkış noktası olmuştur. Bu anlamda, Ravenstein (1885) göçü genel bir kavram olarak ele almış ve bu olguyu şekillendiren kuralları belirlemeye çalışmıştır. Bunu yaparken de 1871 ve 1881 yılları arasında İngiltere, İskoçya ve İrlanda arasında yaşanan nüfus değişimlerini incelemiş ve göç olgusunun çoğunlukla ekonomik olduğu çıkarımına varmıştır

H.P. Fairchild da göç ile ilgili ilk yazar düşünürlerdendir. ‘Göç ve Krizler’ isimli 1911 (s.753) tarihli makalesinde, göç olgusunun eskiden siyasi ve dini özgürlükten veya bir tiranın zulmünden kaçmaktan ziyade, ekonomik temelli olduğunu ifade etmiştir. 1913 tarihli Göç isimli kitabında ise, göç sebeplerini dört temel sınıfa ayırır: ekonomik, politik, sosyal ve dini (Fairchild,1913:6). Ancak, göçün gerçekleşmesini ise dört temel türe -istila, fetih, kolonizasyon ve göçmenlik (Fairchild, 1913:10-20) ve iki daha önemsiz türe ayırır: zorla göç ve iç göç (Fairchild, 1913:20-23-24). İlk üç temel türün aksine, göçmenlik diğerlerinden, öncelikle aşağı

yukarı iki eşit medeniyet seviyesi arasında yapıldığı ve daha da önemlisi tamamen kişisel bir karar olduğu için farklıdır (Fairchild, 1913:20-21). Dört temel göç türünün yanında daha az önemsiz olduğunu öne sürdüğü zorla göçü ise, “insan topluluklarının kendi rızalarının dışında, herhangi bir sebepten dolayı belli bir hedefe sahip olsun ya da olmasın, belli bir bölgeden ayrılmaya ve başka bir yere gitmeye zorlandıklarında gerçekleşir” şeklinde tanımlamıştır (Fairchild, 1913:23). İç göç ise, normalde insanların bir yerden başka bir yere yer değiştirmesinden ziyade, Amerika Birleşik Devletleri’nde doğuya doğru akında olduğu gibi, büyük insan yığınlarının ortak bir saik ve amaçla belli bir yere doğru hareket etmesi şeklinde olduğunda önem ifade edecektir (Fairchild, 1913:24).

W. Petersen (1958) ise “Göçün Genel Tipolojisi” isimli çalışmasında, iç ve dış göç için tek bir tipoloji sunarak genel bir tipoloji ortaya koymaya çalışmıştır. Petersen’in göç çeşitleri öncelikle “yenilikçi” ve “korumacı” olarak iki genel başlığa ayrılır. Eğer insanlar yeni kazanımlar için göç ediyorsa, bu “yenilikçi”dir. Aksine, göç etmeden önceki hayatlarını devam ettirmeyi amaçlıyorsa, bu da “korumacı”dır. Bu iki temel başlık altında, göçü ilkel, zora dayalı, serbest ve kitlesel göç olarak ayrı ayrı dört gruba ayırır.

Göç yazınında en çok bilinen teorilerden biri de E.S. Lee (1966)’nin itme-çekme teorisi olarak da ünlü olan “Göçün Bir Teorisi” isimli makalesidir. Lee (1966) Ravenstein (1885) ve Petersen (1958) gibi göçün genel geçer kurallarına odaklanmak yerine insanları göç etmeye yöneltten etmenler üzerine durmuştur. Bu çalışmasında, Lee göçün dört boyutu olduğunu öne sürmektedir. Bunlar, insanları göç etmeye karar vermeye iten sebepler, kişinin yaşadığı ülke içinde ve dışındaki faktörler, bunların arasındaki engeller kadar kişinin kendi motivasyonudur.

2.1.6.2. Göçün Başlangıç Teorileri

Neo-klasik Ekonomi Yaklaşımı, mikro ve makro teori olarak iki alt başlık altında incelenebilir. Mikro teori, kişilerin bir kar-zarar hesabı yaparak daha fazla kazanç sağlayacaklarını düşündükleri yere göç edeceğini (Massey v.d., 1993:434) söylerken, makro teori işgücü arz ve talebi konusunda coğrafi farklılıklara dayanır. Mikro neo-klasik teori, ‘insanlar neden göç eder’ sorusuna cevap ararken, bu yaklaşımda göç kararı birey tarafından alınır (Etzo, 2008:2). Mikro ekonomik teorisyenlerinden Sjaastad (1962:84-5) ise, göç konusunda parasal ve parasal olmayan giderlerin de önemli olduğunu ifade ederken, göçün kazançları ve götürüleri

olduğunu ifade etmekte ve göçü insan kaynağına bir yatırım olarak görmektedir. Makro neo-klasik ekonomi yaklaşımında ise, uzam önemlidir. Zira, göç iş gücünün çok, sermayenin ve işgücü fiyatının az olduğu ülkelerden, iş gücünün az, sermayenin ve işgücünün değerinin çok olduğu ülkelere doğru gerçekleşir (Massey v.d., 1993:433). Makro ekonomik teorisyenlerinden Todaro (1969:139), kırsaldan şehre göçün 2 temel değişkene bağlı olduğunu öne sürmüştür: (1) kırsal-şehir geliri arasındaki fark ve (2) şehirde bir iş elde etme olasılığı. Bununla beraber, Todaro (1980:364) göç kararında gerçek gelir beklentisinden ziyade, görece bir gelir beklentisinin etkili olduğunu ifade eder.

Göçün Yeni Ekonomisinde, karar bireyler tarafından değil, hane halkı tarafından alınmaktadır. Böylelikle, hane halkı beklenen geliri artırır ve riskleri azaltır (Massey v.d., 1993:436). Benzer şekilde, Stark ve Bloom (1985:173-5) göç kararının sadece göç eden kişi tarafından değil, karşılıklı bağlılığı olduğu aile halkı ile alındığını, bu sebeple göçün ‘hesaplanmış bir strateji olduğunu öne sürerler. Bu tür bir karar, geliri mümkün olduğunca artırmak amacıyla olduğu kadar, riskleri de minimize etmek amacı ile de alınır (Stahl, 1995:218).

İkili İşgücü Piyasası teorisi, çalışanların iki ayrı işgücü piyasasında hareket ettiğini öne sürer. Birincil işgücü piyasası, çalışana yüksek gelir ve güvenli istihdam sunarken ikincil işgücü piyasası, bunun tam tersi, düşük ücret verirken iş güvencesi de sunmaz (Ashton ve Maguire, 1984:106). İkili İşgücü Piyasası Teorisi, uluslararası göçün gelişmiş ülkelerdeki çekme faktörleri ile ilintili olduğunu öne sürer (Jennisen, 2007:413). Reich, Gordon ve Edwards (1973:359), piyasa bölünmesinin ortaya çıkışının Amerika kapitalizminin politik ve ekonomik güçlerinden kaynaklandığını ifade ederler. Piore (1972:36), göçün ikincil piyasalarda çalışacak işgücü arzında etkili olduğunu ifade eder. Göç oranının azalması ya da artması, bu piyasalardaki işgücü arzını etkilemektedir. Diğer bir deyişle, ikili iş gücü piyasası teorisi hızlıca doldurulması gereken işgücü arzı, ikincil piyasalarda göçmen işgücü arzı ile kapatılmaktadır (O'Reilly, 2022:27).

2.1.6.3. Göçün Devamı Teorileri

Ağ Teorisi, göçmenler, eski göçmenler ve göçmen olmayanlar arasındaki kan, arkadaşlık ve ortak topluluk ağları ile birbirine bağlayan ve kişiler arasında oluşan göçmen ağlarının, göçün bedeli ve risklerini azaltıp, beklenen geliri artıracığından dolayı göç olasılığının artmasına neden olacağını ve bu durumun tekrar edeceğini

öne sürer (Massey v.d., 1993:448-449). Ağ bağlantıları, bir sosyal sermaye oluşturarak bir taraftan kazanılan göç deneyiminin topluluk içinde yayılmasıyla, diğer taraftan da göç edilen yerde oluşan toplulukların, diğerlerinin göç etmesini kolaylaştırması ile hem hedef hem de kaynak ülke açısından işlev görür (Delachat, 2001:458). Bir kişinin göçmen ağlarının olduğu bir yere göç etmesi, işsizlik ve barınma riskini azaltırken sosyal hayata adapte olma ve dil konusunda avantaj oluşturacaktır (Bodvarsson, Simpson ve Sparber, 2015:17). Böylece, “bir bağa sahip olan kişi sosyal sermaye elde eder ve bu ona önemli ekonomik sermaye türlerine erişme, birikim yapma ve evine para transferi yapma imkânı sağlar” (Kaya; 2017:19).

Kurumsal Teoriye göre, sermaye yoğun ülkelere giriş kısıtlıdır. Bu ülkelere giriş yapmak isteyenler, karlı bir iş fırsatı ortaya çıkarırlar. Kâr amacı güden kurumlar, göçmenler için yasadışı giriş olanakları sağlarken, yardım kuruluşları da göçmenlere yasal yollar konusunda yardımcı olurlar. Zamanla bu yapı kurumsallaşarak göçmenlerin yabancı işgücü piyasasına girişi için yeni bir sosyal kapital sağlar (Massey v.d., 1993:450-451). Örneğin, kurumlar, ucuz ve sık havayolu bileti sağlayarak göç yolculuğunu kolaylaştırabilir, halihazırda göç edenlerin uyumu için çalışabilir ya da ülkeler arasında kültürel bağlar kurabilirler (Jennisen, 2007:433).

Kümülatif nedensellik teorisine göre, her göç kararı değişik sosyal bağlamlarda gerçekleşir. Bu teoriye göre, altı farklı sosyo-ekonomik faktör vardır: gelir dağılımı, toprak dağılımı, tarım örgütlenmesi, kültür, insan sermayesinin bölgesel dağılımı ve çalışmanın sosyal anlamı (Massey v.d., 1993:451). Bu teoriye göre, “bir topluluktaki göç seviyesi belirli bir düzeye ulaştığında, göçün başlangıçta onu tetikleyen yapısal güçlerden bağımsız olarak kendi başına bir ivme kazandığını ve bu durumun "kitlesele göçe" yol açtığını öne sürer” (Fussel ve Massey, 2024:168). Bu durumda, göçe neden olan ilk sebep ortadan kalksa bile, göç hareketi devam eder (Liang, 2014:3).

Mabogunje (1970:2), göçün dinamiklerinin etkilerinin genel sistemle teorisi ile ele alınabileceğini ifade etmiştir. Göç Sistemleri Teorisi ise, göç hareketlerinin zaman ve mekân açısından zamanla düzenli bir yapı kazanarak, tanımlanabilir göç sistemleri oluşturduğunu iddia eder. Bu sistemlerde, genellikle bir tarafta göç alan ülke ve karşısında da göç veren ülke bulunur (Massey v.d., 1993:454).

2.1.6.4. Zorunlu Göç Teorileri

Yukarıda ifade edilen teorilerin neredeyse hepsi, rasyonel tercihlerin ön planda olduğu gönüllü göç ile ilgilidir. Ancak, zorunlu göç genellikle rasyonel bir karar sürecinin sonucu değil, daha çok hayatta kalmak için ayrılmaktan başka bir seçeneğin olmadığı bir durumdur. A.R. Zolberg (1983:25), sosyal bilimcilerin göçün sebep ve sonuçlarını teorize ederken genellikle mülteci hareketlerini düzenli olmadıkları, tek seferlik ve tahmin edilemez vakalar olduklarından dolayı dışarıda bıraktıklarını ifade eder.

Zorunlu göç kavramı ile ilgili ilk yazan düşünürlerden biri Fairchild'dır. Ancak Fairchild, "insan topluluklarının kendi rızalarının dışında herhangi bir sebepten dolayı belli bir hedefe sahip olsun ya da olmasın belli bir bölgeden ayrılmaya ve başka bir yere gitmeye zorlandıklarında gerçekleşir" şeklinde tanımladığı zorunlu göçü, diğer göç türlerine göre daha önemsiz görmüştür (Fairchild, 1913:23).

Zorunlu göç konusuna değinen bir diğer yazar olan Petersen (1958), zorunlu göçü zorunlu ve zorla göç şeklinde ikiye ayırmıştır. Her iki göç türü arasındaki temel fark, birincisinde kısıtlı da olsa insanların yapabilecekleri bir tercih vardır. Zorla göçte ise insanlar isteklerinin dışında ve zor kullanılarak yerlerinden ve çoğu zaman özgürlüklerinden edilmişlerdir. Zorunlu göçü insanların hayatlarında bir değişim olup olmadığına bakarak, "yenilikçi" ve "korumacı" şeklinde tekrar alt gruplara ayırmıştır. Bu durumda, zorunlu göç kaçış ve yerinden edilme (korumacı) ile amele ticareti ve köle ticareti (yenilikçi) şeklinde dörde ayrılmıştır. Kaçış'ta insanlar işgalci bir güç yüzünden yer değiştirme yoluna giderken, yerinden edilmede bu güç insanları toplama kampları ya da zorunlu çalıştırma sebebi ile zorlamaktadır. Amele ticaretinde insanlar belirli bir süre çalıştırmak üzere bir yere taşınırken, zamanla borçlandırılarak çalışma süreleri uzatılmakta fakat nihayetinde evlerine dönme şansları olabilmektedir, ancak köle ticaretinde kölelerin belli bir sözleşme ya da eve geri dönme şansı bulunmamaktadır (Petersen, 1958:261-262).

Zorunlu göç konusunda en önemli çalışmalardan biri E.F.Kunz (1973) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kunz (1973:131), zorunlu göçü iki kategoriye ayırmıştır: beklenen hareketlilik ve ani hareketlilik. Beklenen hareketlilik, göç edecek kişiler, gidecekleri yeri bilir ve bu nedenle önceden hazırlıklı kişileri içerir. Ancak ani hareketlilikte, insanlar sınırları askeri bir baskı veya göç dalgası ile terk ederler.

Benzer şekilde, A.H. Richmond (1988:17), bazı durumlar altında göç kararının sembolik ve materyalistik bir ödül beklentisi ile ve elde görece bilgi olduğu bir durumda, rasyonel bir şekilde alınabileceğini, ancak daha uç noktalarda ise insanların bu kararı ayrılmaktan başka pek bir alternatif bırakmayan bir kriz durumunda verdiklerini belirtmiştir.

Zolberg (1983) ise, mülteci hareketliliğini uluslararası sistem ve devlet sistemindeki dönüşüme bağlamıştır. Yazara göre, ulus olabilmek için nüfusun genel bir milliyeti paylaşması gerekmektedir. Kendi başına buyruk, sosyo-kültürel topluluklar ulus devletin varlığıyla çelişecektir (Zolberg, 1983:36).

2.2. Uyum

2.2.1. Asimilasyon

Farklı toplulukların bir arada yaşaması, düşünürlerin uzun zamandır üzerinde fikir ürettikleri bir olgudur. Farklı toplulukların bir arada yaşaması konusunda ilk ortaya atılan fikirlerden biri asimilasyondur. Asimilasyon, TDK (asimilasyon, 2022, m.d.) tarafından “farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme” şeklinde tanımlanmıştır. Şan (2022, m.d.), asimilasyonu “iç göçler veya uluslararası göçlerle dışarıdan gelenlerin kendilerine ait kültürel değerlerinden zamanla uzaklaşıp ev sahibi toplum veya komünitenin kültürel norm ve davranışlarını benimseme ve özümseme süreci” olarak tanımlar. Köken olarak asimilasyon kelimesi, Latince kaynaklıdır. Latince *similis* fiiline ad+ ön ekinin eklenmesi ile türetilmiştir. Türkçede bilinen ilk kullanımı, TDK'nin tanımına paralel şekilde 1941 yılına rast gelmektedir (asimile, 2004:m.d., Nişanyan Sözlük).

Esser (2010:1-2), asimilasyon teorilerini üç başlık altında incelemektedir: klasik asimilasyon teorileri, parçalı asimilasyon teorileri ve yeni asimilasyon teorisi. Klasik asimilasyon teorisyenlerinden Park ve Burgess (1921:735), asimilasyonu kişilerin ve grupların diğerinin anılarını, duygularını ve davranışlarının edindiği ve bu kişilerin veya grupların deneyim ve tarihlerini paylaşarak ortak bir kültürel hayatta birleştiği bir birbirine geçme ve kaynaşma süreci olarak tanımlamışlardır. Ancak, bu beraberlik azınlık grubun baskın toplumun kültürel ve sosyal kurumlarına ortak bir kimlik bağı ile dahil edilmesi yoluyla gerçekleşir (Krivisto ve Croll, 2012:160). Bu anlamıyla, asimilasyon farklılığı, onu ortadan kaldırarak çözmeye çalışan, bir tarafın diğerinin etkisinde kaldığı tek yönlü bir süreçtir.

Klasik asimilasyon teorisyenlerinden Gordon (1964), asimilasyon teorilerini üçe ayırır: Anglo-benzeşim, Eritme potası ve Kültürel çoğulculuk. Anglo-benzeşim Amerikan devrimi ile yeniden tanımlanan İngiliz kurumlarının, İngilizcenin ve Amerikan yaşamında baskın ve standart olan İngiliz kaynaklı kültürel kalıpların devam ettirilmesi isteğidir (1964:88) Eritme potası fikri, Amerika'ya İngiliz kökenlilerin dışındaki milletlerden de insanların göç ettiği gerçeğinden hareketle ortaya çıkmıştır. Esasında, bu fikrin isim babası, aynı isimde bir oyun yazan Israel Zangwill'dir. Erime potası fikri, etnik unsurlar arasında herhangi bir ayırım ve istisna olmadan tümünün büyük bir erime kabında bir erimesi ve yeniden şekil almasına dayanır (Gordon, 1964:120-121) Kültürel çoğulculuk (Gordon, 1964:132-159) ise, Amerika'nın değişik yerlerine yerleşen farklı millet, dil ve kültürden insanların kendi kültürel miraslarını ve özelliklerini koruyarak bir arada yaşamalarını ifade eder. Kültürel çoğulculuk durumunda, değişik gruplar birbirileri ile belirli ölçüde etkileşimde bulunup, kendi bağımsız kolektif kimliklerini korurken, diğer topluluklarla uyum içinde yaşarlar (Kivisto ve Croll, 2012:160).

Bununla beraber, Gordon (1964:71) asimilasyonun yedi değişkeni olduğunu ifade etmiştir. Bunlar, toplumun kültürel değerlerine doğru değişimi ifade eden kültürel veya davranışsal asimilasyon, birincil grup seviyesinde yerel halkın zümre, kulüp veya kurumlarına geniş çaplı katılımı ifade eden yapısal asimilasyon, geniş çaplı toplumlararası evlilik sonucu gerçekleşen evlilik yoluyla asimilasyon, yerel halk temelinde gerçekleşen bir halktan olma duygusunun gelişimini ifade eden kimliksel asimilasyon, ön yargının yokluğunu ifade eden tutum karşılığı asimilasyon, ayrımcılığın yokluğunu ifade eden davranış karşılığı asimilasyon ile değer ve güç çatışması yokluğunu ifade eden vatandaşlık asimilasyonu 'dur.

Asimilasyon için öncelikle sosyo-ekonomik fırsatlara, yerel halkla eşit şekilde ulaşabilen farklı grubun ortak bir kültürü paylaşım düzeyine gelmesi gerekir. Süreç, farklı grubun asıl kültürünün yenisi karşısında giderek yok olmasını içerir. Asimilasyon sürecinin sonunda, farklı grubun kültürel, sosyal ve ekonomik uyum yoluyla, ana akım kültürde erimleri beklenir (Algan, Bisin ve Vedier, 2012:4). Gordon (1964), kültürel çoğulcuların alt kültürü diğerlerinden yeterince uzakta tutmak amacıyla olduklarından, Amerika için kültürel çoğulculuktan ziyade, yapısal çoğulculuğun daha anlamlı olduğunu öne sürmektedir. Zira, ileri derecede endüstrileşmiş, kitle iletişim araçlarına sahip, yüksek şehirleşmenin, heterojen

temasın ve sınırsız hareketliliğin olduğu bir toplumda, bu faktörler bireyin üzerinde bir etkiye sahip olacaktır.

Asimilasyon konusunda sosyal tabakalar arasındaki mesafe ve temas önemlidir. Simons (1901:791)'a göre, asimilasyon eğer gerekli fiziki koşullar mevcutsa ve aralarında uzun süreli bir temas varsa, iki farklı ırkın üyeleri arasında gerçekleşen bir alışma ve bağdaşma sürecidir. Simons (1901:807) beş maddede sosyal asimilasyon kanunlarını özetlemiştir:

“(1) ırklar arasındaki temas noktaları ne kadar çoksa, asimilasyon o kadar hızlı gerçekleşir –veya tam tersi, (2) kültür seviyeleri değiştikçe, yüksek olan aşağı olan tarafından ele geçirilmiş olsa bile, daha yüksek olan unsur daha aşağı olan unsura ağır basar, (3) kültür seviyeleri ne kadar yakınsa, etkileşim o kadar büyük olur, (4) diğer şeyler aynı kalmak koşuluyla, iki unsur kitlesel olarak ne kadar eşitse, eylemleri o derece karşılıklı olacaktır; bu yüzden asimile edici güçlerin etkisi pasif unsurun kalabalıklığı ile ters orantılı olacaktır, (5) ırk farkındalığı ne kadar yoğun olursa, pasif unsurun direnci dolayısıyla karşı etkisi o kadar büyük olacaktır. Hatta, bu farkındalık tüm asimilasyondan kaçınacak kadar da yoğun olabilir.”

Klasik asimilasyon teorileri, iki unsurun birbiri içine geçmesini ve bir olmasını savunurken, süreç içerisinde tam ve kesintisiz bir asimilasyon olamayacağını öne süren yeni teoriler ortaya atılmıştır. Esser (2010:2) ‘parçalı asimilasyon teorisi’ olarak adlandırılan bu teorilerin, temelde klasik asimilasyon teorilerinin iddia ettiği gibi asimilasyonun tek bir süreç olmadığını, aksine üç süreci kapsadığını öne sürdüğünü ifade etmektedir. Buna göre bu süreçler, yerel toplumun orta sınıfının yukarı yönlü hareketliliğini, aşağı yönlü asimilasyon da denilen uzak alanlara doğru kalıcı yer değiştirmeyi ve yukarı yönlü hareketlilik için etnik kaynakların kullanımından doğan kalıcı bağımsız etnik toplulukların kurulmasıdır.

Parçalı asimilasyon teorisyenlerinden Zhou (1997:978-980), klasik asimilasyon teorilerinin önünde birkaç aykırılık olduğunu iddia eder. Bunlardan biri, Amerika’da kalış süresinin uzunluğuna rağmen, etnik farklılıkların devam etmesidir. Bir diğeri ise, sosyoekonomik olarak kötü durumda olan ikinci nesil göçmen çocukların, diğer orta sınıf çocuklardan daha kötü durumda olduğudur. Diğer bir aykırılık ise, bir kısım göçmenlerin orta sınıf üstünde yer alırken, büyük bir kısmının ise birçok kırılganlığa sahip olduğudur. Bu bağlamda, parçalı asimilasyon göçmenlerin, üç yöne doğru asimile olacağını ifade eder: ana akıma doğru, alt sınıfa doğru ya da etnik alanlarına doğru (Kivisto ve Croll, 2012:162). Portes ve Zhou

(1993:96) beyaz olmayan göçmenler için, ana akıma doğru bir geçişin her zaman mümkün olmadığını, etnik alanlara katılmanın sadece bir kaçış olmayacağını, aksine etnik toplulukların sağladığı maddi ve manevi kaynaklardan yararlanmanın en iyi yolu olabileceğini ifade etmişlerdir.

Esser (2010) tarafından tanımlanan diğer asimilasyon teorisi, yeni asimilasyon teorisidir. Alba ve Nee (1997), yeni tür göçün yeni bir asimilasyon teorisine ihtiyaç duyduğunu belirttikleri çalışmalarında, asimilasyon kavramını eski ve yeni göç bağlamında yeniden ele almışlardır. Alba ve Nee (1997:863) asimilasyonu, etnik ve ırksal ayrımın ve onu tanımlayan kültürel ve sosyal farkların azalması ve nihayetinde yok olması olarak tanımlamışlardır.

2.2.2. Kültürlenme

Asimilasyon kavramı, erken dönemlerden itibaren kültürlenme kavramı ile yan yana kullanılmıştır. Gordon (1964:61), asimilasyon ve kültürlenmenin yeri geldiğinde aynı anlamda kullanıldığını ifade eder. Kültürlenme, iki farklı kültürün doğrudan temasla bir araya geldiği durumlarda, bir ya da iki grubun orijinal kültüründe köklü değişiklikler meydana gelmesidir şeklinde tanımlanmıştır (Redfield, Linton, Herskovits 1936, içinde Gordon, 1964:61). Ancak, her ikisinin de ayrı anlamlarda olduğunu ön süren yazarlar da vardır. Örneğin, Rose (1956; içinde Gordon, 1964:66-67), kültürlenmenin bir kültürün başka bir sosyal grup tarafından benimsenmesi olarak tanımlarken asimilasyonu başka bir grubun kültürünü benimseyen grubun önceki kültürü ile herhangi bir bağı ve sadakatinin kalmamış olması olarak tanımlamaktadır Merriam-Webster (acculturation, 2024:m.d.) sözlüğü de her iki kavramı birbirinden ayırmaktadır. Kültürlenme, bir grubun kültürünün diğeri karşısında ortadan kalktığı bir durum olarak tanımlanırken, asimilasyon farklı birey ve grupların kapsayıcı kültürün temel alışkanlık, davranış ve yaşam biçimini edinmesi olarak tanımlanmıştır. Heckmann (1999b:16) ise kültürlenmeyi hem göç eden hem de ev sahibi toplumda bir değişime yol açan bir süreç olarak ele almıştır.

Birbiri ile etkileşimde olan gruplar, birbirini belli ölçüde etkilemektedir. İnsanların bu etkileşim sürecinde hangi stratejileri benimsedikleri Berry (1997) tarafından ele alınmıştır. Berry (1997:7) birbiri ile ilk elden etkileşim içinde olan kültürlerdeki değişimi, kültürlenme olarak tanımlamaktadır. Berry (1997) kültürlenme konusunda, psikolojik kültürlenme ve uyum kavramlarını da tanımlamıştır. Psikolojik kültürlenme, yeni bir kültüre uygun davranış şekillerini öğrenme ile ilgilidir (Berry, 1997:13). Uyum ise çevresel taleplere karşı verilen

bireysel ya da grup tepkisidir (Berry, 1997:13) Berry (1997:9), baskın veya ev sahibi kültürün izin veriyor olması halinde, kişilerin veya grupların kültürlenme konusunda kültürel muhafaza ile etkileşim ve katılım unsurlarının düzeyine bağlı olarak 4 strateji izleyebileceklerini belirtmiştir: asimilasyon, ayrılma, entegrasyon ve marjinalleşme. Asimilasyon baskın veya ev sahibi kültürün kabul edilmesi, ayrılma baskın veya ev sahibi kültüre karşı kendi kültürünü tercih etme ve baskın veya ev sahibi kültürden uzaklaşma, entegrasyon her iki kültüre de belli ölçüde uyum sağlama ve marjinalleşme ise her iki kültürü de reddedilmesi sonucunda gerçekleşmektedir.

2.2.3. Çokkültürlülük

Uyum konusunda bir diğer teori çokkültürlülüktür. Asimilasyonun aksine, çok kültürlülük ortak bir kültüre ulaşmayı amaçlamaz. Çok kültürlülük, toplumu birbirinden ırksal ve etnik olarak farklı ancak birbiri ile eşit değerlerde grupların oluşturduğu bir bütün olarak görür (Stimpson, 1992:43-44). Çokkültürlülük, azınlık grupların kültürel çoğulculuğa izin vererek büyük gruba eklenmemesi sürecidir (Kivisto ve Croll, 2012:162). Bunu yaparken de etnik grupları yabancılar ya da dışarıdan gelenler olarak görmekten ziyade, toplumun bir parçası olarak, onların kültürünü de toplumun bir parçası olarak görür (Zhou 1997:982). Çokkültürlülük, farklılıklara saygı göstermenin, izin vermenin ve devam edebilmeleri için yardım etmenin, eş zamanlı olarak sosyal entegrasyonu besleyeceği düşüncesine dayanır (Kivisto ve Wahlbeck, 2013:3). Diğer bir deyişle, çok kültürlülük kültürel belirleyicilere dayalı, sosyal eşitsizlikleri kültürel, sivil, siyasi ve ekonomik ilişkileri kamu politikaları yoluyla şekillendirerek ortadan kaldırmaya çalışır (Faist, 2012:6).

Toplumsal uyumun dokusuna göre çok kültürlülüğü üç alt başlığa ayırmak mümkündür: kozmopolitanizm, parçalı çoğulculuk ve etkileşimci çoğulculuk. Kozmopolitanizm, asimilasyonun aksine, daha kapsayıcı olmakla beraber karşılıklı sorumluluktan ziyade, hoşgörü ve bireysel tercihe vurgu yapar. Çeşitliliği bireysel hakları ve özgürlüğü genişlettiği sürece savunur (Hartmann ve Gerteis, 2005:228). Parçalı çoğulculukta ise, toplum onu oluşturan parçalara bölünmüştür. Sosyal birimler, belli ölçüde özerktir. Bireyler, ulusaltı topluluklara bağlıdır ve ulusal düzen, grup hakları ve kendi kaderini tayin etme hakkı ile sağlanır (Hartmann ve Gerteis, 2005:229-230). Etkileşimci çoğulculuk ise, birbiri ile iletişimi olmayan birimlerden oluşan parçalı çoğunluğun aksine, karşılıklı tanıma ve sürekli etkileşime vurgu yapar (Hartmann ve Gerteis, 2005:230).

2.2.4. Entegrasyon

Farklı toplumların bir arada yaşaması için geliştirilen teoriler yerini asimilasyondan entegrasyona bırakmıştır. Entegrasyon kelimesi, 1610'larda 'bir bütünün parçalarını bir araya getirme eylemi' anlamına gelen Fransızca *intégration* kelimesinden gelmektedir. Fransızcaya ise geç Latince'de 'bütün yapmak', 'yenilemek', 'yeniden başlamak' anlamına gelen *integrare* fiilinin 'yenileme', 'restore etme' anlamına gelen isim hali *integrationem* kelimesinden geçmiştir (integration, Online Etymology Dictionary, 2024: m.d). Dilimize de Fransızca *intégration* kelimesinden geçmiş olup, bilinen ilk kullanımı 1960 yılındaki bir gazete haberinde görülmektedir (entegrasyon, Nişanyan Sözlük, 2021: m.d.). Ayrımcılık karşıtlığı anlamında ilk kullanımı ise, 1934 yılında olmuştur (integration, Online Etymology Dictionary, 2021: m.d). Türk Dil Kurumu, entegrasyonu bütünleşme ve uyum olarak tanımlamıştır (entegrasyon, TDK,2024). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ise entegrasyonu "göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç" şeklinde ifade etmektedir (Perruchoud ve Redpath-Cross, 30).

Alba ve Nee (1997:827), her ne kadar bireylerin ve grupların ana akıma entegre olmaları durumunu açıklamanın en iyi yolunun asimilasyon olduğunu öne sürseler de sosyal bilimlerde asimilasyon kelimesinin etnosentrik ve azınlıkları küçük gören bir bakış açısı olarak görüldüğü için, eskimiş bir kavram olarak görüldüğünü ifade ederler. Kavramın kötü çağrışımın bir nedeni de ulus devletin oluşturulmasındaki rolüdür. Bu dönemde, asimilasyon "ulus'un barındırdığı halkları türdeşleştirmesine yönelik bir politika" olarak kullanılmıştır (Şan, 2024, m.d.) Bu bağlamda, devletler homojen bir ulus oluşturabilmek için, toplumdaki farklılıkları ortadan kaldırmaya yönelmişlerdir. Heckmann (2005:11) da asimilasyon kavramının Avrupa'da etnosentrizm, kültürel baskı ve çoğu zaman azınlıkları uyuma zorlamak için şiddet kullanma ile bağdaştırıldığını ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir tabu haline geldiğini belirtir.

Tek taraflı olarak, sadece yeni gelenlerin değişimini (Asselin vd., 2006: 137) savunan asimilasyonun aksine entegrasyon iki taraflı bir süreçtir (Strang ve Ager, 2010). Bu bağlamda, "mültecinin perspektifinden, entegrasyon kişinin kendi kültürel kimliğini kaybetmeden ev sahibi ülkenin hayat tarzına uyum sağlamak için bir hazır bulunuşluğu gerektirir. Ev sahibi toplum bakış açısından, toplulukların mültecilere

içten ve duyarlı olmalarını ve kamu kurumlarının değişik [unsurlardan oluşan] nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaını gerektirir” (BMMYK, 2022:12).

Entegrasyon konusunda temel çalışmalardan biri, Lockwood (1964)’un sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyonu tanımladığı çalışmasıdır. Lockwood (1956:135)’a göre, sosyal sistem bireylerin ortak normlar etrafında etkileşimde bulunduğu, diğer bir deyişle normatif standartlarla uyum içinde davranmaya motive edildiği eylem sistemidir. Bu sistemin iki temel mekanizması sosyalleşme ve sosyal kontroldür. Sosyalleşme, bireylerin toplumun normatif standartlarını içselleştirmelerini sağlarken, sosyal kontrol ise sosyalleşme sürecine giren ancak uyum göstermeyen bireylerin davranışlarını düzenlemeye yönelik mekanizmaları ifade etmektedir. Temel sorunun, ortak bir kültürü olmayan bir toplulukta siyasi bir düzen kurma ve devam ettirmek mücadelesi (Park ve Burgess, 1921:734) olduğu düşünüldüğünde, sosyal bir düzen sağlamak kolay değildir. Güç ilişkileri ve sosyal çatışma, bir toplumda sosyal düzenin sağlanmasının önünde iki önemi sorundur. Bu durumda, sosyal düzen herkesin, herkese karşı savaşının önüne geçecek genel normların düzenlemesi ile sağlanır (Lockwood, 1956:135). Sistem entegrasyonu, sosyal sistemin parçaları arasındaki düzen ve çatışma ilişkisini ifade ederken, sosyal entegrasyon aktörler arası düzen ve çatışma ilişkisini ifade eder (Lockwood, 1976:371).

Bir ülkeye yeni gelen biri, halihazırda mevcut bir sisteme gelmektedir. Bu durumda, yeni gelenlerin sisteme entegre edilmesi gerekecektir. Heckmann’a (1999b:10) göre “entegrasyon, bir göçmen topluluğunun toplumun bir üyesi olarak statüsünün tanınmasını sağlayan ve eşit fırsatlar temelinde sosyal konumlara ve kategorilere erişim elde edebildiği bir süreçtir.”

Bu bağlamda, Heckmann (2005:8) entegrasyonu, “çevresinin sınırları tanımlanmış sistem benzeri bir bütünün parçaları arasındaki ilişkinin istikrarı” olarak tanımlamıştır. Bir bütünün parçası olmak için gereken süreç sosyal entegrasyon olarak tanımlanabilir. Bu durumda, sosyal entegrasyon belirli şartlar altında gerçekleşen, bir öğrenme ve sosyalleşme süreci (Heckmann, 2005:15) olarak görmek mümkündür. Heckman (2005:15-20), sosyal entegrasyonun 4 boyutta ele almaktadır. (1) Yapısal entegrasyon, hakların elde edilmesi ve göç edilen ülkenin temel kurumlarına erişimi ve üyelik statülerini ifade eder. (2) Kültürel entegrasyon ya da kültürlenme, bireylerin bilişsel, davranışsal ve tutumsal değişiminin sürecini ifade eder. (3) Etkileşimli entegrasyon, ev sahibi toplumun birincil iletişim alanlarına ve

ağlarına kabulünü ve dahil edilmesini ifade eder. (4) Kimliksel entegrasyon ise gruba karşı aidiyet duygusu gösterme ve etnik, dini, yerel ve/veya ulusal kimlik ya da bunların bir karışımı şeklinde özdeşleşme şeklinde kendini gösterir.

Oliver ve Gidley (2015:4), entegrasyon konusunda 5 alan özetlemişlerdir: yapısal, sosyal, kültürel, vatandaşlık & siyasi ve kimlik. İşgücü piyasası, barınma, refah, sağlık ve eğitim gibi alanları kapsayan yapısal entegrasyon, entegrasyon sürecinin en önemli bileşeni olarak tanımlanırken, sosyal entegrasyon ise göçmenler ile ev sahibi toplum arasındaki etkileşimi ifade etmektedir. Kültürel entegrasyon ise, göç ile gerçekleşen karşılaşma sonucu ortaya çıkan bilişsel, kültür, davranışsal ve tutumsal değişimleri belirtmektedir. Vatandaşlık ve siyasi entegrasyon, oy verme hakkı ve vatandaşlık davranışları ile ilgiliyken, kimlik entegrasyonu kişilerin aitlik ve kimliksel duygusu ile ilgilidir.

2.2.4.1. Entegrasyon Göstergeleri

Entegrasyon hem bir süreç hem de ulaşılabilecek bir durumdur (Heckmann, 2005:25). Bu sebeple, bu sürecin ve nihayetinde ulaşılabilecek durumun gerçekleşmesini kontrol edecek birtakım göstergeler söz konusudur. Heckmann (2005:25-30), bu göstergelerin makro, mezo ve mikro düzeyde olabileceğini belirtmiştir. Makro göstergeler, ulus devlet bağlamındaki ekonomi ve politika gibi yapılar ve bunların etkileri ile alakalıdır. Mezo düzey ise, kurumlar, ağlar ve piyasalarla ilgilidir. Mikro düzey ise, kendi durumunu iyileştirmek isteyen kişilerin seçimleri ile alakalıdır.

Altı kıtadan 56 ülkeyi, entegrasyon politikaları konusunda değerlendiren Göçmen Entegrasyon Politika Endeksi (2024, The Migrant Integration Policy Index [MIPEX]) entegrasyon göstergelerini sekiz başlıkta ele almaktadır. Bunlar, iş piyasası hareketliliği, kalıcı ikamet, siyasi katılım, aile birleşimi, eğitim, ayrımcılıkla mücadele, vatandaşlığa kabul'dür. Coussey ve Christensen (1997:18-21), entegrasyon göstergelerini, işgücü piyasalarına erişim, barınma ve sosyal hizmetler, eğitim, siyasi süreçlere ve karar vermeye katılım, ölüm, doğum ve diğer demografik veriler ile hukuki göstergeler olarak ifade etmişlerdir. Hofinger (1997:25), entegrasyonun yasal boyutunu ele aldığı çalışmasında, entegrasyon göstergelerini ikamet, işgücü piyasası, aile birleşimi, vatandaşlığa alım ve ikinci neslin durumu olarak almıştır. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü ([OECD], 2015:20-21) ise, entegrasyon alanlarını, işgücü piyasaları, iş kalitesi, yetişkinlerin bilişsel becerileri ve yetiştirilmesi, hane halkı geliri, barınma, sağlık durumu ve bakımı, sivil

bütünleşme ve sosyal uyum olarak ifade etmiştir. Entegrasyon göstergeleri konusunda en önemli çalışmalardan biri Ager ve Strang (2004) tarafından ortaya konulmuştur. Ager ve Strang (2004:5) çalışmalarında, makro entegrasyon kadar mezo ve mikro entegrasyonu da dahil etmişler ve entegrasyon konusunda

“Bir birey ya da grup bir topluma “iş, barınma, eğitim, sağlık vb gibi konularda daha geniş yerel toplumda ulaşılanlara eşit kamusal çıktılarına ulaştıklarında; sosyal olarak kendilerini tanımladıkları toplum (ulusal, etnik, kültürel, dini veya diğer)ile, diğer toplumların üyeleri ile ve devletin ilgili hizmet ve işlevleri ile bağlandıklarında; ve yeterli dil becerisi ve kültürel bilgi, yeterli güvenlik ve istikrar algısına sahip olduğunda, ve toplumla ortak bir milliyet ve vatandaşlık tutumu içinde bütünleştiğinde” entegre olur demişlerdir.

2.2.4.2. Mülteciler için Uyum

Heckmann (2005:13), entegrasyonun kalmak üzere göç eden kişiler için geçerli olacağını iş, eğitim ve turizm gibi ziyaretlerin yanında geçici koruma altındaki kişileri de kapsamayacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda, BM mülteciler için temel entegrasyon göstergelerini belirlemiştir. BMMYK (2004:4) mülteciler için temel sosyal ve ekonomik hakları yeterli barınmaya iş piyasalarına ulaşma, sağlık hizmetlerine ve temel eğitime ulaşım olarak belirtmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nde, Suriyeli kalışının 13 seneyi aştığı ve halen gönüllü geri dönüş için Suriye’de şartların oluşmadığını göz önünde bulundurduğumuzda, ülkemizdeki durum için geçici demenin oldukça güç olduğu ortadır. Günümüzde, mülteci durumunda olan kişiler için, sağlanan uluslararası koruma göç akınları ile gelen kişiler için uygulanmadığı ve bu kişiler için genel olarak geçici koruma uygulandığı için, geçici koruma altındaki kişileri misafir eden birçok ülkede bu kişilerle yaşam kalıcı bir geçicilik ile devam etmektedir. Bu durum, bu kişilerin yaşadıkları ülkelerde, herhangi bir entegrasyon politikası olmadan hayatlarını sürdürmeleri anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, Hovil (2014:8) de facto (fiili) ve de jure (yasal) entegrasyon arasında bir ayırım yapmıştır. Gayri resmi entegrasyon olarak da adlandırılabilir olan, fiili entegrasyon mültecinin yaşadığı yere yerel düzeyde ait olma süreci ile ilgilidir. Fiili entegrasyon da mülteciler ve misafir eden toplum arasındaki ilişkinin boyutu da önemlidir.

BMMYK (2007:45), mültecilerin kamplarda tutulmadıkları ve zamanla kendi kendilerine yeter hale gelebildikleri durumlarda, fiili de olsa yerel topluma entegre

olabileceklerini belirtmektedir. BMMYK'nın (2004) temel göstergelerine benzer şekilde, Jacobsen (2001:9)'e göre, entegrasyon bir mülteci fiziksel olarak tehdit altında değilse, kamplarda ya da yerleşimlerde tutulmuyorsa ve ülkesine dönüş hakkı varsa, hayatını sürdüreceği geçim kaynaklarına erişimi varsa ve böylelikle kendinin ve ailesini geçindirebiliyorsa, eğitim veya mesleki gelişime, sağlık kuruluşlarına ve barınmaya erişebiliyorsa ve mülteciler yerel toplumla toplumlararası evliliklerin yaygınlaştığı, cenaze ve düğün gibi merasimlere katılımın herkesçe gerçekleştirildiği ve mültecilerle yerel halkın yaşam standartlarında neredeyse fark olmayacak kadar bağlantı kurabildiyse gerçekleşir. Fiili bir entegrasyonun gerçekleşmesi, yerel entegrasyon için yeterli değildir. Yasal entegrasyon ise, mültecinin siyasi bir süreç olan yeni bir vatandaşlık alma ile ilgilidir. Yasal olarak yeni ülkesinin vatandaşı olan mülteci için, ulusal düzeyde kalıcı bir çözüm bulunmuş olunur (Hovil, 2014:8).

3. YÖNTEM

Çalışmamızın bu bölümünde, öncelikle araştırmanın yöntemi modeli ve araştırma deseni hakkında bilgi verilmesi amaçlanmaktadır. Daha sonra, veri toplama ve analiz yöntemi anlatılacak, evren ve örnekleme, güvenlik ve geçerlilik ile çalışmanın etik ilkelerine değinilecektir.

3.1. Araştırma Yöntemi

Bilimsel araştırmalarda, temel olarak nicel, nitel veya her ikisinin de yer aldığı karma araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Nicel araştırma yöntemleri, “sayısal veriler kullanarak, kesin ve genellenebilir sonuçlara ulaşmayı hedefleyen araştırmalardır” (Gürbüz ve Şahin, 2018:102). Bu araştırmalar, “gözlem ve ölçümlerin tekrarlanabilir ve objektif olduğu araştırmalardır” (Aydın, 2023:6). Nitel araştırma ise, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:39).

Nitelik kelimesi, TDK (nitelik, 2024:m.d.) tarafından “bireyi, nesne veya yaşantının bir yönünü ötekilerden ayırt etmeye yarayan ve ölçülebilen özellik, keyfiyet” olarak tanımlamıştır. “Nitel araştırma yöntemleri, insanı merkezine alan, sosyal bir varlık olan insanın kendisini ve çevresini nasıl algıladığı ve tanımladığını anlamaya yönelik yöntemlerdir” (Aydın, 2023:9). Diğer bir deyişle, nitel çalışma “bireylerin bakış açılarını ve yaşantılarını dikkate almakta yani olayları kendi bağlamları içinde değerlendirmektedir (Şimşek, 2012:89-90).

Nitel araştırma yönteminin “sosyal gerçekliğin ve insan davranışlarının arkasında yatan nedenlerin anlaşılmaya çalışıldığı gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalar” (Gürbüz ve Şahin, 2018:103) olması ve nitel araştırmanın, göç gibi nesnesi insan olan bir olgunun araştırılması için en uygun yöntem olacağının düşünülmesi, araştırmamızda bu yöntemin kullanılmasının en temel sebeplerindendir.

Zira, “insan deneyiminin her insan için farklı olması sebebiyle araştırmacının bu konu üzerinde çalışırken olabildiğince açık olması gerekmektedir. Kişilerin yaşam dünyası duyguları, güdüleri, semboller ve bunların anlamlarını, empatiyi ve bireylerin ve grupların doğal şekilde devam eden hayatları ile ilgili diğer öznel

boyutları içerir” (Lune & Berg, 2017:20). Bu sebeple, nitel araştırmada konusu insan deneyimi olan araştırmaların uygulanması daha mümkündür, çünkü “gerçek bireyin dışında ve bireyden bağımsız değildir. Gerçek bireyin önceki yaşantılarından, deneyimlerinden, değerlerinden geçerek oluşturulur (şimşek, 2012:89).

Nitel araştırmalar, oldukça karmaşık sosyal gerçekliği dikkate aldığı için, geniş ölçekli çalışmalarda daha verimli sonuçlar sunmaktadır. Zira, bu tür çalışmalar insanların ve olayların bir bağlam içinde çeşitli değişkenlerle nasıl etkileşim içinde olduğunu, nedenselliklerini ve alternatifleri sınırlandırır (Denzin ve Lincoln, 2011:1042). Diğer bir deyişle, nitel araştırma kişilerin birey olmaları sebebi ile sahip oldukları birbirinden farklı deneyim, bakış açısı, fikir ve anlamaları derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde analiz etmeye olanak vereceği için seçilmiştir.

Bununla beraber, nitel araştırma doğası gereği tmevarımcıdır. Tümevarım “araştırmacının özelden genele doğru ya da parçadan bütüne doğru ilerleyerek muhakeme ve ilişkilendirme yapmasıdır” (Gürbüz ve şahin, 2018:30). Bu çalışmada da elde edilecek bilginin tek tek bireylerden genele doğru analiz edilerek ortaya çıkarılması amaçlanmıştır, çünkü yaşanan uzun süreli mültecilik durumu yeni bir deneyimdir ve genele varabilmek için öznel spesifik örnekler üzerinden yola çıkılacaktır.

3.2. Araştırma Deseni

2011 yılında Suriye’de başlayan halk hareketlerini, Suriye rejiminin ateşli silahlarla bastırmaya çalışması sonucunda, olayların çatışmaya ve akabinde iç savaşa dönüşmesi sebebiyle, Suriye’den Türkiye’ye doğru yoğun bir g hareketi başlamıştır. Bu hareketler sonucunda, ülkemizde 2,9 milyon civarında Suriyeli geçici koruma altında yaşamaktadır (GİB, 2024a: m.d.).

Suriye’de yaşanan çatışmaların bir barışa dönüşme ümidi belirmişken (Anadolu Ajansı, 2024, Aralık 9: m.d.), neredeyse tamamı Birlemiş Milletlerin uzun süreli mülteci tanımına (BMMYK,2024b) giren geçici koruma altındaki bu kişilerin kalışı 13 yılı aşmış bulunmaktadır. Her ne kadar Suriye’de belirli bir barış sağlansa da halen devam eden çatışmalar ve ülkenin değişik yerleri farklı glerin kontrolü altındayken insan onuruna yakışır ve güvenli bir dönüşü konuşmak için pek mümkün görünmemektedir. İçişleri Bakanı (GİB, 2025) tarafından yapılan açıklamada da bu dönüşün oldukça az sayıda olduğu görülmektedir. Bu durumda ise, geçici koruma altındaki Suriyelilerin belirsiz bir süre daha ülkemizde kalması söz konusudur.

Geçen bu süre zarfında hem geçici koruma altındaki kişiler hem de yerel halk belli düzeyde etkileşimde bulunmuştur. Bu durumda ortaya çıkan sosyal durumu araştırmak için, çalışmamızda araştırma deseni olarak gömülü kuram (grounded theory) araştırma modeli kullanılacaktır. Bu kuram, araştırmayı yürüten kişiye araştırılan konu ile ilgili derinlemesine bir anlayış sağlarken, elde edilen verilerin sistemli analizi sonucunda yeni teorik açıklamalar geliştirmesine olanak sağlar. Bu araştırma deseninde araştırmacı “tümevarımcı biçimde türetilmiş yeni bir kuram geliştirmek için bir dizi sistematik süreç” kullanarak “olgu ve olaylar arasındaki örüntüleri, temalarını ve ortak noktaları yakalamaya çalışır” (Gürbüz ve Şahin, 2018:111).

3.2.1. Gömülü Kuram

Gömülü kuram, ‘temellendirilmiş kuram, kuram oluşturma ve alt teori’ adı ile de kullanılmaktadır (İlgar ve İlgar, 2013:202). Gömülü kuram Barney G. Glaser ve Anselm L. Strauss’un 1965-1967 yılları arasında gerçekleştirdikleri çalışmalarında geliştirdikleri ve 1967 yılında Gömülü Kuramın Keşfi (The Discovery of Grounded Theory) adı altında kitaplaştırdıkları araştırma metoduna dayanmaktadır. Keşif kelimesi, burada bilinçli olarak kullanılmıştır. Zira, Glaser ilk çalışmalarını yayınladıktan sonra, Strauss’a metodolojilerini yazmaları önerisinde bulunur ve buradan yukarıda zikredilen kitap ve gömülü kuramın keşfi ortaya çıkar (Holton ve Walsch, 2017:1). “Gömülü kuram, kuram oluşturmak için nitel veri toplamanın, sentezlemenin, analiz etmenin ve kavramsallaştırmanın sistemli bir şekilde ana hatlarını sağlayan tümevarımcı bir metodolojidir” (Charmaz, 2001:6396). “Temellendirilmiş [Gömülü] ifadesi, kuramın veriler temelinde geliştirileceği, verilerle temellendirileceği anlamına gelir” (İlgar ve İlgar, 2013:206).

Gömülü kuram, pragmatizm ve sembolik etkileşimcilikten türeyen iki temel ilkeye dayanmaktadır. Bunlardan ilki, değişimdir. Zira, olgular değişen durumlar karşısında değişime uğradığından, gömülü kuramın temel bileşeni süreç boyunca değişimi teoriye dönüştürmektir. Bir diğer ilke ise, insanların davranışları üzerindeki tercihleri bağlamında determinizmdir, çünkü insanlar karşılaştıkları durumların üstesinden gelmek için, kendilerine göre tercihlerde bulunabildiklerinden, kendi kaderlerini kontrol edebilmektedirler (Strauss ve Corbin, 1990:5). Bu yüzden, gömülü kuram sadece ilgili durumların altında yatanları çıkarmakla uğraşmaz, aynı zamanda aktörlerin değişen durumlara verdikleri cevapları ve eylemlerinin sonuçlarını da belirlemeyi amaçlar.

Charmaz (2001: 6396), gömülü kuramın öne çıkan özelliklerinin (a) eş zamanlı veri toplanması ve analizi, (b) karşılaştırmalı metotlara güven, (c) kategorilerin erken geliştirilmesi, (d) verilerin kodlanması ve ilk taslağın yazılması arasında analitik yazım, (e) fikirleri geliştirmek için yapılan örnekleme, (f) literatür taramasının sonraya bırakılması ve (g) teori oluşturmaya yönelik güven olduğunu ifade etmektedir. Bu maddelerden, (a), (b), (c) ve (d) maddeleri Veri Analizi başlığı altında, (e) maddesi Evren ve Örneklem başlığı altında ele alınacaktır. (f) ve (g) maddeleri ise, bu bölümün alt başlıkları olarak incelenecektir.

3.2.1.1. Teori Ortaya Çıkarma

Sosyal bilimlerde teori, “sosyal hayatın belirli bir yönünü açıklayan birbirleri ile bağlantılı sistematik ifadeler bütünüdür” (Gürbüz ve Şahin, 2018:69). Bu sayede, araştırmacı kişilerin deneyimlerini, hayat hikayelerini ve görüşlerini derinlemesine inceleyerek yeni bir kuramsal çerçeve sunabilir. Denzin (1978:47)’e göre ise, teori bir açıklamadır (Denzin,1978:47). Bir teori, analiz edilen olgu ile ilgili açıklamalar içermelidir. Dahası, gerçeklikle ilgili yeni şeyler söylemelidir (Denzin, 1978:72).

Glaser ve Strauss’un karşılaştırmalı analizinin genel bir metodu olarak tanımladığı gömülü kuramda amaç, sistemli bir şekilde elde edilen ve analiz edilen verilerden bir teori ortaya çıkarmaktır (1967:1), çünkü Glaser ve Strauss’a göre gömülü olmayan çalışmalar sadece mevcut teorileri sınıadığı için ilerlemeye yardımcı olmaz (1967:4). Bu bağlamda, araştırmadan teori üretmek “araştırmacı tarafından toplanan bilgilerin değerlendirilerek araştırdığı konuyu açıklaması, yorumlaması ve anlam kazandırma süreci olarak” tanımlanabilir (Aydın, 2023:31).

Glaser ve Strauss, karşılaştırmalı analizinin iki tür teori ortaya çıkaracağını öne sürmüştür: dayanıklı (substantive) ve resmi (formel) teori. Dayanıklı teori “hasta bakımı, ırk ilişkileri, mesleki eğitim, kabahat veya araştırma örgütleri” gibi sosyal araştırmanın deneysel yönünü, resmi teori ise “damgalama, sapma davranışı, resmi örgütler, sosyalleşme, statü uygunluğu, otorite ve güç, ödül sistemi veya sosyal hareketlilik” gibi sosyal araştırmanın kavramsal yönünü içeren teoridir (Glaser ve Strauss, 1967:33).

Teorinin unsurları ise, kavramsal kategoriler ve bileşenleri ile kavramlar arasındaki ilişkilerden türetilen önermelerdir (Glaser ve Strauss, 1967:35). Kategori, teorinin başlı başına kavramsal bir unsuruyken, bileşenler kategorilerin unsurlarıdır (Glaser ve Strauss, 1967:36). Gömülü kuramda, kuram oluşturmanın üç ana stratejisi

kodlama, teorik not (memo) yazımı ve teorik örneklemedir. Gömülü kuramda, kodlama eylem ve süreç üzerine odaklanırken, satır satır başlangıç kodlaması yapılır. Kodlama ve daha fazla bilgi toplama, eş zamanlı gerçekleşir ve tanımlamadan çok, analitik gelişme üzerinde durulur (Charmaz, 2001:6389). Nitel araştırmada, kategorilerin oluşturulması, esasında kodlama süreci ile ilgilidir. Bu süreçte, benzerlikler ve farklılıkların belirlenmesi yoluyla kategorilerin oluşturulmasını sağlar. Kategoriler aracılığı ile de veriler gruplanır ve karşılaştırılır. Kategoriler, sınıflandırma yaparken bileşenleri bağlamlandırma ile ilgilidir. Bu süreçte, farklı bileşenler arasındaki ilişki tespit edilerek, kategoriler ve önermeler arası bağlantıları oluştururlar (Maxwell, 2018:106-113).

Sosyal bir nesneye yönelik bir eylem planını ifade eden kavramlar, teorilerin temel açıklayıcı birimleridir. Kavramlar, bir teorinin şeklini ve içeriğini tanımlar. Bunun haricinde, kavramların yeni bir bakış açısı geliştirme, çevresel algıları bilimsel diyaloglara ve işlemlere dönüştürme ve akıl yürütme yoluyla yeni deneyim ve algıların öngörülmesi işlevi de görürler (Denzin, 1978:50-51). Önermeler ise, karşılaştırmalı analiz sonucunda ortaya çıkan kategoriler arasındaki ilişkileri ifade eder (Glaser ve Strauss, 1967:39). Bir önerme, “iki veya daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi belirten bir ifadeye olarak tanımlanır” (Denzin, 1978:59). Bununla beraber, bir teori, tanımlama ve açıklama açısından kavramsallaştırma şekilleri sağlayarak, bir araştırmada verilerle başa çıkma stratejisi olup, test edilecek yeterli açık kategori ve önerme sunmalı ve açıkça anlaşılır olmalıdır (Glaser ve Strauss, 1967:3).

3.2.1.2. Literatür Taraması

Gömülü kuramın önemli ayırt edici özelliklerinden biri de literatür taramasının geriye bırakılmasıdır. Literatür taramasının geriye bırakılmasının en temel sebebi, araştırmacının önyargıyı önlemektir. Diğer bir sebebi ise, gömülü kuramın veri odaklı bir analiz yapısının olmasıdır. Literatür taraması ve literatürde bir boşluk arama aşırıya kaçtığında, bu durum önyargıya sebebiyet verebilecektir. Dahası, literatürde aranan boşluk, taranan literatürle uyumlu olmayabilir ya da araştırmacının böyle bir boşluğu yakalama yeteneğini aşabilir. Bu sebeple, gömülü kuramda literatür taraması, ana kategori ortaya çıktıktan sonra ve onun etrafında gerçekleştirilir. Bu uygulama, var olan kavramların, teorik örnekleminin tam

doğunluğa ulaşması, kavramlar arasındaki mevcut ilişkilerin teorik kodlaması ve teorinin bütünleştirilmesi için yararlı olacaktır (Holton ve Walsh, 2017:33).

“İlgili literatür araştırma için, ileriki veriler olarak görülüp daha sonraki aşamalarda literatüre başvurulur. Literatür ancak, verilerin çözümlenmesi sırasında kuramsal yönelimler açık hale geldiği aşamada, çözümlenmeyi besleyecek sonraki veri bütünü olarak görülür” (İlgar ve İlgar, 2023:209). Diğer bir deyişle, gömülü kuram, bir konuyu en baştan araştırarak, o konu ile ilgili bir anlayışa ulaşarak, bir teori geliştirir. Bu sebeple de daha önceki çalışmalardan etkilenmeden ve yeni bir teori geliştirmek için, en temel parçalardan başlanarak bir çalışma yürütülür.

Literatür taramasının diğer çalışmalarda olduğu gibi araştırma başında değil de ilerleyen dönemde yapılıyor olması, tipik bir gömülü kuram özelliğidir. Zira, bir teoriyi doğrulamak veya çürütmek amacıyla olan tümdengelimci çalışmalarda bilgi sağlayıcı unsurlar, araştırmanın başında seçilir. Ancak, gömülü kuramda bu durum ilk görüşmelerin ve dolayısıyla analizlerin başlamasıyla beliren temalar veya süreçlerden sonra, araştırmacının bu konuyu aydınlatmaya yarayacak bilgi kaynaklarını aramaya başlaması ile ortaya çıkar (Hadley, 2017:32).

Araştırmacının literatür taraması yapması konusunda, gömülü kuramı ortaya atan kişiler arasında bir fikir ayrılığı bulunmaktadır. Glaser, gömülü kuram araştırmacısının hiçbir şekilde literatür taraması yapmadan çalışmaya başlamasını ifade ederken, Charmaz (2001:6367) gömülü kuram araştırmacısının konu hakkında daha araştırmaya başlamadan az çok bilgi sahibi olduğunu öne sürmüştür. Bu sebeple, Charmaz’ın ifade ettiği gibi araştırmacı konu hakkında az çok bilgi sahibi olacaktır. Bu durum, gömülü kuramın asıl kurucularının öğretileriyle de çelişmez. Zira, diğer metodolojilerden arınmış olmak, araştırmacının teorik hassasiyete sahip olmasını gerektirecek teorik bilgiyi biliyor olması demektir. Aksi halde, araştırmacı elde edilen veriyi teorik terimlerle açıklayamaz (Kelle, 2019:68).

Bu çalışmada, literatür taraması ikiye ayrılmıştır: kavramsal ve teorik literatür taraması ile teknik literatür taraması. Çalışmanın veri toplama ve veri analizi başladıktan sonra, ilk önce kavramsal ve kuramsal literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Çalışma konusu ile ilgili yapılan nicel ve nitel çalışmalar ise, çalışmanın veri toplama ve veri analizi ilerledikçe gerçekleştirilmiştir. Böylelikle, hem Glaser’ın ifade ettiği gibi, gömülü kuram araştırması diğer araştırmalardan etkilenmemiş hem de Charmaz’ın belirttiği gibi gömülü kuram araştırmacısının daha önceki bilgi birikimi ortaya konulmuştur. Araştırma konusu ile ilgili çalışmaları

kapsayan teknik literatür taraması sona bırakılarak, çalışmanın veri analizi bölümünde ortaya çıkan bulguların bu taramanın sonuçları ile desteklenmesi sağlanmıştır.

3.2.1.3. Gömülü Kuram Türleri

3.2.1.3.1 Klasik Yaklaşım ve Sistematik Yaklaşım

"Gömülü Kuramın Keşfi" (Glaser ve Strauss, 1967), gömülü kurama dair uygulamaya yönelik bir rehber niteliğinde değil, kuramın temel prensiplerini ele alan bir çalışmadır. Kitabın yayımlanmasından sonra, gömülü kuramın kurucuları zamanla kuramın bazı yönlerinde farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Bu süreçte Glaser kendi yayın şirketini ve gömülü kuram ile ilgili bir enstitü kurmuş, Strauss ise akademik çalışmalarına üniversitesinde devam etmiştir (Hadley, 2017:37). Glaser, gömülü kuramın temel ilkelerine sadık kalarak, kuramın keşfedilen veriler üzerine inşa edilmesi gerektiğini ve mevcut kuramlardan kaynaklanabilecek önyargılı çıkarımlardan kaçınılması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca, karşılaştırmalı yöntemlere dayanılmasının ve nihayetinde bir kuram oluşturulmasının önemine vurgu yapmıştır. Buna karşılık, Strauss, Corbin ile birlikte gömülü kurama yeni teknikler, stres tanımları ve bir doğrulama süreci ekleyerek yöntemi geliştirmiştir (Charmaz, 2001: 6397). Dahası, Glaser işlevselci pozitivist yaklaşımını muhafaza ederken Strauss giderek yapısalcı bir tutum sergilemeye başlamıştır (Clarke, 2019:13).

Glaserci yaklaşımdan (Hadley, 2017) farklı olarak sistematik yaklaşım (Ilgar ve Ilgar, 2013) veya Straussçu yaklaşım (Hadley, 2017) gömülü kuramda izlenmesi gereken bir dizi prosedür ve kural olduğunu, bunların ihmal edilmesi halinde ise gömülü kuram kullanılarak yapılan çalışmaların kurama göre uygun olmayabileceğini ileri sürmüşlerdir (Strauss ve Corbin, 1990:6-7).

Strauss ve Corbin (1990), bu doğrultuda, prosedürleri içeren 11 kural belirlemiştir. Bu kurallardan ilki, "veri toplama ve analizin birbiriyle iç içe geçmiş bir süreç olduğu" ilkesidir. Analiz, ilk verilerin toplanmaya başlamasıyla birlikte devreye girer ve böylece ilgili olan her veri parçası araştırmaya dahil edilir. Bu süreç, gömülü kuramın etkili bir yöntem olmasının temel dayanaklarından biridir. Bu kurallardan ilki, "veri toplama ve analizin birbiriyle iç içe geçmiş bir süreç olduğu" ilkesidir. Öncelikle çalışmaya dahil edilen ya da ortaya çıkan her kavram geçicidir. Çalışma içerisinde anlamlı şekilde ortaya çıkmaya devam etmişse, araştırmaya dahil

edilir. Aksi halde çalışmadan çıkarılır. Böylece, araştırmacı ön yargısı da dışlanmış olur ve gerçek veriye ulaşılır. Bu süreç, gömülü kurama, kuram-gözlem bağdaşıklığı kazandırır (Strauss ve Corbin, 1990:7).

İkincisi, “kavramlar analizin temel birimidir”. Araştırmacılar ham veri yerine, verilerin kavramsallaştırılmasından faydalanırlar ve çalışma boyunca karşısına çıkan durumları karşılaştırıp, benzer şekilde gruplayarak teorinin temel birimlerini ortaya çıkarmış olur (Strauss ve Corbin, 1990:7).

Üçüncü olarak, “kategoriler geliştirilmeli ve birbirleri ile ilişkilendirilmelidir”. Kategoriler, aynı olgu ile ilgili kavramlardan türetilirler ve bir teorinin oluşturulması için ‘köşe taşları’ vazifesi görürler (Strauss ve Corbin, 1990:7).

Dördüncüsü, “gömülü teoride örnekleme teorik temelde ilerler”. Gömülü kuramda örnekleme sadece grupların özellikleri veya zaman birimleri üzerinden olduğu kadar kavramlar, onların özellikleri, boyutları ve çeşitlilikleri üzerinden de ilerler. (Strauss ve Corbin, 1990:8).

Beşinci, “Analiz sürekli karşılaştırma kullanımını gerektirir”. Altıncı olarak, “Örnekler ve Çeşitlilikler dikkate alınmalıdır”. Yedincisi, süreç kuram inşasının bir parçası olmalıdır. Sekizincisi, teorik notlar (memo) yazmak gömülü teori çalışmasının içsel bir parçasıdır (Strauss ve Corbin, 1990:910).

Dokuzuncusu, “kategoriler arasındaki ilişkilere dair önermeler, mümkün olduğunca araştırma süreci içerisinde üretilmeli ve doğrulanmalıdır”. Onuncusu, bir gömülü kuram teorisyeni yalnız çalışmamalıdır ve on birincisi “araştırma ne kadar mikroskobik olursa olsun, büyük yapısal koşullar analiz edilmelidir” (Strauss ve Corbin, 1990:11).

3.2.1.3.2. Yapısalcı Yaklaşım

Charmaz (2006:10)’ın inşacı yaklaşımı, klasik gömülü kuram teorisyenlerinden kendi ifadesi ile şu şekilde ayrılır: “Ne veriler ne de teoriler keşfedilir. Aksine, çalıştığımız dünyanın ve topladığımız verilerin bir parçasıyız. Geçmişteki ve şu anki insanlarla, bakış açılarıyla ve araştırma uygulamalarıyla etkileşimlerimiz aracılığıyla temellendirilmiş teorileri inşa ederiz.” Charmaz’ın yaklaşımı, en başından gerçekliğin kendisi ile ilgilidir. Veri, dış dünyada keşfedilmeyi bekleyerek var olan bir şey değildir. Charmaz (2008:402)’a göre “(1) gerçeklik çoklu, sürece dayalı ve –belli şartlar altında- inşa edilmiştir. (2) Araştırma

süreci etkileşimden ortaya çıkar. (3) Araştırmanın katılımcılarının olduğu kadar, araştırmacının kişiliği de dikkate alınır. (4) Araştırmacı, araştırılan veriyi inşa eder – veri araştırmanın gözlemlenen bir nesnesi değil araştırma sürecinin bir ürünüdür”.

Diğer bir deyişle, sosyal inşacılar kavramsal kategorilerin verilerden çıkmadığını, aksine verilerin yorumlanmasından elde edildiğini ileri sürer. Sosyal inşacı yaklaşımda, sonuçlar gerçekliğin objektif bir sunumunu değil gerçekliğin yorumlayıcı ifadeleridir (Charmaz, 2001:6367). Charmaz’ın nesnel gömülü kuram olarak adlandırdığı tarzda değerlerden arınmış bir araştırma yoluyla pasif ve tarafsız bir gözlemci tarafından elde edilmiş tek bir gerçeklik vardır (Charmaz, 2008:401).

Charmaz ise sosyal inşacı bir yaklaşımının klasik gömül kuram teorisyenlerinden bir diğer ayrıştığı nokta, metodoloji hususundadır. Sosyal inşacı yaklaşım her ne kadar diğer teorisyenler gibi teorik notları, teorik örnekleme ve sürekli karşılaştırmayı temel olarak kabul etse de önceliğini çalışılacak yöntemden çalışılacak olguya vermekte ve böylece gömülü kuram stratejilerini katı talimatlar yerine yararlı aletler olarak benimsemektedir (Charmaz, 2001:6367).

Kodlama yaklaşımında, klasik gömülü kuram teorisyenlerinden farklı bir yol izleyen Charmaz, Corbin ve Strauss’un (2015) önerdiği açık (open), eksensel (axial) ve seçici (selective) kodlama yöntemleri yerine başlangıç (initial), odaklı (focused) ve teorik (theoretical) kodlama yöntemlerini benimsemiştir (Charmaz, 2006). Charmaz’ın yaklaşımındaki temel fark, eksensel kodlamada ortaya çıkar. Bu yöntemde, katılımcıların ifadelerini isim-fiil şeklinde yazarak, vurguyu katılımcıların yorumlarından ziyade sürecin kendisine yöneltmektedir (Hadley, 2017:51).

Benzer şekilde, araştırmacının durumu da diğer teorisyenlerden farklı ele alınmıştır, çünkü inşacı gömülü kuram yaklaşımına göre, araştırmacı araştırmaya *tabularasa* -diğer bir deyişle, tamamen boş bir zihin- olarak başlamamaktadır. Aksine, araştırmacı, araştırma bağlamı, araştırma katılımcıları ile ilişkileri, veri üretme ve kaydetme türlerinin yanı sıra daha önceki yorumlayıcı çerçevesi, biyografisi ve ilgileri üzerinden görür ve duyar (Charmaz, 2001:6367).

3.2.1.3.3 Postyapısalcı yaklaşım (Durumsal Analiz)

Durumsal analiz, Clarke tarafından sistematik gömülü kuram ve yapısalcı gömülü kuramın genişletilmiş bir versiyonu olarak geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, Strauss’un sosyal etkileşimci perspektifini benimserken, yapısalcı teorinin hem çıkarımsal hem de tümevarımsal analiz süreçlerine dayanır. Aynı zamanda, durumsal

analiz, Foucault ve Deleuze gibi postyapısalcı düşünürlerin çalışmalarından da etkilenmiştir (Clarke, 2019:14).

Durumsal analiz de gömülü kuram gibi, sosyal hayatın çok yönlü doğasını, süreç odaklı olarak keşfetmeyi amaçlamaktadır ancak gömülü kuramı "pozitivist eğilimler, yansıtma eksikliği, farklılıkları ele almak yerine aşırı basitleştirme ve güç analizinin yetersizliği" gibi konularda eleştirir. Gömülü kuram analizlerde sosyal süreci merkeze koyarken, durumsal analiz sorgulama durumunu temel analiz birimi olarak ele alır. Dahası, klasik gömülü kuramın aksine durumsal analiz insan olmayan materyalleri de kapsamına almaktadır (Clarke, Fresie ve Washburn, 2015:12).

Durumsal analiz yaklaşımı, verileri sosyal süreçlerin merkezine koymaktan ziyade, sosyal düzen içerisindeki kaosa odaklanır. Bu yaklaşım, süreci yapı-sökümcü bir analizle ele almak için yalnızca açık kodlama adımını benimser (Hadley, 2017:52). Durumsal analizin üç temel analiz yöntemi şunlardır:

1. Durumsal Haritalar: Araştırma konusu olan durumdaki tüm önemli insan, insan dışı, söylemsel, tarihsel, sembolik, kültürel, politik ve diğer unsurları ortaya koyar.

2. Sosyal Dünyalar/Arenalar Haritaları: Tüm kolektif aktörleri, bu aktörlerin içinde yer aldığı arenaları ve süregelen söylemlerle müzakerelere bağlılıklarını ortaya çıkarır.

3. Pozisyonel Haritalar: İlgili durumdaki temel değişim ve farklılık eksenlerini, odak noktalarını ve tartışmaları verilerde belirler; alınan ya da alınmayan temel pozisyonları açığa çıkarır (Clarke, Fresie ve Washburn, 2015:13-14). Bu haritalar, her ne kadar karmaşık ve kaotik bir yapıya sahip gibi görünse de araştırmacıya konusu ile ilgili çok sayıda seçenek arasından en önemli olanlarını belirleme fırsatı sunar (Hadley, 2017:52).

3.3. Evren ve Örneklem

Gürbüz ve Şahin (2008:125), araştırma evrenini "araştırma bulgularının genellendiği ve içerisinde araştırma örnekleminin seçildiği büyük grup" olarak tanımlamaktadır. Bir araştırmada evren, genel evren ve araştırma evreni şeklinde ikiye ayrılabilir. Genel evren ulaşması daha zor olan ve araştırma konusu ile ilgili tüm grubu kapsayan evrenken araştırma evreni genel evrenin araştırma için genellenebilir sonuçlar elde edilebilecek daha küçük ve ulaşılabilir grubunu ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, genel evren araştırma kapsamındaki tüm birey ya da

objeleri içeriyorken, araştırma evreni bu evrenden üzerinde çalışılan kesitten oluşmaktadır (Aziz, 2017:33).

Araştırmamızda iki farklı evren grubu bulunmaktadır. Birinci evren, geçici koruma altındaki kişilerden oluşmaktadır. Bu grubun genel evrenini ele alacak olursak, Tablo 1’de de görüleceği üzere küresel göçmen sayısı her geçen gün artmaya devam etmektedir. Günümüzde küresel göçmen sayısı Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı Nüfus Bölümü (2020:1) verilerine göre 272 milyon kişiye ulaşmış bulunmaktadır. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 3,5’i uluslararası göçmen olarak yaşamaktadır. Bunlardan bir kısmı ise zorunlu göçmenlerdir. Zorunlu göçmen sayısı 117 milyonu aşmış durumadır (bkz. Tablo 2). Türkiye Cumhuriyeti de zorunlu göçmenlerin hatırı sayılır bir kısmına ev sahipliği yapmakta olup, Türkiye’de yaşayan geçici koruma altındaki kişi sayısı 2.936.369’dur. Araştırma evrenini ise 05.12.2025 tarihi itibarıyla Adana ilinde yaşayan 212.186 geçici koruma altındaki kişi oluşturmaktadır (GİB, 2024a: m.d.).

İkinci evren grubumuz ise, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının oluşturulduğu ve çalışmamızda yerel halk olarak da geçen genel evrendir. Türkiye İstatistik Kurumu ([TÜİK]2024: m.d.) verilerine göre 31.12.2023 tarihi itibarıyla ülkemizin nüfusu 85.372.377 kişidir. Araştırma evreni ise Adana ili nüfusunu kapsamaktadır. TÜİK (2024) verilerine göre Adana ili nüfusu 2.270.298 kişidir.

Araştırmamızda ele aldığımız her iki genel ve araştırma evreninin büyüklüğü sebebi ile evrenlerin tamamı ile bir çalışma yürütmek mümkün değildir. Bu sebeple, evrenin temsili bir parçasını oluşturan ve elde edilecek sonuçların genellenebileceği temsili bir gruba, diğer bir deyişle bir örneklem grubu ile çalışmak araştırma açısından daha uygun olacaktır. Örneklem, araştırmacının genel evren ile ilgili araştırmak istediği soruyu bu evren içinden seçtiği örneklem ile cevaplamaya çalışmaktadır (Maxwell, 2018:78). Bu bağlamda, örneklem “belirli bir evrendeki birimler arasından sistematik bir şekilde seçilen ve evreni temsil ettiği kabul edilen daha küçük küme”ye denilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2008:125). Diğer bir deyişle, örneklem “araştırma evreninin bir kesitinin çalışma alanı olarak alınması ve sonuçlarının araştırma alanının tümüne genellenmesidir” (Aziz, 2017:49).

Araştırmamızda nitel araştırmaların doğası gereği, örneklem seçimi olasılığa dayalı olmayan örneklem tekniği ile gerçekleştirilecektir. Bu örneklem seçimi örneklemede her birey ya da objeye eşit oranda yer vermek yerine kişi ya da objelerin belirli özellikleri dikkate alınarak örnekleme alınması ya da alınmaması” durumunu

ifade etmektedir (Aziz, 2017:54). Örneklem seçme tekniği olarak ise, amaçlı örnekleme tekniği kullanılacaktır. Amaçlı örneklemede araştırmacının amacına en uygun birimler örnekleme dahil edilmektedir” (Gürbüz ve Şahin, 2018:132). Amaçlı örneklemede araştırmacı en yakınındaki veya çevresindeki kişileri örnekleme dahil etmektedir. Bu örneklem tekniği, uygun örnekleme tekniği ile birbirine çok benzemekle birlikte amaçlı örneklemede belirli bir sayıda örneklem tamamen araştırmacının çevresinden değil araştırmanın amacına göre belirlenmektedir (Aziz, 2017:54-5)

Bir araştırmanın örnekleme, araştırılan konu hakkında yeterli bilgi verecek kadar olmalıdır. Thompson (2011:50), gömülü teori kullanan 100 makaleyi inceleyerek yaptığı değerlendirmesinde yeterli sayının 10 ile 30 arasında olduğunu ileri sürmüştür. Çalışmanın planlama aşamasında, geçici koruma altındaki Suriyelilerden 15, yerel halktan 15 kişi olmak üzere toplamda 30 kişilik bir örneklemin uygun olacağı düşünülmüştür. Çalışmamız ise, 16 Suriyeli ve 16 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak üzere toplam 32 örneklem ile tamamlanmıştır (bkz. Bölüm 4.1).

3.3.1. Teorik Örneklem

Nitel araştırmanın doğası gereği örneklem, araştırmacının çalışmanın anlatmaya çalıştığı şeyi anlatmasına yetecek kadar geniş olmalıdır. Bununla beraber, gömülü kuramda örneklem sayısının büyüklüğü teorik örnekleme göre yapılacaktır. “Teorik örnekleme, bir teori ortaya koymak için analistin birbiri ile bağımlı bir şekilde bilgiyi topladığı, kodladığı, analiz ettiği ve teori ortaya çıktıkça hangi veriyi toplayacağı ve onları nerede bulacağına karar verdiği bir veri toplama sürecidir” (Glaser ve Strauss, 1967:45).

Ancak teorik örnekleme, mevcut teorik kategorileri geliştirmek veya henüz elde edilen bir kategoriyi iyileştirmek için kullanılan bir araç olduğundan, kuramcı teorik örnekleme çalışmaya başlarken değil de ana kategorilerini tanımlayıp, analiz ettikten sonra, daha fazlasına ihtiyaç duyduğunda başvurur (Charmaz, 2001:6368).

Gömülü kuramda teorik örnekleme, araştırmacı ana kategorilerinin içini doldurduğunda ve hiçbir yeni veri bu kategorilere katkı sağlamayınca son bulur (Charmaz, 2001:6399). Bir diğer deyişle, araştırma sürecinde analiz çalışmaları devam ederken teori için gerekli görülen kadar ve çeşitlilikte örneklem artık yeni bir katkı sağlamayacak doyuma ulaşıncaya kadar sürece dahil edilir.

3.4. Varsayımlar

Araştırmanın en önemli varsayımlarından biri seçilecek örneklemin evreni temsil ettiğidir çünkü oldukça geniş bir evrenden seçilen örneklemin çalışmanın amacını yansıtması beklenmektedir. Bununla birlikte, sosyal bir konu olan göç olgusu üzerinde yapılacak bir araştırmanın nitel araştırma yöntemi ile yapılmasının sosyal olayın doğasını ortaya çıkarması açısından daha uygun olacağı düşünüldüğünden kullanılacak olan araştırma yönteminin yapılacak çalışmanın doğasına uygun olduğu varsayılmaktadır. Araştırma deseni olarak benimsenen Gömülü kuram da benzer sebeplerle tercih edilmiştir. Veri toplama aracı olarak kullanılacak olan doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırma konusunu ortaya çıkarmak için yeterli ve uygun araçlar olduğu varsayılmaktadır. Katılımcıların çalışmaya samimi cevaplar vereceği de araştırmanın varsayımlarındandır.

3.5. Kapsam ve Sınırlılıklar

Yerel halk ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin yetişkin ve çalışmaya katılım sağlayabilecek yetkinlikte olması beklenmektedir. Bu kişilerden 18 yaş ve üstünde olanlar araştırma kapsamındadır. Benzer şekilde, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için 18 yaş ve üstü olma kapsam dahilindedir.

Çalışma kapsamında geçici koruma altındaki Suriyeliler için sadece uzun süreli mültecilik durumunda bulunanlar ile ilgili bilgiler araştırılacaktır. Suriye’de 2011 yılında başlayan çatışmalar sonucu ülkemize sığınan ve kendilerine daha sonra vatandaşlık verilen kişiler kapsam dışında bırakılmıştır.

Bununla birlikte, araştırma evreninin oldukça geniş olması sebebi ile bu çalışma örneklem ile sınırlıdır. Çalışmanın bir başka sınırı ise, kullanılacak araştırma yönteminin doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği olmasıdır. Araştırma, bitirilmesi planlanan süre ile sınırlıdır.

3.6. Veri Toplama

Gömülü Kuramda temel veri kaynakları belgeler ve saha araştırmasıdır (Glaser ve Strauss, 1967:161). Bununla beraber, gömülü kuramda veri çok değişik kaynaklardan elde edilebilir. Bunlar, resmî belgeler, videokasetler, gazeteler,

mektuplar ve kitapların yanı sıra mülakat ve gözlemler gibi çalışmanın sorularına ışık tutabilecek herhangi bir şey olabilir (Strauss ve Corbin, 1990:5). En sık kullanılan veri toplama araçları ise, görüşmeler ve gözlemlerdir (Strauss ve Corbin, 2015:203-204). Aşağıdaki başlıklarda veri toplama araçları, yarı yapılandırılmış görüşme formları ve görüşmelerin gerçekleştirilmesi ele alınacaktır.

3.6.1. Veri Toplama Araçları

Creswell & Poth (2006:129) bilimsel verinin sürekli yenilendiğini ancak bilginin temelde dört temel kategoriden elde edildiğini ifade etmektedirler. Bunlar “gözlemler (katılımcı olmayan gözlemden katılımcı gözleme kadar), görüşmeler (kapalı uçlu sorulardan açık uçlu sorulara kadar), belgeler (özel belgelerden kamuya açık belgelere kadar) ve görsel-ışitsel materyaller (fotoğraflar, kompakt diskler ve video kasetler gibi materyaller dahil)”dır. Çalışmamızda veri toplamak için gömülü kuramın her iki veri toplama kaynağı olan hem doküman incelemesi hem de saha araştırması kullanılacaktır. Doküman inceleme tekniği, öncelikle genel istatistiki bilgiler, Türkiye'nin göç mevzuatı ve Birleşmiş Milletlere ait evraklar için yapılacaktır.

Çalışmamızın temel veri toplama aracı ise saha araştırmasıdır. Yapılacak saha araştırmasında ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılacaktır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, “karmaşık ve bazen hassas konular hakkında katılımcıların algılarını ve görüşlerini keşfetmeye oldukça uygundur ve yanıtları derinleştirmek, ek bilgi almak ve açıklama istemek için araştırıcı sorular sormaya olanak” (Barriball ve While, 1994:330) vermesi sebebi ile bilimsel araştırmalarda kullanımı tercih edilmektedir. Karatsareas (2022:100) yarı yapılandırılmış görüşmeyi şu şekilde ifade etmektedir:

“Araştırmacının ilgilendiği konuları ele alırken önceden belirlenmiş bir sırayı takip etmek zorunda olmasalar da bu görüşmeler, söz konusu konuların -ya da en azından mümkün olduğunca çoğunun- ele alınmasını sağlamak için tasarlanır. Bu amaçla, araştırmacı görüşmenin nasıl ilerlediğini hazırlanmış bir görüşme protokolü kullanarak izler ve katılımcının yanıtları gündemden uzaklaştığında, görüşmeyi yeniden odaklamak için söylemsel stratejiler uygular. Ayrıca, görüşme sırasında yeni ve ilginç boyutlar ortaya çıkarsa, protokolde yer almayan soruları spontane olarak sorabilir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler çoğunlukla, katılımcıların düşüncelerini ve fikirlerini derinlemesine geliştirmelerini, konuyla ilgili görüşlerini kendi kişisel

perspektiflerinden ifade etmelerini, deneyimlerinden bahsetmelerini ve kendi kelimelerini kullanmalarını sağlayan açık uçlu sorulara dayanır. Evet/hayır soruları sorulabilir, ancak bunlar neredeyse her zaman açık uçlu takip sorularıyla desteklenmelidir. Bu takip soruları, ek bilgiler elde etmek amacıyla açıklamalar, gerekçeler, detaylandırmalar, örnekleme ya da betimlemeler içerebilir.”

McIntosh ve Morse (2015:4-5) da Karatsareas gibi yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinin görüşmeciye sağladığı esneklik avantajını soruların yarı yapılandırılmış olması sebebi ile görüşmecinin metinden hafifçe sapabileceğini ve “araştırmacıya soruları yeniden ifade etme veya ilgili bilgiyi elde etmek ve açıklama sağlamak için değişiklik yapma konusunda belirli bir esneklik sağlanır” şeklinde ifade etmektedir. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile görüşmecilerin araştırma konumuzun dışına çıkmaması sağlanarak görüşmenin araştırma sınırları içerisinde kalması sağlanacaktır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin bir başka avantajı ise kısa sürede zengin ve derinlemesine veri seti oluşturabilmesidir. Görüşmeci bunu yaparken katılımcılarla doğrudan ilişki kurabilir. Bu sayede katılımcıların kendi ifadeleriyle deneyimlerini paylaşmaları sağlanmış olur (Karatsareas, 2022:101).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, soru formunda olmasına rağmen görüşme esnasında soru eklenebilmesi, çıkarılabilmesi veya değiştirilebilmesi açısından da avantajlıdır (Akman-Dömbekci ve Erişen, 2022:145). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, verili soruları, takip soruları ile gerektiği durumlarda daha da derinlemesine sorgulaması ve diğer yaklaşımlarla uyumlu kullanılabilmesi sebebi ile de diğer görüşme tekniklerine göre daha avantajlı olmasına rağmen oldukça fazla zaman istemesi, emek yoğun olması ve görüşmeci yeteneği istemesi sebebi ile dezavantajlıdır (Adams, 2015:492-3). Görüşmecinin, araştırmanın bileşenlerinin farkında olarak görüşmeyi ‘düşünsel bir yaklaşımla sistematik ve bütünlüklü bir anlatı’ şeklinde ele alması ve yürütmesi önemli bir husustur (Polat, 2022:165).

3.6.1.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları

Taslak yarı yapılandırılmış görüşme soruları Charmaz (2006:30-31)’ın *Hayatsal Bir Değişim* ile ilgili örnek soru örneğinden faydalanılarak oluşturulmuştur. Charmaz (2006)’a göre mülakat soruları doğrudan spesifik bilgi istemek yerine kişinin kendisini rahatça ifade edebileceği şekilde genel olmalıdır. Yarı yapılandırılmış görüşme, ana sorular veya soru köklerinden oluşan bir görüşme

anketi aracılığıyla ve ana sorular, alt sorular ve araştırmacı soruları içerecek şekilde oluşturulur. Sorular açık uçlu olmalı ve dönütlerden tartışma oluşturmak amacıyla formüle edilmelidir (McIntosh ve Morse, 2015:4). Bu bağlamda, yarı yapılandırılmış görüşmede görüşme çokça soru yerine ana soruları sınırlı tutup bunlardan takip sorusu türetilerek şekilde planlanır (Polat, 2022:168). Denzin (1978:117), bir görüşmenin araştırma hedeflerini belirli sorulara dönüştürerek önermeler için gerekli veriyi sağlama ve bu verilerin elde edilebilmesi için katılımcıyı motive etme amaçlarını yerine getirmesi gerektiğini belirtmektedir.

Ek-1 Geçici Koruma Altındaki Katılımcılar için Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Ek-2’de sunulan Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları için Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Charmaz (2006)’ın belirttiği gibi, genel sorularla olabildiğince geniş sorulardan oluşturulmuştur. Her iki formda da ilk soru demografik bilgilerin elde edilmesi için ‘kendini tanıtır mısınız?’ sorusu ile başlamaktadır. Her iki grup için de göç hikayesi ve geçen süreç içerisinde yaşanan değişimler sorulmuştur. Bu sorularla, daha detaylı sorulara geçmeden önce katılımcıların kendi hikayelerini anlatarak kendilerini araştırma konusuna yakın hissetmeleri ve sorulacak diğer sorulara daha samimi cevaplar vermeleri hedeflenmiştir.

Daha sonra, katılımcılardan temel uyum göstergeleri hususunda bilgi edinmek amacı ile bu husus ile ilgili konularda sorulara yer verilmiştir. Temel uyum göstergeleri konusunda temel olarak 6203 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında zikredilen göstergeler sorulsa da bu konuda uluslararası kuruluşların ve akademisyenlerin görüşleri göz önünde bulundurulmuştur. Temel uyum göstergeleri konusunda kavramsal ve kuramsal çerçevede de ele alınan OECD (2015:20-21) ve MIPEX (2024) gibi kurumların göstergeleri ile Coussey ve Christensen (1997:18-21) ve Hofinger (1997:25)’in uyum göstergeleri incelenerek 6203 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği ışığında temel uyum göstergelerinden barınma, eğitim, işgücü piyasasına katılım, sağlık dahil diğer kamu hizmetlerinden yararlanma ve hak arama durumu ile ilgili sorular sorulmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşme formlarında sorulan bir diğer soru grubu etkileşim ile ilgilidir. Burada hem grup içi hem de gruplar arası etkileşimin boyutunu öğrenebilmek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Etkileşimin yanı sıra, mutluluk ve güvende olma halleri ile ilgili de sorular yöneltilmiştir. Bu konuda, Ager ve Strang (2004:5) “sosyal olarak kendilerini tanımladıkları toplum (ulusal, etnik, kültürel, dini

veya diğer) ile, diğer toplumların üyeleri ile ... bağlandıklarında ... yeterli güvenlik ve istikrar algısına sahip olduğunda” entegre olur demektedirler.

Görüşme formlarındaki son sorular kimlik ve kültürle ilgilidir. Bu konuda, her iki toplumun bakış açısı ile ilgili bilgi edinmek amaçlanmıştır. Bu sorularda, sosyal kimlik kavramı ön plana çıkmaktadır. Sosyal kimlik kişinin bir sosyal gruba mensubiyeti ve bu mensubiyete atfettiği duygusal önem hakkındaki bilgisinden doğan bireysel benlik kavramının bir parçasıdır ve sosyal kategorizasyon bireyin toplumdaki kendi yerini oluşturan ve tanımlayan bir oryantasyon sistemidir (Tajfel, 1974:69).

3.6.2. Görüşmelerin Gerçekleştirilmesi

Görüşmeler hem geçici koruma altındaki Suriyeliler hem de vatandaşlarımız için 18 yaş ve üstünde olan kişilerle gerçekleştirilmiştir. Geçici koruma altında bulunan kişiler için ülkeye giriş yılları da dikkate alınmıştır. Geçici koruma altındaki kişilerin uzun süreli mülteci tanımına girebilmeleri için ülkemizde en az 5 yıl ikamet etmeleri gerekmektedir.

Her görüşmeden önce katılımcıya bilgilendirilmiş onam sunulmuş ve araştırmaya gönüllü olup olmadıkları sorulmuştur. Araştırmada amaçlı örneklem tekniği kullanılmasına rağmen görüşme için davet edilen 2 Suriyeli geçici koruma altındaki kişi katılmaya gönüllü olmadığını ifade etmiş ve kendileri ile görüşme yapılmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasından davet edilen hiçbir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çalışmaya katılmayı reddetmemiştir.

Görüşmelere, katılımcıların görüşme sırasında düşüncelerini özgürce aktarabilmeleri için herhangi bir yönlendirme yapılmamıştır. Görüşme esnasında görüşmeyi yarıda bırakmak isteyen ya da sorulan sorulara cevap vermek istemeyen katılımcı olmamıştır.

Geçici koruma altındaki kişilerin görüşme süreleri genel olarak yaklaşık 1 saat sürerken yerel halkın görüşme süreleri 30 dakika ile 1 saat arasında sürmüştür. Geçici koruma altında yaşayan bazı görüşmeciler ile Türkçe görüşme yapılırken bazıları için anadili Arapça olan Türk vatandaşlarından yardım alınmıştır. Bazı görüşmelerde, çeviri Suriyeli geçici koruma altındaki diğer kişiler, bazılarının çevirisi ise Türkçe bilen kendi çocukları tarafından yapılmıştır.

Her ne kadar gömülü kuramı ortaya atan teorisyenlerden Glaser (1998; aktaran Hadley, 2017) araştırmacıların transkripsiyonla uğraşmasını gereksiz bulsa

da tüm görüşmelerin transkripsiyonu bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir çünkü transkriptler araştırmacıların hem kanılarına varmaları hem de kendi görüşmelerinin transkripsiyonları kendileri yapmaları halinde katılımcıların cevaplarına daha yakından bakma ve yakalanabilecek önemli alanları tespit etmek açısından önemlidir (Hadley, 2017:79). Araştırmamızda, transkripsiyonun araştırmacı tarafından yapılması, bu konuda araştırmacının işini kolaylaştırmıştır.

Araştırma, gömülü kuram çerçevesinde gerçekleştirildiği için bu konuda gömülü kuramın temel hatları takip edilmiştir. Bu çerçevede, öncelikle veri toplanması konusunda yapılan mülakatlar özenle gerçekleştirilmiştir. Gömülü kuramı diğer nitel araştırma yöntemlerinden ayıran en önemli özelliklerin başında veri analizine yapılan vurgu gelmektedir çünkü gömülü kuramda veri analizi ilk görüşme ile başlayıp her bir görüşmenin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi ile devam etmektedir. Görüşmelere öncelikle Suriyeli sığınmacılardan başlanmış olup her bir görüşme sonrasında ilgili görüşmenin transkripsiyonu yapılmış, kontrol edilmiş ve veri analizine geçilmiştir. Karşılaştırma ve analiz süreci gerçekleştirilerek diğer görüşmelere geçilmiştir.

3.7. Verilerin Analizi

Glaser ve Strauss (1967) veri analiz yöntemi olarak açık kodlama ve analiz prosedürleri kullanan Sürekli Karşılaştırmalı Analiz yöntemini (SKA) önermiştir (1967:102). SKA, dört adımda gerçekleşir: 1- Her bir kategoriye uygulanabilir vakaları karşılaştırılmak, 2- Kategorileri ve bileşenlerini bütünleştirmek, 3- Teoriyi sınırlandırmak ve 4- Teoriyi yazmak (Glaser ve Strauss, 1967:106). Sürekli analiz kesin kanıt ortaya çıkarma, ampirik genelleme yapma, bir kavramı betimleme, teoriyi test etme ve yeni bir teori ortaya çıkarma amaçlarını gerçekleştirir (Glaser ve Strauss, 1967:22-31). Aşağıdaki bölümlerde Gömülü kuramda kodlama, teorik not (memo) yazımı ve teorik doygunluk başlıkları ele alınacaktır.

3.7.1. Kodlama

Gömülü kuramı diğer araştırma modellerinden ayıran temel özelliklerinin başında kodlama ve analizi yürütme biçimi gelmektedir. Gömülü kuram, kodlama ve analizi bir arada yürüten bir araştırma yöntemidir. Gömülü kuramda, veri analizi yapılan görüşmelerin kodlanması yoluyla gerçekleştirilir. Kodlama süreci de başlı

başına gömülü kurama özgüdür çünkü gömülü kuramda veri seçimi ve analizi aynı anda başlar (Hadley, 2017:33).

Kodlama gömülü kuramın en temel ögesi olup, bu araştırma yönteminin kalbinde yer almaktadır (Bryant, 2017:117). Gömülü kuramda, toplanan verinin analiz edilmesi, kodlama yöntemi ile gerçekleştirilir. “Kodlama eşzamanlı olarak veri parçalarını kısa bir isimle özetlemek ve her bir verinin nedenini açıklamaktır” (Charmaz, 2006:43) ve bütün kodlar doğrudan araştırmacının bilgi kaynaklarından elde ettiği verilere dayanır. Diğer bir deyişle, hazır ölçekler veya bilgi kaynakları kullanılmaz. Bilgi, doğrudan bilgi işleyici konumundaki araştırmacı tarafından üretilir. (Hadley, 2017:33).

Kodlama ve teorik not yazımı, SKA'nın temel yorumlama teknikleridir. SKA'nın amacı, verinin ortaya çıkan kavramları destekleyip desteklemediğini görmektir. Olayları tekrar tekrar sürekli karşılaştırmak ve kavramsallaştırmak, teorisyenin benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırarak altta yatan temel benzerliği görmesini sağlar (Holton ve Walsh, 2017:78-9). Analist, kodlamaya her bir olayı mümkün olduğunca çok kategoriye ayırarak başlar ve araştırma ilerledikçe olaylar birbiri ile kıyaslanır (Glaser ve Strauss, 1967:105-113). Bu süreç, kendini yenileyen adımlar halinde tekrar eder. Diğer bir deyişle, araştırmacı ilk görüşmeden itibaren dolayısıyla analize başlar ve sürekli bir döngü halinde devam eder. Maxwell (2018:104), araştırmacının elindeki notları ve transkriptleri birikmesine izin vermeden ilk görüşmesinin hemen ardından başlaması ve süreç içinde analizlerine devam etmesi gerektiğini ifade eder.

Corbin ve Strauss (2015), açık (open), eksensel (axial) ve seçici (selective) kodlama olarak üç tür kodlama önermişlerdir. Charmaz (2006) ise başlangıç (initial), odaklı (focused) ve teorik (theoretical) kodlama önermiştir. Miles ve Huberman (1994:10-12) da nitel araştırmalar için benzer şekilde üç aşamalı yöntem önermiştir. Bu sürecin birinci aşaması, elde edilen verilerin elden geçirilerek azaltılmasıdır. Birinci aşamada ham olarak bulunan veriler düzenlenerek anlamlı bir hale getirilecek ve çalışma için gerekli olan bölümler ortaya çıkarılacaktır. İkinci aşama ise, verilerin görselleştirilmesidir. Bu aşamada, daha önce elden geçirilen veriler kodlanarak ayrıştırılacak ve kategorilere ayrılacaktır. Son aşamada ise, çıkarım ve doğrulamadır. Bu son aşamada daha önceden azaltılan ve anlamlı hale getirilen bilgilerin çalışmanın önermelerini ve varsayımlarını ortaya çıkaracak şekilde yorumlanması gerçekleştirilecektir.

Açık kodlama, verilerin sistematik olarak parçalara ayrıldığı, olayların ya da eylemlerin benzerlikleri veya farklılıkları bakımından birbirleri ile kıyaslanıp etiketlendiği ve böylelikle kategorilerin ve alt kategorilerin şekillendiği yorumlayıcı bir süreçtir (Strauss ve Corbin, 1990:12). Bu aşamada, araştırmacı olabildiğince çok farklılığı yakalayabilmek için serbest bir şekilde her bir veriyi etiketler. “Araştırmacı ilk önce verileri kırmak ya da açmak ile işe başlar. Açık terimi bundan kaynaklanır. Temel düşünce verilerdeki kuramsal olasılıkları ortaya çıkarmaktır” (Ilgar ve Ilgar, 2013:212). Açık kodlamada bir veya daha fazla kavramı işaret eden önemli noktaları belirlenir ve mümkünse fiil formunda etiketlenir (Holton ve Walsh, 2017:81).

“Eksen kelimesi açık kodlamada belirlenen kategorileri birbirine bağlayan şey anlamına gelir ve tüm verilerin bir eksen üzerine yerleştirilmesi fikrini ifade etmek amacıyla kullanılır” (Ilgar ve Ilgar, 2013:216). Eksensel kodlama ise, kategorilerin alt kategoriler ile ilişkilendirildiği ve ilişkilerin verilere karşı test edildiği bir aşamadır (Corbin ve Strauss, 1990:13). Eksensel kodlama, açık kodlama ile ortaya çıkarılan etiketleri birbiri ile ilişkilendirip kategoriler oluşturmaya başlar. Bu aşamada, araştırmacı yalnızca ana kategori ile anlamlı ilişkisi olan kavramları seçer ve böylece temel kategori etrafında tutarlı bir açıklayıcı teori ortaya çıkar (Holton ve Walsh, 2017:83-4).

“Seçici kodlama, verilerin soyut, ayrıntılandırılmış, bütünleştirilmiş ve temellendirilmiş bir resmini ortaya çıkarmayı amaçlar” (Ilgar ve Ilgar, 2013:219). Seçici kodlama, tüm kategorilerin çalışmanın temel olgusunu açıklayan bir merkez kategori etrafında belirlendiği ve daha fazla açıklama isteyen kategorilerin içinin doldurulduğu çalışmanın son evresidir (Corbin ve Strauss, 1990:14). Bu süreçte, kategoriler geliştirilip ana kategoriler belirlenir. Veri analizin son aşaması olması sebebi ile teori oluşturacak ilişkilendirmeler tamamlanır.

3.7.2. Teorik not (memo) yazımı

Teorik not (memo) yazımı, teorileştirmede kodlama ve sürekli analizin en önemli noktasıdır. Bunlar, araştırmacının veri ve kategorileri oluşturan kavramsal bağlantılar hakkında tuttuğu teorik notlardır (Holton ve Walsh, 2017:89-90). Araştırmada alınan bu kısa notlar, sadece elde edilen verilerle ilgili analitik kayıtlar oluşturmaz aynı zamanda analitik iç görüşleri de geliştirerek analitik düşünmeye yardımcı olur (Maxwell, 2018:105). Araştırmacı, teorik not (memo) yoluyla çalışmada ilişkiler geliştirilmesine yardımcı olur. Bu yöntemde, teorik not yazımı

kuramcının kodlarını tanımladığı, taslağını şekillendirdiği, diğer kodlarla ilişkisini gösterdiği ve alanda ortaya çıkan süreçlerin önemini tartıştığı kodlama ve teorik analizin yapıldığı bir ara ortamdır.

Charmaz (2006:82), teorik notlarla (memos) her bir kodun veya kategorinin analitik özellikleriyle tanımlanabileceğini, kodlar veya kategoriler tarafından kapsanan süreçlerin açıklanabileceği ve detaylandırılabilceğini, karşılaştırmalar yapılabileceğini, ham verinin dahil edilebileceğini, bir kategorinin tanımlarını ve bu kategori hakkındaki analitik iddiaların desteklenebileceğini, analizdeki boşlukların belirlenebileceğini ve/veya bir kodun veya kategorinin sorgulanması için ona yönelik sorular sorulabileceğini ifade etmiştir.

Analizci, teorisini ve fikirlerini yenilemek için kodlamaya ara verebilir ve fikirlerinin teorik notlarını (memo) çıkarır. Teorik örnekleme ile elde edilen veriler, aynı anda analiz edildiğinde teorinin bütünleştirilmesi kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Teori ilerledikçe, elde edilen veriler daha az sayıda ama yüksek seviye kavramla formüle edilebilir ve bu da terminoloji ve metni sınırlandırır. Bu aşamada, analistin elinde kodlanmış veriler, bir dizi teorik not ve bir teori bulunur. Araştırmacı, çalışma konusunu düzgün bir şekilde ve alandaki diğerleri için daha sonra kullanabilecekleri bir dayanaklı teoriye dönüştüğüne ikna olduğunda, çalışmasını yayımlar (Glaser ve Strauss, 1967 [2006]:105-113).

Yapılan görüşmelerin veri analizleri esnasında, teorik notlar tutularak analizler sonucunda kavramsal kategoriler ve bu kategorilerin bileşenleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Kavramsal kategoriler ve bu kategorilerin bileşenleri, önermeler oluşturulması için en önemli bir unsurlardır. Bu kategoriler ve bileşenleri, her bir analiz ile gelişerek aralarında ilişki ağları oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu ilişki ağları, çalışmanın teori oluşturma hedefi için önermeler elde edilmesini sağlayacağından araştırma sonunda elde edilecek teorinin alt yapısı oluşturulmuştur. Bu sebeple, her bir analiz esnasında ve devam eden dinamik analiz çerçevesinde ortaya çıkan kavram kategorileri, bileşenleri ve bunlardan elde edilen önermeler not alınmıştır ve aralarında örüntüler oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.7.3. Teorik Doygunluk

Glaser ve Strauss (1967:60) bir gruptan ne kadar veri toplanması gerekir, sorusuna verdikleri cevap teorik doygunluk olmuştur. Teorik doygunluk “verilerdeki kavramsal göstergelerin sürekli karşılaştırılması sonucunda, ek göstergelerin artık

teoriye herhangi bir yeni açıklama veya detay kazandırmadığı noktaya ulaşılmasıdır” (Holton ve Walsh, 2017:103). Glaser ve Strauss (1967:61) kendi ifadeleri ile teorik doygunluğu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Doygunluk (saturation), sosyoloğun bir kategorinin özelliklerini geliştirmesine olanak sağlayacak ek verilerin artık bulunamaması anlamına gelir. Araştırmacı, benzer örnekleri tekrar tekrar gördükçe, bir kategorinin doyuma ulaştığından ampirik olarak emin olur. Doyumun, kategoriyle ilgili en geniş veri yelpazesine dayanmasını sağlamak için, araştırmacı verilerin çeşitliliğini mümkün olduğunca genişletmek amacıyla farklı grupları özellikle arar.”

3.8. Güvenirlilik ve Geçerlik

Lincoln ve Guba (1985:218-9) bir araştırmanın geleneksel güvenirlilik kriterlerinin iç ve dış geçerlik, güvenirlilik ve tarafsızlık olduğunu belirtir. Ancak, yazarlar doğal bir araştırmada doğruluk, aktarılabirlik, tutarlılık ve doğrulanabilirlik olmak üzere 4 kriteri olduğunu öne sürmüşlerdir. Güvenirlilik (trustworthiness), bir araştırmacının bulgularının neden dikkate alınması gerektiği konusunda kendini ve diğerlerini ikna edebilmesi ile ilgilidir. Bir araştırmacının, bilimsel temelini güçlendirmek için güvenirliliği sağlamak adına şu temel soruları sormalıdır (Lincoln ve Guba, 1985:290):

"Gerçeklik değeri" (Truth value): Belirli bir araştırmanın bulgularına, araştırmanın gerçekleştirildiği katılımcılar (yanıtlayıcılar) ve bağlam açısından ne ölçüde güven duyulabilir?"

“Uygulanabilirlik (Applicability): Bir araştırmanın bulgularının diğer bağlamlarda ya da farklı katılımcılarla ne ölçüde uygulanabilir olduğu nasıl belirlenebilir?"

“Tutarlılık (Consistency): Aynı veya benzer katılımcılarla ve aynı veya benzer bağlamda araştırma tekrar edilirse, aynı bulguların elde edilip edilemeyeceği nasıl belirlenebilir?"

“Tarafsızlık (Neutrality): Araştırma bulgularının, araştırmacının önyargılarından, motivasyonlarından, ilgilerinden veya perspektifinden etkilenmeyip yalnızca katılımcılar ve araştırma koşulları tarafından belirlendiği ne ölçüde kanıtlanabilir?"

Genellenebilirlik kavramı da nitel araştırmalar için önemli bir konudur. Genelleme ya da uygulanabilirlik, araştırmanın araştırmaya konu edilmemiş diğer kişilere, durumlara veya zamanlara uygulanabilmesi anlamına gelen belirli

örneklerden elde edilen verilere dayanarak geniş kapsamlı sonuçlar çıkarma eylemidir (Polit ve Beck, 2010:1451-2). Firestone (1993:16), genellemenin nitel araştırmaların zayıf noktası olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, genelleme ile ilgili üç temel genelleme türünü tartışmıştır. Bunlardan ilki, örneklemeden evrene çıkarım, ikincisi bir teori kullanarak çıkarımda bulunulan analitik genelleme ve olaydan olaya genellemedir. İstatistikî genelleme (Polit ve Beck,2010:1452) olarak da adlandırabileceğimiz örneklemeden evrene genellemede, araştırmacının olasılıklı örnekleme tekniği kullanması ve araştırma konusuna uygun örnekleme belirlenmesi ve bunu evrene genellemesi gerekmektedir. Analitik genellemede ise, araştırmacı tahminlerde bulunmak için bir teori kullanır ve bu tahminlerini doğrulamaya çalışır. Olaydan olaya genellemede ise, araştırmacı bir durumda kullanılan çalışmayı başka bir duruma kullanmayı amaçlar (Firestone, 1993:16-17).

Bir çalışmanın güvenilirliği, verilerin tekrarlanabilirliğini ve sonuçların tutarlı olmasını ifade etmektedir. Gömülü teoride araştırmacının güvenilirlik konusu, araştırmacının çalışmasını bitirip yayınlamaya karar verdiği zaman ortaya çıkar. Güvenirlik yapılan araştırmacının diğerlerinde oluşturacağı etki ile ilgilidir. Bu noktada, iki sorun ortaya çıkar. Birincisi, okuyucunun teorik çerçeveyi anlayabilmesi ile ilgilidir. İkincisi ise, çalışılan sosyal gerçekliğin verilerini sunmak ile ilgilidir çünkü çalışılan fikirleri tek tek açıklamak zahmetli olabilir ve genel fikir akışını bozabilir. Bu durumda, araştırmacı kavramayı kolaylaştıracak kadar bilgiyi sunar. Bunu yaparken de görüşmelerden doğrudan alıntı yapabilir, saha notlarından parçalar koyar, olayları veya kişileri özetleyebilir. Güvenirlik için bir başka yol ise, analistin veriyi nasıl elde ettiğini gösteren kodlama süreçlerini kullanmaktır (Glaser ve Strauss, 1967:228-229).

Gömülü kuramda, bir okurun güvenilirliği değerlendirmesi iki şekilde gerçekleşir: okur araştırmayı okurken saha araştırmasında bulunmuş gibi hissederse ve araştırmacının sonuçlarına nasıl ulaştığını anlayabilirse. Bunun içinde, birden fazla grubun karşılaştırılması önemlidir. Dahası, araştırmacı teorisini anlaşılır şekilde yazmalıdır. Bunun için, araştırmacı önemli olduğunu düşündüğü yorumunu hangi tür verilere dayandığını açıkça belirtmelidir (Glaser ve Strauss, 1967:230-3).

Bir çalışmada geçerlik, çalışmanın sonuçlarının gerçekliği ne kadar ifade ettiğine bağlıdır. Bunu sağlamanın bir yolu, veri üçlemesidir (triangulation). Veri

üçlemesi “araştırmacıların incelenen konuya veya araştırma sorularına farklı bakış açılarından yaklaşmasını içerir. Bu bakış açıları, birden fazla yöntem ve/veya teorik yaklaşım kullanılarak desteklenebilir ve her ikisi de birbiriyle bağlantılı olmalıdır. Ayrıca, farklı türde verilerin, uygulanan teorik perspektifler ışığında birleştirilmesini ifade eder” (Flick, 2018:532). Denzin (1978:194-5), aynı çalışmada birden fazla yöntem kullanmak olduğunu belirttiği veri üçlemesinin; veri, araştırmacı, teori ve metodolojik olmak üzere 4 türü olduğunu belirtmiştir. Diğer bir deyişle, çalışmanın geçerliliği, ortaya çıkan teori sınırlanırken bu soyutlamanın ham veriler ile ne kadar uyumlu olduğu ve önemli bir şeyin atılıp atılmadığı ile ilgilidir. Bunu sağlamak için, tekrar başa dönüp elde edilen şema ham veri ile karşılaştırılabilir zira teorik şema vakaların çoğunu anlatabilmelidir. Diğer bir yöntem ise, bulguları başkaları ile paylaşıp onların yorumlarını almaktır (Corbin ve Strauss, 2015:203-204). Bunun için, araştırmacının aktif bir şekilde araştırmanın içinde olması sonuçların analizinde önemlidir. Yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar da geçerlik üzerinde etkilidir.

Glaser (1992; aktaran Holton ve Walsh, 2017:155), geçerlik ve güvenilirlik konusunda 4 kriter öne sürmüştür. Bunlar, uygunluk (fit), çalışılabilirlik (workability), ilgililik (relevance) ve değiştirilebilirlik (modifiability).

“Uygunluk (Fit), geçerliliğin bir diğer adıdır. Kavram, verideki örüntüyü yeterince açıklıyor mu ve kavramsallaştırdığı olguyu ifade ediyor mu? Uygunluk, sürekli karşılaştırmalar yoluyla keskinleştirilir.”

“İşlevsellik (Workability), kavramların ve bunların önermelerle olan ilişkilerinin, katılımcıların temel endişelerinin nasıl çözüldüğünü yeterince açıklayıp açıklamadığını ifade eder.”

“İlgililik (Relevance), araştırmayı önemli kılar çünkü katılımcıların temel endişelerini ele alır. Gerçekten kimseyi ilgilendirmeyen ya da sadece birkaç akademisyenin veya fon sağlayıcının dikkatini çeken bir konuyu çalışmak, muhtemelen katılımcılar için ilgisiz ya da önemsiz bir konuyu odağa almaktır. İlgililik, iyi kavramlar gibi, anında ilgi uyandırır.”

“Değiştirilebilirlik (Modifiability), oldukça önemlidir. Teori, doğrulama çalışmalarında olduğu gibi doğrulanmaz; dolayısıyla asla tamamen doğru ya da yanlış değildir... Yeni verilerle karşılaştırıldıkça sadece değiştirilir ve geliştirilir.”

Bir gömülü teori uygun (fit), yeterince genel ve anlaşılır olmalıdır (Glaser ve Strauss, 1967:250). Uygunluk kavramı Lincoln ve Guba (1985:124) tarafından alıcı

ve gönderici bağlamlar arasındaki örtüşme olarak tanımlanmıştır. Bununla beraber, yazarlar (1967:5) bir teoriyi ölçmenin diğer araçlarının “mantıksal tutarlılık, açıklık, sadelik, yoğunluk, kapsam ve bütünleştirme” olduğunu ifade etmektedirler. Bu bağlamda, gömülü kuram ile yapılan bir çalışmanın uygun (fit) ve çalışır (work) olması gerektiğini belirten Glaser ve Strauss (1967:3) uygunluğu şu şekilde ifade etmektedir:

“Teori aynı zamanda herhangi bir bakış açısına sahip sosyologlar, öğrenciler ve önemli sıradan bireyler tarafından kolayca anlaşılabilir olmalıdır. Bu gereklilikleri karşılayabilen bir teori, araştırılan duruma uygun olmalı ve uygulamaya konulduğunda işlevsel olmalıdır. Burada “uygunluk”tan (fit) kastımız, kategorilerin çalışılan verilere (zorlamasız bir şekilde) uygulanabilir ve veriler tarafından gösterilebilir olmasıdır; “işlevsellik”ten (work) kastımız ise, çalışılan davranışı anlamlı bir şekilde açıklayabilmesi ve bu davranışla ilgili olarak anlamlı bir bağlama sahip olmasıdır.”

Charmaz (2006:182-183) gömülü kuram çalışmalarını değerlendirilmesi için dört kriter öne sürmüştür: güvenilirlik, özgünlük, rezonans ve kullanılabilirlik. Güvenirlik, araştırmanın verileri ve analiz arasındaki bağlantıyı vurgularken, analiz sonuçlarını destekleyecek kanıtların varlığını ve sunuluşunu sorgulamaktadır. Özgünlük ise, ortaya atılan kuramın ne derece yeni bakış açıları, kavramsa yorum sağladığını ve teorik olarak bir öneminin olup olmadığını sorgular. Rezonans ise, araştırmanın tam olup olmadığını, araştırılan deneyim tam yansıtmayı yansıtılmadığını ve katılımcılar için anlamlı olup olmadığını sorgular. Kullanılabilirlik, araştırmanın genel bilgiye nasıl katkı sunduğunu, başka araştırmalara yol açıp açmayacağını ve günlük yaşamda kullanılıp kullanılmayacağını sorgular.

3.9. Etik İlkeleri

Yunanca *ethos* kökünden gelen etik kelimesi, eski anlamında bir kişinin karakteri ya da eğilimi anlamına gelmektedir. Ancak, günümüzde felsefi bir terim olarak kullanımında insanların nasıl davranacağı, bu davranışların yargılanması ve bu davranışların gerekçelendirilmesi ile ilgilidir (Aguinis ve Henle, 2004:34). Bir araştırmada, etik ise araştırmacı ile araştırma konusunu ilgilendiren kişilerin ilişkilerinin nasıl yönetileceği ile ilgilidir (Hopf, 2004:334). Bu bağlamda, Christians (2000:138-140) bir araştırmanın etik ilkeleriyle ilgili temel kavramları “bilgilendirilmiş onam, aldatmadan kaçınma, gizliliğin korunması ve raporlamada doğruluk” olarak ifade etmektedir.

Öncelikle, yürütülen çalışmada etik ilkelere uyulmuştur. İlk önce araştırmada kullanılan görüşme formları için Hasan Kalyoncu Üniversitesi Etik Kurulundan Etik Kuruluna sunulmuş ve etik kurulu onayı alınmıştır. Görüşmelere bu onaydan sonra başlanmıştır. Çalışmanın her aşamasında, görüşmecilerin kişilik haklarını gözetecek şekilde dürüst, şeffaf ve tarafsız davranılmıştır. Görüşmecilerin bilgilerini saklı tutmak adına görüşmecilere yukarıda zikredildiği gibi bir kod ve numara verilmiştir. Çalışmaya bilgilendirilmiş onam eklenmiştir. Bu onam, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler için Arapçaya da çevrilmiştir. Bilgilendirilmiş onamın Arapçası, ana dili Arapça olan Suriye kökenli bir Türk vatandaşına hazırlanmış ve ana dili Arapça olan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına doğruluğu konusunda onaylatılmıştır.

Her bir katılımcının bilgilendirilmiş onamdan sonra görüşmesine başlanmış ve gönüllülük esasına uygun olarak görüşmeler tamamlanmıştır. Çalışmaya sadece gönüllü olarak katılmak isteyen katılımcılar dahil edilmiştir. Hiçbir katılımcının kişisel bilgisini açık edecek şekilde bilgi paylaşılmamış olup elde edilen veriler sadece çalışma için kullanılmıştır. Araştırma, analiz sürecinde ve çalışmanın herhangi bir yerinde katılımcıların kimliklerini açığa çıkaracak bir bilgi kullanılmamıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

İnsan hareketliliği, diğer bir deyişle göç, sadece bir ülkeden başka bir ülkeye yer değiştirme değildir. Bu hareketin içerdiği demografik dönüşüm ile çok çeşitli sosyal, politik ve ekonomik etkileri sosyal bilimlerin ilgi alanı içindedir (Zapata-Barrero ve Yalaz, 2018:1). Bu sebeple, Türkiye Cumhuriyeti'nin 13 yılı aşkın bir süredir devam eden göç deneyimi bağlamında hem ev sahibi hem de göç eden toplum açısından uyum konusunda geline durumu ortaya çıkarmak amacıyla, bu çalışma tasarlanmıştır.

Çalışmamızda, araştırma deseni olarak gömülü kuram kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini göçten etkilenen insanlar oluşturmaktadır. Gömülü kuram ise, bu nitel sürecin içindeki örtük verileri ortaya çıkarmak için kullanılmıştır. Diğer bir deyişle, gömülü kuram, “anlamın her zaman deneyim ve duygularla bir arada ve gömülü halde olduğunu kabul eder ve söylem yoluyla gömülü olan ortaya çıkarılabilir; gözlemci aracılığıyla yorumlanır” (Bulduklu, 2019:13) ve “olgu ve olaylar arasındaki örüntüleri, temalarını ve ortak noktaları yakalamaya çalışır” (Gürbüz ve Şahin, 2018:111). Bununla beraber, çalışmada nitel araştırma paradigması benimsenmiştir. Nitel araştırma, kendi bağlamı içinde yaşanmış deneyimlere odaklanması, sürecin bir kısmına değil tamamını anlamaya yönelik olması ve katılımcıların bakış açılarını ve hikayelerini yorumlamaya izin vermesi açısından (Tracy, 2020:7) tercih edilmiştir.

Gömülü kuram, sürekli analiz yöntemiyle veride gömülü olan bilgiyi ortaya çıkarmak için kendine özgü bir kodlama yöntemi kullanır. Gömülü kuramda “kodlama eşzamanlı olarak veri parçalarını kısa bir isimle özetlemek ve her bir verinin nedenini açıklamaktır” (Charmaz, 2006:43). Bu yöntemde, kodlama üç aşamada gerçekleşir: açık, eksensel ve seçici kodlama. Açık kodlama sürecin ilk aşamasıdır. Bu aşamada, kategoriler ve bileşenleri oluşturulmaya başlanır. Eksensel kodlamada, kategorilerden oluşturulan önermeler test edilir. Seçici kodlama ise, çalışmanın temel olgusunun açıklandığı aşamadır (Strauss ve Corbin, 1990:12-14).

Çalışmamızın buradan sonraki bölümleri, bu kodlama adımlarını takip edecektir. Bulgular bölümünde, açık kodlama sonucu elde edilen veriler ışığında, eksensel kodlama aşamasında oluşan kategoriler ve bunların bileşenleri kendi içlerinde önermeleri ile verilmiştir. Açık kodlama sonucunda, Suriyeli katılımcılar için en fazla 142 kod ortaya çıkarken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için 137 kod ortaya çıkmıştır. Eksensel kodlama bölümünde ise açık kodlama sonucunda,

çalışmanın önermelerine ulaşılacak ilk kategoriler ortaya çıkarılmıştır. Bu kodlama aşamasında ortaya çıkarılan kategoriler: hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları hem de Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler için, temel uyum göstergeleri, hak bilinci ve kurallara uyma, mutlu olma ve güvende olma durumu, sosyal ilişkiler, alışma ve kalma durumu ile kimlik ve kültürü kapsamaktadır. Bu kategoriler, seçici kodlama aşamasını yansıtan tartışma bölümünde, önermelerin sınanması ile kavramlara dönüşmüş ve bir teori ortaya konmuştur.

Açık Kodlama
(Satır-Satır Kodlama)

Eksensel Kodlama
(6 Kategori-42 Bileşen/Kod)

	Suriyeli Katılımcılar	Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları
Kategoriler	Bileşenler/Kodlar	
Temel Uyum Göstergeleri	Hizmetlere Ulaşabilme	Gücenme
	Gelecek Beklentisi	Görece Yoksunluk
	Ayrımcılık Hissi	Ayrıcalık Hissi
	Dil becerisinin gelişmesi	
Hak Bilinci ve Kurallara Uyma	Düşük Hak bilinci	Düşük Hak Bilgisi
	Kanun/Kural Bilgi Eksikliği	Eğitim Yoluyla Uyum
	Kanun/Kurallara uyduğunu düşünme	Rahatsızlık Hissi
Mutlu Olma ve Güvende Olma Durumu	Güvende Hissetme	Tehlike algısı
	Mutlu Hissetme	Mutsuzluk

	Polise/Adaletle güven	
Sosyal İlişkiler	Düşük grup içi etkileşim	Düşük gruplar arası etkileşim
	Dışlanma	Sınır Koyma
	Kötü muamele	Değişen Tutumlar
	Kısıtlı görünürlük	Kısıtlı etkileşim
Alışma ve Kalma Durumu	Ülkesinde Hissetme	Vatandaşlık bilinci
	Kabul Edilme Beklentisi	Gitme isteğinde artış
	Kalma İsteğinde artış	Fazla Alışma Hissi
	Vatandaşlık alma isteği	
Kimlik ve Kültür	Kültürünü Yaşayabilme	Kimlik Bilinci
	Kültürel benzeme	Kültürel Farklılık
	Yabancı Hissetmeme	Kültürel Tehdit
	Ortak Noktaları Öne Çıkarma	Kültüre Saygısızlık

Tablo 9. Açık ve Eksensel Kodlama
(Kaynak: Çalışma Verilerinden Derlenmiştir.)

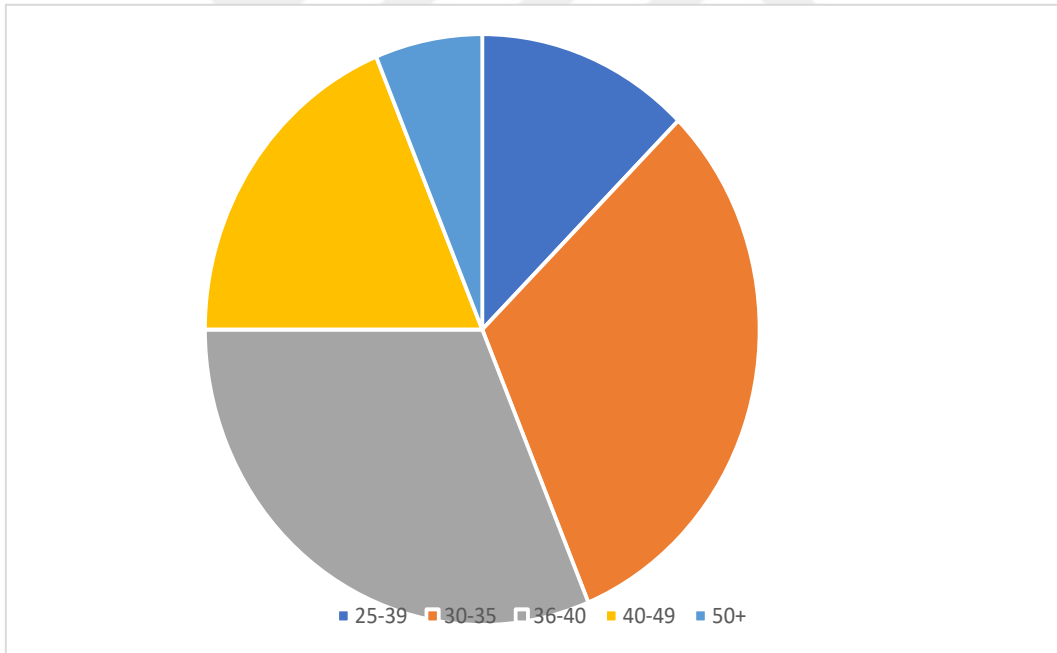
Bu bölümde şu temel önermeler ortaya çıkmış ve sınanmıştır: (1) temel uyum göstergeleri konusunda Suriyeliler için zaman içinde göstergeler iyileşirken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için kamusal hizmetler konusunda bir gücenme ve yoksunluk hissi oluşmaya başlaması, (2) Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler mutluken ve temel güven duygusuna sahipken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kendilerini mutlu ve güvende hissetmemesi, (3) kalışın uzaması ile kök salmak isteyen Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ortak bir noktada buluşma isteği bulunurken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ise toplumlar arasına sınır koymaya başlaması, (4) Suriyeliler giderek alışırken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının giderek uzaklaşması, (5) her iki toplum arasında etkileşimin neredeyse hiç olmaması ve (6) her iki toplumun da uyumu karşıdan beklediği tek taraflı bir uyum beklentisi olması. Ana önermeler ve bunlardan oluşan alt önermeler, tartışma bölümünde sılandıktan sonra, yine tartışma bölümünde bir formel teori denemesi ile seçici kodlama aşaması da gerçekleştirilmiştir.

4.1. Örneklem

Gömülü kuram araştırması olarak planlanan çalışmamızda, toplam 32 kişiyle görüşme yapılmıştır. Katılımcıların yüzde 50'si Suriyeli katılımcılardan oluşurken, yüzde 50'si Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından oluşmaktadır.

4.1.1. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Katılımcılar

Suriyeli katılımcıları 11 kadın, beş erkekten oluşmaktadır. Suriyeli kadın katılımcılardan örnekleme oranı yüzde 69, Suriyeli erkek katılımcılardan oranı 31'dir. Suriyeli katılımcılardan erkek katılımcı ile görüşme yapmada zorluk yaşanmıştır. Bunun temel nedeni, Suriyeli erkek katılımcıların çoğunlukla çalışmak zorunda olmalarıdır. Suriyeli katılımcılar, 27 ile 50 yaş arasındadır. Bunlardan ikisi 25-29 yaş arası, yedi kişi 30-35 arası, altı kişi 35-40 yaş arası iken bir kişi 50 yaşındadır.

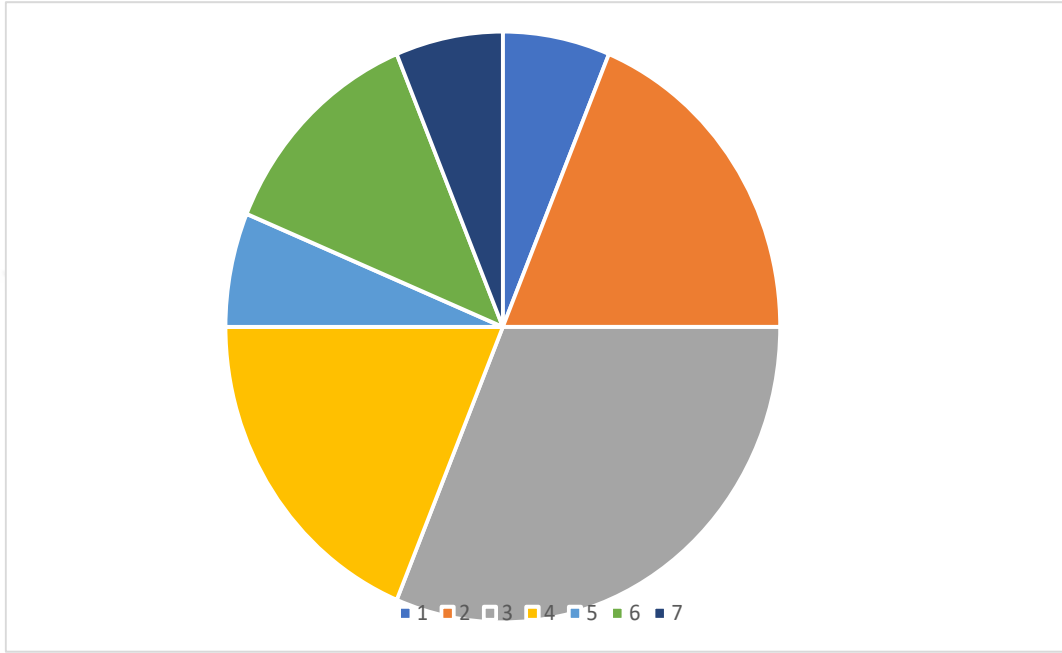
Şekil 1. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Katılımcıların Yaş Durumu

(Kaynak: Çalışma verilerinden derlenmiştir.)

Suriyeli katılımcıların neredeyse tamamı evlidir. Katılımcıların tamamının çocuğu vardır. Çocuk sayıları bir ile yedi arasında değişmekte olup, aritmetik ortalaması 3,5'tur. Aralarından iki katılımcı, Türkiye Cumhuriyeti'ne göç ettikten

sonra başka Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle evlenmişken, diğerleri Suriye’de evlenmişlerdir.

Suriyeli katılımcıların eğitim durumuna baktığımızda, bir kişinin ilköğretim, dört kişinin ilköğretim, altı kişinin ortaokul, üç kişinin lise ve üç kişinin de üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Katılımcıların Çocuk Sayısı

(Kaynak: Çalışma verilerinden derlenmiştir.)

Suriyeli katılımcıların göç hikayesine bakıldığında, neredeyse tamamının çatışmalardan doğrudan etkilendiği görülmektedir. 11 Suriyeli katılımcı, silahlı çatışmalara ve bombalara doğrudan maruz kaldığını beyan etmişken, aralarından bazı katılımcılarının yakınları savaş sebebiyle hayatlarını kaybetmişlerdir. Üç katılımcı ise, çatışma şartlarının getirdiği zorlu ortam sebebi ile göç kararı vermişlerdir. Suriyeli katılımcılardan çoğunun Suriye’deki mülkleri, savaşta ya tamamen ya da kısmen yıkılmıştır. Bazı katılımcıların mülkleri ellerinden alınmıştır.

Suriyeli katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti’ne giriş yılı, genel olarak 2014’tür (10 kişi). 2012, 2013 ve 2015’te birer kişi giriş yaparken 2016 yılında üç kişi giriş yapmıştır. 16 katılımcıdan yalnızca biri pasaportla giriş yaparken diğerleri

sınırdan giriş yapmışlardır. Aralarından sadece bir kişi tek başına seyahat ederken, diğerleri ailesi ile beraber giriş yapmıştır.

Suriyeli katılımcıların 10'u Arap kökenli, üçü Türkmen ve üçü de Kürt kökenlidir. Bu katılımcıların büyük çoğunluğu (13 katılımcı) Türkiye'ye göç etmeden önce, Suriye'deyken Halep'te ikamet etmektedirler. Katılımcılardan birer kişi, İdlib, Humus ve Şam'da ikamet etmektedirler. Toplam 16 katılımcının üçü, Türkiye'ye göç etmeden önce Suriye'deyken, köyde yaşıyorken, 13'ü şehir merkezlerinde ikamet etmektedir.

Suriyeli katılımcıların tamamının, Suriye'de yakın akrabaları vardır. Bu kişilere karşı derin bir özlem duyanlar da vardır. Özellikle iki katılımcı, şartlar iyileşirse geride bıraktıkları ile beraber yaşayabilmek için Suriye'ye geri dönmeyi istemektedir. Bayramlarda verilen ziyaret iznini kullanan katılımcı bulunmamaktadır. Bununla beraber, temel iletişim aracı telefondur. Suriyeli GKA katılımcılardan %31,25'i, Suriye'de kalan akrabalarına maddi destekte bulduklarını ifade etmiştir.

4.1.2. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları

Çalışma kapsamında toplam 16 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile görüşülmüştür. Bu katılımcıların dokuzu erkek, yedisi kadındır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı erkek katılımcıların örneklem oranı yüzde 56 iken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kadın katılımcıların toplam örneklemdeki oranı yaklaşık yüzde 44'tür. Katılımcıların yaş grupları 19 ile 61 arasında değişmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcıların 10'u evli, altısı bekadır. Evli katılımcıların tamamının çocuğu vardır. Çocuk sayısı bir ile dört arasında değişmekte olup, aritmetik ortalaması 2,5'tur. Katılımcılarla tüm görüşmeler Adana ilinde yapılmıştır. Katılımcıların tamamı da Adana'da ikamet etmektedir; ancak memleketleri bakımından 10 kişi Adanalıyken, birer kişi Kahramanmaraş, Gaziantep ve Ankara'dan, iki kişi ise Mardin'dendir. Bir kişi ise yurtdışı doğumludur.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcıların ikisi üniversite, yedisi lise, üçü ilkokul mezunuyken, bir katılımcı ilkokul terktir. Üç katılımcı eğitim durumu hakkında bilgi vermemiştir. Katılımcıların altısı çalışmazken, ikisi emeklidir. Emeklilerden biri ise esnafılık yapmaktadır. Etnik kökenleri açısından bakıldığında, katılımcıların çoğunun Türk olduğu (11 kişi) görülmektedir. Katılımcılardan ikisi Kürt, ikisi Arap, biri ise Çerkez kökenlidir.

4.2. Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Kişiler

4.2.1. Temel Uyum Göstergeleri

4.2.1.1. Barınma

Yapılan görüşmelerde, katılımcıların tamamı Adana ilinin görece sosyoekonomik olarak düşük gelir grubunun ikamet ettiği mahallelerde ikamet etmektedir. Suriyeli katılımcılar, barınma konusunda kampların dışında yaşamaktadırlar. Katılımcılardan ikisi, ilk geldiklerinde sokakta kaldıklarını ifade ederken, diğerleri barınma konusunda akraba ya da tanıdıklarının yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir. Barınma konusunda yaşanan en büyük sorunların başında, mülk sahiplerinin Suriyeli GKA'lara ev kiralamak istememeleri gelmektedir. Bu durumu katılımcılar şu şekilde ifade etmektedirler: “Şimdi vermiyorlar. Kiralar pahalı. Suriyelilere vermiyorlar. Kalabalıksınız diyorlar” (M2, Kadın, 06.12.2023), “İlk evi 10 günde buldum. İkincisinde biraz zorlandım. Üçüncüsünde çok çok zorlandım. Suriyelisiniz diye vermiyorlar” (M4, Kadın, 07.12.2023). Bir diğer Suriyeli katılımcı (M11, Erkek, 14.12.2023), yaşadığı sorunu benzer şekilde anlatmaktadır:

“Ben evlenirken çok yaşadım bu sorunu. Gidiyorum, diyor ki veriyoruz. -Suriyelisiniz. Evet Suriyeliyiz. Akşam haber veririz diyorlar. Akşam diyor ki, Suriyeli veriyoruz. Niye? Sebep ne? Bazen [Suriyeliler] faturaları bırakıyor, borçları bırakıyor. Sonra bir adama gittim. Evi buldum, anlaştık. Dedi ki sen nerelisin? Ben dedim ben (...)luyum. Benim şehrim Suriye'de. Tamam, dedi, (...)luysan vereyim. Anlaştık. Sonra bu (...) nerede? Ben dedim Suriye'de. Burada değil mi? Suriye'de mi? Dedi ki, Suriyelisiniz ev veremeyiz”.

Benzer şekilde, başka bir katılımcı “Suriyeli istemiyorlar. Geldiğimizde Suriyelilerle ilgili iyi düşünüyorlardı. Şimdi kötü düşünüyorlar.” (M12, Kadın, 14.12.2023) demiştir. Ancak, bunun tam aksine, ev sahipleri ile iyi anlaşan Suriyeli katılımcılar da bulunmaktadır. “Bizim ev sahibimiz (...)li. İnan ki, kirayı bize yüksek etmiyor, ciddi anlamda kiramız aynı. Çünkü, bizi seviyor. Bize ‘siz, aynı benim gibi güvenilirsiniz.’ diyor. Onun için kirayı yüksek etmiyor” (M8, Kadın, 12.12.2023).

Bununla beraber, nüfus kotası uygulaması da bir başka sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. “Bazı yerleri kesmişler, yani Suriyelilere girme yasağı olmuş. O kestikleri yerde oturmak yasak.” (M1, Kadın, 06.12.2023) diye durumu anlatan

katılımcı da olduğu gibi diğer Suriyeli GKA'lar için de ciddi sorun oluşturabilmektedir. Diğer katılımcılar da benzer sorunlar söylemişlerdir:

“Eskiden ev vardı ama şimdi evler zor çünkü bizi engellediler. Çünkü yeni bir karar çıktı. Mesela benim adres (...) değil mi? Burada oturacağım, başka yere taşınmıyorum. Ya da uzaklara. Mesela Sarıçam, Barajyoluna gidebilirim. Orada da kiralar pahalı. Ben orada kira ödeyemem. Yeni bir yere geçemem. Benim karşı sokağında yeni bir yer var. Oraya da geçemiyorum” (M7, Kadın, 12.12.2023).

“Ev bulması çok zor. Yani bundan bir yıl öncesine kadar, yine zordu ama bulabiliyorduk. Devlet bir yıl oldu, mahalleden mahalleye taşınma yasağı koydu. Mesela ben çıkıp (...)’e nüfusumu yapamıyorum çünkü yasağı. Çünkü kontenjan doluymuş. Öyle bir sistem var. Onun için şu an mesela (...)’dan çıkıp (...)’a girebilirim ya da (...)dan yasaklı olmayan mahalleler var Yüreğir tarafında çünkü maalesef Seyhan çok doldu mahalleler Suriyeliyle. Onun için devlet böyle bir karar aldı. Mesela diyelim bir mahallede 5 bin küsur Suriyeli olmamalı diye kontenjan doldu mu, ben oraya evimi yapamıyorum, nüfusumu kaydedemiyorum. Yani çok zor o açıdan” (M13, Kadın, 15.12.2023).

Barınma konusunda yaşanan bir diğer sorun ise, kira fiyatlarının artmış olmasıdır. “Bu sene 45.000. Geçen sene 15.000 TL verdik.” (M1, Kadın, 06.12.2023). “Bir tane buldum nüfus yaptırmak için, 85 istediler çünkü Suriyeliyim. Şimdi oturduğu ev ise 65 bin. 30 bin verdim, daha 35 bin falan var” (M4, Kadın, 07.12.2023). Diğer katılımcılar da benzer sorunlar söylemişlerdir:

“Daha önce, eskiden en son 16.000 verdim. Bu sene adam ne istiyor? 72.000 TL senelik. Ben dedim ki, o kadar ben veremiyorum. Çok zor yani. Benim maaşım 2.000-2.500 TL haftalık. Ne kadar verebilirim, o kadar? Ben bilmem dedi, istersen otur, istersen çık. 3 aydır ev arıyorum. Sonra bir tane ev buldum ama çok kötü. Ben evi aldım. 15-20 gün tamirat yaptım. Masraf yaptım. Hem boya hem elektrik, su. Ev çok kötü. Sonra taşındım” (M14, Erkek, 18.12.2023)

“Benim evim, şu anda oturduğum ev, nasıl denir, kediyi bir koy oradan kaçır gider. Beş tane pencere yok. Şu an öyle kapattım plastikle. (...) Şu anda bu evde mecburiyetten kalıyorum çünkü başka bir ev yok. Şu an en ucuz ev 60 milyar. Yılbaşından sonra, 1.1.2024’te, 65 milyar ödemem gerekiyor. Benim annem evi kira, benim evim kira. Altıncı ayda, adam telefon açtı. Dedi ki, 60-70 milyar. Dedim abi sen evini komple 60-70 milyara sat, kimse almaz” (M16, Erkek, 28.12.2023).

4.2.1.2 Eğitim

Suriyeli GKA'ların eğitim durumuna baktığımızda, 1 kişinin ilkokul terk olduğu, diğerlerinden 4'ünün ilkokul, 6'sının ortaokul, 3'ünün lise ve 3'ünün ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Suriyeli GKA katılımcılardan sadece biri Türkiye'de eğitim almıştır. Suriye'deyken ilkokul mezunu olan bu katılımcı (M13), Türkiye Cumhuriyeti'nde açık lise bitirerek lise diploması almıştır:

“Suriye'de kız çocuğunu okutmada sıkıntı vardı. Kız çocuğunu okutmada gerçekten çok önyargılılardı. İşte, ortalama ilkokulu bitirdim. Gitmedim ondan sonra ama sonra açığa geçmek istedim. Ona da geçemedim maalesef. Sonra, Türkiye'ye geldiğimizde, böyle bir fırsat sunuldu. Türkiye'de gerçekten eğitime çok önem veriliyor. Yani devletimiz çok güzel önem veriyor. Burada okumayı, yazmayı öğrendim. Sonra, açık öğretime başvurduğum. O şekilde bitirdim” (M13, Kadın, 15.12.2023).

Diğer katılımcılardan biri, dil sorununu çözerse eğitim almak istediğini ifade etmiştir. Toplamda 4 katılımcı eğitim almak istediğini ifade etmiştir. Erkek katılımcılar ise, okumak için zamanlarının olmadığını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı, bu durumu “Vaktim yok diye gidemiyorum. Türkçe öğrenmek istiyorum. Türkçe biliyorum ama daha geliştirmek istiyorum. (...) Ama hafta boyu çalışıyorum. Sadece pazar günü geliyor, rahatlıyorum, dinleniyorum” (M14, Erkek, 18.12.2023).

Kadın katılımcıların büyük çoğunluğu (8 kişi), Türkçe kursu almıştır ya da almaktadır. Erkek katılımcılardan biri, C1 seviyesi Türkçe dil belgesine sahiptir. Suriyeli GKA'ların yarısı ile görüşmeler doğrudan Türkçe yapılmış ve anlamlı cevaplar alınabilmiştir. Tercüman ile konuşulan katılımcılardan beşi, Türkçe dil kursuna devam etmektedir. Türkçe öğrenmeye çalışanların amacı, uyuma yönelik olarak görülmektedir. Bir katılımcı “Hastanelerde falan işlerini kolaylaştırmak, bir de çocukların eğitimi ile ilgilenmek için” (M2, Kadın, 06.12.2023), derken diğeri “Türklerle bir olmak için. Türklerin dilini anlamak için, onlarla arkadaşlık kurmak için. Burayı çok sevdim. Türklerin adetlerini çok sevdim” (M4, Kadın, 07.12.2023) demiştir.

Tercüman ile görüşme yapılan diğer katılımcılar ise az da olsa Türkçe bildiklerini ifade etmişlerdir. Üç katılımcı, Türkçeyi çocuklarının derslerine yardım ederken öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin, bir katılımcı “Oğlum birinci sınıfa başladı. Benle, o beraber öğrendik. Onunla beraber çalışıyorum” (M7, Kadın, 12.12.2023) derken bir diğeri “O okuyor, biz yanında çalışıyoruz, ders veriyoruz.

Ona da alıştık” (M10, Kadın, 13.12.2023) demiştir. Eğitim alan çocuklarının tamamı Türkçe konuşabilmektedir.

Bununla birlikte, katılımcıların tamamı, çocuklarının eğitime ulaşması konusunda sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri, ailelerinde kız çocukları okutulmadığını, bu sebeple belli bir sınıftan sonra kız çocuklarını okutmadıklarını ifade etmiştir. Bir katılımcı ise artık yetişkin olan çocuğunun eğitimine örgün eğitim dışında devam ettiğini ifade etmiştir. Bununla beraber, sırf kızlarını okutabilmek için mücadele eden katılımcı da bulunmaktadır.

Çocukları eğitim çağında ve okula devam eden katılımcıların tamamı, çocuklarının eğitimini devam ettireceklerini ifade etmişlerdir. Çocuğunun okulda mutlu olmadığını söyleyen katılımcı olmamıştır. Örneğin, bir katılımcı çocukların okuldaki mutlu olma halleri ile ilgili “Kalın bugün, soğuk diyorum. Yok, geleceğiz diyorlar.” (M8, Kadın, 12.12.2023) demiştir. Bir diğer Suriyeli katılımcı, veli çocuğunun durumunu “Oğlumun hocası, oğlumu çok sever, yani Türk gibi görüyor” (M3, Kadın, 07.12.2023) şeklinde ifade etmektedir. Benzer şekilde, M9 (Kadın, 13.12.2023)’da çocuğunun okulda mutlu olması ile ilgili “Kimse bilmiyorlar, bunlar Suriyeli mesela? Öbür çocuklar da yani bilmiyorlar” ifadelerini kullanmıştır. Neredeyse tamamının çocuklarının geleceği ile ilgili hayalleri vardır. Bir katılımcı çocuğunun hâkim olmasını isterken (M3, Kadın, 07.12.2023), bir diğeri doktor olmasını (M7, Kadın, 12.12.2023), bir başkası ise çocuklarının doktor ve pilot olmak istediğini (M8, Kadın, 12.12.2023) ifade etmişlerdir.

Suriyeli katılımcılar eğitime devam eden çocuklarının okullarında mutlu olduklarını ifade etseler de bazı sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunların temelinde, Suriyeli olmaları sebebiyle yaşadıkları ayrımcılık gelmektedir. Bir katılımcı, durumu “Evet memnunum, çok şükür ama bazen öğretmenler geliyor ‘bu, Suriyeli’ diyor, sıkıntı yapıyor ama bazı öğretmenler güzel” (M5, Erkek, 08.12.2023) şeklinde ifade etmektedir. Diğer bir katılımcı, “Mutlular okullarda. İlk zamanlar biraz şeylik oldu ama sonradan çok iyi geçti. Biraz ikicilik oldu, Türk-Suriyeli diye ama sonra alışma sürecinde benim çocuklarım da alıştı. Herhalde Türk çocukları da alıştı. İlk başlarda sıkıntı oldu biraz” (M13, Kadın, 15.12.2023) demiştir. Bu sorun, bazı durumlarda oldukça uç noktalara varabilmektedir. Örneğin, bir katılımcı “Mesela okullarda Suriyeli çocuklar okuyor. Öğretmenlerine bu bana vurdu falan diyemiyorlar. Niye, Suriyeli olduğu için öğretmenlerine diyemiyorlar, bu bana vurdu” (M3, Kadın, 07.12.2023) derken başka katılımcılar ise:

“Benim bu ikinci kızımın lisesinde öğretmeni Suriyelere ayrı sınıf olsun diye ayrımcılığa başvurdu falan. Elinden bir şey gelmedi ama bayağı bir rahatsız etti çocuğumu. Yani okulda ağlatana kadar gitti. ‘Suriye’de neden kalmadın, Suriye’de neden savaşmadınız, sizin ne işiniz var’ falan böyle laflar. Çocuğumu rahatsız etti. Ben özellikle gittim, kendisiyle konuştum. Hani yargılamayın yani, sonuçta büyük bir çocuk, böyle söylemeye hakkınız yok. (...) Okulda, yine benim oğlumun sınıf annesi diye bir hanımefendi vardı. Öğretmenle konuştu. Öğretmenin kafasına sokmaya çalıştı, bu sınıfta Suriyeli hiç olmasın diye. Zaten 4 kişileri benim oğlumla beraber Suriyeli sayısı. Yani 23 öğrenci içinden 4 kişi Suriyeli vardı ama o sınıf annesi haberi diğer annelerin de kafasına soktu, bu çocukları başka sınıfa alalım, bizim sınıfımızda yabancı olmasın. Ben yine onunla görüştüm ama hiçbir şekilde iletişim kuramadım o kadınla. Yani gerçekten çok şey bir kadındı. Böyle direkt böyle saldırıya geçen bir kişiydi. Maalesef o çocukları oradan aldık, başka sınıflara yerleştirdik” (M13, Kadın, 15.12.2023).

“Oğlum hareketli ama başka öğrenciler çok vuruyor. Her gün, her gün şikâyet. Suriyeli diye çok vuruluyorlar. (...) Şimdi [kızım]16 yaşında. Çok sorun yaşadı okulda. Bütün arkadaşları dalga geçiyor çünkü o Suriyeli. Bir de saçlarını çıkarıyorlar. Bazen tükürüyorlar. (...) Okumak için ben çok ısrar ettim. Ne yapacaksınız, çocuklarım dayanım dedim. İki sene sonra lise bitti, üniversiteye gittiğinizde... Arkadaşlarına karışma. Mecbur yani böyle. (...) Depremden 1 ay önce Türk bir çocuk, bir bıçakla gelmiş, bıçak çocuğunun eline girmiş. Okuluna gittik şikâyet etmek için. Müdürü dedi ki, biz hallederiz, sorun yok, bunlar çocuk. Okulun müdürü dedi ki, biz hallederiz, sen bir şey yapma, polise gitme, şikâyet etme. Dedim ki, bıçaklayacak. Dedi ki, sorun yok, hallederiz biz ama bir şey yapmadılar. Ailesini çağırmadılar mesela. Bu Suriyeli bir sorun yok. Urfalı aşiret yani karakola gitmek istiyorum ama korktum. Çok korktum” (M12, Kadın, 14.12.2023).

4.2.1.3. İş Gücü Piyasasına Erişim

Suriyeli katılımcıların işgücü piyasasına katılım oranlarına bakıldığında, sekiz katılımcının çalışmadığı sekiz katılımcının ise çalıştığı görülmektedir. Çalışan kişilerden birinin kendi işyeri vardır. Erkek katılımcıların hepsi çalışırken, kadın katılımcılardan sadece üçü çalışmaktadır. Çalışan kadınların ise biri düzenli çalışırken 2’si düzensiz çalışmaktadır. Düzensiz çalışanların biri evden iş yaparken biri aralıklı olarak çalışmaktadır.

Çalışan kişilerden altısı çalışma izni olmadan çalışırken iki kişinin çalışma izni bulunmaktadır. Çalışan kişilerden ikisi yevmiye usulü çalışırken, ikisi haftalık ikisi ise aylık gelir almaktadır. İki kişi ise, gelirini aylık ortalama olarak ifade

etmişlerse de gelirlerinin aylık usulü olmadığı anlaşılmaktadır. Çalışmayan katılımcıların tamamı kadındır. Aralarında bir kişi hariç, diğerlerinin eşleri çalışmaktadır. Çalışan eşlerden birinin çalışma izni bulunmaktadır. Erkek katılımcıların eşlerinin hiçbiri çalışmamaktadır. Bir hanede, hane gelirini tamamen yetişkin çocuklar sağlarken, 2 hanede ise çocukların da işgücü piyasasında olduğu görülmüştür. Bu katılımcı durumla ilgili şöyle demiştir: “Çok zor. (...) kişi. Bizim babamız hasta. Çocuklarım okul bitince hemen işe gidiyorlar, yardım ediyorlar ve eşim bir çalışıyor, bir çalışmıyor.” (M6, Kadın, 08.12.2023).

İş gücü piyasasına eklenme konusunda bir sorun yaşanmıyor gibi görünse de Suriyeli olduğu için ilk geldikleri zamanlarda iş bulmakta zorluk yaşayanlar bulunmaktadır. Suriyeli olduğu için iş bulmakta zorlananlarda olmuştur. Bir katılımcı bu durumu şöyle anlatmıştır:

“... bana kimse almıyor. Gidiyorum, denemeden ... git diyorlar. Harfiyle yemin ederim birisi bana küfür etmiş. Benim arkadaşım şu anda. İsmi getirtmeyeceğim. (...) Benim böyle tişörtümden böyle tuttu. Birinci defa girdim onlara, sordum. Sonraki gün girdim onlara, sordum. Almadılar. Üçüncü defa onun çocuğu geldi. Benden bir, belki üç yaş büyük, dört yaş büyük. Benim gömleğimi böyle tutmuş. Beni dışarı aldı, tuttu dedi ki ... git. Sonra bana küfür etti. Bir daha gelme. Tesadüfen karşısındaki, tam o dükkânın karşısındaki bir dükkân var. O dükkâna girdim, oradaki bir kadın var. Gene beni almadı” (M16, Erkek, 28.12.2023).

Başka bir katılımcı, eşinin ayrımcılık sebebi ile yaşadığı sorunu “Kocama, işyerinde ayrımcılık yapıyorlar. Daha çok çalışıyor, daha az para veriyorlar” (M2, Kadın, 06.12.2023) şeklinde dile getirmiştir. Bu konuda başka bir katılımcı ise şöyle demiştir:

“[Türk bir iş arkadaşım] buraya geldi. Diyor ki, valla masrafımız çok büyük ama maaşımız azalıyor. (...) Ben, tamam iş bul, birlikte gideriz dedim. Dedi ki, bir arkadaşımız plastik fabrikasında çalışıyor, Organizede çalışıyor. On iki gün devam etmiş, on altı bin almış. On iki gün. Ben dedim güzel yani yarım ay. (...) Yani aylık da otuz iki bin. Ben dedim ara, ben çalışırım seninle. Aramış, demiş ki bir arkadaşım daha çalışacak bir mesele yoksa. Yok, demiş. Normal işçi istiyoruz. Ne kadar maaş. Demiş ki 32. (...) Ben tamam, kabul ederim dedim ama çalışma izni çıkaracak mı yoksa uzun süre olacak mı? Çalışma izni mi, o Suriyeli mi demiş. Suriyeliyse, o zaman az alacak demiş. (...) Türklere 32 ama Suriyelilere asgari ücret veriyor” (M11, Erkek, 14.12.2023).

Bir katılımcı işgücü piyasasına eklenmede dil sorununu “Burada ilk defa geldiğimde, az konuştuğum için zor oldu ama şimdi kolay, alıştım yani. Çok şükür şimdi değil.” (M5, Erkek, 08.12.2023) şeklinde ifade etmiştir. Çalışmak istediğini ifade eden ve dil kursuna giden bir katılımcı (M1, Kadın, 06.12.2023) ise dil öğrenirse çalışacağını söylemiştir.

Bir başka sorun, yeterli ve düzenli bir gelire sahip olmamak görünmektedir. Eşi inşaatlarda çalışan bir katılımcı durumu “[Eşim] inşaatta çalışıyor. Aylık ya da haftalık geliri tam belli olmuyor. Bir hafta alıyor, bir haftan almıyor, değişiyor arada. Mesela kışın çok çalışmıyor, başka işlere yöneliyor. Yani tam nizami değil işi” (M1, Kadın, 06.12.2023) derken, başka bir görüşmeci elde ettiği haftalık gelirin düzensizliği konusunda “2 bin 200 lira alıyordum. Ama her gün çalışmıyorsun. Bazen diyor ki mesela bugün iş yok gidin eve. Çok zor iş” (M11, Erkek, 14.12.2023) demektedir. Bir başka katılımcı ise, birkaç iş değiştirmesinin nedeni olarak “çok kolay değil. Bazen maaşı biraz az veriyorlar. O yüzden. Ben fazla maaş istiyorum. Çocuk var, masraf var. Şu an ev kiralık. Çok pahalı oldu.” (M14, Erkek, 18.12.2023) demiştir.

Çalışma saatlerinin uzunluğu da Suriyeli katılımcıların sorun olarak belirttiği konulardandır. Kendi çalışmayan bir katılımcı, eşinin çalışma şekli hakkında “İnan ki benim eşim sabahtan çıkar, akşama kadar çalışır” (M8, Kadın, 12.12.2023) demektedir. Bir katılımcı “Ben her işte çalıştım. Sadece ayakkabı değil. Antalya'ya gittiğimde kömür işinde çalıştım. Tezgâhta çalıştım. Mobilde çalıştım. Sonuçta üstüne dört çocuğum var yani. Onları geçirmek zorundayım. (...) İki buçuk, üç de oluyor, iki de oluyor. Ne kadar fazla yaparsam üç buçuklara ulaşıyorum ama nasıl diyeyim sana, sabah sekiz giderim, akşam saat dokuz, on, on bire kadar çalışıyorum” (M15, Erkek, 18.12.2023) demektedir. Bir diğer katılımcı ise, çalışan yetişkin çocukları hakkında “ilk başta çok zorlandılar. Sabahtan akşama kadar, çok az paralı olduğu için kabul etmiyor çocuklar. Onlar sanayide çalışmak istedi ilk başta ama mecburen terzide çalıştılar” (M4, Kadın, 07.12.2023).

Suriye’de almış olduğu eğitime göre iş bulamamış katılımcılar da vardır. Örneğin M4, (Kadın, 07.12.2023)’ün çalışan çocukları Suriye’de iken tıp ve mühendislik eğitimi alırken Türkiye Cumhuriyeti’nde terzi olarak çalışmaktadır. Üniversite mezunu bir katılımcı bu durumu “Düşün sende meslek var. Yüksek bir işleme yapıyorsun. Sadece bir tane meslek değil, beş meslek, altı meslek, yedi meslek

bile sayılır. Yani her şeyi yaparsın elektrik konusunda, dizel konusunda, benzin konusunda, havalı konusunda her şeyi yaparsın. Sonra geliyorsun, iş olarak araştırıyorsun, kimse almıyor seni ve sende evde ne var? Ailen var. Bekliyorlar seni. Bir ekmek getireceksin, bir yemek getireceksin. Sonra gittim, halde hamal olarak çalıştım” (M16, Erkek, 28.12.2023) şeklinde ifade ederken bir başka katılımcı Suriye’de devlet memuru olan eşinin durumu hakkında “eşim Suriye’de inşaatçı olarak çalışmamıştı. Burada yeni çalıştı. Ortacı gibi. Yani ücret çok az. İyi konuşmuyor. Türkçesi kötü. Kocam yaşlı. Çalıştı ama dayanımı yok” (M12, Kadın, 14.12.2023) şeklinde ifade etmiştir.

Çalışan katılımcıların neredeyse tamamı, gelirin kişisel olarak kazanıldığı bir meslekte çalışmaktadır. Çalışma izni olan kişi sayısı çok azdır. Bunun temel nedeni, iş bulmada yaşanacak zorluk olarak görülmektedir. Bu durumu bir katılımcı “Sigorta olsa kartlarını keserler, hem de o iş yerinden çıkarırlar” (M2, Kadın, 06.12.2023) şeklinde ifade etmiştir. Bununla beraber, mesleki eğitim alma durumu erkeklerde hiç yokken, kadın katılımcılardan bazıları mesleki eğitim almışlardır. Katılımcıların hiçbiri, Türkiye’ye sığındıktan sonra mesleki eğitim yoluyla edindiği bir işi yapmamaktadır. Özellikle, erkek katılımcılar sürekli çalışmak zorunda oldukları için herhangi bir eğitim etkinliğine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Herhangi bir eğitim aldınız mı diye soru yöneltilen katılımcılardan yüzde 25’i, sosyal uyum eğitimi aldıklarını beyan etmişlerdir. Sosyal uyum eğitimi alan kişilerin çoğunluğu, eğitimin yararlı olmadığı konusunda hem fikirdirler.

4.2.1.4. Sağlık Hizmetleri ve Diğer Kamusal Hizmetler

Suriyeli katılımcıların tamamı, sağlık hizmetlerine ulaşmada herhangi bir sorunla karşılaşmadığını ifade etmiştir. Sağlık hizmetlerine ulaşma ve yararlanma konusunda sorun görülmemektedir. Bu durumu bir katılımcı “Sağlık hizmetleri süper. Yani ona hiçbir diyecek bir şeyim yok. Gerçekten geldiğimiz günden beri 12 yıl oldu. (...) Sağlık hizmetine hiç sıkıntı yaşamadık. (M13, Kadın, 15.12.2023) şeklinde ifade ederken bir diğer katılımcı “Hiçbir şey sıkıntı yok. Evde hasta yok ama insan bazen hasta oluyor. Sağlık ocağı, hastaneye gittim hiçbir sorun yok. (M14, Erkek, 18.12.2023) şeklinde ifade etmiştir.

Sağlık hizmetlerine ulaşmada sorun yaşanmasa da bu hizmetin alındığı sırada sorunlar yaşanmaktadır. Bir katılımcı, sağlık personellerinin tavrından “Hastaneye gittiğimizde hemşireye söylüyoruz mesela konuşuyoruz doktor burada mı diye.

Hemen bağıyor: Tamam, sus, anladık” (M6, Kadın, 08.12.2023) şeklinde bahsederken diğer bazı katılımcı beraber sağlık hizmeti aldıkları diğer hastalardan gelen tepkilerden bahsetmişlerdir. Örneğin, bir Suriyeli GKA katılımcı başka bir hastanın davranışını “O gün ben hastanedeydim. ‘Hastalık kedi, köpeklerden, Suriyelilerden geliyor’ diyor” (M8, Kadın, 12.12.2023) şeklinde ifade etmiştir. Bir başka Suriyeli GKA ise yaşadığı durumu

“Normal hastaneye gittim burada. Gerçekten kalabalık. Sadece biz değil, Türkler de çoktur ama yemin ederim en ufak sıkıntıda ‘bak Suriyeliler hemen yürüyorlar’. Ya kardeşim ben 3 saattir bekliyorum. Yemin ederim böbreğim patlayacak gibi. 3 saat bekliyorum ben sıraların içinde. Hatta sıraların içindeki 2 kişi girdiler. Onların sırayla alakası yok. Onlar bir hemşerinin tarafından, bir çaycının tarafından, bir bilmem neyin tarafından girdiler. Baktım ki hemen ‘bak, Suriyeliler’ diyorlar. Çıkıyorlar, Türkçe konuşuyorlar. İşte hemen bir yapıştırmaya bakıyorlar” (M16, Erkek, 28.12.2023) şeklinde ifade etmiştir.

Diğer kamusal hizmetler konusunda da genel olarak bir sorun ifade edilmemiştir. Bir katılımcı durumu “Diğer kamusal hizmetler hiç sıkıntı yaşamadık. Hiç sıkıntı yaşamadık. Nereye gittiysek devlet dairelerinde gayet güzel bir şekilde karşılandık” (M13, Kadın, 15.12.2023) diyerek ifade etmektedir. Ancak, diğer kamusal hizmetler konusunda göç idaresinden alınan hizmetle ilgili sorunlar olduğu gözlemlenmiştir. En önemli sorun, iş ve işlemler için randevu alma sürelerinin çok uzun olmasıdır. Bir katılımcı durumu, “Göç idaresinde biraz sıkıntı yaşıyoruz. Randevu alacağız, bayağı sıkıntı yaşıyoruz. Uzun uzun süre veriyorlar” (M15, Erkek, 18.12.2023) şeklinde ifade ederken bir diğer katılımcı ise “İki sene iki ay önce ben güncelleme yaptım. Dün güncelleme yapayım dedim. Ne zamana randevu alabilirim, dört sene sonraya alabilirim, yani kusura bakmayın ama bu gerçek sorunlar var” (M12, Kadın, 14.12.2023) şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı ise

“Mesela bir gün veri güncelleme gidecektik. Nefret ediyoruz çünkü çok pis bir muamele yapıyorlar. (...) Yeni bir hat aldım. Güç İdaresi’ne gittim güncelleme için. Danışmaya sadece güncelleme yapmayacağımı söyledim. Sadece telefon numarası değiştireceğim. Dedi ki randevu almanız lazım. Randevu kaç süre gidiyor? Bir yıl. Yani şimdi ben bir şey değiştireceksem bir yıla kadar randevu almam lazım (M11, Erkek, 14.12.2023)

Katılımcılardan sekizi sosyal destek alırken, diğerleri almamaktadır. Sosyal destek alma hususunun bir yöntem dahilinde işlediği görülürken sosyal desteğin yurtdışından gelen yardımların geçici koruma altındaki kişilere aktarılması olarak görülmektedir.

4.2.2. Hak Bilinci ve Kurallara Uyma

Suriyeli GKA katılımcılardan sadece üçü, mülteci hukuku ile ilgili bilgisi olduğunu ifade ederken diğerleri bu konuda bilgisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı konu ile ilgili herhangi bir ifade de bulunmamıştır. Mülteci hukuku ile bilgisi olduğunu söyleyen bir katılımcı (M11, Erkek, 14.12.2023) konu ile ilgili Almanya ile karşılaştırma yaparak şunları demiştir:

“Mültecilerin hakları çok büyük ama bir şey olmuyor ki haklarında. Şimdi mesela farkındayım ben Almanya ve Türkiye haklarında. Türkiye'ye gelenler hemen evleri kira tutmuşlar, yardım alıyorlar. Çok değil yani, az alıyorlar ama başında hemen geldik buraya, Türkçe öğrenmek zorunda değilsin. Hemen işe girdik. Türkçe öğrenmek en önemli iş oldu. Mecbur değildik, gitmedik. Bugüne kadar Türkçe öğrenimi çok az oldu. Mesela Almanya'ya gidenleri almışlar, kampta oturtmuşlar. Bir yıl sonra mecburen okula gideceksin. Almanca öğrenmesi için biz para veriyorlar. Mecburen Almanca öğrenmesi lazım. Bütün hayat masrafları merak etme biz veriz. Sonra iş buluyorsun sen. Biz buluruz size, gidiyorsunuz işe. Ama burada hemen gelip ev kirası ödüyorsunuz. Bugüne kadar duyuyorum Türkler, Suriyeliler bugüne kadar Türkçe öğrenmemişler [diyor]. Bu sebep, 12 saat çalışıyoruz”.

Herhangi bir sorunla karşılaştıklarında mülteci derneklerine danışan sayısı birdir. Başka bir görüşmeci komşularına sorduğunu ifade ederken, iş arkadaşına sorduğunu ifade eden katılımcı da mevcuttur. Diğerleri, bir sorunla karşılaştığında özellikle sordukları bir kişi ya da kurum ifade etmemişlerdir. Herhangi bir mülteci derneğine üye olan kişi bulunmamaktadır.

Genel olarak, Türkiye Cumhuriyetindeki kanunları biliyor musunuz sorusuna ise çoğu, çok az bildiğini ifade etmişlerdir. Kanunlara uyma konusunda ise birçoğu uyduklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Bu durumu bir katılımcı “Korktuğum için değil ama tam kanunları bilmediğim için uyamıyorum. Belki yapıyorum, yanlış olabilir falan. Şimdi buraya mülteci olarak geldiğimiz için kanunlar uymak zorundayız” (M1, Kadın, 06.12.2023) şeklinde ifade etmiştir. Bir başka katılımcı ise

“Biz mülteci olarak yapmamız gerekenleri yapıyoruz. Burada hiçbir sıkıntı yaşamamamız için, devletin söylediklerini yapıyoruz. Mesela Adana'dan başka bir yere geçerse izin almamız gerekiyor. Biz burada kalmak istiyoruz. Hem de Türk vatandaşlığı yaklaştı. Günlük haberleri izliyorum. Yapmamız gerekenleri öğreniyorum. Hiçbir sıkıntı yaşamamamız için her şeyi izliyorum, öğreniyorum haberlerden” (M14, Erkek, 18.12.2023) demektedir.

Kadın katılımcılar ise Türkiye Cumhuriyeti’nde kadın haklarını vurgulamaktadır. Örneğin bir katılımcı, kadın hakları konusunda “Kadınlarla çok ilgileniyorsunuz. Biz de kadınlar bütün şehirde değil mesela, adete göre, ailesine göre. Mesela dini olarak dört hanım evlenebilirsiniz ama burası medeni, bir tane evlenmeniz lazımdır.” (M12, Kadın, 14.12.2023) derken diğer katılımcılar şunlar demiştir:

“Eskiden bin kere daha iyi. Orada, Suriye’de, kadın, çocuklarını bazen alamazdı, boşanmazdı sonunda. Mesela hâkime göre, çocukları verir mi, vermez mi ama burada daha iyi kadın. Eşi gelip dövüyorsa vuruyorsa mesela, polisi ararsa, polis gelir, ilgilenir. Benim gözümün önünde oldu mesela. Anne çocuğunu yakıyor, çakmakla yakıyor. Sosyal hizmetler kızını aldı, götürdüler. Çok iyi, burada bizdeki gibi değil” (M8, Kadın, 12.12.2023).

“Şu an Türkiye’de özellikle kadınlara çok hak veriliyor. Bunu gerçekten gördüm. Suriye’ye oranla çok güzel kadın hakları var burada. Suriye’de kadınlara hiçbir şey sağlanmıyor. Okumak bile bir yaşa kadar, ondan sonra evlilik. İlkokulu bitirebilirsin rahatlıkla. Ondan sonra yani yasaktır. Ama burada mesela özellikle kadınlara hak veriliyor. Suriye kadınları da bunun bilincinde. Mesela şu doğum konusu, Suriye’de doğum yaptıracak doktor yoktu gerçekten. Okuyan doktor yurt dışında, okuyan doktor yurt dışında, ne sağlık ocağı ne ... Batmıştı sistem açıkçası. Doğum yapan yapanaydı ama burada mesela her yerde güzel, bilinçli bir şekilde gidip kontrol altına alabiliyorsun. Ondan sonra kadına şiddet mesela çoktu Burada çok kontrol altına alınmış. Her ne kadar sizin açınızdan normal olsa da burası Suriye’ye göre çok iyi” (M13, Kadın, 15.12.2023).

Suriyeli katılımcıların adalete güveni sorulduğunda, neredeyse tamamı güveniyorum demişlerdir. Örneğin bir katılımcı “Mesele devlet burada hakkımızı veriyor, Suriye’de hakkımız yoktu. Bir şey söyleyen seni gelip alır, kime bilmez yerini. Suriye’den burası daha iyi” (M8, Kadın, 12.12.2023) derken bir katılımcı “Türkler arasında, evet, adalet var. Ama biz mülteciler başka bir konu, farklı bir şey.”

(M11, Erkek, 14.12.2023) demiştir. Bir katılımcı ise yüzde 90 güvendiğini ifade etmiştir:

“Yani güvenirim ama yüzdelik olarak sorarsanız, yine yüzde doksanlarda güvenirim tabi. Yüzde on güvenmiyorum çünkü bu ev kiralari konusunda ya da şu an okullarda benim çocuklarım çok rahatlar ama mesela şu an üniversiteye giden kızım benim nereye başvurduysam, bir faydası yok dediler nereye başvurursanız. Para ödemek zorundayım bir mülteci olarak. Herhalde bu iki yıl oldu değişeli. Önce böyle değildi. Turist konumuna konuyor şu an Suriyeli öğrenciler. Benim kızım şu an Alman öğrencinin ya da başka İngiliz öğrencinin ödediği şeyi ödüyor üniversiteye. Bununla ilgili biraz şey oldum” (M13, Kadın, 15.12.2023).

Polise güven sorulduğunda ise yine katılımcıların neredeyse tamamı güveniyorum demektedir. Güvenin bir kaynağı, sorun yaşayan katılımcıların suçsuzluklarının kanıtlanmış olması iken bir diğer kaynağı ise katılımcıların çoğunun bir sorun yaşamamalarıdır. Bir katılımcı “...bak benim suçumu bildiler. Benim suçum yok. Sadece sordular ifademi aldılar, sonra bıraktılar” (M8, Kadın, 12.12.2023) derken bir diğer katılımcı “Polisle ilgili hiçbir sorun yaşanmadık. Polisler çok yardımcı oldular her konuda. Polisler sağ olsun, benim bir tane cüzdanım kaybolmuştu. Küçüktü. Onu bile önemseyip evime kadar getirdiler” (M13, Kadın, 15.12.2023). Başka bir katılımcı “Bizim aile bir şey yapmıyorlar. Eşim işe gidiyor eve, evden iş” (M9, Kadın, 13.12.2023) demiştir. Bir katılımcı (M11, Erkek, 14.12.2023) ise polise karşı tutumunu anlatırken İsveç’te vatandaşlık kazanan bir arkadaşı ile kendi durumunu kıyaslayıp şunları ifade etmiştir:

“Kimse bana karışmıyor ama ben saygılıyım. Bazen diyor ki valla bu polis beni dövdü. Nasıl dövdü. Sen kibar konuş. Kimse seninle terbiyesiz konuşmuyor. Ama ben mesela kimseye karışmıyorum. Ne istiyorsun? Ehliyet. Veriyorum. Üzülüyorum. Mesela bazen polis beni durduruyor, arabamı açıyor. sadece şunun için beni durduruyor, MA plaka ama benim ehliyetim var, ruhsatım var, sigorta ödüyorum ama çünkü MA, durduruyor beni. (...) Bir arkadaşım var İsveç’te. Ben dedim, ne fark etti vatandaşlık kazanmadan önce, vatandaş kazandıktan sonra. ‘Hiçbir şey fark etmedim, yaşamadım’ dedi.”

Çocukları ile ilgili bir sorun yaşayan bir katılımcı, polise güvenmediğini “Bir şey yaşamadım. Karakola şikâyet yapacağım. Karakola gittik ama ‘Suriyeli git, yallah’ diyorlar. Böyle konuşuyorlar. (...) Mesela burada görüyorum. Bir kavga var.

Polis yanında oturuyor Bakıyor sadece. Neden bakıyor” (M12, Kadın, 14.12.2023) şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılardan beşi, polisiye olaylar yaşamışlardır. Diğer katılımcılar ise herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bunlardan ikisi, mahkeme aşamasına kadar varıp savcılığa ifade de vermişlerdir. Ev sahibi ile sorun yaşayan bir katılımcı “Bir süre öncedeki ev sahibi evden çıkarmak için bir dava açtı. İçki içiyor, bizi öldürmek istiyor diye dava açtı. Sonra da ben savcıya gittim. Biraz konuştum. Onlar da konuştu. Hiçbir şey yok. Ben böyle bir şey yapmam diye söyledim.” (M14, Erkek, 18.12.2023) derken, bir diğeri (M8, Kadın, 12.12.2023) yaşadığı durumu şu şekilde anlatmıştır:

“Benim başıma geldi. Ben eskiden hat almıştım pasaportuma. O hat yandı ama hat hala benim ismime görünüyor. O telefonu çalmışlar. Geldiler beni evden aldılar. Karakola gittim, ifade verdim. Sonra 3 ay, 4 ay sonra polis geldi. Beni evimden aldı. Ne yapmışım söylemiyorlar. Ben evden çıktım. Bindim gittim. Mahkemeye aldılar. Yüreğir’e gittim. Eşimi kapıdan kovdular. Savcılık ifademi aldı. Suçum yok. Beni bıraktılar. Bende para yoktu. Yine de hemen götürdüler, hiç telefon bile almadım. Sadece o iş için.”

4.2.3. Mutlu Olma ve Güvende Olma Durumu

Suriyeli GKA’lardan Türkiye Cumhuriyeti’nde mutlu olmadığını ifade eden olmamıştır. Kendilerini mutlu hissetmektedirler. Bir katılımcı “Burada mutluyuz. Burada yaşamak isteriz. Suriye’de hayat bitti. (...) Başka bir devlete gidemeyiz. Oradaki dili öğrenemeyiz. Buraya alıştık. Burada kalmak istiyoruz” (M14, Erkek, 18.12.2023) demiştir. Bir diğer katılımcı, mutlu olduğunu ancak kendi memleketine dönmeyi çok istediğini “Mutluyum ama kendi ülkeme dönmeyi çok isterim” (M4, Kadın, 07.12.2023, 07.12.2023) şeklinde ifade ederken, iki görüşmeci de mutlu olduğunu ancak ekonomik zorluklardan bahsetmişlerdir. “Mutluyum ama sadece ekonomi için [üzgünüm]. Hepimiz yaşıyoruz biraz” (M11, Erkek, 14.12.2023). Bir katılımcı ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerini ‘acemi’ gibi gördüklerini ifade etmiştir. “Normalde mutluyum. Neden? Yalan söylemeye gerek yok, bazen üzülüyorum. Neden? Bazen insanlar böyle kötü bakış yapıyorlar. Bizi acemi olarak zannediyorlar y da bilinmedik bir şey zannediyorlar” (M16, Erkek, 28.12.2023).

Katılımcıların neredeyse tamamı, kendilerini güvende hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (M14, Erkek, 18.12.2023) “bir kanun var, bir devlet var.

Kimse seni yasaklamıyor. Kimse senin hakkını alamıyor. Her şeyin bir kanunu var. Burada demokrasi var” derken, bir katılımcı son zamanlarda Suriyeli gençlerin öldürüldüğü için kendisini güvende hissetmediğini “Eskiden çok güvendeydim. Şimdi şu an son zamanlarda çok Suriyeli genç öldürdükleri için şu an kendimi çok güvende hissetmiyorum.” (M4, Kadın, 07.12.2023, 07.12.2023) şeklinde ifade etmiştir. Bir katılımcı da güvende hissetme durumu ile ilgili “Kendimi güvende hissetmesem giderim. Mesela kavga falan çıktığında -Suriyelilerle Türkler arasında- işte orada sıkıntı. Bazen bazı Suriyeliler şey yapıyor, kötülük falan işte. Hepsine suç attıklarında, suçlar bütün Suriyelilere geldiği için üzülüyorum.” (M1, Kadın, 06.12.2023) ifadelerini kullanmıştır.

Suriyeli GKA katılımcılardan neredeyse tamamı (13 katılımcı), kötü muameleye maruz kalmıştır. Bu kötü muamele, genel olarak kötü söz ya da sataşma şeklinde gerçekleşmektedir. Genel olarak geri gitmeleri istenmektedir. Örneğin bir katılımcıya “Suriye nizamına döndüğünde, geri git falan diyorlar. Hala aynı şey yani? Küçük çocuklar da Suriyeliler gitsin falan, ırkçılık öğrenmiş artık.” (M1, Kadın, 06.12.2023) denmişken bir başkası “Gidin Suriyeliler, Niye oturuyorsunuz burada? Suriye’de savaş bitti, gidin.” (M2, Kadın, 06.12.2023) sözlerine maruz kalmıştır. Bir katılımcı yaşadığı durumu “Bazı Türkler var mesela çok ırkçılar. Bazen yolda yürürken ırkçı birisi geliyor. Bu, Suri diyor. Ağzından bozuk kelimeler de çıkıyor bazen. (...) Alışverişe gidiyorum. Türklerden alışveriş yapıyorum ya hani. Suri’ siz, niye buradasınız hala. Gitseniz ya falan diyor.” diyerek dile getirmiştir (M3, Kadın, 07.12.2023). Bir katılımcı ise, hastanede “Hastalık kedi, köpeklerden, Suriyelilerden geliyor.” (M8, Kadın, 12.12.2023) sözlerine maruz kalmıştır. Köken olarak Türkmen olan bir katılımcı (M13, Kadın, 15.12.2023) ise yaşamış olduğu bir olayı şöyle aktarmıştır:

“Özellikle biz dışarı çok çıkılan yerlerde. Özellikle dolmuş hatlarında bazı insanlar böyle saldırıyor direkt ama ben cevap vermiyorum. Daha çok susmayı tercih ediyorum. Otobüste, markette... Daha çok otobüste oluyor. Sonra mesela bir kere bir kadına saldırmıştı yine bir kişi. Sonra biz o dolmuştan inmek zorunda kaldık. (...) Baya zorbaladılar. O Suriyeli kadın da bilinçsiz olduğu için konuşmaya başladı. Biraz sonra ben onu aldım, indim. İnelim, dedim. Sonra böyle yerlerde çok cevap verme dedim çünkü onlar direkt saldırıyorlar. Çok sinirliler gerçekten. (...) Ne işiniz var burada? Dolular, her yer dolu. Gitmez oldunuz. Nereden geldiniz? İşte ülkeyi bozdunuz. Ülkenin şeyini bozdunuz. Burası laik bir ülke. Sizin burada ne işiniz var? Ben de böyle durdum

dedim ki kadına ‘ben Suriyeli değilim’, ‘Yalan söylüyorsun, sen de Suriyelisin ama Türkçe öğrenmişsin’ diyor.”

Kötü muamele bazen şiddete de varmaktadır. Bir katılımcı yaşadığı bir olayı “Yani mesela yolda yürüyor. Çocuğuyla okulda yürüyor yolda. Birkaç kişi anasına küfür etmişler. Çocuğu da dövmüşler bu da bir şey diyememiş, sınır dışı ederler diye korkmuş” şeklinde ifade ederken (M4, Kadın, 07.12.2023, 07.12.2023) bir diğer katılımcı ise kötü muamele ile ilgili düşüncelerini “Bazı insanlar güzel. Hani çok seviyorlar, eşyalar veriyorlar. Ama bazı insanlar bize çok kötü. Bize vuruyorlar, arabalarımızı da kırıyorlar, çocuklarımıza vuruyorlar. Öyle aslında hepimize hayvanlar gibi davranıyorlar” (M6, Kadın, 08.12.2023) şeklinde ifade etmiştir.

Daha önceki bölümlerde aktarıldığı üzere bazılarının çocukları da okullarında kötü muameleyle maruz kalmıştır. Kötü muamele sözlü olduğunda genel eğilim cevap vermeden uzaklaşmak olurken, fiziki saldırı varsa bu konuda şikayetçi oldukları görülmektedir. Bir katılımcı (M5, Erkek, 08.12.2023) kötü muamele ile karşılaştığında nasıl davrandığını ve sebebini “Karışmıyorum. Geçip gidiyorum mecburen. Biz yabancıyız (...) Biz onlarla konuşmuyoruz kavga çıkmasın diye. Bize kötü davrandı mı, biz ona hiç cevap vermiyoruz, gidiyoruz yanından.” diyerek anlatırken, bir diğeri (M6, Kadın, 08.12.2023) “Bize öyle bir şey oldu. Kötü davrandı biri ama biz ona hiçbir şey yapmıyoruz, gidiyoruz.” şeklinde, bir başkası (M14, Erkek, 18.12.2023) “Bazen olabiliyor ama ben reddediyorum. Cevap vermiyorum.” şeklinde ifade etmektedir.

Katılımcılar bu durumun giderek kötüleştiği ifade ederken kötü muamelenin sebebini ifade eden kişiler. Birbirinden farklı nedenler ifade etmişlerdir. Bir katılımcı. (M3, Kadın, 07.12.2023) durumun kötüleşmesi ile ilgili “Geldiğimde azdı. Sonradan arttı. Onların mesela işlerini aldık, ülkelerini aldık diye öyle.” derken bir başka katılımcı (M15, Erkek, 18.12.2023) “Daha kötü olma sebebi... Gitmemizi istiyorlar. (...) Şu an sekiz yıl olmuştur, buradayım. Çok değişimler oldu. Artık yeter, gidin gibi şeyler yani.” şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar kötü davranışın nedenini olarak Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sayıca kalabalık gelmelerine ve yukarıda katılımcı M15 (Erkek, 18.12.2023)’in de ifade ettiği gibi uzun kalmalarına bağlamaktadır. Bir katılımcı (M5, Erkek, 08.12.2023) “Haklılar yani Suriyeliler çok geldi Türkiye'ye. Siz de haklısınız. Bu sizin vatanınız” derken, bir başkası (M2, Kadın, 06.12.2023)

“Suriye’den geldim, evim yok, her şey pahalı. Çalışıyorum, mecburen kirada oturuyorum. Ziyarete gelmişler gibi görüyorlar ama fazla kaldığımızı düşünüyorlar” demektedir.

Bazı katılımcılar, bu tutumların sebebinin katılımcı M3 (Kadın, 07.12.2023)’ün de belirttiği gibi, ekonomik kaynaklı olduğunu düşünmektedir. Bir katılımcı (M12, Kadın, 14.12.2023) durumu şu şekilde ifade emektedir:

“Suriye’den ilk geldiğimde çok yardım ediyorlardı. Çok hoş karşıyorlardı ama şimdi kabul etmiyorlar. Çok uzun bir süre oturduk. Ama biz çok bir sorun yapmıyoruz. Sorunları bizden değil. Bazen ekonomi bizden diyor Türkler. Dolar 30 lira oldu, bizim alakamız yok. (...) İnsanlar kalbiyle düşünüyor, aklıyla düşünmüyor bazen. Bazen sosyal medyaya çıkıyor, bütün ekonomi düştü Suriyeliler yüzünden diye. Bazen bu yüzden. Türklerin yüzde sekseni böyle düşünüyorlar. Yanlış düşünüyorlar.”

Bazı katılımcılar ise bu tür davranışların nedenini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının bazı Suriyelilerin yaptıklarını diğer tüm Suriyelilere mal etmelerinden kaynaklandığını düşünmektedir. Bu konuda bir katılımcı (M1, Kadın, 06.12.2023) “Mesela bazı Suriyeliler yarısı, yani bazıları kötü şeyler yapıyor. Ya Türkler ya da Kürtler direk bütün Suriyelileri suçluyorlar. Sıkıntı orada. Yani bir Suriyeli bir şey yaptığında herkes sorumlu oluyor.” derken, başka bir katılımcı (M14, Erkek, 18.12.2023) “Bazı Suriyeliler burada kötü bir şeyler yapıyorlar. Bu yüzden Türkler zannediyor ki, onların fikrinde, çoğu Suriyeliler, hem de tüm bunlar kötü, onlar gibi kötü. Bu yüzden bize böyle kötü sözler söyleyebiliyorlar.” demektedir.

Bazı katılımcılar karşılaşılan kötü muamelenin nedeninin siyasi olduğunu düşünmektedir. Bir katılımcı (M5, Erkek, 08.12.2023) bu tür muamelelerin seçim zamanı olduğunu “ne zaman seçim oluyor o zaman” diyerek ifade ederken bir başka katılımcı (M16, Erkek, 28.12.2023) ise şu şekilde ifade etmektedir:

“Aslında partiyle alakalı. Ben böyle bir şey gördüm. Medyayla alakalı ve partiyle alakalı. Normalde buradaki fark ettiğim nokta biraz sertlik var. Ben bu duvarı siyah gördüm. İkinci gün bu duvarın sahibi beyaza boyadı. Gene siyah diyeceğim ben. Böyle ısrar ediyorlar. Kötü noktalar görüyorlar, iyi noktalar görmüyorlar.”

Nasıl bir davranış bekledikleri sorulduğunda ise insan gibi davranılmasını istediklerini, saygılı olmalarını, kendilerine nasıl davranıyorlarsa öyle davranılmasını, Müslüman ve/veya kardeş olduklarını ifade etmişlerdir.

“Birbirlerine saygı olmasını isterim. Yani mülteciler diye saygı olmasını isterler. Bunlar da şey olur. Hani akıllı ne kavgaya karışır ne de bir şeye. Türklerde onlara karşı şey saygılı olsun ister.” (M4, Kadın, 07.12.2023,)

“Biz Müslüman kardeşiz. Biz insanız, siz insan. Biz de aynı Müslümanız.” (M7, Kadın, 12.12.2023)

“Biz nasılsak kendileri de öyle davransınlar. Mesela çoktan savaştan çıktık. Bizim burada şehitlerimiz var eskiden. (...) Mesela benim dedelerimin dedeleri buradanlardı. Sonra Suriye’ye gelmişler. Onlar da bizim gibi saygılı olsunlar. Aynı nasıl buradaki Mardinliler var mesela Arap. Kürtler de var. Aynı onlar gibi davransınlar. Öyle başka bir şey istemiyoruz zaten hep birimizden Müslüman kardeşiz.” (M8, Kadın, 12.12.2023)

“Herkes kendi halinde olsun isterim. Mesela benim kızım okula giderken şiddete maruz kaldı bir tane Türk öğrenci tarafından ama ben o öğrenciye bir şey demiyorum. Çünkü annesi babası muhtemelen ön yargıyla şey yapıyorlardı. ‘Siz gidin, burada yaşamayın’. Ben bunu hiç sevmiyorum, hiç istemiyorum. Türkiye’de sadece sıkıntı çektiğim konu bu.” (M13, Kadın, 15.12.2023)

“Biz bazı Türklerle kardeş gibi yaşıyoruz. Onlar bize insan gibi davranmasını isteriz.” (M14, Erkek, 18.12.2023)

4.2.4. Sosyal İlişkiler

Suriyeli katılımcıların toplumsal ilişkileri ele alındığında hem kendi toplumları ve hem de Türk toplumu ile ilişkilerinin zayıf olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile ilişkileri sorulduğunda M1 (Kadın, 06.12.2023) “İlişkim yok. Zaten fazla bir şeye karışmıyorum, akrabalarla sürekli” derken, M5 (Erkek, 08.12.2023) “Ben hiç karışmıyorum. Çok şükür ben işimi yapıyorum, eve gidiyorum. Başka bir şey yok.” demiştir.

Kendi ülkelerinden kişilerle, diğer bir deyişle, diğer Suriyeli GKA’larla ilişkileri incelendiğinde benzer şekilde onlarla da ilişkilerinin zayıf olduğu görülmektedir. Bir katılımcı diğer Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere karşı dikkatli olduğunu “Çok dikkatli oluyorum. Çok dikkatli. Suriyelileri bilmiyorum.” şeklinde ifade ederken, diğer bir katılımcı da “Suriyeli toplumla çok karışmıyorum. Onlarla bazen konuşuyorum, ama sadece sıkıntı olmasın diye. İşten eve. Bazı insanlar değişebiliyor. Bu yüzden sıkıntı olmasın diye onlarla çok katılmıyoruz. Evden işe. Bazen bir ihtiyaçlarımızı gidermek için oraya gidiyoruz, Suriyelilere gidiyoruz.” (M14, Erkek, 18.12.2023) demiştir. Bir başka katılımcı ise, diğer Suriyeli GKA’larla ilişkilerinin “Türkler gibi. İyi var kötü var. Suriyelilerde de kötü var iyi var. Aynen Türkiye de aynı. Her yerde öyle kötü insanlar var.” demiştir. Benzer

şekilde başka bir katılımcı (M15, Erkek, 18.12.2023) da “İyi, bir sıkıntımız olmuyor. Şimdi beş parmağın beşi bir değil. (...) Suriye'de nasıl orada, burada aynısını yapıyorsa, mesela çöpçü olarak çalışan burada çöpçülük yapıyor. Orada mesleğini yapan mesleğini yapıyor. Orada dilencilik yapan burada dilencilik yapıyor. Aynı her şey. O insan orada nasılsa, burada aynısını yapıyor.” demiştir. Başka bir katılımcı (M8, Kadın, 12.12.2023) ise “Bazen iyilerde var, kötülerimiz var aynen her yerde. Burada bir şey gördüm. Türkler devletine çok düşkünler. Bizimkiler düşkünler ama biz zor durumda olduk ama burada Türkler devlete çok düşkünler. Burada inkılap olunca bütün birbirlerinin yanında durdular. Bizimkiler iki yarım oldu.” demiştir. Bir katılımcı (M13, Kadın, 15.12.2023) ise diğer bazı Suriyeli GKA'larla yaşadığı soruna şu şekilde değinmiştir:

“Şimdi bazı Suriyeliler, çoğunluk Suriyeliler iyi ama bazıları da Türkiye'yi kabul etmeyen Suriyeliler var. Onlarla iletişimi kesiyorum. İşte her şeyde olduğu gibi mesela bizde de Türkiye'nin suyunu ekmeğini yiyen ama kötü konuşan Suriyeliler var ama biz buna karşıyız. Konuşuyoruz da zaten işte böyle olmaz diye. Bazılarının kafası değişiyor zaten hemen direkt konuşa konuşa ama bazıları da değişmiyor. Türkiye'de olmalarına rağmen yine beğenmezlik oluyor bazı ama çok az yine bir kesim.”

Bir başka katılımcı (M11, Erkek, 14.12.2023) ise diğer Suriyeli GKA'larla iletişimi konusunda şunları ifade etmiştir:

“Ben kimseye karışmıyorum. Sadece tanıdıklarımız, arkadaşınız, komşum. Kimseye karışmıyorum ben. En büyük problem, bazen bağıyorlar arasında, ben diyorum niye bağıyorsunuz, sabredin, güzel kelime çıksın, halledersiniz. Ne yapacaksınız? Kavgaya falan mecbur değilsiniz ama bazen uymuyorlar. Suriyeli mahallesinde bazen cahiller, orada Kocavezir'de, her gün problem yapıyorlar. Suriyeliler arasında. Türkler gelince susuyorlar. Niye? Bilmiyorlar, korkuyor. Türklerden korkuyor. Ben dedim ayıp size, yapmayın, herkese bizim Suriyeliler için iyi fikir yapmamız lazım.”

Toplumlar arası ilişkiler zayıfken, en yoğun ilişkiler komşuluk ilişkileridir. Katılımcıların neredeyse tamamı, komşuları ile iyi ilişkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Bir katılımcı “kimsem yok olduğu için sadece komşularım var. Suriyeliler. Çok iyiler. Türk de komşularım var. Ev sahibi. O da çok iyi.” (M4, Kadın, 07.12.2023) derken, diğer bir katılımcı “Sadece komşum var. İyi anlaşabiliyoruz. Türk komşum bana biraz geliyor, anlaşılıyor.” demiş, bir başkası “Mesela Türk

komşularımız var Komşum çok güzel, elhamdülillah. Ben 10 senedir aynı evde oturuyorum. (M5, Erkek, 08.12.2023) demiş, bir başkası “iyi anlaşabiliyoruz. 12 yıldır Türkiye’deyiz yani hiç sıkıntı olmadı. Aynı mahallede oturup, en son anlaşabiliyoruz.” (M1, Kadın, 06.12.2023) demiştir. Komşularının gitmesini istemediğini ifade eden bir başka katılımcı (M9, Kadın, 13.12.2023) “Bizim arkadaş var. ‘Sen Türkçe anlıyorsun, sen gitme’ diyor. Arapça duyuyor ‘onlar gitsin sen gitme’...” derken bir diğer katılımcı (M10, Kadın, 13.12.2023) ise “Bir tane teyze aşığıda oturuyor. ‘Seni bırakmıyorum Suriye’ye git. Sen burada kal, benim kızımın’ diyor. Hiç gitmek istemiyorum. Özellikle biz kimseye karışmıyoruz.” demiştir.

Bazı katılımcıların komşuluk ilişkileri oldukça güçlüdür. Örneğin:

“Alevi bir arkadaşımız var mesela. Kürt var bizim sokakta. O gün bizim sokakta bir tane çocuk var annesi hasta, oğlan boğuldu. Türk kadın aldı kendini, acile götürdü. Annesi hastanededir. O bir de başka kadınla beraber gitti. Ben gidemedim. Benim çocuklarım var. Kendi ambulansla beraber gitti. İyiyiz.” (M8, Kadın, 12.12.2023)

“Gitme, gelme var. Az ama az çok gitme gelme var. Tanıyoruz. Daha doğrusu, onlar destek çıkıyorlar. Onlar yardım etmeye çalışıyorlar. Destek olmaya çalışıyorlar. Manevi yönden işte yaşadığımız şeyleri unutturmak için. Mesela bazen parka giderler, yakın bir park. Oraya çağırırlar. Konuşurlar, sohbet ederiz. Çok iyi insanlar gerçekten şu anki komşularım.” (M13, Kadın, 15.12.2023)

4.2.5. Alışma ve Kalma Durumu

2011 yılında başlayan karışıklıkların ve akabinde yaşanan iç savaşın ardından Türkiye Cumhuriyeti’ne sığınan Suriyeli katılımcılar Türkiye’de yaşamaya alıştıklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı “Alıştım. Mesela bizim sokaklar buraya çok benzer. Bizde her yerde oturmuyorduk zaten. Burası gibi oturuyorduk, Alıştık. Mesela komşulara, mesela bakkallara, dükkanlara gidiyoruz, okula gidiyoruz. Alıştım, artık hayat kuruldu. 14 yıl oldu az değil.” (M8, Kadın, 12.12.2023)

Genel olarak Suriyeli katılımcıların Türkiye’ye alışıp alışmadığı sorulduğunda katılımcılar genel olarak Suriyelilerin Türkiye’ye alıştığını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı “Herkes alıştı. Bazıları dükkân açtı. Birbirleriyle yaşıyorlar. Birbirleri ile iş yapıyorlar Türklerle beraber. Alıştılar.” (M14, Erkek, 18.12.2023) derken bir katılımcı “Alıştı, çoğu da alıştı. Çoğu da benim gibi sosyal eğitim aldı. Değişen çok oldu.” (M15, Erkek, 18.12.2023) demiştir. Bir katılımcı da artık iki

toplum arasında evlilik bağlarının oluştuğunu ifade etmiştir: “Alıştılar. Kız veriyorlar. Evlenmişler. Bizim akrabamız var. Vermişler, Türk’le evlendirmişler.” (M8, Kadın, 12.12.2023) Başka bir katılımcı (M13, Kadın, 15.12.2023) ise Suriyeli katılımcıların alışma durumunu şekilde ifade etmiştir:

“Alıştılar yani, büyük bir kesimde şu an gitmeyi düşünmüyor çünkü burada iş olanağı çok. Suriye oranla baya çok. Özellikle şehir bölgelerinde, mesela Gaziantep, Adana. Suriyelilerin çoğu da terzi, ayakkabıcı oldukları için burayı tercih ettiler. İş oranları çok. Suriye’ye oranla çok. Sonra mesela burada güven var. Kendinizi güvende hissediyorsunuz. Dışarı çıkıp gezebiliyorsunuz. Biz savaştan önce de açıkçası yine böyle gece saatlerinde dışarı çıkamazdınız. Gasp olayı çoktu savaştan önce. Savaş çıktıktan sonra hiç çıkamazsınız. Şu ana kadar herhalde orası öyle. Burada güven var. Burada tek başıma, kadın başıma mesela 11-12’de çıksam gece, kimsenin bana bir şey yapmayacağından yani yüzde yüz değilse de ama eminim. Güvenli bir ülke burası. Çok güvenli.”

Ancak Suriyeli katılımcılara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli katılımcılara alışıp alışmadığı sorulduğunda benzer bir fikir birliği yoktur. Katılımcıların bir kısmı alıştılar dese de bir kısmı alışmadıklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (M1, Kadın, 06.12.2023) “Bazı insanlar kabul ediyor. Türkler Suriyelileri kardeşi olarak kabul ediyor Suriyelileri. Eşim iş yüzünden zaten beraber çalışıyor sıkıntı yok.” derken bir katılımcı (M12, Kadın, 14.12.2023) toplumların birbirine alışması ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Kocavezir’e baktım, bu Suriyeli, bu Türk. Suriyeliler alıştı ama Türkler alışmıyor. Bugüne kadar mesela biz Suriyelileriz. Bu tür marketlerden gidiyoruz, alıyoruz, veriyoruz. Hem Suriyeli caddesinden hem Türk çarşısından hem buradan geliyoruz, alıyoruz ama Türkler döner alacak, tavuk alacak, sebze alacak, Suriyeli birine güvenmiyorlar. Güvenmiyorlar, hiç güvenmiyorlar. Mülteciler için, özellikle Suriyeli için, başka bir şey düşünmesi lazım mesela. (...) Çalışmak zorundayız biz ama çalışma izni çıkarmıyorlar. Fabrikada, atölyede, berberde, terzide... Zorunda değil, yani zorunlu bir kanun değil mesela çalışma izni çıkarmıyorlar.”

Başka bir katılımcı (M13, Kadın, 15.12.2023) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli katılımcılara alıştığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkler de alıştı. Büyük bir kesim artık Suriyelileri seviyor. Çok büyük bir kesim seviyor Suriye işçilerini. Hatta, özellikle mesela işçilerini çalıştırıyor. Türk genci tercih etmiyor böyle işleri. Suriyeliler daha böyle yoğun şey yapıyorlar iş konusunda. Sonra ev konusunda kiracı olarak tercih ediyor. Onu, açıkçası yüksek fiyat nedeniyle tercih ediyor olabilir ama mesela bir kâğıtta yazanı gördüm, Suriyeli kiracı arıyoruz diye. Bakkalına git mesela, bakkal diyor ki benim çoğunluk müşterim Suriyeli. Hatta bu gitme olayı duymuştu herhalde, ‘mahvolurum giderlerse, kapatırım’ demişti bakkal. Dedim ‘niye’. Dedi ki ‘benim müşterilerimin hepsi Suriyeli. Hepsi yoğurduna kadar benden alır.’”

Ancak bir başka Suriyeli katılımcı (M11, Erkek, 14.12.2023) ise durumu şekilde ifade etmektedir: “Türkler bize karışıyor. İyi yaşıyoruz diye. Diyorlar ki Suriyeli iyi, çok güzel Suriyeli. Komşumuz Suriyeli, çok iyi. Gidiyor bir adam görüyor, nargile içiyor sokakta. Bak Suriyeli, bak nasıl içiyor sokakta. Bütün iyi Suriyelileri unutmuş, bunu hatırlamış.”

Suriye Arap Cumhuriyeti’nde yaşanan çatışmalardan kaçarak Türkiye Cumhuriyeti’ne sığınan Suriyeli katılımcılardan birçoğu, savaş devam ederken Suriye’ye geri dönmek istemediklerini ifade etmiştir. Savaş bittikten geri dönmek isteyenlerin Suriyeli katılımcıların örnekleme oranı yaklaşık yüzde 44’tür. Bir katılımcı “Ailem için dönmek isterim. Zaten kendi ülkemdir” derken, benzer başka bir katılımcı (M7, Kadın, 12.12.2023) da “şimdi gitmek istemiyorum ama savaş biterse gitmek isterim. Annem orada, babam orada. Akrabalarımın hepsi orada.” demiştir. Başka bir katılımcı “Şimdi istemiyorum. Küçük çocuk olduğu için şimdi tekrar o tehlike altına girmek istemiyorum.” (M1, Kadın, 06.12.2023) demiş, bir başkası (M5, Erkek, 08.12.2023) da benzer şekilde “Savaş bitse, ben istiyorum ama şimdi yok. Savaş bitsin, ben giderim oraya. Çok şükür ev var, kira vermem. Yavaş yavaş iş yaparım. Aynı Türkiye’ye gelince nasıl yavaş yavaş başladım, öyle.” demiştir. Bir başka katılımcı (M16, Erkek, 28.12.2023) ise “Aslında kim istemez. Herkes ister. Kendi evini görmek cennettir sonuçta.” demiştir. Başka bir katılımcı (M6, Kadın, 08.12.2023) ise “Suriye’de evler yok, güzel olunca gideriz.” demiştir. Geri dönmek isteyen katılımcıların yarısının çocukları, geri dönmek istememektedir. Bir katılımcının ise çocukları başka ülkeye gitmek istemektedirler. Tüm katılımcıların yarısı, çocuklarının dönmek istemediğini ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (M2, Kadın, 06.12.2023) “Savaş bitip Suriye güvenli hale gelirse dönmek isterim. Ben istiyorum ama çocuklarım istemiyor.” derken başka bir katılımcı (M9,

Kadın, 13.12.2023) “Biz çocuklar için buraya geldik. Onlar da istemiyorlar gitmek. Artık zor. Burada yaşadık, çocuklar da burada yaşadı, büyüdüler. En büyük kızım buraya geldiğinde 5 yaşındaydı. Şimdi 14. Gitmek ister mu bu. Hiç istemiyor. Arkadaşları falan hep burada.” demektedir. Benzer şekilde bir katılımcı (M10, Kadın, 13.12.2023) “Çocuklar gitmek istemiyorlar. ‘Gitmiyoruz’ diyorlar, ‘burada yaşayacağız. Sen git’, diyor.” demiştir. Kendi ülkesine değil de başka bir ülkeye gitmek isteyen bir katılımcı (M4, Kadın, 07.12.2023, 07.12.2023) “Mutluyum ama kendi ülkeme dönmeyi çok isterim. Orada güven olursa en azından kardeşlerim orda, ablalarım, ağabeylerim falan orda. Kendimi biraz güvende hissederim ama çocuklar Almanya, Amerika'ya gitmek istiyor.” demiştir.

Kesinlikle dönmem diyenler ise yüzde 50'dir. Türkmen ve Kürt kökenli Suriyeli katılımcıların tamamı geri dönmek istemediklerini ifade etmiştir. Bir katılımcı (M14) ise Suriye'deki durumun kısa zamanda düzelmeyeceğini ifade etmiştir. Bir katılımcı (M13, Kadın, 15.12.2023) “Biz dönmeyiz, sadece orada yaşadığımız güvensizlik olayından dolayı. Biz ailemizle Suriye'ye dönssek kendimizi ne kadar güvende hissedebiliriz.” derken başka bir katılımcı (M14, Erkek, 18.12.2023) ise “Savaş hala bitmedi. Belki 50 sene sonra bitmez. Şimdi biz Suriye'ye geri dönemeyiz çünkü Suriye 50 seneye kadar eski şekline geri dönemez. Savaş 13 senedir bitmedi.” demiştir.

Suriyeli katılımcıların büyük çoğunluğu, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak için başvuru yapmıştır. Aralarından sadece üçü vatandaşlık başvurusu yapmamıştır. Bir kısmının vatandaşlık başvuru sürecinin son aşamada olduğu anlaşılmaktadır. Suriyeli katılımcıların bazıları vatandaşlık aldığı takdirde güvende olacaklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (M11, Erkek, 14.12.2023) “... burada yaşıyorum, iyi yaşıyorum, vatandaşlık kazanırsam burada yaşayabilirim çünkü kızım burada büyüyecek. Acil bir durum olursa, belki olabilir, devlet diyecekse, vatandaşlık kazanmayı Suriye'ye göndereceğiz, elimizde bir şey yok, değil mi?” demektedir.

Ancak, temel sebep toplumda Suriyeli olarak yaşadıklarını sosyal ve/veya ekonomik ayrımın son bulacağı düşüncesidir. Bu konuda bir katılımcı (M9, Kadın, 13.12.2023) vatandaşlık aldığı anda “Her şey kolay olur. Bir yere gittiğinde sen o kimliği çıkartıyorsun, sana demiyorlar sen Suriyeli misin? Böyle diyorlar bazen hastaneye gittiğinde falan. Sen Suriyeli misin diyorlar. Sana randevu vermiyorum diyorlar. Bazen böyle sıkıntı oluyor.” demektedir. Başka bir katılımcı “Şimdi çok güçsüz hissediyorum ama vatandaş kazanırsa daha güçlü hissederim. Çocuklarım

daha iyi hissederler. Biz de sizler gibi [oluruz]. Türkiyelisin yani.” derken başka bir katılımcı (M14, Erkek, 18.12.2023) şu şekilde ifade etmiştir:

“Biz şimdi Türkiye’de yaşıyoruz. Bizim sınırimız var mülteci olarak. Türkler gibi, Türk vatandaşı gibi, yaşamak isteriz çünkü bizim sınırlarımız var. Mesela biz bir yerde çalışıyoruz, mülteci olarak sigorta almak istersek olmaz ama Türk vatandaşı olursak, kolayca alabiliriz sigorta. Kamyon sürmeyi bile biliyorum. Ehliyet almak istesem mülteci olarak, yasaktır ama Türk olursan ehliyeti alabilir.”

Bir katılımcı ise vatandaşlık alırsa durumunun nasıl olacağını benzer şekilde ifade etmiştir: “Çok güzel olur. Türkiye vatandaşlığı varsa hayat daha kolay. Biz aynı Türk... Kanun daha kolay olur. Suriyeli kimliği görünce farklı davranıyorlar. Araba plakası görüyorlar ‘sen Suriyeli misin?’ diyorlar.” Benzer şekilde bir başka katılımcı da (M15, Erkek, 18.12.2023) “... ev tutacağım, nerelisin, Suriyeliyim. Ev vermiyorlar Suriyeli olduğum için ama ben Türk’üm yani, Türkmen’im diyorum. Suriyeliyiz sonuçta. Sıkıntı yaşıyorum ondan dolayı.” demiştir.

Bir katılımcı (M8, Kadın, 12.12.2023) ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ile gelen kimliği isteme sebebini şu şekilde ifade etmiştir: “Mesela Arap ülkesine gitsek bize daha saygılı duruyorlar Türk kimliğimiz var diye. Mesela Arabistan'a gideceksen, başka yerlere gideceksen daha saygılı oluyorlar.”

Bir başka katılımcı (M13, Kadın, 15.12.2023) ise başka ülkeye gitmeyiip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istemesinin şu şekilde ifade etmiştir:

“Vatandaş olursak ülkeye yararımız inşallah dokunur. Çocuklarım okuyor. Gerçekten istesek dış ülkelerinden çok teklif geldi. Üç defa teklif geldi. Almanya'dan, Amerika'dan geldi. Kanada'dan geldi ama biz hiç tercih etmedik. Çocuklarıma da bu söylemde bulunuyorum. Sürekli diyorum ki siz buranın suyunu içtiniz, ekmeğini yediniz. Buraya faydanız olsun. Okuyun, bu devlete faydanız olsun. (...) Ama size devlet olarak millet olarak sahip çıktılar. Siz de bunu şey yapmayın. Faydanız dokunsun. (...) Sonuçta son şeyde desinler ki, işte bak Suriyeli, Türkiye'de böyle olmuş desinler. O da niçin, sen burada yaşadın, buranın iyiliğini gördün.”

4.2.6. Kimlik ve Kültür

Suriyeli katılımcılardan kendilerini nasıl tanımladıkları ile ilgili elde verilerde, öncelikle Müslümanlığın ön planda olduğu görülmektedir. Ancak, Arap kimliği ön planda olan katılımcılarda mevcuttur. Bir katılımcı (M4, Kadın,

07.12.2023) “İlk önce ben Müslümanım sonra Suriyeliyim.” derken başka bir katılımcı (M14, Erkek, 18.12.2023) “Biz burada da Müslümanız, orada da Müslümanız. Biz onlarla beraber camilere gidiyoruz, namaz kılıyoruz. Cemaatle birlikte namaz kılıyoruz.” demiştir. Suriyeli kimliği ile oldukça güçlü bağı olan katılımcılar da vardır. Örneğin bir katılımcı (M16, Erkek, 28.12.2023) “Normalde benim Arap kimliğim, Suriyeli kimliğim var. Ben kendimi aslında inkâr edemem. (...) Bana gelen, soran kişilere, ‘kardeşim Suriyeliyim, Türk vatandaşlığı almışım derim.’ derken başka bir katılımcı (M6, Kadın, 08.12.2023) ise “Türkiye’ye ilk geldik. Çok kötü. Öyle diye düşünmemiştik. Biz Araplar Türkiye’ye geldikten sonra, binalar güzel oldu. Mahalleler güzel oldu. (...) Biz Suriyeliler kendimizi fakir zannetmiyoruz. Bizim başımız dik. (...) Ben Suriyeli olmaktan çok mutluyum.” demiştir.

Genel olarak kendini nasıl tanımlarsın sorusuna cevap almak kolay olmamıştır. Bu soru dolaylı sorularla anlaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların bir kısmı, doğrudan kendi etnisitesini söyleyerek kendini Türkmen, Arap ya da Kürt olduğunu söylerken, kendini nasıl tanımlarsın dendiğinde benzer cevaplar alınamamıştır. Farklı bir etnisiteden bir katılımcı (M8, Kadın, 12.12.2023) kendini tanımlarken “Müslüman olarak. İnsan, içindeki insan olsun.” diyerek ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ile soy bağı olan Türkmen ve Kürtlerin de kendilerinden bahsederken Suriyeli olarak bahsettikleri görülmektedir.

Kültür ile ilgili ortak kanı olarak iki ülkenin kültürlerinin birbirine benzediği düşüncesinin olduğu görülmektedir. Bir katılımcı (M2, Kadın, 06.12.2023), “Hem Türklerin hem de Arapların kültürü birbirine benziyor. Davranış aynı, kıyafet aynı Suriyeli gibi.” derken başka bir katılımcı (M14, Erkek, 18.12.2023) “Türkler ve Suriyeliler birbirleriyle yakınlık. Bazı kültürleriniz bizim kültürlerimize benziyor çünkü yakın olduğumuzu biliyoruz.” demiştir.

Suriyeli katılımcılardan kendi kültürlerinin Türkiye’de değişmeye başladığını ifade edenler olmuştur. Bir katılımcı (M5, Erkek, 08.12.2023) küpe takan gençlerin olduğundan bahsederken, bir diğer katılımcı (M15, Erkek, 18.12.2023) “Orada farklı bir yaşam vardı. Buraya geldiler, yeni çıkan gençleri diyorum, eskiler çünkü görmüşler orada. Yeni yeten gençler özentili olarak değişiyorlar. Daha açık giyiniyorlar.” derken başka bir katılımcı (M11, Erkek, 14.12.2023) ise durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Orada mesela muhafazakâr yaşıyorlar. Bazen kadınlar geliyor buraya. Orada kapalıymış. Saçı açık. Evet, saçı açık. Niye böyle yapıyorsun? Burada özgürüm diyor. Birkaç kadın karşılaştım böyle. Nasıl özgür? ‘Orada ailem var, annem var, babam var, amcam var, dayım var, teyzem var. Ama burası akrabam değil. Yaşıyorum böyle’. O zaman sen Allah'tan kapanmıyorsun. İnsanlardan kapanıyorsun. Geçen 23 yaşında genç bir kadına sordum ‘Burada mutlu musun?’ Dedi ki ‘Evet, mutluyum’. (...) ‘Şimdi üniversiteye girdim. Okuyorum’. Suriye'de üniversite yokmuş. Ben dedim nasıl yokmuş Suriye'de? Ben üniversiteyi okudum. Mesela köylerden gelenler buraya geldi, kira tutuyor şehirde, tamam mı? Hayat açıldı onlara. (...) Diyor ki mesela belediye temizlik arabası getiriyor. Ben dedim ki ‘Suriye'de de böyle’. ‘Yok, Suriye'de böyle değil’. Suriye'de çünkü köylerde oturuyorlar. Köyleri biliyorsunuz devlet mesela köylerde şehir gibi ilgilenmiyor. Bazen böyle diyorlar.”

Suriyeli katılımcılardan bazıları değişimin olumlu yönde olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin;

“Mesela Suriyeliler de kız hiç okumuyor, çalışmıyor ama şu anda okuyor çalışıyor. Suriye’de yani bizim köyümüzde kadının dışarı çıkması yasak, ... getirmek yasak. Evin adamı her şeyi getirecek ama şu an kadın kalkıp çıkıyor, işleri getiriyor, çocukları maaş getiriyor. Önceden elbiseyi bile adamı getiriyor. Hani kadın dışarı çıkarsa günah ayıp diye ama şu an kadınlar gidiyor.” (M6, Kadın, 08.12.2023)

“Burada daha iyi gidiyor. İyileşiyor yani. (...) Özellikle kadınlar bayağı bir bilinçlendi. Suriye'de mesela kadına yönelik şiddet bayağı vardı ama burada çok azaldı gerçekten. (...) Özellikle ben, mesela gördüğüm şiddet gören kadına diyorum ki işte şurayı ara, böyle böyle söyle. O kadın bir kere yapıyor eşine bunu. Eşi sonra şiddet eğilimini çok azaltıyor. Niye? Biliyor şimdi çünkü eşi alıp telefonu arayacak, olaylar olacak. Sınır dışına kadar yani şeyi var bunun. Onun için bu yönden çok iyi. Bilinç anlamında bilinçlendiler. Erkekleri de biraz bilinçlendiler. Önceden çocuğa hiç değer vermiyorlardı orada. Yine Türkiye-Suriye arasındaki çok belirgin bir fark bu. Çocuğun değeri yoktu ama şu an bakıyorsun 11 yıl oldu burada, çocuk konusunda bilinçlendiler biraz. Daha eğitime önem veriyorlar, okula götürüp getiriyorlar. Saygıyı öğretiyorlar. Orada çocuğun çokluğundan, çocuklar arasında saygı yoktu.” (M8, Kadın, 12.12.2023)

4.3. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları

4.3.1. Temel Entegrasyon Göstergeleri

4.3.1.1. Barınma

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar, Suriyeli GKA’ların barınması konusunda barınmanın insani bir ihtiyaç olduğu noktasında vicdani bir tutum

sergilemektedirler. Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları katılımcıların yarısı Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kamplarda kalması gerektiğini düşünmektedir. Misafir eden toplumla, bir anda ve kontrolsüz bir biçimde kaynaşmanın sorununa dikkat çeken bir katılımcı ise, ülkemize sığınan kişilerin önce belli bir süre kamplarda tutulması gerektiğini ifade etmiştir. Bir başka katılımcı ise, yurtdışındaki uygulamaya izafeten belli uyum yeterliliklerini sağlayana kadar kamplarda kalmasının doğru olacağını söylemiştir. Bir başka katılımcı ise en azından adli sicil kaydı olanların kamplarda kalması gerektiğini söylemiştir.

“Birincisi devletin her geleni direkt kabul etmesiydi. Tabi burada biraz belki vicdani davranıldı ama devlet akılla yönetilir vicdanla değil. Dolayısıyla, her geleni önce biraz çadır kentlere yönlendirmeye çalıştık belki ama aradan kaçan kaçak girenler vesaire, onlarla ilgili de çok fazla denetimler olmadı, Öyle olunca da hemen her mahalleye insanlar yayılmaya başladı. Ancak, daha önce özellikle doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan göçlerde gördüğümüz bir şeyi Suriyeli göçülerinde de gördük. Birkaç ev, kardeş yan yana kira tutmaya başlayınca bu kez onların yanına arkadaşları, akrabaları geldi ve bazı mahalleler adeta gettolaştı ve Suriye mahallesi adıyla anılmaya başlandı. Bunda da belki çok sorun göremeyiz çünkü dünyanın dört bir yanında Türk mahallesi denilen yerler var Türklerin aynı yerde yaşadığı yerler var ama kültürel anlamda o toplumun kendi kültürlerini, o topluma lanse etmesi belki çok uzun bir zaman alması gerekirken, bu arkadaşlıklarla evlilik bağıyla akrabalık oluşumuyla belki ortaya çıkacakken, burada direkt bizim kültürümüze, yaşadığımız coğrafyaya ya da şartlara uygunluğuna bakılmadan, bu insanlar toplumun içerisine girdi ve zaman zaman da farklı sıkıntılar yaşandı”. (T1, Erkek, 12.12.2023)

“Suriye kampına da gittim. Orada bir işim vardı. Orada sistem kurmuş insanlar. Okulları var. Camileri var. Her şeyleri var. Ev kurulmuş orada. Bir sistem yaşıyorlar orada. Nasıl yaşıyorlar, yaşantıları çok ahım şahım değil, üzücü ama en azından savaş alanından uzak kalmaları, ölmemeleri açısından, güzel bir ortam ama tabi onların en az 10 katı 20 katı da dışarıda yaşıyor. Örnek, mesela ev sahipleri, kiracılar çok zor durumdalar. Adam evini 2 bin liraya veremezken, şimdi Suriyeli ben 5 bin vereyim diyor. Oturuyor. Bu sefer adam 5 bini veremiyor. Kardeşim veren var diyor yani Suriyeli veriyor diyor. O zaman adam rakamı yükseltmeye çalışıyor.” (T2, Erkek, 15.12.2023)

“Dediğim gibi iyi yönü de var, kötü yönü de var. Hani beş parmağın beşi bir değil. İyi niyetli olan da var. Kötü niyetli olan da var. Tabi herkes barınacak kimse açıkta kalacak hali yok”. (T4, Erkek, 21.12.2023)

“Barınmaları konusunda... Onlar da sonuçta bir insan yani. Onlara Buruk'taki gibi konteyner evler yapılabilir, daha güzel bir işler yapılabilir. Onlar da bizim gibi olsalar daha iyi. En azından yoldan çıkmamış olurlar. Daha düzgün bir işleri olur.” (T5, Erkek, 21.12.2023)

“Ona da karşıyım. Neden karşıyım? Buruk Mezarlığı'nın orada sayısı belirsiz konteyner var. Niye verdin sen o konteynerleri onlara? Tamam. İlk dönemde geldiler. Kabul ettik.

Zaten bizim söz konuşma hakkımız da yok devlete karşı ama gitsin artık. Yazık yani orada milyonlarca konteyner var orada. Buruk köyü var. Buruk köyünü biliyorsunuz orada. Ben gitmelerini istiyorum. Barınma haklarını, kira... Evet, adamların oturduğu evler, böyle ahım şahım bir ev değil. Bazıları Çınarlı mahallesinde, Yeni Stadın oraya villada oturuyorlar. Adana'nın halkı niye oturamıyor villada? Adam gitmiş, villada oturuyor. Ben bunu gördüm, ispatlarım da hemen. Binelim buradan arabaya, ben kendi arabamla da götürürüm onları. Buyur kardeşim, bu, bu, bu ev Suriyeli derim. Doktor oturamıyor orada ama Suriyeli oturuyor. Barınması bundan daha iyi bir şey var mı?" (T6, Erkek, 22.12.2023)

"Barınmalarının ulusal güvenlik sorunu olduğunu düşünüyorum çünkü kendi içlerinde çeteleşmeye gidiyorlar. En azından adli sicil kayda bulunanların, kampa yerleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum". (T7, Erkek, 22.12.2023)

"Şimdi şöyle ki benim şahsi görüşüm olarak, normalde çoğu yerde, her bölgede farklı mahalleler var. Bizim Adana'da karışık olduğu için, bazı mahalleler Kürt yoğunluğunun bulunduğu veya Arap yoğunluğunun yoğunlukta bulunduğu yerler dediğimiz yerler. Bence bu tarz mahallelerde kalmalılar stabil. Araya girmeler, örnek veriyorum her toplumun kendisinin yoğunlukta bulunduğu bölgeler var. O bölgelerde kalmalılar. Mahallede, sığınmada değil. Belirli bir mahalle kesiminde. Örnek veriyorum, benim mahalleimde hiç yabancı bulunmazdı, Suriyeliler gelmezdi. Şu son zamanlarda bulunmakta, sayısı da artmış". (T8, Erkek, 22.12.2023)

"Gerçekten onlar çok çalışkan. Çok mücadele ediyorlar. O parayı kazanıyorlar ve barınıyorlar. Kira ödüyorlar. Bence hiç kimse bedava oturmuyor. Duymadım. Kamplarda kalsınlar. Korku yüzünden kalmalarını istemem ya da herkes kendi yolunu çizsin. Orada dursunlar. Belki bizimkiler için de bir iş kapısı olur. Bak benim çocuklarım hepsi oturur, iki oğlum da". (T9, Kadın, 05.01.2024)

"Barınsınlar yani ona karşı değiliz. Her insan ülkesinde savaş çıkıp başka yere gidebilir. Geldiklerinden beri çok gevezelik yapıyorlar. Kadınlara laf atıyorlar. Her şey var onlarda. Huzurumuz kalmadı". (T10, Erkek, 05.01.2024)

"Mesela onların ayrı bir mülteci kampında barınmaları daha mantıklı. Bizim aramızda değil çünkü bizim yaşam şartlarımıza, kalitemize uyum sağlayamıyorlar. Bizi çok rahatsız ediyorlar. Çocukları olsun, kendileri olsun... Onların görgüleriyle bizimkiler çok çok farklı". (T11, Kadın, 21.03.2024)

"Bazen ben sadece gitmemeliler diye düşünüyorum ama onlara da ayrı bir yer olmalı. Hani mesela içinizde. Gitseler ama oraya değil yani. Yine devlet onlara ait bir yer yapacak, orada yaşayacaklar. Olmazsa da yapacak bir şey yok yani, yaşayacaklar". (T12, Kadın, 21.03.2024)

"Bence hiçbir şekilde evlerde olmamaları gerekiyordu. Başından beri, hep Almanya'da olduğu gibi kendi içlerinde bir kampta kalmaları ve çalışacaklarsa da illa bir şeyler yapılacaksa da yine o kaldıkları alanda yapılmalıydı. Bizle aynı anda, iç içe, bir Türk esnaf yanında bir Suriyeli esnaf olmamalıydı çünkü biz bu şekilde asimile olduk. Barınma bu şekilde olmalıydı bence". (T13, Kadın, 21.03.2024)

“Yani şöyle onlara zaten o konuda yardım yapıldığını düşünüyorum ve hani Türklerle aynı haklara sahip olmadıklarını düşünüyorum o konuda. Yani daha rahatlar, kendi emeklerini kazandıkları sürece o şekilde hani onu karşılayabildikleri sürece bence bir sorun yok ama eğer devletten ya da başkalarından yardım falan alıyorlarsa bence yani hak etmiyorlar. İlk başlarda öyleydi zaten sanırım yanlış hatırlamıyorsam. Sonrasında da hani artık herhalde dışarıda kalamazlardı diye bir barınma yardımları falan oldu”. (T14, Kadın, 21.03.2024)

“Belirli bir kontrol dahilinde çocukların ve bağımlı oldukları annelerinin muhafaza edilmesi taraftarındayım ama belli bir sınır dahilinde yani şehre yakın yerlerde değil, şehirden uzakta ve sadece çocuk ve anne olmak üzere. Onun dışında istemiyorum barınmalarını...” (T15, Kadın, 21.03.2024)

“Kesinlikle şehirden uzak bir kamp alanında barınmalılar. Şehir merkezlerinde fazla olmamalılar, görünmemeliler. Gözümüzden uzak olmalılar. Bu şekilde, belki birkaç tanesini kadınlar, çocuklar da olmasın, erkekler de olmasın devamında yani. Kısa bir süre için belki ama aile olanlar olmalı bir de sadece eğer kampta da olsa mutlaka aile olmalılar”. (T16, Kadın, 21.03.2024)

4.3.1.2. Eğitim

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar, Suriyeli GKA'ların eğitim almaları konusunda hem fikirdirler. Bir katılımcı (T7, Erkek, 22.12.2023) “Eğitim her açıdan iyidir. Eğitim almalarında bir sakınca görmüyorum.” derken bir başka katılımcı (T12, Kadın, 21.03.2024) “Almalılar, sonuçta burada yaşıyorlar. Artık buradalar, yapacak bir şey yok.” demiştir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar eğitim alma ile dil eğitimi neredeyse eş değer görülmektedir. Birçok katılımcı, eğitim ile ilgili düşüncelerini ifade ederken dil öğrenmeyi de beraber ifade etmişlerdir. Özellikle, birlikte yaşama konusunda en önemli unsur olarak görülmektedir. Örneğin:

“Tabii ki eğitim almaları önemli. Özellikle Türkçe bilmeleri önemli çünkü yabancı bir ülkeye gelmişler. Türkçe bilmeleri gerekiyor. Dertlerini anlatmaları gerekiyor. Bugün siz yurt dışına bir Türk olarak gitmeye kalkın. Adamlar önce size dili çözmenizi istiyor. Yoksa sizi kabul etmiyor. Önce dili bilmeniz gerekiyor. E, şimdi dil bilmiyor. Bir şey anlatamıyor. Gelmişsin yabancı bir ülkeye”. (T2, Erkek, 15.12.2023)

“Genel olarak hepsinin eğitim almasını isterim. Türk dilini öğrenmeleri lazım. Onları öğretilsinler ki rahat hareket edebilsinler. Kendilerini ifade edebilsinler. Pastanede postanede başka yerde ...Dil öğrenmeleri lazım.” (T5, Erkek, 21.12.2023)

“Eğitim alsınlar. O çocuklar öğretilsinler. Her dili bilsinler. Her bir dil bir insan. Belki birbirimizi daha iyi anlarız. Belki bu ön görünüm onlar için değişebilir. Belki onlara karşı suizan yapıyorumdur çünkü gözümle görmedim.” (T9, Kadın, 05.01.2024)

“Mutlaka okumaları gerekiyor. Her türlü. Çocukların da eğitim alması gerekiyor ama dediğim gibi oğlumun sınıfındakiler bayağı bir zorluk çekiyorlar. Öğrenemiyorlar. Onlara ayrı bir öğretmen tutularak kendi dillerinde Türkçeyi öğretilbilir. Mesela bizim öğretmenlerimizin birçoğu Arapçayı bilmiyor. İster istemez sıkıntı yaşıyor. Türkçeyi öğretmiyor çünkü iletişim kuramıyor öğrenciyle ama farklı, kendi öğretmenlerinden Türkçeyi öğretenler o şekilde olması daha mantıklı diye düşünüyorum. Çünkü geride kalan öğrenci çok fazla. Üçüncü sınıf ama okuma yazma bilmiyor.” (T11, Kadın, 21.03.2024)

“Şöyle ki kendi dilimizi Türk gibi yaşamayı öğrendilerse, uyum sağladıktan sonra bir sorun görmüyorum ama eğer kendileri hala kendi ülkelerindeki gibi davranıyorlarsa, Türkçeyi öğrenmeyip herkesi, Türkleri dışlıyorlarsa kendi ülkelerinde. Bence orada bir sorun var.” (T14, Kadın, 21.03.2024)

“Onlar bizim dilimizi öğrenip kültürümüzü benimserlerse, burada kalsınlar yine demiyorum ama burada kaldıkları o dönem içinde bunu onlara edindirmemiz bence güzel bir şey. En azından o dönemde bize daha uygun, bizimle uyumlu halde yaşayabilirler. Onun haricinde eğer orada aldığı bir diploma ile Türkiye'ye geldiğinde, çok rahat bir şekilde, işte diplomam burada, savaştan geldim deyip de giriş yapmaları eğitim kurumlarına bence doğru değil. (T13, Kadın, 21.03.2024)

Eğitim alma şeklinde ise sadece bir katılımcı (T15, Kadın, 21.03.2024) kamplarda eğitim almaları gerektiğini şu şekilde “Çocukların bahsettiğim kamplarda ve alanlarda eğitim görmelerini isterim. Ama onun dışında eğitim görmelerini istemem.” ifade ederken bir katılımcı (M16, Erkek, 28.12.2023) sınıflarda sayılarının çok olmaması gerektiğini ifade etmiştir. “Bizim çocuklarımızla beraber belki eğitim alabilirler ama her biri okullara fazlaca gönderilmemeliler. Bir okula işte belki üç tane, belki dört tane olarak gönderilecekler. Çünkü kendilerine ait bir eğitim ortamı oluşturmak da onları daha farklı bir boyuta taşıyabilir diye düşünüyorum.” Bir katılımcı (T8, Erkek, 22.12.2023) ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile aynı sınıflarda okumadan önce ön bir eğitim verilmesi ve ondan sonra sınıflara alınmaları gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir: “Bence eğitim zaten her çocuk için ve her birey için olması gereken en doğal özgürlük, en doğal hakkıdır. Kesinlikle almalılar ancak ilk başta Türk sınıflarına adapte edildikten sonra, Türk öğrenci arasında alınabileceklerini düşünüyorum. İlk başlangıçta kendi bünyelerinde bir eğitim alabilirler.”

4.3.1.3. İşgücü Piyasasına Erişim

Suriyeli GKA'ların işgücü piyasasına katılması konusunda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar, Suriyelilerin çalışabilmeleri konusunda hem

fikirdirler. Bir katılımcı (T1, Erkek, 12.12.2023) işgücü piyasasına erişimleri ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kayıt dışılık meselesi önemli ve sıkıntılı bir mesele her şeyden önce vergi. Vergiler kesiliyor ama o Suriyelilerin yaşadığı yerdeki yolları işte köprüleri, elektrikleri, doğalgazı vesaire de yine devlet karşılıyor ya da devlet kurumları karşılıyor ve bunun vergileri yine Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının cebinden çıkmış oluyor. Dolayısıyla, eğer ortada bir ticaret ve bir kazanç varsa, nasıl ki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir vergi veriyorsa, Suriye vatandaşlarının da vergi vermesi gerekiyor. Ortada bir ticaret olduğu ve bir kazanç olduğu için.”

Bir başka katılımcı (T14, Kadın, 21.03.2024) ise çalışma şekillerinin uyum konusunda yararlı olmadığını ve Türk Vatandaşlarından daha fazla haklara sahip olacak bir çalışma şekli olmaması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Çalışmaları konusunda, aynı eğitim durumunda gibi oluyor. Sonuçta çalışmaları konularında yine sadece bir Suriyeli marketi falan varsa, sadece Suriyeliler gidiyor oraya. Türkler hiç gitmiyor. Hatay'da sadece Suriye sokağı denen bir şey var. Orada sadece Suriyeliler var. Hiç Türk falan girmiyor. Kendilerine ait gibi bir şey yaptıkları için orada çok uyumu görmüyorum. Hani Türklere bir şey vermiyorlar. Hani sadece kendileri için yapıyorlar. Yani şu an anlatamadım sanırım ama... Çalışabilirler ama Türklere aynı haklarla çalışmalarını isterdim çünkü yine ayrıcalıklı oluyorlar. Çalışma konusunda da daha rahatlar. Sadece bir sokak onlara veriliyor. Sadece kendi ülkelerindeymiş gibi bir iletişim halinde oluyorlar. Yine Türk dilini öğrenmiyorlar. Kendi dillerine sadık kalıyorlar. Böyle daha çok Araplaşmış gibi oluyor. Türkleşmiş değil de tam tersi oluyormuş gibi.”

İşgücü piyasasına erişim konusunda ise birkaç katılımcı çalışmalarının bir gereklilik olduğunu ifade ederken, genel sorun sebebi Suriyeli GKA'ların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından daha ucuza çalışmalarıdır. Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının işlerinin ellerinden alınmasına sebep olarak görülmektedir. Bir katılımcı (T9, Kadın, 12.12.2023), “Biraz ucuz istihdam yaratıyorlar benim görüşümce. Türkler için sorun. İşini iyi yapan insanlar için sorun.” demiştir. Bazı katılımcılar, Suriyelilerin evlerini geçindirmek için ucuza çalıştıklarını düşünmektedir. Örneğin bir katılımcı (T12, Kadın, 21.03.2024), “Mesela ben böyle bir şey de duyuyorum. Bizimkiler beğenmiyor ama onlar mecbur kaldıkları için her işte çalışıyorlar. (T12, Kadın, 21.03.2024) derken başka bir katılımcı (T7, Erkek, 22.12.2023) bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Bazı kaynakları belki devlet destekli oldukları için biraz daha uygun fiyata çalışabiliyorlar. Bunun karşılığında da zaten bizim ülkemizde hep şöyle bir problem vardı benim bildiğim, kendi ailemden de bildiğim. Ustalardan kaynaklı bir problemimiz var. Hak verilmiyor. Örnek, veriyorum, bir işin hakkı şu kadarsa zaten bizim Türk çalışanlarımız hakkını vermiyor. İşinin hakkını vermiyor. Aldığı para da ona değmiyor zaten. Suriyeliler gelince kazanılan kazançlar biraz daha düştü, hak edişler biraz daha düştü. Örnek veriyorum, Türk birisi 11 bin, 12 bin alıyorsa, Suriyeli çok masraf olmadığı için 6 bin, 7 bin alıyordu. Bu da bir tık işsizlik sorununa sebep açtı diyebilirim. Çalışmak da zorundalar çünkü sonuçta onlar da ev geçindiriyor bizim gibi.”

Bir diğer katılımcı (T9, Kadın, 05.01.2024) Suriyeli GKA’ların ucuza çalışması konusunda şunları söylemiştir:

“Onlar karton toplayıp para kazanıyorlar. Bizim Türkler onlar gibi yapamıyor ya da bunlar 100 milyon için her şeyi yapıyorlar ve bizim elimizde hiçbir iş kalmadı. Evet, onlar çok düşük bir meblağda çalıştıkları için bizimkilere iş çıkamadı. Mesela burada üç tane işçi çalıştıracaklar bizimkilerin bir tanesinin parasına. O yüzden ne oluyor? Bütün Suriyeliler bütün işçilerin önünü kesmiş oluyor.”

Benzer şekilde birkaç katılımcı Suriyeli GKA’ların ucuza çalıştığını ifade ederken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının da Suriyeli GKA’lara hak ettiği ücreti vermediklerini de belirtmişlerdir. Örneğin:

“Bizim halkımızdan biraz ucuz çalışıyorlar. Bizim halkımız zaten çalışmıyor. Cebinde çay parası yok, sigara parası yok, boş gezer. Hepsi Suriyeli çalışanların. Ben ava geliyorum arada bir. Balığa geliyorum. Tanıdığım birkaç köyde arkadaşlarım var, köylüm var. Vallahi o kamyona mandalina, portakalın hepsini kesen Suriyeli. Meyveyi toplayan Suriyeli. Az bir paraya çalıştırıyorlar. Ben evimin inşaat işini Suriyeli ‘ye yaptırdım. Çok da sevdiğim bir arkadaşlarım var Suriyeli olarak bak. Ama gitmelerini istiyorum. (...) ucuz çalıştırıyorlar ona da bir şey diyemem. Bak adamların hakkını vermiyorlar. Bak ben adamlara da yine söylüyorum. Adamların normal hakkını vermiyor bizim adamlarımız, işverenlerimiz. Adamı 10 bin lira aylık alıyorsa, adam 5 bin lira veriyor. Adam diyor ki bak Suriyeli giderse biz işçi bulamayız. E, tabii ki bulamazsın. Adamın hakkını vermiyor. Durum bu ama bütün şartlara göre de ben Suriyeli gitmesini istiyorum. Açıkçası ülkemizi boşaltsınlar. Sadece Suriyeli değil, Afgan da gitsin.” (T6, Erkek, 22.12.2023)

“O çok sıkıntılı bir durum. Onlar bizden daha az ücretle çalışıyor her şeyden önce. Diyorlar ki bize zaten devlet para veriyor, izim sigortaya da ihtiyacımız yok ama bizim halkımızın sigortaya ihtiyacı var. Çocuklarına bakmak için, geçindirmek için sağlıktan faydalanmak

için her türlü şartları sunulması gerekiyor. Onlar işin içine girince, bizim patronlar geride kalıyor. Onlardan daha çok kar ettiği için onları tercih ediyorlar. Bu sefer bizim halkımız dışarıda kalıyor, fakirleşiyor, çocuğuna bakamıyor. Ev kirası veremiyor. Geçim şartları çok zor. Bence çalışmamalılar ya da çalışıyorlarsa da bizim gibi aynı şekilde çalışmalılar. Az maaşa çalışmamalılar. O çok yanlış.” (T11, Kadın, 21.03.2024)

“Adamlar işinde gücünde çalışıyorlar. Mesela birkaç tane var. Atölyeci adamlar, hazır giyim dikiyorlar. Bir atölyede ben 50 tane Suriyeli çalıştığını biliyorum. Güzel bir şey bunlar. En azından ülkemize katkıları var bunların. Bir tanesini duydum. Bu pahalılıktan dolayı adam bütün makinelerini sattı. Suriyeli 50 tane işçi çıktı, bir anda kayboldu. Bu bize kötü bir imaj. Kendi ülkemiz olduğu için bize bir masa başı olsun da biz elimizde kazma kürekle uğraşmak istemeyen insanlarız. Gidip te bir terzilik öğrenmiyoruz ya da bir meslek öğrenmiyoruz. O zaman elindeki meslek olan sahibi olan Suriyeliler gelip çalıştığı zaman bu sefer diyoruz ki bizim çocuklarımızın işi elinden alıyor. Öyle bir şey yok. Adam işçi arıyor, sen maaşı beğenmiyorsun. Sen sigortayı beğenmiyorsun. Adam diyor ki, gel başla şu maaşla, asgari ücret. Sen asgari ücreti beğenmiyorsun.” (T5, Erkek, 21.12.2023)

Bir katılımcı ülkenin ihtiyacı olduğu alanlarda eğitilmelerinin işgücü piyasasındaki ara eleman açığı açısından daha iyi olacağını ifade etmiştir.

“Burada oldukları dönem boyunca hiç çalışmamalarındansa çalışmaları daha güzel bir şey. Hem başta bize hem de kendi ceplerine. Sonuçta tekler veya aile geçindiriyorlar bu ülkede ve savaştan gelmişler. Bir şeyler kazanıyor olmaları veya bize kazandırıyor olmaları iyi bir şey. Çalışsınlar ama şöyle kendi alanlarında çalışmalarını doğru buluyorum.” (T13, Kadın, 21.03.2024)

Bir katılımcı Suriyeli GKA’ların işgücü piyasasına erişiminde çalışma şekilleri ile ilgili şunları söylemiştir:

“Eğitilmişleri var. Muhakkak ki var. Neticede bir ülkenin belli bir kısmı geldi, eğitilmiş olanları var, görüyoruz da yani adam orada şahit olduklarımızda var, avukatmış gelmiş burada işte el emeğiyle bir şeyler kazanmaya çalışıyor. İnsan onları görünce biraz daha üzülüyor ama bunun dışında zanaatkarları da var İşini düzgün yapan ama bizdeki gibi çok fazla iş ahlakları yok. İş ahlakı derken dolandırıcılık anlamında söylemiyorum, işe sahiplenme anlamında diyorum. Günlük çalışıyorlar. Ertesi günü çok hesap etmiyorlar. Hani biz sabah olduğu zaman iş olsa da olmasa da belli bir saat gelir, akşam belli bir saatte gideriz. O gün kazancını aldığı zaman adam gidebiliyor. Çok mesaiyi yok. Çok gelecekle ilgili bir yatırımları yok. Bizde hep öyle. Aman biz kötü gün için bir şeyler saklayalım dursun. Onlarda onu çok görmedim yani.” (T3, Erkek, 21.12.2023)

Birkaç katılımcı Suriyeli GKA'ların çalışması konusunda iş kurmamaları konusunda hem fikirdir. Bir katılımcı (T16, Kadın, 21.03.2024) şunları söylerken: “İş kurmadıkları sürece, denetlenerek çalışabilirler ama sadece kalifiye olarak yani kalifiyeli eleman olarak çalışacaklar. Bu ülkeye fayda sağlayabilecekleri işler yapmalılar.” Başka bir katılımcı bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Eğer mülteciler kendi ülkelerinde belirli bir diplomaya sahiplerse, belirli bir iş bilgisine sahiplerse, bu denetlenerek tabii ki çalışabilirler ama denetlenerek çünkü bir iş ortamında sadece işi bilmesi değil o kişinin karakteri, kişiliği, akıl sağlığı, sağlık durumu belki bir hastalık taşıyor vs. Bunlar da aynı şekilde denetlenerek çalışabilir fakat çalışmaktan bahsedeceğim. İş kurmak değil, çalışmak.” (T15, Kadın, 21.03.2024)

4.3.1.4. Sağlık ve Diğer Kamusal Hizmetler

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar Suriyeli GKA'ların sağlık hizmetinden yararlanması konusunda da eğitim ile ilgili düşüncelere benzer insani düşünceler mevcuttur. Genel kanı sağlık hizmetinin tüm insanların hakkı olduğu yönündedir. Ancak, sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda sorun Suriyeli GKA'ların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından daha fazla haklara sahip olması ya da onlara öncelik verilmesi algısıdır.

Bir katılımcı (T7, Erkek, 22.12.2023) “Bence faydalanıyorlar çünkü hastanelere gittiğim zaman Suriyelilerin Türklere göre daha ön planda olduklarını görüyorum.” derken diğer bir katılımcı (T12, Kadın, 21.03.2024) “Evet yararlanıyorlar. Ben mesela bugün yine gittim hastaneye, kızımı götürdüm. Hatta benden sonra geldi, benden önce girdi doktorun yanına.” derken başka bir katılımcı (T10, Erkek, 05.01.2024) “Sağlık hizmetlerine karşı her insanın başına gelecek bir şeydir. Ayrıcalıklar çoktur her konuda. Hastaneye gidiyoruz sıraya, inan ki onlar bizden daha önce sıraya giriyor. Ben kanser hastasıyım. Benden önce kemoterapiye onlar giriyordu. (...) Her konuda öndeler.” derken, bir başka katılımcı (T14, Kadın, 21.03.2024) da “Hatta bizden daha ayrıcalıklı, daha öncelikli davranıyorlar onlara.” demiştir.

Benzer ifadeler neredeyse tüm katılımcılar tarafından değişik şekillerde dile getirilmiştir. Bu konuda katılımcılar şunları söylemiştir:

“Sağlık konusuna gelince bizden iyi yararlanıyorlar. Hastanelere gidin, şöyle bir gezmek bahanesiyle bir bakın. Sen geliyorsun sıra bekliyorsun, fiş alamıyorsun, randevun yok

diyorlar ama Suriyeli geldiği zaman sıra da yok, fiş de yok, doktorun yanına giriyorlar bizden de önce, ilaçlarını yazdırıp çıkıyorlar. Buranın halkı, Türkiye'nin halkı, Adana için konuşuyorum, Adana'nın halkı hastaneden faydalanmadığını Suriyeli faydalıyor. İlaç alıyorlar zaten. Adamlara öncelik tanınmış. Suriyeli girecek, istediğini yapacak. Ülkeyi terk etsinler. Bunu devlet göndersin.” (T6, Erkek, 22.12.2023)

“Mutlaka herkesin sağlık hizmetlerinden yararlanması gerekiyor ama önceliği olmaması gerekiyor. Benim ülkemde mesela onlar benden önce gidiyor. Ben onlar kadar toleranslı değilim hiçbir konuda. O yanlış. Birebir kızımda yaşadım mesela. Bir yanlışlık olmuştu. Ben randevu alıp gitmiştim. Benim kızıma o zaman başka bir yerden verilmiş, Karataş'tan vermiş sistem. Ben de oraya yetişme şansım yok dedim. Ben buradan aldım, dedim. Doktora gittik, rica ettik. Doktor benim sistemim bitti dedi. Açamam ama Suriyelilerin var dedi. Beni başka bir yöne gönderdi. Suriyelilerin fiş sırasından ben doktoruma sıra aldım. Bu çok yanlış geldi bana. Orada incindim.” (T11, Kadın, 21.03.2024)

“Tabii ki yararlanabiliyorlar. Öncelikli oluyorlar ve hiçbir şekilde dil bilmemeleri. Bence bilmemelerinin haricinde de öğrenmek de istemiyorlar. Ben öyle düşünüyorum. Dertlerini anlatamıyorlar hiçbir şekilde. Sorun o an çözülmüyor. Mesela benim arkadaşım intern doktor, yaşadıklarını anlatıyor. Gerçekten çok zorlanıyor ve geldiğinde hiçbir şekilde, ne olduğunu bilmiyor. Ne verdi ilaç bilmiyor. O doktor tamamen önündekinden muhatap halinde ve hiçbir şey bilmiyor yani bir bilinmezlik içerisinde.” (T13, Kadın, 21.03.2024)

“Öncelik onların oluyor genelde zaten. Randevularda da özel hastanelerde de belirli bir indirimle gidiyorlar kimliklerini göstererek. Bunun doğru olduğunu düşünmüyorum. Bana neyse onlara da o. Hatta bana neyse onlara da o da değil. Yani devlet onlara yine aynı şekilde belirli bir sağlık personeli temin ederek en azından devlet sayesinde sağlık muayenelerinin olmalarını isterim ama onun dışında özel hastanelerden ya da tıp merkezlerinde muayene olmalarını ya da herhangi bir sağlık denetiminden geçmelerini istemem açıkçası çünkü ben bin liraya muayene oluyorsam onlar daha uygun olmalılar çünkü bu ülkenin vatandaşı benim.” (T15, Kadın, 21.03.2024)

“Bizden çok daha rahat bir şekilde yararlanabiliyorlar. Biz devlet hastanelerinde sürekli sıra bekleyerek, özel hastanelere gitmek zorunda kalıyoruz. Randevu bulamıyoruz. Onların sanyorum ki randevu alma gibi bir derdi de yok. Sırayla da işlerini hallediyorlar. Bunlara kesinlikle karşıyım. Onlar için o kamp alanlarında belli başlı sağlık merkezleri kurulur. Çok ciddi durumlarda sadece merkez hastanelerine gelebilirler. O da doktor yazısıyla bence bu şekilde olabilir.” (T16, Kadın, 21.03.2024)

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar Suriyeli GKA'ların Diğer kamu hizmetlerinden yararlanma konusunda herhangi bir sıkıntı çekmediklerini düşünmektedirler. Bir katılımcı (T15, Kadın, 21.03.2024) “Çok rahat yapıyorlar bunu. Kamusal hizmet yani elektrik, su vs. onlardan bahsediyorsanız, kamusal hizmetten, evet gayet de yararlanıyorlar. Hatta eminim ki, çok bilgim olmamasına

rağmen, eminim onlara daha az fatura geliyordur çünkü bu sağlık hizmetinde oluyorsa, elektrik, suda da aynı şekilde olur diye düşünüyorum.” demiştir.

Birkaç katılımcı diğer kamusal hizmetler konusunda en büyük sorunu göç idaresinde yaşadıklarını ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sosyal yardım almaları konusunda ise genel olarak yardım parasının yurtdışından geldiği için bir sorun olmadığını ifade etmişlerdir. Ancak, birkaç katılımcı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının fakirlerine yardım verilmesi gerektiğini ve Türklerden daha fazla yardım almamaları gerektiğini ifade etmişlerdir:

“Bunlar her ay maaşları düzenli yatırılıyor. Her şeyden faydalıyor. Yardım geldi mi onlara gidiyor. Bizden daha çok onlara yapıyorlar. Bizim ülkedeki fakirler varken, onlara yönlüyor. Onlar da artık nereye koyacağını bilmiyor. Aşırı çok şekilde geliyor. Bizimkiler kira ödeyemiyorlar. Kendileri rahat kira da ödüyorlar. Ne kadar pahalı olsa da kiralyorlar. Para nereden geliyor? Gelir nereden geliyor.” (T10, Erkek, 05.01.2024)

“Onu bildiğim kadarıyla yabancı ülkeden alıyorlarmış. Ben bunu sonradan öğrendim. Onlara tanınan imkân bizim kendi halkımıza tanınmıyor. O yüzden daha çok çocuk onlarda. Çocuk onlar için bir ticari amaç bence. Öyle düşünüyorlar. Yardım paketleri onlara daha çok gidiyor. Bire bir gördüm çünkü. Ben de kiracıyım. Ben bu ülkenin vatandaşıyım. Bana yardım gelmiyor, onlara gidiyor. Karşı komşuma, hem de 2-3 koli birden gittiğini gördüm.” (T11, Kadın, 21.03.2024)

Bir katılımcı ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının benzer bir yardımdan faydalanmadığı için Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin de sosyal yardım almamaları gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Almamalılar. Zaten belirlenen yerlerde, şehrin uzaklarında gerekli ihtiyaçları karşılanır. Böyle olsaydı tabii ki de daha iyi olurdu ama yani ben kendi ülkemde fakirlikten okuyamayan, ağzına atacak ekmeği olmayan çocuk okumuyorsa yardım almadığı için, sonradan ülkeme gelmiş bir mülteci de almasın o zaman. Haberlerde görüyoruz, intihar ediyor insanlar bir salatalık alamadığı için, bir kıyafet alamadığı için, Türk vatandaşı üstelik. Onlar hiç almamalı yardım. Bir de devletten yardım almamız için belirli şartlar lazım. Biz karşılayamıyorsak onlar hiç karşılayamamalı bence.” (T15, Kadın, 21.03.2024)

4.3.2.Hak Bilinci ve Kurallara Uyma

Mülteci hukuku ile ilgili bir katılımcı bilgisinin olduğunu ifade ederken üç katılımcı bir miktar bilgisi olduğunu ifade etmiştir. Diğer katılımcılar ise, herhangi

bir bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu konuda bir katılımcı (T15, Kadın, 21.03.2024) şunlar söylemiştir: “vatandaş olmadıkları sürece bir kimliklerinin olduğunu biliyorum. O kimlikle ne yapacaklarsa yapıyorlar. Onun dışında pek bir bilgim yok ki zaten bilgimin olmasına gerek de yok. Duyuyorum da görüyorum da her şey zaten apaçık ortada. Belli bir yasa dahilinde haklarını biliyorum.”

Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye Cumhuriyetindeki kanunlara ve kurallara uymaları ile ilgili genel düşünce uymadıkları yönündedir. Bir katılımcı, kanunları bildikleri konusunda “Bence biliyorlar. Araştırıyorlar, biliyorlar.” derken “Kanunları bilselerdi zaten ... Çok kötü olanlar da var çok iyi olanlar da var. Kötüler daha çoktur yani.” diyen katılımcı (T10, Erkek, 05.01.2024) da olduğu gibi, diğer katılımcılar aynı fikirde değildir. Bir katılımcı (T5, Erkek, 21.12.2023) bu konuda şöyle söylemiştir: “Bence bilmiyorlar, uyumaya çalışıyorlar da onu da bilmedikleri için. Bu da niye, bizim dilimizi bilmedikleri için, kanunlarımızı bilmedikleri için. Bir nevi cahillik diyelim buna. Bilseler belki yapmazlar.” Bir katılımcı (T1, Erkek, 12.12.2023) durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir kısmı biraz fazla bile farkında, abartacak derecede farkında. Bir kısmı çok da farkında değil ama onlar da o hakları abartanlar tarafından, belki biraz da kendi haklardan gasp edilerek elde etmeye çalışıyorlar. Fakat bu meseleyi ben biraz daha şöyle düşünüyorum, yaklaşık 10 yıl oldu galiba savaş başlangıcından bu yana. Bu 10 yıllık süreçte ilk gelenlerle son gelenler arasında çok büyük, dağlar kadar fark var. İlk gelenlerin büyük sıkıntılar yaşadığını, sorunlar yaşadığını işte hatta bizim vatandaşlarımızdan ikinci el kıyafetler bile alarak hayatlarını idame ettirmeye çalıştıklarını, bir lokma ekmeğe muhtaç olduklarını çok iyi biliyorum ama şu anki duruma baktığımızda artık bu meselenin yavaş yavaş yerinde kalmaya başladığını da görüyorum.”

Diğer katılımcılardan bazıları Suriyeli GKA’ların kurallara uymadıklarını ve güvenlik sorunlarına yol açtığını ifade etmiş ve şunları söylemiştir:

“Aslında en çok yararlandıkları şey de cezai durumlarının olmaması. Ceza almıyorlar mesela. Bu evde kaç kişi yaşıyorlar? Şikâyet etsen ceza almıyor adam. Kimlerin yaşadığı belli değil. Sürekli girip çıkan var. Ne güvenli ne de olması gereken. Hiçbirisi de değil ve buna rağmen rahatlıkla yaşayabiliyorlar istedikleri şekilde. Bence onlara sağlanan en güzel koşullardan biri de bu.” (T16, Kadın, 21.03.2024)

“Uyanı var. Şahit oldum ama uymayanı da var. Örnek, hız sınırı arabanla gidiyorsun. Hız sınırı var. Sen hız sınırını uygulama, e-devletten plakana ceza geliyor ama Suriyeli -bugün Adana’da elektrikli bisiklet diyoruz- ehliyet yok, bir şey yok. Yüzde doksanı bu elektrikli

bisiklete biniyor ve de bisikletin üzerine abartısız saydığım altı, yedi kişi. Ne kırmızı ışık ne sarı ışık ne yol verme ne araca yol verme. O konuda biz araç kullanılan insanlar olarak bu kadar çok dikkatli olmamız gerekiyor ki. Allah göstermesin kazayla onların bir tanesine vuralım bir sürü üzerinde çocuk var. Hepsi yere düşer. Zannetmiyorum kurala uyduklarını çoğunu. Zannetmiyorum ama uyan da vardır.” (T2, Erkek, 15.12.2023)

Bazı katılımcılar, kurallara uyma konusunda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile karşılaştırma yaparak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kurallara uymadığından hareketle Suriyelilerin kurallara uyma durumunu değerlendirmiştir. Örneğin bir katılımcı (T4, Erkek, 21.12.2023) “Biz uymuyoruz ki onlar nasıl uysun? Biz kendimiz uyumuyoruz ki kendi karnımıza onlar nasıl uysun?” derken diğer bir katılımcı (T7, Erkek, 22.12.2023) Türklerin yeteri kadar bilemediklerini düşünüyorum. Suriyelilerin de aynı şekilde keza.” demiştir. Benzer şekilde başka bir katılımcı “Belki onlar da bilmiyorlardır benim gibi. (...) Bence bizimkiler de uymuyor. Bizimkiler de uysa belki şu an onlar bunlar burada olmazdı. (T9, Kadın, 05.01.2024) derken bir başkası (T3, Erkek, 21.12.2023) şunlar söylemiştir:

“Belki bizim vatandaşımız kadar uymuyor ama şu durumda onların daha dikkatli olması gerekir diye düşünüyorum. Neticede siz farklı bir yerdesiniz. Farklı bir ülkede yaşıyorsunuz. Sizin oranın halkından bir tık daha dikkat ve özen göstermeniz gerekir diye düşünüyorum çünkü. Birkaç defa yurtdışına çıkma olanağım oldu. Oraya gittiğiniz zaman bir kendi adıma söylüyorum, biraz daha dikkat ediyorsun. Araçta kullandık orada. Buradakinden daha çok dikkat etmek zorunda hissediyorsunuz kendinizi, çünkü olası bir şeyde derdinizi belki anlatmak zorlaşacak. Oranın kanunlarının ne olduğunu bilmiyorsunuz. O yüzden dediğim gibi bizim vatandaşımız kadar uymuyorlar ama onların biraz daha dikkat etmesi lazım diye düşünüyorum. O da olmuyor. Biraz daha rahatlar.”

Bazı katılımcılar ise, kanunlara uyma noktasında “Hiç sanmıyorum. Kendi kanunlarını yazıyorlar.” diyen katılımcı gibi (T16, Kadın, 21.03.2024) daha karamsar düşünmektedir. Bir başka katılımcı (T15, Kadın, 21.03.2024) da benzer ifadelerle durumu şöyle ifade etmiştir: “Kanunları zaten koyuyorlar kimse onları denetlemediği için. Yani rahatlar bence. Kendi kanunlarını kendileri koyuyorlar. Zaten, ülkenin kanun işleme şekline bile eylem düzenledikleri için ya da karşı çıktıkları için, çok da dinlediklerini sanmıyorum.” Diğer katılımcılardan bazıları ise şöyle demiştir:

“Tanımyorlar ki onlar. Onlarda kanun yok ki. Kanun yok adamlarda. Adamlar da bizim pazarda bu mandalina elma satılıyor gibi silah satılıyor Suriye'de. Gerçek bu şaka değil.

Suriye'de kanun değil bir şey yok. Adam kanunu bilse zaten bu hareketleri yapmaz. Trafikte, kanunu bilse bunu yapar mı? Ne kırmızı ışık tanıyor ne geçiş hakkını tanıyor. Dümdüz geliyor diyor. Kafada kask yok. Kırmızı ışıkta bir durma yok. Diğer motosikletlerde de böyle. Bir yere vurdu mu diyor efendim ben Suriyeli. E oğlum sen Suriyelisin. Benim arabama zarar vermek zorunda mısın? Tamam, Suriyelisin güzel. Peki kurala uy. Geçiş üstünlüğüne bak. Ben bu ülkenin adamıyım. Ben bekliyorum trafikte. Kırmızı ışık, yeşil ışık gelsin de ben karşı tarafa geçeyim ama bunlarda bu yok. Bir takip edin, bir bakın. Devlet bunlara muhakkak bir çözüm bulacak. Böyle olmuyor. Ben bir Türk vatandaşı olarıktan adamları ille öldürün demiyorum. İlle zorla da hemen atın demiyorum. Ama ülkemizi boşaltsınlar. Kanun yok. Adamlar bilmiyor kanunu. Ülkelerinde yok bunların. Başka ne işle uğraşıyorlarsa bunlar, bunların belirli bir işi de yok aslında Suriye'de. Niye geldiler bunlar Türkiye'ye? Esed'den kaçtılar. E, peki oradakiler niye gelmedi diğerleri? E, onlar da Suriye'nin insanları. Onlar gelmedi ama.” (T6, Erkek, 22.12.2023)

“Yok, kanunlara uymuyorlar. Biliyorlardır. Mutlaka biliyorlardır ama uymuyorlar. Biz böyleyiz diyorlar, siz bize uyacaksınız diyorlar. Mahalle kültüründe de bu tarz sıkıntılar çok fazla yaşadık. Mesela Ramazan ayında sahura kadar çok yüksek sesle konuşuyorlardı. Sen oturuyor olabilirsin de ben oturmuyorum. Benim uyumam lazım. İşe gidenler var, öğrenciler var. Çok rahatsız olurduk. Dile getirdiğimiz zaman da hep aynı cevap. Benim kendi evim. Senin evin de ben de kendi evimdeyim. Ben dışarıda kalmıyorum ki. Senin evindeki konuşman beni de rahatsız ediyor. Üstelik aramızda baya bir mesafe var. Ben ona rağmen senden rahatsız oluyorsam biraz kendini dizginlemen lazım. Yok. Bencillik çok fazla.” (T11, Kadın, 21.03.2024)

4.3.3. Mutlu Olma ve Güvende Olma Durumu

Katılımcıların yüzde 75'i Suriyeli GKA'larla beraber yaşamaktan mutlu olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (T1, Erkek, 12.12.2023) varlıklarının kendi mutluluğunu olumlu ya da olumsuz etkilemediğini ifade ederken bir katılımcı (T8, Erkek, 22.12.2023) kişisel olarak nötr olduğunu ancak mutsuzluğu bazı noktalar olduğunu ifade etmiştir.

“Açıkçası beni çok fazla etkilemiyor onların varlığı. Toplumsal anlamda öne çıkarılmaya çalışılan bazı ayrışma noktalarıyla ilgili de öyle olmadığını çok rahat bir şekilde görüyorum. Benim varlığımın da onları rahatsız etmediğini şahit oluyorum. Onların varlığı benim hayatımı çok aşırı derecede olumlu ya da olumsuz manada etkiledi diyebilirim.” (T1, Erkek, 12.12.2023)

“Şimdi şahsım nezdinde ne mutluyum ne mutlu değilim. Çok nötrüm, dediğim gibi Suriyeliler konusunda ama genel anlamda mutlu değilim açıkçası. Bildiğimiz üzere zaten kaçak göçmen sayısı, mülteci sayısı artmış durumda. Bu gelen kişilerin adli sicil kaydının

ne durumda olduğunu bilmediğimiz için bir tehlike arz edebileceği düşüncesindeyim. Bu kısımdan mutsuzum. Gene bizim toplumumuz içerisinde de tehlikeli bireyler var. Ancak, gene de gelen mültecileri en azından tedbirli şekilde alması taraftarıydım ben. Bu konuda mutsuzum.” (T8, Erkek, 22.12.2023)

Bir katılımcı (T12, Kadın, 21.03.2024) elden gelen bir şey olmadığını “Gidecek bir yerleri olmadığı için mecbur onları idare etmek zorundayız. Yapacak bir şey yok çünkü.” şeklinde ifade ederken bir katılımcı ise mutlu olduğunu ama Suriyeli GKA’lara daha fazla imkân verilirse mutlu olmayacağını “Mutluyuz, mültecilik herkesin başına gelir azıtmadığı sürece bizim imkanlarımızı onlara da verse karşı değiliz. Bizim imkanlarımızın fazlasını ona verse karşıyız. Hastanede bile onlara torpil geçiyorlar. Bizden daha yani farklı... ilaçları bedavayken biz para veriyoruz.” (T10, Erkek, 05.01.2024) şeklinde ifade etmiştir.

Bir katılımcı (T14, Kadın, 21.03.2024) “eşit şekilde davranılmadığı için mutlu değilim” derken başka bir katılımcı (T6, Erkek, 22.12.2023) “Ben mutlu değilim. Kesinlikle mutlu değilim.” demiştir. Bir katılımcı (T15, Kadın, 21.03.2024) “Hayır, değilim. (...) kesinlikle kendi ülkesinde olmasını tercih ederdim.” derken bir başka katılımcı (T13, Kadın, 21.03.2024) ise bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben mutlu değilim. Hiçbir şekilde eşit davranılmıyor. Onlar bence hiçbir şeyin farkında değiller. Biz asimile olmaya başladık. Gerçekten çevremde Suriye ekmeği tüketen Türk aileler var. Çok fazla Antep'te. Gidiyorsun Suriyeli bir bakkaldan Suriye ekmeği alıyorsun. Tabii fiyatı da burada etkili bu ekonomide. Daha uygun olduğu için o tercih ediliyor ama kendimi hiçbir şekilde güvende de hissetmiyorum, mutlu değilim çünkü kendi ülkemde bana tanınan haklardan çok onlara hak tanındığını düşünüyorum. Düşünmeyi de bırak, görüyorum, yaşıyorum.”

Katılımcıların yüzde 62,5'i Suriyeli GKA'larla beraber yaşarken kendilerini güvende hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Dört katılımcı güven problemi yaşamadıklarını ifade ederken iki katılımcı ise herhangi bir sorun yaşamadıkları için güvensizlik duygusu hissetmediklerini ifade etmiştir. Bu konuda bir katılımcı (T1, Erkek, 12.12.2023) “Mülteciler var diye kendimi hiç güvensiz hissetmedim ya da mülteciler olmadığım da şu an daha rahatım, daha huzurluyum dememişim. Varlıkları ve yoklukları arasında benim açımdan güvenlikle ilgili çok büyük bir sorun yok.” derken bir başka katılımcı (T11, Kadın, 21.03.2024) “Hani şu an o boyutta bir sıkıntı yaşamadım ama başka yerlerde yaşayanlar var mı bilmiyorum.” demiş, başka

bir katılımcı (T14, Kadın, 21.03.2024) “Onlar açısından çok bir şey yaşamadığım için kendimi normal hissediyorum. Güven sorunları yaşamadım.” demiştir. Bir başka katılımcı (T4, Erkek, 21.12.2023) “Onlar tedirgin. Sana karşı bir şey yapamıyorlar. Yani ben güvendeyim. Çok içlerinde değilim.” derken başka bir katılımcı (T6, Erkek, 22.12.2023) “Çatmazsam güvende hissediyorum. Eğer onlardan bir tartışmam olmazsa ama tartışma esnasında kendi bir bitişik kapı bir komşum dahi çıkıp beni desteklemez. Onlardan 50 kişi gelir evimin önüne.” demiştir.

Bir katılımcı (T8, Erkek, 22.12.2023) Suriyeli GKA’larla beraber yaşama durumunu milli güvenlik sorunu olarak gördüğünü şu şekilde ifade etmiştir: “Ben bunu bir ülkenin güvenlik sorunu olarak görüyorum zaten. Çok güvende hissetmiyorum açıkçası. Tedbirsiz alımlardan dolayı.” Suriyeli GKA’larla beraber yaşamaktan duyulan en büyük sorun şiddete maruz kalma hissidir. Bir katılımcı (T2, Erkek, 15.12.2023) bu durumu “Hissetmiyorum çünkü şuna birazcık inanıyorum; eğer bir kavgaya, bir tartışmaya girdiğim zaman otomatikman ikinci planda olduğumu, artı benim arkamda fazla insanın olmadığını ve onların kin duyarak kalabalık şekilde bana, aileme zarar vereceğini düşündüğüm için pek şey yapmıyorum.” şeklinde ifade ederken başka bir katılımcı (T9, Kadın, 05.01.2024) ise “Evimi onlara asla emanet etmem. Hiç sizi tanımıyorum, ilk kez görüyorum. Bitişiklikler 5 senedir orada. Anahtarımı size verebilirim.” demiştir. Güvende hissetmeme durumu konusunda bir katılımcı (T15, Kadın, 21.03.2024) şunları söylemiştir:

“Hayır hissetmiyorum ve bununla ilgili çok şey yaşadım. O kadar rahatlar ki, o kadar korkmuyorlar ki kanunlardan çünkü biliyorlar kendilerine tanınmış hakları ya da tanınmayan herhangi bir hak olmadığı için onlara. Yani o kadar özgürler ki. Hiç güvende hissetmiyorum. Hatta ve hatta, ilerideki çocuğumu bile düşünüyorum çünkü hiç güvende değil onun için burası.”

Suriyeli GKA’lar tarafından kişisel olarak sözlü ya da fiziki saldırıya uğrayan kişi sayısı ikidir. Bu katılımcılardan biri küçüklüğünde bir kavgaya karıştığını ifade ederken bir diğer katılımcı ise denizde tacize uğradığını ifade etmiştir. Bir katılımcı (T13, Kadın, 21.03.2024) bu durumu “Ben kendimi hiçbir şekilde güvende hissetmiyorum zaten. Kendimde yaşadığım, deneyimlediğim maalesef tacize de uğradım Suriyeli tarafından. Yaşadığım yerde de çok fazla Suriyeli var. Görmek dahi istemiyorum.” diyerek ifade etmiştir.

4.3.4. Sosyal İlişkiler

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından Suriyeli GKA'larla iletişimin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Aralarından sadece bir katılımcı (T5, Erkek, 21.12.2023) Suriyeli iş arkadaşının bir akraba düğününe katılmış olup diğer katılımcılarda bu kadar yakın bir sosyal etkileşim bulunmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından hiç kimse Suriyeli bir arkadaşı olduğunu ifade etmemiştir. Bu konu da bir katılımcı (T4, Erkek, 21.12.2023) “Tanıdığım var. Arkadaşlık kurduğumuz var. Normal, kendi arkadaşlarımız gibi değil de tabi illa farklı oluyor onlarla” derken bir diğer katılımcı (T3, Erkek, 21.12.2023) “Var tabi selamlaştığımız, görüştüğümüz arkadaşlar. Var diyelim. Öyle çok samimi değiliz ama hani sürekli gördüğümüz, karşılaştığımız, selamlaştığımız var. Onun dışında çok böyle samimi olduğumuz yok” demektedir.

Birçok katılımcının etkileşimi alışveriş ya da tamirat işleri ile ilgilidir. Bir katılımcı (T13, Kadın, 21.03.2024) “Bir tamirci var, bilgisayar gibi elektronik aletleri yapan. Oraya annem birkaç kere götürmüştü ve adam gerçekten iyi yapıyordu. O yüzden tercih ettik.” demiştir. Benzer şekilde etkileşim şekli sadece alışveriş ya da tamirat olan başka bir katılımcı ise (T2, Erkek, 15.12.2023) bu etkileşimi “Arkadaşım yok. Komşum da yok. Arkadaşım olacak herhangi kimse de yok. Sadece mesela çarşı merkezine gitmişimdir ayakkabımı diktirecekmişimdir. Adam bir bakmışım Suriyeli, konuşmuşumdur veyahut bir ürün alacağım, ürünü anlatmaya çalışırken bakıyorum Suriyeli.” şeklinde ifade etmiştir. Bir katılımcı (T6, Erkek, 22.12.2023) da benzer şekilde “Eve gelip gitme yok. İnşaat işim olduğunda giderim, kendi arabamla alırım, getiririm müsaitse. İşimi yaptırırım, parasını veririm, götürürüm evine geri bırakıp gelirim.” demektedir.

Suriyeli GKA'larla ailecek görüşen katılımcı da bulunmamaktadır. Bununla beraber komşuluk ilişkileri bir yere kadar etkileşimin gerçekleştiği yerlerdir. Komşuluk ilişkileri içinde ev ziyareti yapan bir katılımcı (T12, Kadın, 21.03.2024) mevcuttur. Bu katılımcı (T12, Kadın, 21.03.2024) bu durumu “Onlarla tanıştıkça biz uyum sağladık onlarla hani. ... Gelip bize gidiyorlar. Arada görüşüyoruz.” Diğer katılımcılar için komşuluk ilişkileri bu kadar yakın değildir. Bir katılımcı (T9, Kadın, 05.01.2024) bu etkileşimi “Bayanlarla muhabbetim var. Doğum yaptıkları zaman, hasta oldukları zaman bir tas çorba götürürüm onlara Allah'ın izniyle.” şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı (T11, Kadın, 21.03.2024) ise “Komşumuz vardı. Bayanla

çok iyiydik. Çocuklar anlaşıyor. Adam da çok sıkıntılıydı. Ama eşi iyiydi. Öyle yolda karşılaştığımızda selamlaşırız, ne yapıyorsun, nasılsın? Böyle bir ayaküstü konuşmamız olurdu.” demiştir.

Katılımcıların bir kısmı Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle hiçbir şekilde iletişim kurmak istememektedir. Bu konuda bir katılımcı (T7, Erkek, 22.12.2023) “Çok yakın Suriyeli arkadaşım yok. Olmasını da istemiyorum çünkü genelde arkadaşlıklarım iş ilişkisine dayanıyor. Onların benle aynı duygulara sahip olmadıklarını düşünüyorum. Bizde bir düstur vardır işte ‘işini en iyi yapan, vatanını en çok sevendir’ vs. Suriyelilerin bu bilince sahip olmadıklarını düşündüğüm için onlarla çok fazla iş birliği kurmuyorum.” derken, bir diğer katılımcı (T16, Kadın, 21.03.2024) “Bu kadar nefret ederken, yüzlerine gülemem arkadaşım diye sanırım ve bence duygusal da olmamak gerekiyor bu konularda. Evet çocuk, evet kadın, evet yaşlı ama nihayetinde mülteci ve bu ülkeye bir faydası olmayacak. Eğer çocuklar ailesiz bir şekilde alınıp ülkeye getirilirse ve ona göre eğitilirse belki evet. Bizim de ülkemiz için faydalı bireyler olur ama ailesiyle olan çocuk tamamen bize düşman olarak yetişecek yani buna eminim.” demiştir.

4.3.5. Alışma ve Kalma Durumu

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcıların yüzde 75’i Suriyelilerin gitmesini istemektedirler. Örneğin bir katılımcı bu konu hakkında “Ben gitmeleri gerektiğini düşünüyorum ama daha güvenli, daha iyi adapte olabilecekleri yerleri yerleştirmelerinde bir sakınca görmüyorum.” demektedir. Gitmelerini isteyen bir başka katılımcı (T9, Kadın, 05.01.2024) “Bence eğer gidemiyorlarsa kampa gitsinler. Yine onları atmayalım, onları açık bırakmayalım ama aramızdan çekelim onları. Biz baş başa kalalım. Birbirimize istişare yapalım, birbirimizi çalıştıralım. Birbirimize iş kapısı açalım, birbirimize yol açalım. Ama onları da doyuralım.” gidemiyorlarsa kamplarda kalmaları gerektiğini ifade etmiştir. İki katılımcı kalsınlar derken bir katılımcı (T8, Erkek, 22.12.2023) sadece kalifiye olanların kalması gerektiğini düşündüğünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Açıkçası bu konuda bir genelleme yapmayacağım. Kesinlikle kalifiyeli olanların kalması taraftarıyım. Yakın zamanda çok zor. Gerçek anlamda gidebileceklerini düşünmüyorum yakın zamanda. Gitseler sanırım değişebilecek tek şey işsizlik problemi. Burada zaten bir

zincirleme bir etkiye sahip. İşsizlik probleminden kastımız yine zaten işsizliği açalım. Ucuz işçi gücünden kaynaklı bir işsizlikten bahsedelim.”

Kalsınlar diyen bir katılımcı (T12, Kadın, 21.03.2024) ise gitseler ülkede olumlu değişiklikler olacağını düşünmektedir. “Bana göre kalmalı çünkü gidecek bir yer yok ki. Nereye gidecekler? [Gitseler] tabii değişir. Ekonomik konusunda, iş konusunda. Mesela ev kiralari şu an yüksek. O konuda, onlar değişir.” demiştir. Sorun çıkarmadıkları sürece kalsınlar diyen diğer bir katılımcı (T10, Erkek, 05.01.2024) da en azından sayılarının yarıya indirilmeleri gerektiğini, kovulsalar da gitmeyeceklerini ve gitseler neler değişeceği hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Şu an yarısından fazlası yollansa çok iyi olur. [Gitseler] bizim insanlar çalışır, ev kirası, ev kiralari düşer. Fakirlerimiz hiç olmazsa rahat bir evine ekmek götürür. Şu an bunların yüzünden çoğu eve ekmek götürmüyor. Düşün, bizimkiler beşe çalışırken onlar bir ikiye çalışıyor yani. Onlar 20 kişi gidiyor. Bizimkiler bir tanesi eve bakıyor. Kalabalık da bir evde kalıyorlar. Kirayı çok veriyorlar. 20 kişi bir evde kalıyor mesela. Bizim mesela bir komşu vardı, 20 kişi kalıyordu. (...). Ben o gün sordum birine gitmem diyor. Türkiye güzel diyor. Düşünün yani her şey bedava olduktan sonra, yardım geldikten sonra kirasını ödüyorsa, bir yerde 20 kişi kalıyorsa, bizi sıkıntılara sokuyorsa niye gitsinler? Bir evde 20 kişiye aynı yemeği yiyorlar. Bir kişinin parasını yemeğe veriyorlar. Bizden daha durumları, iyi olmuş. Suriyelileri gönderirsek inan ki işçi bulma sorunumuz azalır. Ev kiralari azalır. Aldığımız meyve, sebzeler hep kendilerine. Gelirleri çok olduğundan dolayı bizim fakirimiz çoktur. Yemiyor. Ne değişir? Her şey değişir de işte onlar da savaştan kaçmış. Onun için bir şey diyemiyoruz. Bizim de başımıza gelebilir. İnşallah gelmez.”

Bir katılımcı (T5, Erkek, 21.12.2023) ise uygun şartlar oluşursa Suriyeli GKA'lar kendi ülkelerine dönmek isteyeceklerini şöyle ifade etmiştir:

“Zamanın geldiğinde illa ki gitmeli, onlara da orada güzel bir ortam sağlanırsa gitseler. Bence daha iyi çünkü sonuçta kendi memleketleri, doğup büyüdüğü yer. Orada bu işlerini yapsalar, devam etseler daha iyi olur bence., (...) Duyduğumuza göre biriket evler yapılıyormuş. Gitmek isteyenler gidebiliyormuş diye böyle bir şeyler var. Orada güzel bir şey sağlandığı zaman giderlerse daha iyi olur bence.”

Bir başka katılımcı (T11, Kadın, 21.03.2024) da isterlerse gidebileceklerini hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Zaten Şu an çevremde kalmadı. Gittiler. Suriye'ye taŐındılar. Kendi evlerine taŐındılar çünkü bayramda gidiyorlardı, iki hafta gelmiyorlardı. Bayramda gidip iki hafta gelmiyorsan, demek ki orada yaŐayabiliyorsun. O zaman niye buradasın? Tüm ailemiz orada, evimiz, kurulu bir evimiz var orada, kendi evimizde kalıyoruz diyorlardı. O zaman gidin ülkenize. Demek ki yaŐanabiliyor.”

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar, ülkelerinde bir çatışma olsa neler olacağı ile ilgili kıyaslama yapmaktadırlar. Bir katılımcı (T6, Erkek, 22.12.2023) Suriyeli GKA'ların gitmesi gerektiğini “Bunların gitmesini istiyorum ben. Ülkemizi boşaltsınlar. Bizim lkemiz bize ancak yetiyor. Herkes gitsin ülkesine. Biz de oraya gidersek, bizi zaten almazlar. Kabul etmezler.” diyerek ifade derken bir diğer katılımcı (T2, Erkek, 15.12.2023) Suriyelilerin gitmesi gerektiğini Şu Şekilde ifade etmiştir:

“Bence gitmeli. Bence bütün mülteciler, bugün bütün Avrupa'dakiler herkes kendi ülkesinde yaŐamalı. Gideceksen, tatiline gideceksin. Bazı lkeler iş potansiyeli olarak iş gücünde zayıftır. BilgiŐi zayıftır. Başka ülkelerden kalifiye eleman alır, çalıŐtırır. Ona sıkıntım yok ama her önüne gelen, ben gideyim Fransa'da yaŐayayım. Ben gideyim Almanya'da yaŐayayım... Benim lkem çok kötü. Ben lkemde baskı görüyorum. Gidin başka bir ülkede yaŐayın. Yok yle bir Şey. Kendi lkende, kendi olayını z. Kendi durumunu z. Kendi baŐındaki insanları sen düzene sokmaya alıŐ aldığın kararlarla, aldığın protestolarla ... SıkıŐtım, kaç git. Sen kaç git, kalan insanlar ne yapsın o yüzden herkes kendi ülkesinde yaŐasın. SavaŐsa, o ülkede savaŐsın. Ülkesini bırakmasın. Bugün benim lkemde savaş olsa ben nereye gideceğim? Ben lkemi bırakıp nereye gideceğim? Nereye kaçacağım? Benim ailem var, çocuklarım var. Sevdiklerim var. Bir de bazı ülkeleri bilmem ama benim bu lkem kolay kazanılmamıŐ. Ben bırakıp gitmem kendi Şahsım adına.”

Katılımcılardan biri (T13, Kadın, 21.03.2024) Suriyeli GKA'ların ülkelerine dönebileceklerini düşünürken bir katılımcı kalış sürelerinin uzadığını ifade ederek Şunları söylemiştir:

“Bence gitmeliler. Neden gitmeliler? Gitmeliler çünkü çok fazla kaldılar. İlk başta savaştan geldikleri için, tamam gelsinler o savaş psikolojisi vesaire dedik. Aldık ülkemize ama gerçekten çok fazla kalıp, neredeyse Türk vatandaşı olmaya gitti. Yol oraya gitti. Gitmeliler. Bizim için ne değişir? Ne olur? Biz kendimize odaklanıyoruz. Ben televizyonu açtığımda bir Suriyelinin kk bir kız çocuğuna tacizini, tecavüzünü görmek istemiyorum veya bu insanları görmek istemiyorum. Aynı Şekilde depremde de mesela, o psikolojiyi bildikleri için,

depremde gerçekten yardım çadırlarında, her yerde bizden öncelerdi. Biliyorlar. Kadın çocuklarını sıraya sokuyor, akrabalarını sıraya sokuyor. Her yerde o yardımlardan ilk yararlanan Suriyeliler oldu. Niye? Bunu biliyorlar yaşadıkları için.”

Bir katılımcı (T3, Erkek, 21.12.2023) artık gönderilmelerinin zor olduğunu ancak kanunlara uymayan kim varsa gönderilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Suriyeliler diye genellemeden ziyade bir kere kanuna nizamaya uymayan adamı göndereceksiniz. Kesinlikle bunun bir alternatifinin olmaması lazım. Kurala uymuyorsa mevcut düzene uymuyorsa bunu direkt göndereceksiniz ama onun dışında dediğim gibi süre uzadı. Bu saatten sonra hadi sen Suriye’den geldin, git. Sen şusun, git. Çok zor. O başta belki yapılabilirdi ama şu saatten sonra çok zor.”

Suriyeli GKA’lar ülkelerine dönseler ne değişir diye sorulan katılımcılar genellikle ekonomik temelli cevaplar vermişlerdir:

“Bizim çocuklarımızın geleceği için bence gitmeliler. Gitseler ne değişir? Bizim çocuklarımızın istihdamı daha iyi olur. Büyükleri ne kadar kalabalık olursa istihdam daha az olur. Okullar açılıyor, tamam, okullar eğitim görsünler ama onların okulları var, bizim okullarımız var. Okullarda bizim çocuklarımız daha iyi eğitim alabilir veya dışarıda çalışan gençlerimiz daha iyi çalışabilir. Daha çok iş sahası açılabilir çünkü Türkiye’de çalışanların %60, %70’i, çoğu Suriyeli işçi çalıştırıyor. Kaçak çalıştırıyor. Yarı parasına çalışıyor diye bunları çalıştırıyor. Bizim gençlerimiz de çalışmıyor bu paraya. İstihdam, çalışacak ortam olmuyor. Bunlara da devlette yardım ettiği için aldıkları para yetiyor demek.” (T4, Erkek, 21.12.2023)

“Gitseler, bazı şeylerde bizim ülkemizde değişebilir. Niye değişebilir çünkü bizim ülkemizdeki bu fabrikatörlerin birçoğu yatırımlarını başka yere yaptılar. Suriye’den gelip de bizim bu ülkemizde yatırım yapan birçok fabrikatörler var. Orada, Türk işçiler de çalışıyor, Suriyeli işçiler de çalışıyor ve bunların ekonomiye katkıları var şu anda. Adana’da şimdi diyelim ki dört tane fabrikada 1.000 tane Suriyeli çalışıyor. Onların da sosyal hakları veriliyorsa, sigortası vesaire yapılıyorsa, güzel bir şeydir ama onlar bir anda ellerini çekip, bunları bir anda gönderdiğin zaman herkes bir boşluğa düşer. O işveren de boşluğa düşer. Bu sefer de işçi bulma sıkıntısı çeker. Adam sil baştan yeniden başlamaya çalışır. Bu sefer de adamın ekonomisi tersine gider. Ben öyle düşünüyorum.” (T5, Erkek, 21.12.2023)

“Bence çok şey değişir. Ekonomi değişir. İş kapılar açılır. Belki bu gençlerimizin önü açılır. Daha çok istihdam yapılır. Daha çok ekmeğe kapılar açılır nice insanlara. Mesela pazarda on tanesi Suriyeliyse daha dokuz tanesi Türk, farkında mısınız? Ben öyle görüyorum. Mesela

bu Dağlıoğlu bütün pazarcıları Suriyeli. Onlar beşe satıyorlarsa bizimkiler ona satıyor.” (T9, Kadın, 05.01.2024)

“Bence gitmeliler. Gitseler, mesela, ev kiralarında bariz şekilde düşünüş olur diye düşünüyorum. Çünkü onlar da para çok olduğu için bizden daha üst şeydeler. Bizim tutmadığımız evi, onlar gidiyor, tutuyor. Bana mesela 5 bin diyor, ona 7 bin diyor, o tutuyor, ben tutamıyorum. Benim gücüm kaldırmıyor. İş konusunda da bayağı bir rahatlarız çünkü onlar giderse mecbur bizim Türk işçileri almak zorundalar. Çalıştırmak zorundalar.” (T11, Kadın, 21.03.2024)

Bir katılımcı (T14, Kadın, 21.03.2024) Suriyeli GKA’ların gitmesi ile ülkenin kendisine odaklanacağını şu şekilde ifade etmiştir: “Gitmeliler bence. Gitseler belki ülke biraz daha Türklere odaklanabilir. Daha çok Suriyelilere değil de daha çok kendi ülkesi için bir şeylere çabalayabilir. Belki, biraz daha düzen oturur.” Bir başka katılımcı (T15, Kadın, 21.03.2024) ise Suriyeli GKA’ların kesinlikle gitmeleri gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Gitmeliler. Bunun lamı cimi yok bence. Kesinlikle gitmeliler. Onların yediklerini artık biz yemiş olacağız. Onlara tanınan haklar artık bize tanınmış olacak. Her şeyden önce aslında onlara tanınmış haklardan ziyade... Burası Türkiye Cumhuriyeti. Burası Osmanlı Devleti değil artık. Her önümüze gelen gelmemeli, yaşamamalı. Buraya geliniyorsa da burayı bilerek gelmeliler. Buranın kanunlarını, buranın bir hukuk devleti olduğunu bilerek gelmeliler. Kesinlikle gitmeliler. Çocuklar da gitmeli, yaşlılar da gitmeli. Kesinlikle gitmeliler.” (T15, Kadın, 21.03.2024)

Bir diğer katılımcı (T16, Kadın, 21.03.2024) ise Suriyeli GKA’ların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile aynı haklara sahip olmasında rahatsız olduğunu ve kültürü ve milliyetini korumak için gitmeleri gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kesinlikle gitmeliler. Benimle aynı şartlarda yaşıyorlar ülkede ve bu, bence çok onur kırıcı benim için. [Gitseler] öncelikle kendi kültürümüzü, Türklüğümüzü korumaya belki devam edebiliriz. Ama onlar varken, biz çok kolay asimile olan bir milletiz ve Türklüğümüzü korumamız çok zor olur. Türk adetlerimizi korumamız, tabii çok fazla da kalmadı ama olanlar da elimizden gidebilir.”

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar Suriyeli GKA’ların Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşamaya ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına alıştığı yönünde hem fikirdirler. Bir katılımcı (T5, Erkek, 21.12.2023) “Bence çok alışamadılar

herhalde. Ben yanımdaki arkadaşımın biliyorum, o da alışmadı çünkü sonuçta burası başka memleket, kendi memleketleri değil hani? Kendi memleketimde olsa diyor savaş dursa, gitsek diyor. Ora bizim için daha iyi diyor mesela.” derken bir katılımcı (T9, Kadın, 05.01.2024) ise tam tersine “Çoktan alıştılar. (...) Türkiye'yi ele geçirmeseler iyidir.” demiştir. T9 (Kadın, 05.01.2024)'un ifadelerine benzer şekilde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar bir kısmı Suriyeli GKA'ların fazla alıştığını düşünmektedir. Bir katılımcı (T10, Erkek, 05.01.2024) “Bizden daha çok alıştılar. Buranın sahibi oldular. İnan ki sahibi. Bizden daha rahatlar.” derken başka bir katılımcı (T11, Kadın, 21.03.2024) “Zaten alıştılar. Çok fazla alıştılar hem de. O yüzden burayı benimsediler. Gitmeyi de istemiyorlar. Biz burada rahatız diyorlar. Oraya gidersek sıkıntı çok diyorlar.” derken, bir diğer katılımcı (T16, Kadın, 21.03.2024) ise “Alıştılar. Türk gibi demeyeceğim ama buranın sahibi gibi rahatlıkla dolaşabiliyorlar.” demiştir.

Alışma konusunda Suriyeli GKA'ların alıştıklarını söyleyen diğer katılımcılar şunları söylemiştir:

“Bence alıştılar, alışıyorlar, daha da alışacaklar. Özellikle işte ikinci nesil diyelim ki onları saymıyorum. Anne baba çağında ki işte ellinin üzerindeki insanları hatta kırkın üzerindeki insanları saymıyorum. Onlar biraz daha zor alışır ama gençler çocuklar alışmaya başladılar. Özellikle okul çağındaki çocuklar kesinlikle alıştıklarını düşünüyorum.” (T1, Erkek, 12.12.2023)

“Alıştılar zaten. Bizim buranın adamı oldular. Her şeyi biliyorlar. Her yere gidip geliyorlar. Ben orada gidiyorum, sıra bekliyorum. Emekli olmama nazaran, 26 yıl sağlık kurumunda çalışmama nazaran, Suriyeli geliyor, beni doktor çağırın diye bekliyorum veya kameraya bakıyorum, ismim çıksın diye. Suriyeli geliyor, hiç ona bakmıyor, çarpıp içeri giriyor. Oradaki doktor demiyor mu, kardeşim senin sıran değil, sen niye geldin. Muayene ediyor, ilacını yazıyor, çekiyor diyor. Ben orada bekliyorum.” (T6, Erkek, 22.12.2023)

Suriyeli GKA'ların alışması konusunda Türkiye Cumhuriyeti'nde alışmanın fazladan hakları içerdiğini düşünen bir katılımcı (T15, Kadın, 21.03.2024) şunları söylemiştir:

“Türkiye onlara alıştı aslında. Onlar buraya alışmadılar. Buraya alışmış olsalar, bizim kültürümüzü benimsemiş olurlardı. Bizim dilimize alışmış olurlardı ama biz onlara alıştık. Artık her yerde Arapça tabelalar oluyor. Ne bileyim, onlara özel okullar, onlara özel kitaplar,

onlara özel emlakçılar, onlara özel apartmanlar, siteler. Biz onlara alıştık. Biz onlara göre ilerliyoruz aslında. Onlar bize göre değil tam tersi bir durum söz konusu.”

Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan Suriyelilere alışma durumunu misafir edilenlerin sayısı ile ilişkilendiren bir katılımcı şunları söylemiştir:

“Bu insanlar ciddi anlamda aynı bizim kurallarımız gibi, bizler gibi, yaşasa kurallar uysa mesela, orada o iş yapılmayacaksa yapmasalar. Orada hızlı geçilmeyecekse geçmeseler. Ama tabii ki çok çok, kalabalık da değil. Sayıya baktığımız zaman çok büyük bir rakam. Az olsalar yaşayabilirsin ama böyle çok oldukları zaman yani pek yaşamak sağlıklı gelmiyor bana.”

Fakat, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere alıştığı konusunda ise tam tersi bir fikir olduğu görülmektedir. Kişisel olarak Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere alıştığını ifade eden katılımcı sayısı çok azken, alışmadığını söyleyen katılımcı sayısı çok fazladır. Birkaç katılımcı kendilerinin alıştığını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (T5, Erkek, 21.12.2023) “Ben alıştım da bilmiyorum, alışmayan da illa vardır yani. Ben onlarla beraber yaşamaya alıştım yani artık” derken bir başka katılımcı (T10, Erkek, 05.01.2024) “Kötü olmadığı sürece alıştık onlara. Onlarsız da olmuyor.” demiştir. Bazı katılımcılar, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyelileri çoğunlukla istemediklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda bir katılımcı (T12, Kadın, 21.03.2024) “Benim gibiler, tabii ki bazı şeyi yanlış da görse de diyor ki, sonuçta Müslümanlar. Hoş görüyor diyelim. İyilikle de uyurabiliyorsun ama bazıları hiç istemiyor çünkü biz çok şahit oluyoruz. Hiç istemiyorlar.” derken bir diğer katılımcı (T1, Erkek, 12.12.2023) da şu şekilde söylemiştir:

“Çoğunluk olarak bir sorun olduğunu düşünmüyorum. Evet, çoğunluk itibarıyla bir problem yaşandığını düşünmüyorum. Hatta, bence beklenenden daha iyi durumda, bu aşamada ama elbette işi faşizme vardırıracak değerlendirilen kesimlerde var. Bu (...) düşüncedeki insanlar yine olacak ama hem mültecilerin, -Suriyeli sığınmacıların ya da Afgan sığınmacıların- ülkemize çok daha rahat uyum sağlayacağını hem de Türklerin artık buna bir yerden sonra alışıp da çok da umursamayacağını düşünüyorum.”

Diğer katılımcılar ise, alışmadıklarını ifade etmektedirler. Bir katılımcı (T6, Erkek, 22.12.2023) “Mesela ben alışmadım çünkü gidip gelmiyorsun, merhaba etmiyorsun, konuşmuyorsun. Ben buna nasıl alışırım? Alışabilir mi bir insan?”

derken başka bir katılımcı (T3, Erkek, 21.12.2023) “Belli kısım zaten hiç çalışmadı. Hiç kabul etmiyor ama Suriye’den de çoğunun alıştığını düşünüyorum çünkü dediğim gibi, çok böyle bir ilk zaman geldikleri gibi çekimselikleri yok. Gayet rahatlar yani.” demiştir. Bir katılımcı (T4, Erkek, 21.12.2023) güvenlik endişesi yaşamaktadır ve şunları söylemiştir: “İyileri var, kötülerini var. Mahallelerde oturanların içinde iyisi de var. Kötüsü de var işte. Biz Türk halkı olarak dışarıdan geldikleri için tedirgin oluyoruz. Hani kötülerini görüp de tedirgin oluyoruz çünkü kimse iyisine bakıp da bu iyiymiş demez. Hep kötü yönüne bakar, bu kötüymüş diye yargılar.” Bir katılımcı (T9, Kadın, 05.01.2024) “Hepimiz onların bir gün gideceğini hala umut ediyoruz.” derken başka bir katılımcı (T8, Erkek, 22.12.2023) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, Suriyeli GKA’lara alışmadığını “Sadece alışmış gibi gözüküyorlar diyelim. Alıştıklarını çok söyleyemem.” şeklinde ifade ederken diğer bir katılımcı (T11, Kadın, 21.03.2024) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için “Yok. Alışmadı. Alışmak için baya bir mücadele veriyorlar da olmuyor.” demiştir. Bir başka katılımcı (T16, Kadın, 21.03.2024) da durumu “Türkler, Suriyelilere maruz bırakıldı.” şeklinde ifade etmiştir. Bir başka katılımcı (T7, Erkek, 22.12.2023) “Çok benimseyemiyorum. Dediğim gibi, kültürleri bana biraz uzak geliyor. O yüzden çok fazla iyi geçinemiyoruz. Çatışmalar oluyor. Onların değerlerinin bize göre biraz daha yetersiz kaldığını düşünüyorum.” demiştir. Bir katılımcı (T1, Erkek, 12.12.2023) ise durumu nesiller arası bir değerlendirme ile ele alarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben şahsi anlamda hiçbir sorun yaşamadım ama toplumsal anlamda baktığımızda kültürel sorunlar bunun başını çekiyor. Bazılarının ısrarla bu kültüre adapte olmamak için direnmesi ya da bizim vatandaşlarımızın onları bizim kültürümüze uyduracak işlemlerin, eylemlerin peşine düşmemesi ile bunu söyleyebilirim. Son tahlilde baktığımızda, bizim Suriyeliler ya da diğer mülteciler noktasında, çok büyük problem yaşadığımızı düşünmüyorum. İnsanların alışkanlıklarından vazgeçmesi zor tabii. Dolayısıyla, alıştığı bir kültür var. Mesela bakın çocuklarda öyle bir sorun yok çünkü bu çocuklar direk burada doğmuşlar ve hayata tabirlerin neyse gözlerini burada açmışlar ya da çok küçük yaşlarda gelmişler. Burada ne görmüşlerse o şekilde hayatlarını sürdürüyorlar. Bizim çocuklarımızla birlikte yaşıyorlar. Bizim çocuklarımız nasıl konuşuyorlarsa onlarla öyle konuşuyor. Onlar neyi seviyorsa onlarda onu seviyor. Onlar nasıl giyiniyorsa onlar da öyle giyiniyor ama az önce dediğim gibi işte bir üst nesille baktığımızda işte onların anne babalarının nesline ve onların da anne babalarının nesline iki üstüne baktığımızda, bunu söylemek çok zor. Bu da insanın alışkanlıklarından, örfünden, adetinden vazgeçmesinin zor olduğundan çünkü mesela 40 yaşında Türkiye’ye

geldiğini düşünün. Bir mültecinin 40 yıldır gördüğü bir kültür var. Eğitildiği bir yaşam formu var. Benim de böyle bir formum var.”

4.3.6. Kimlik ve Kültür

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar, kendilerini tanımlama noktasında nettir. Katılımcıların çoğu, kendisini Türk olarak (yüzde 43,75) tanımlamaktadır. Bir katılımcı (T16, Kadın, 21.03.2024) kendini tanımlarken “Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tabii.” derken bir başkası (T15, Kadın, 21.03.2024) “Türk olarak tanımlıyorum. Onlarla herhangi bir iletişimde bulunmuyorum. Kimliğimi... Zaten bastıra bastıra Türkçe konuştuğum için ve Arapça öğrenmemeye de niyetli olmadığım için Türk olduğumu belli ediyorum ve bu kimliğimi kullanmaya özellikle çalışmıyorum.” ifadelerini kullanmıştır.

İki katılımcı hem Müslümanım Hem Türküm şeklinde kendini tanımlarken Kendini sadece Müslüman olarak tanımlayan kişi sayısı da ikidir. Bir katılımcı (T13, Kadın, 21.03.2024) “Ben Müslümanım, aynı zamanda Türküm. Bundan da gurur duyuyorum. Onların dini yaşama şeklini bilmiyorum. O yüzden bu konuda tam bir şey söyleyemem.” demiştir. Benzer şekilde, bir katılımcı ise önce Müslüman olduğunu diğer etnik kimliğinin sonra geldiğini şu şekilde ifade etmiştir: “Eğer birincil anlamda kimlik dersiniz, bir insanım her şeyden önce ama Müslüman bir insanım. Öyle söylersek, herhalde daha doğru olur. Onun ötesinde de Çerkez milletine aidiyet bağıyla bağlı Müslüman bir insanım da diyebiliriz o zaman.” Üç katılımcı insanlığın önemli olduğunu ifade ederken, bir katılımcı kendini şu şekilde Arap olarak tanımlamaktadır: “Şimdi ben Arap'ım. Benim ailem, mesela benim dedem Cezayir Arabı. Fransız sömürgesinde, Fransız askeri olarak buraya gelmiş. (...) ve gitmemiş, buraya yerleşmiş. Nenem Suriye Arabı. O da Suriye'den gelmiş.” Bir katılımcı (T3, Erkek, 21.12.2023) “İnsan olması önemli. Ben çok fazla işe, etikete takılmıyorum insan olmadıktan sonra. Kendi üzerine koyduğu etiketini çok bir anlamı yok.” demiştir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcıların Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kendi kültürlerin rahatça yaşadıklarını düşünmektedirler. Bir katılımcı (T11, Kadın, 21.03.2024) “Bir kültür çatışması yaşadıklarını düşünmüyorum. Şu an için en azından düşünmüyorum. Daha önce yaşadıklarını bizzat gördüm ama bunun yavaş yavaş geçtiğini düşünüyorum.” derken bir başka

katılımcı (T11, Kadın, 21.03.2024) Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kendi kültürlerini yaşayabilmeleri konusunda şunları söylemiştir:

“Bence yaşıyorlar. Onu burada yaşıyorlar. Burası bizim diyorlar. Oradaki yaşamı burada devam ettirmeye çalışıyorlar. Bize uymuyorlar. Kendi kültürlerine şey yapıyorlar. Mesela mağazalarda bile, dükkanlarda bile kendi tanıdıkları yerler varsa, genelde oradan alışveriş yapıyorlar. Hayır diyorlar, benim halkım kazansın. Böyle bir ikilem de var.”

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar, iki kültürün birbirine benzediği konusunda hem fikir değillerdir. Ancak, Suriyeli GKA’lar Türk kültürüne bir tehdit olarak görmemektedirler. Ancak bazı konularda etkilenmeden bahseden bir katılımcı (T14, Kadın, 21.03.2024) “Evet, veriyorlar bence çünkü ister istemez Türklerle yüzgöz oluyorlar ve onları etkiliyorlar bir şekilde. Arkadaşımı etkiledikleri gibi, o şekilde etkiliyorlar beni. İyi yönde de etkiliyor olabilirler ama çoğunluğu kötü etkileyince göze batıyor ve insanların hoşuna gitmiyor bu yüzden ve çok önyargılı yaklaşıyor.” derken bir başka katılımcı (T2, Erkek, 15.12.2023) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Onlardan bize, bizim kültürümüze uyan sayısı da fazla. Bizim kültürümüzden onlara uyan da fazla. Şimdi bir nargile sevdası çıktı. Her noktada nargile satış yerleri açıldı ve bu Suriye’ye özgü bir gelenek diye düşünüyorum. Ona uyan gençlerimiz var. Onların gençlerinden bize uyan gençler var. Bizim kültürümüzde yaşamayı benimseyenler var. Ama hijyenik değiller.”

Kültüre zarar verme konusunda bir katılımcı, uluslararası alanda Türk imajına zarar verildiğini düşünen bir katılımcı (T15, Kadın, 21.03.2024) şunları söylemiştir:

“Oynadığım oyunlarda yabancı, Avrupa’daki insanlarla konuştuğumda bana sordukları şey şu. Siz şeriatla yönetiliyorsunuz Suriye gibi? Siz deveye biniyor musunuz? Pirinç pilavını elle mi yiyorsunuz? Hayır, diyorum; bunların hiçbiri değil. Bunu açıklamak zorunda olmak bile açıkçası üzücü benim için çünkü nereden nereye geldiğimizi görüyorum ve bu beni üzüyor. Ve evet, kimliğimi korumaya çalışıyorum. Bulabildiğim her ortamda, bunu da sağlamaya çalışıyorum açıkçası.”

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kendi alışkanlıklarını devam ettirdiklerini düşünmektedir. Birkaç katılımcı, şunları ifade etmiştir:

“Kimliğimize değil de kültürümüze zarar veriyorlar. Yaşam şartları, dediğim gibi, davranışları mesela. Bizim birçok yerde Halep görüntüsü var. Onlar çok çirkin. Yollarda giderken sürekli sıkıntı yaşıyoruz. Mesela mağazalarda falan. Oralarda bayağı bir sıkıntılarımız oluyor. Çarşıya çıktığımız zaman Türkiye'de gibi değiliz de Suriye'deymişiz gibi hissediyoruz kendimizi.” (T11, Kadın, 21.03.2024)

“Kültürü bozmuyorlar. Her insanın başına gelir savaş. Bizim ülkede sorun çıkarmadığı sürece herkes her ülkede, yani dilediği gibi yaşar. Savaştan kaçmışlar sonuçta. İnan ki, bütün kültürlerini yaşıyorlar. Çarşıya gidiyorsun Halep'i buraya getirmişler. Mesela rahatlar, her şey burada. Her şeyleri burada. Bizden daha rahat yaşıyorlar inan ki. Biz daha içimize kapanalım.” (T10, Erkek, 05.01.2024)

“Çok olduğunu düşünmüyorum çünkü kendi alışkanlıklarını hala devam ettiriyorlar. Onların mesela kahveleri var. Nargilesi var, vazgeçmiyorlar adamlar. Bize ters geliyor. Bir sahilde veya piknik alanından birinin öyle oturup da nargile içmeyiz çünkü bizde nargile keyif içindir. Keyifli olabilmeniz için bazı sorunlarımızın olmaması lazım kendi düşünceme göre. Biri kalkıp senin karşında veya senin ailece gittiğin bir yerde karşında fokur fokur nargile içiyorsa, bu adamın hiçbir derdi yok diyorsun. Sıkıntı geliyor bana. Bana ters geliyor. O yüzden kültürlerimiz biraz yakın gibi görünse de değil.” (T3, Erkek, 21.12.2023)

Katılımcıların neredeyse tamamı Türk kültürünün değer görmediğini düşünmektedirler. Birkaç katılımcı kültürümüzün değer gördüğünü ifade etmiştir. Bir katılımcı (T9, Kadın, 05.01.2024) “Bence o kadar saygısız değillerdir, bilmiyorum. Sadece demek kendi kabımda, kendim içimdekileri gördüğüm içindir.” ve bir başka katılımcı (T5, Erkek, 21.12.2023) “Tabi onlardan değer gördüğünü düşünüyorum çünkü onlar sizin kültür daha bir güzel diye konuştukları da oluyor. Mesela bu düğün meselesinde, o kültürümüzü beğenmiyorlar. Kendi kültürlerini beğeniyorlar.” derken başka bir katılımcı (T6, Erkek, 22.12.2023) ise “Bilenler değer veriyor. Bilmeyenler zaten Türkçe bilmiyor ki adam. Bunların çoğu Türkçe bilmiyor. Hele bayanların çoğu bilmiyor.” demiştir. Birçok katılımcı Türk kültürünün değer görmediğini düşünmektedir. Bir katılımcı (T2, Erkek, 15.12.2023) bu konuda “Pek değer gördüğünü düşünmüyorum. Bu neden kaynaklandı, neden oldu? Bizi çok dikkate almıyorlar artık.” derken başka bir katılımcı (T8, Erkek, 22.12.2023) “Açıkçası kendi kültürlerine daha iyi yaşayabildiklerini düşünüyorum. Yaşamak istediklerini düşünüyorum. Değer verme konusunda da illaki böyle bir seviyede

değer veriyorlardır.” demiş, bir diğer katılımcı (T16, Kadın, 21.03.2024) “Asla, asla. Çünkü biz bu şekilde davrandığımız için, onlar buna gerek görmüyor. Aksine utanmadan bizden bekliyorlar.” ifadelerini kullanmıştır. Bir başka katılımcı (T3, Erkek, 21.12.2023) ise bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

Yok, çok saygılı olduklarını düşünmüyorum. Bazen müdahale bile etme ihtiyacı hissediyor insan. Nasıl diyeyim, mesela, bir İstiklal Marşı okunurken lakayt davranabiliyorlar veya saygıyı göstermeyebiliyorlar. Hiç tanımadığınız bir cenaze ortamına giderseniz, sizin için çok bir şey ifade etmez o ama cenaze sahipleri için acıdır. O saygıyı yolda göstermek lazım. Başkasının cenazesinde işte arabayla geçiyorsanız yanından müziği kısarsınız. Ne bileyim, ona göre davranırsınız. Bunu yapmak lazım. Bu bilinç çok fazla yok diye düşünüyorum. Milli ve dini şeylere biraz daha saygı, mesela cumadasınızdır şudur, camide cemaat denk gelmiştir. Bizim insanımızın camide oturuşu, hoca vaaz verirken dinleme şekli... Onlarda o disiplin yok. Onu göremiyorsunuz, müdahale mi etsen diyorsun. Neyse, diyorsun ama bize ters geliyor. Bizim yetiştirilmemiz, bize öğretilen şeylerin dışında geliyorlar.”

Davranış şekillerinden dolayı Türk kültürüne alışmadıklarını ifade eden bir başka katılımcı (T7, Erkek, 22.12.2023) “Bizim kültürümüzü tanımamayı uygun görüyorlar ve saygı duymamayı yeğliyorlar diyebilirim. Çok temiz değiller genel olarak. Daha çok kirletiyorlar diyebilirim ve insanların özel alanlarına, gürültü kirliliği, çevre kirliliği vs. bu tarz konulara çok önem verdiklerini düşünmüyorum.” demiştir. Bir başka katılımcı (T11, Kadın, 21.03.2024) ise “Vermiyorlar çünkü verseler, insan öyle bir şey yapmış olsa, halk da bir şey demez. Bizim sayemizle yaşıyorsunuz konusuna girmez. Bu tarz hakaretler çok bariz.” derken başka bir katılımcı (T4, Erkek, 21.12.2023) ise “Bence vermiyorlar. Onlar sadece kendi görüşleri var. Bunlar Müslümandır. Müslüman kardeş insana zarar vermez. Kullandıkları tabir sadece bu. Ben onu gördüm, başka bir şey görmedim. (...) Hep kullandıklarını tabir bu.” demiştir. Bir başka katılımcı (T14, Kadın, 21.03.2024) ise bu durum hakkında şunları söylemiştir: “Onlar sanıyorlar ki biz çok rahatsız, çok mutluyuz sanıyorlar ama aslında öyle değil çünkü kendileri daha ayrıcalıklı olmalarına rağmen hiç mutlu değiller. Nasıl desem, üstte çıkıyorlar bazen. Eleştiriyorlar, çok fazla eleştiriyorlar. Çok yüzsüz davranıyorlar bence bize karşı.”

5. TARTIŞMA

Tartışma bölümü, bir araştırmada elde edilen bulguların anlamlarının analiz edildiği bölümdür. Araştırmamızda da bu bölümde elde edilen bulgular değerlendirilmekle beraber bu değerlendirme gömülü kurama göre yapılacaktır. Yöntem bölümünde ele alındığı gibi gömülü kuram kendine özgü analiz şekli olan bir metodoloji sunmaktadır. Veri analizi kodlama ile beraber erken safhada başlarken kodlamada kendi içinde üç aşamaya ayrılmaktadır. Araştırmamızın bu bölümünde, seçici kodlama adımına geçilmiştir. Bu adımda, elde edilen bulgulardan ana ve alt önermeler oluşturulacak ve sınanacaktır.

Açık kodlama sonucunda, eksensel kodlama adımında toplam 6 kategori ve 42 bileşen ortaya çıkarılmış ve bunları oluşturan önermeler ortaya konulmuştur. Araştırmanın bulguları bölümünde ifade edildiği gibi çalışmanın temel önermeleri (1) temel uyum göstergeleri konusunda Suriyeliler için zaman içinde göstergeler iyileşirken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için kamusal hizmetler konusunda bir güvenme ve yoksunluk hissi oluşmaya başlaması, (2) Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler mutluken ve temel güven duygusuna sahipken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerini mutlu ve güvende hissetmemesi, (3) kalışın uzaması ile kök salmak is

Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ortak bir noktada buluşma isteği bulunurken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ise toplumlar arasına sınır koymaya başlaması, (4) Suriyeliler giderek alışıırken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının giderek uzaklaşması, (5) her iki toplum arasında etkileşimin neredeyse hiç olmaması ve (6) her iki toplumun da uyumu karşıdan beklediği tek taraflı bir uyum beklentisi olması'dır. Tartışma bölümünde kavramlar ana önermeleri ve alt önermeleri ile sunulacaktır. Bölüm sonunda ise önermelerden ulaşılan temel kategorilerin ele alındığı bir formel bir teori denemesi yer alacaktır.

Seçici Kodlama	
Temel Kategori	Uzamış Kalış
Kavramlar	İyileşme
	Kötüleşme
	Güven
	Güvensizlik
	Benzeme
	Ayrışma
	Alışma
	Uzaklaşma
	Etkileşimsizlik
	Tek Taraflı Uyum

Tablo 10.Seçici Kodlama

(Kaynak: Çalışma verilerinden derlenmiştir.)

5.1. Temel Uyum Göstergeleri

Bu bağlamda, ortaya çıkan ilk önermemiz barınma, eğitim, işgücü piyasasına katılım, sağlık ve diğer kamu hizmetlerine erişim alt başlıklarından oluşan temel uyum göstergeleri ile ilgilidir. Her iki toplumla yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre, temel uyum göstergeleri konusunda Suriyeliler için zaman içinde göstergeler iyileşirken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için kamusal hizmetler konusunda bir güvenme ve yoksunluk hissi oluşmaya başlamıştır.

5.1.1. Barınma

Barınma konusunda ilk alt önerme, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler için barınma konusunda hala zorluklar olsa da durum ilk geldikleri zamana göre iyileşmiştir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları açısından ise mültecilerin barınmasına karşı takınılan tutumlar değişmeye başlamıştır. Suriyeli GKA'lar açısından barınma konusunda yaşanan zorluklar artan ayrımcılıktan, yüksek kiralardan ve yeni uygulanan politikalardan kaynaklanmaktadır. Daha önceki çalışmalar da geçici koruma altındaki kişilerin barınma konusunda benzer sorunlar yaşadığını tespit etmişlerdir (Yıldırım, İslamoğlu ve İyem, 2017; Bimay,

2020:1938; Şimşek, 2018:379-380). Benzer şekilde, Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1616) barınma konusunda Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin yüksek kira ödedikleri, bakımsız evlerde ikamet ettikleri, yüksek kiralar sebebi ile birkaç ailenin bir arada yaşamak zorunda kaldığını ve hatta ev sahiplerinin günlük yaşamlarına müdahale ettiklerini ifade etmiştir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, ev bulma konusunda zorluk çekseler de barınma hususunda sorun yaşamamaktadırlar ancak ekonomik şartlar ve ev sahibi toplumun tutumlarındaki değişimler sonucu yaşanan zorluklar yıllar içinde artmıştır.

Artan zorlukların bir kısmı barınmanın politika boyutuyla ilgilidir. Bununla birlikte, barınma konusunda yasal düzenlemeler de zaman içerisinde oluşturulmuştur. Suriye kaynaklı göç ile beraber, barınma konusunda ilk önce sınır şehirlerine kamplar kurulmuştur. Barınacak kişilerin yasal statüsünün belirlenmesi bu süreçte önemli bir gereklilik olmuştur. Bu bağlamda, ilk düzenleme İçişleri Bakanlığı tarafından 30 Mart 2012 tarihinde yayınlanan “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” ile gerçekleşmiştir. İlk göç hareketinin başladığı 2011 yılından 2013 yılına kadar ülke sınırını geçen kişi sayısı yaklaşık 225 bin kişiye ulaşmıştır (GİB, 2024a: m.d.). Bu dönemde barınma kamplarda sağlanırken kampların yetersiz kalması ile kamp dışı barınma ortaya çıkmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kamp dışı barınma seçimi göç hareketinin büyümesi ile ilgilidir. Dünya Bankası (World Bank, 2015:2) bu dönemde Türkiye’nin hem kamp dışı kalmayı hem de hükümet desteğiyle mültecileri desteklediğini ifade ederken, bu karma sistemin daha maliyetsiz ve sürdürülebilir olduğunu belirtmektedir. Ancak, Dünya Bankası (World Bank, 2015:2) konu ile ilgili bu tercihin barınma açığı, işsizlik ve sosyal tansiyonun artması gibi sorunlara yol açabileceği konusunda çekincelerini de dile getirmiştir.

2011 yılında başlayan göç hareketleri 2021 yılında 3.737.369 kişiye ulaşmıştır (GİB, 2024a: m.d.). Zaman uzadıkça yasal düzenlemeler ve uygulamalar değişmiştir. Dahası Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, Suriyelilerin yoğun olarak yerleştikleri bazı bölgelerde kalabalık olmaları ve kendilerini yabancı hissetmeleri durumu karşısında politika düzeyinde bir düzenleme yapılmıştır. Önce, 2019 yılında İstanbul’a kayıtlı olmayan geçici koruma altındaki kişiler kayıt illerine gönderilirken, 2021 yılından itibaren ‘mahalle kapatma’ olarak adlandırılan uygulamaya geçilmiştir (Erdoğan, 2022: 68). Daha sonra ise Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler

tarafından ‘nüfus kotası’ olarak dile getirilen “Mekansal Yoğunlaşma ile Mücadele” uygulamasına geçilmiştir. Bu uygulamaya göre 16 ilde gettolaşmanın önlenmesi için yabancıların nüfusu o bölgede yüzde 25’i geçmiş ise mahalle yeni geçici koruma nüfus kaydına kapatılmakta ya da orada yaşayanlar başka yerlere yönlendirilmektedir (TRTHaber, 2022, Şubat 22). Geçici koruma altındaki kişilerin öncelikle ucuz olan banliyöleri tercih ettiği düşünülürse ucuz barınma sağlayan bu yerlerden barınma için ilk tercihleri olmayan pahalı ya da daha kötü şartlardaki yerlere gitmek zorunda kalacaklardır. Bu durum nüfus kotası içinde ve dışında kira fiyatlarının artması anlamında geleceği gibi kayıtsız olarak oturmak da başka cezai yaptırımlara sahiptir.

Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler barınmasını insani bir ihtiyaç olarak görmektedir. Ancak Suriyelilerin ev kiralalarını artırdığını düşünülmektedir. Balkan, Tok, Torun ve Tümen (2018:20) göç sonrasında kiralaların önemli ölçüde arttığını tespit etmiştir. Kira artışının Türk toplumunda bir rahatsızlık oluşturduğu başka araştırmalar tarafından da ifade edilmiştir (Balkan, Tok, Torun ve Tümen, 2018:20; Kurfalı ve Çürümez; 2023:8, Erdem,2019). Kurfalı ve Çürümez (2023:8) de Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler stüdyo apartmanları tercih ettiğini, bu tür evleri kapmak için yerellerle yarıştıklarını ve bunun da kiralaları artırdığını ifade etmiştir. Erdem, 2019 yılında yaptığı çalışmasında Suriyelilerin gelişi ile kiralaların arttığını tespit etmiştir. Erdoğan (2022: 141) Suriyelilerin yerleşim yerlerinin belirli bölgelerinde yoğunlaşmasının da yerel halkın kendini yabancı hissettirmesi sebebi ile bir sorun kaynağı olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir. Yine aynı araştırmaya göre (Erdoğan, 2022:158) Çalışmamıza katılan katılımcıların çoğunluğu, Suriyelilerin kamplarda ya da toplumdan uzak kalması gerektiğini düşünmektedir. Bu durumda, barınmayı insani bir ihtiyaç olarak gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcıların Suriyelilerin yerel toplumla bir arada barınması konusunda hoşnut olmadığı ve Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ya geri gönderilmesi ya da yerel halktan izole bir şekilde yaşaması görüşlerinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Araştırma verileri barınma konusunun her iki toplum tarafından da temel bir insani ihtiyaç olduğunu göstermekle beraber bu konuda her iki toplumun birbiri ile ayrıştığı alanlar bulunmaktadır. Her ne kadar Suriyeli GKA’lar barınma konusunda zaman içerisinde ilerleme sağlamış olsa da ev kiralalarının pahalılığından ve ev bulma konusunda yaşadıkları ayrımcılıktan şikâyet etmektedirler. Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyelilerin emlak piyasasında fiyatları artırdığını

düşünmektedir. Bununla beraber Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyelilerle bir arada yaşamaktan ziyade iki toplumun ayrı alanlarda yaşamasını istemektedir.

5.1.2. Eğitim

Eğitim konusunda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler eğitim hizmetine ulaşmada sorun yaşamazken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da eğitimi uyumun bir aracı olarak gördükleri için, geçici koruma altındaki kişilerin eğitim almasına olumlu bakmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'ne sığındıktan sonra eğitimini ilerleten sadece bir katılımcı mevcuttur. Katılımcılardan bazıları, kendi eğitimleri için vakitlerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1617) ise çalışmalarındaki Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin yüzde 14'ünün eğitimi bir sorun olarak ifade ettiğini belirtmiştir. Bu sorunun kaynağı, belgelerindeki eksiklikler, kimlik belgeleri ve ikametleri ile ilgili sorunlar ve okulda öğretmenlerin ilgilenmesi olarak tespit edilmiştir. Ancak, çalışmamızda çocuklarının eğitim hizmetine ulaşmada sorun yaşadığını söyleyen katılımcı bulunmamaktadır. Kız çocuklarını okutmayacağını söyleyen ve oğlunu açık öğretime kaydederek çalışma hayatına sokan katılımcılar hariç, diğer katılımcıların tamamı çocuklarının eğitim almasını istemektedirler.

Suriyeli katılımcılardan çocuğu okula gidenlerin tamamı, çocuklarının okulda mutlu olduğunu ifade etmişlerdir. Sever (2020:81-82) eğitimin “Türk kültürünü tanımaları, kendi kültürleri ile Türk kültürü arasındaki benzerliklerin olması, kendilerini Türk kültürüne ait hissetmeleri, toplumun imkanlarından yararlanmaları, eğitim olanaklarına kolayca ulaşabilmeleri ve dili etkin şekilde kullanmaları” nedenleriyle Suriyeli geçici koruma altındaki çocukların entegrasyonu üzerinde olumlu etki yarattığını ifade etmiştir. Çocuğunun eğitim alması konusunda istekli olan tüm katılımcıların, çocuklarının geleceğiyle ilgili hayalleri vardır. Sargın (2018:66) da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin çocuklarının eğitimlerine önem verdiklerini tespit etmiştir. Bazı katılımcılar, çocuklarının okullarda kötü muameleye maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu kötü muameleye rağmen, çocuğunun eğitim almamasını isteyen katılımcı bulunmamaktadır. Eğitim hizmetine erişimde sorun yaşanmamaktadır. Geçici koruma altındaki kişiler, kendileri okumasa da çocuklarını okutmayı istemektedir ve eğitimi, çocukları için bir gelecek olarak görmektedirler. Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem (2017: 117), benzer şekilde, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin yaşanan sorunlara rağmen, gelecek beklentilerinden

dolayı çocuklarına eğitim aldirmaya çalıştığını ifade etmişlerdir. Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:106) da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin gelecek planlarında çocuklarının iyi bir eğitim almaları ve iyi bir kariyere sahip olması gerektiğini düşündüklerini ifade etmiştir.

Yılmaz ve Günay (2022:131), çalışma bulguları ışığında, yerel halkın Suriyelilerle aynı okulda eğitim almak istemedikleri sonucuna varmışlardır. Taştan, Haklı ve Osmanoğlu (2017:24)'nun araştırmasında, yüzde 44,5 gibi yüksek bir oranında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcıların Suriye kaynaklı göçten sonra “eğitim hizmetlerinin kalitesinin düştüğünü” ifade etmiştir. Bu çalışmaların aksine, çalışmamızda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin eğitim alması gerektiğini düşünmektedir. Bu sayede, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin temel dil becerilerine sahip olabilecekleri ve toplumla uyum sağlayabilecekleri düşünülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin topluma uyum sağlayabilmelerinin yolunu, eğitim almalarında görmektedir. Erdoğan (2022:125), sosyal mesafe ölçümünde katılımcıların yüzde 41,3'ünün ‘Suriyeli çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam’ dediğini belirtmiştir. Bununla beraber, Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile aynı yerde eğitim almamaları gerektiğini, okula başlamadan ön bir hazırlık eğitimine tabi tutulmaları gerektiğini ve alınan eğitimin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına üstünlük sağlayacak şekilde olmasına karşı olduklarını ifade eden katılımcılar da mevcuttur.

Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin dil becerileri artmaktadır. Göçle gelenlerin topluma entegrasyonu için en temel göstergelerden biri yerleşilen yerin dilini öğrenmektir. Bimay (2020:1936) ile Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1609) yaptıkları araştırmalarda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kendileri için en büyük sorunun dil olduğunu belirttiklerini ifade etmiştir. Dil, entegrasyon hususunda göçle gelenlerin, eğitim almalarının önünde bir bariyer (Sarmini, Topçu & Scharbrodt, 2020:7) olduğu gibi “çalışma hayatını ve resmî dairelerle iletişim” (Güneş-Aslan ve Güngör, 2019: 1618) dahil gündelik yaşamlarını da olumsuz etkilemektedir (Duğan ve Gürbüz, 2018:537; Şimşek, 2018:381). Ayrıca, bu durum, toplumdan izole şekilde yaşamalarına da sebep olmaktadır (Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem, 2017:121). Duman (2019:348) Türkçeyi öğrenmenin bu sayede gelecek karşılıklı “iletişimle birlikte güven, ortak değerler/bilinç ve birlikteliği artıracak bir

potansiyel” taşıdığını ifade etmektedir. Yapılan araştırmalar, dil eğitiminin yaygınlaştırılmasının uyum süreçleri için olumlu olacağını göstermektedir (Sarmini, Topçu & Scharbrodt, 2020:7). Çakır (2017:65), Türkçe dil eğitiminin düzenli ve planlı yapılmasının, geçici koruma altındaki kişilerin uyumlarını hızlandıracak ve kolaylaştıracak bir etkiye sahip olacağını ifade etmiştir. Ataş (2021:66) ‘Türkçe Konuşma ve Anlama Düzeyi’ yüksek olan geçici koruma altındaki kişilerin sosyal uyum düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Uslu (2023:195) da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkçe bilme ya da öğrenme isteği ile Türkiye’de kendilerine bir gelecek planlama eğilimleri arasında negatif bir korelasyon olduğunu tespit etmiştir. İmrie-Kuzu ve Özerdem (2023:1618) ise Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ülkede kalıp kalmayacakları belli değilken, dil öğrenme konusunda isteksiz olduklarını ifade etmiştir.

Eğitim, her iki toplumun üzerinde ayırışmadığı nadir alanlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Suriyeli GKA’lar, özellikle çocuklarının eğitimi konusunda oldukça istekli olup onların geleceği ile ilgili hayalleri bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise eğitimi Suriyelilerin toplumsal uyumu konusunda anahtar bir unsur olarak görmektedir. Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, beraber eğitim almaya dair bazı çekinceleri bulunmaktadır. Suriyelilerin kendi okullarında eğitim alması ya da ön bir eğitimden sonra okullara devam etmeleri gerektiğini düşünenler bulunmaktadır.

5.1.3. İş Gücü Piyasası

Suriyeli GKA’lar işgücü piyasasına erişebilmekte, ancak işgücü piyasasında bazı sorunlar yaşamaktadır. Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyelilerin işgücü piyasalarına erişimleri sebebiyle rahatsızlık duymaktadır. Bu sorunların en başında ayrımcılık gelmektedir. Çalıştıkları işlerde daha düşük ücretle ve sigortasız çalışmaktadırlar. Çalışma saatlerinin uzunluğu da sorun olarak tespit edilmiştir. Bazı katılımcılar, aldıkları eğitime uygun işlerde çalışmamaktadır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler işgücü piyasasına erişebilseler de birtakım sorunlar yaşamaktadırlar. Bimay (2020:1938)’in araştırmasında, Suriyeli GKA katılımcılar yüksek oranda iş bulmada sorun yaşadıklarını ifade etseler de bu çalışmada iş bulmada sorun yaşadığını söyleyen katılımcı olmamıştır. Ancak ilk geldikleri dönemlerde yaşanan sıkıntılardan bahseden katılımcılar olmuştur. İlk dönemlerde, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kamplarda kaldığı ve geri

dönmelerinin yakın olduğu düşüncesi ile daha düşük ücretlerle çalıştırılmıştır (Özden, 2013:7). Bu sebeple, çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre, iş bulma sorununun yıllar içinde değiştiğini söylemek mümkündür. Suriyeli GKA'lar yerleştikçe işgücü piyasasına daha kolay erişebilmektedir (Balkan, Tok, Torun ve Tümen, 2018:20) Mahia, de Arc, Koç ve Bölük (2019:16) ilk 5 yıl düşük bir hızla artan Suriyelilerin Türkiye'de iş gücü piyasasına entegrasyonun 2023-2028 yıllarında çalışma yaşına gelecek nüfus ile beraber hızlanacağını ifade etmiştir. Bununla birlikte, çalışmamızda elde edilen kayıt dışı çalıştırılma, Suriyeli olduğu için düşük ücret verilmesi, yeterli ücret alınmaması ve iş yerinde haksızlığa uğrama sorunları diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir (Bimay, 2020:1938, Şimşek, 2018:380-381, Aslan Güneş-Aslan ve Güngör, 2019: 1611-1612, Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur, 2021:108, Dinçer, 2023:157-8).

Sürenin uzaması, mültecileri bir arafa (BMMYK, 2004) sürüklemektedir. Bu bilinmezlik içinde, hayatlarını devam ettiren bu kişiler için yeni bir hayat kurmak, belirsizliklerle dolu bir süreçtir. Bu süreç içinde, çoğu kamp dışında hayatlarını sürdüren bu kişilerin insani ihtiyaçlarını gerçekleştirmek ve evlerini geçindirebilmeleri için çalışmaları gerekmektedir. Ancak, geçici koruma altındaki kişilerin çalışmasıyla ilgili düzenleme ancak göçün 5. yılında gerçekleşmiştir. Politika boyutunda, Suriyelilerin durumunu 'misafirlik'ten yasal bir tanımlamaya çevrilmesinde (İçduygu ve Demiryontar, 2022:323), kalış süresinin uzamasının ve sorunun çözümsüzlüğünün rolü büyüktür. Çalışmaya ilişkin ilk yasal düzenleme, 2016 yılında 6575 sayılı 'Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik' ile yapılmıştır. Bu yönetmelik, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere çalışma izni şartı getirirse de yabancılara verilen çalışma izni istatistikleri incelendiğinde, fiilen bu durumun gerçekleşmediği görülmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre, 2022 yılında çalışma izni verilen Suriyeli sayısı sadece 113,208 kişidir (ÇSGB, 2024: m.d.). Bu bağlamda, politikaların uygulanması konusunda denetim eksikliği olduğunu da söylemek mümkündür.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin çalışması ile ilgili göç ile gelenlerin ülkede işsizliğe sebep olduğunu düşünmektedir. Taştan, Haklı ve Osmanoğlu (2017:12), Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile yapmış oldukları çalışmalarında, katılımcılarının Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin, işsizlik oranlarındaki artışın sebebi olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Bu durum, göç dalgası ile beraber gelen kayıt dışı istihdam sektöründe yaşanan arz fazlasından

kaynaklanmıştır. Bu arz fazlası, ücretlerin azalması ve yerel halkın bu alandan uzaklaşması ile sonuçlanmıştır (İçduygu ve Diker, 2017:32; Del Caprio ve Wagner, 2015:28). Ancak, bu durum, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, kayıtlı istihdama yönelmesini sağlamıştır (Ceritoğlu, Yüncüler, Torun, & Tümen, (2017:25).

Bununla beraber, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise Suriyeli GKA'ların düşük ücretlere çalıştıklarını ifade etmektedir. Bu durumun, Suriyelilerin, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının işlerini ellerinden almalarına sebep olduğunu düşünenler çoğunluktadır. Bolgun ve Uçan (2020:260), düşük ücretle istihdam edilen Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin, yerel toplumda aynı işlere talip olan sosyoekonomik düzeydeki kesim açısından, ciddi sorun yarattığını ve Suriyelileri yeren karşıt söylemi" güçlendirdiğini ifade etmektedir.

Erdoğan (2022:130), Türk toplumunda Suriyelilerin devletten aldıkları yardımlar ile geçindiğini düşünenlerin sayısının oldukça fazla olduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan, Suriyelilerin hayatlarını çalışarak sürdürdüklerini düşünenlerin sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. Bu iki tutumdan ilki, Suriyelilerin devlete 'yük' oldukları fikrini ortaya çıkarırken, ikinci tutumda Suriyelilerin işsizliğe sebep olduğu fikri oluşmaktadır. Erdoğan (2022:135)'ın Suriyeli Barometresi araştırmasına göre, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle ilgili en temel endişesi, 'ülkemizin ekonomisine zarar verecekleri'dir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı işverenlerin, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere hak ettikleri ücreti vermediklerini düşünenler de bulunmaktadır. Erdoğan (2022:133) da benzer şekilde düşünenlerin oranının 2019'da yüzde 18 civarındayken, 2021'de yüzde 25'e çıktığını ifade etmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında, her iki toplumun da işgücü piyasasına erişim konusunda sorun belirttiği görülmektedir. Suriyeli GKA'lar, zaman geçtikçe işgücü piyasasına daha rahat erişim sağlasalar da ayrımcılık, gelir, iş yükü ve çalışma süreleri açısından rahatsız olduklarını ifade etmektedir. Öte yandan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, halihazırda kısıtlı olan işgücü piyasasındaki imkanların Suriyeli GKA'lar tarafından kullanıldığını ve kendi vatandaşlarının bu piyasada iş bulmada zorluk çektiğini düşünmektedir. Diğer taraftan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, ülkedeki ekonomik sıkıntıların kaynağı olarak da Suriyelileri görme eğilimindedir.

5.1.4. Sağlık ve Diğer Kamu Hizmetleri

Sağlık ve diğer kamu Hizmetleri konusunda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin bu hizmetlere erişimi yıllar içinde iyileşmiştir. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları bu konuda gücenme ve yoksunluk hissi yaşamaktadır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin hiçbiri, sağlık hizmetlerine erişimde sorun yaşadığını ifade etmemiştir. Suriyeliler için oluşturulan Göçmen Sağlığı Merkezlerini kullandığını söyleyen katılımcılar, burada herhangi bir sorunla karşılaştıklarını ifade etmemişlerdir. Ancak, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, hastanelerde kötü muamele ile karşı karşıya kalmaktadır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, kötü muamele ile karşılaşsalar da sağlık hizmetlerinden sorunsuz yararlanmaktadır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler Valilik, belediye, göç idaresi gibi diğer kamu hizmetlerine ulaşmada sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak, en çok işlerinin olduğu göç idaresinde iş ve işlemlerin yürütülmesinde sorun yaşamaktadırlar. Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1610) ise araştırmalarında, katılımcılarının yüzde 21'inin resmi işlerini hallederken, uygulamadaki karmaşa ve sıklıkla gerçekleşen değişikliklerden dolayı sorunla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bununla beraber, çalışmamızda Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin, doğrudan hizmet aldıkları göç idaresinde iş ve işlemlerinin uzun sürelere yayılması sebebi ile sorun yaşıyor olsalar bile, diğer kamu hizmetlerine ulaşmada sorun yaşamadıkları görülmüştür. Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem (2017:118-119) de geçici koruma altındaki kişilerin bu hizmetlerden, kendilerine verilen geçici koruma kimlik belgesi ile yararlanabildiklerini ifade etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, sağlık hizmetlerinden yararlanmayı bir insani durum olarak görmektedir. Yılmaz ve Günay (2022:131) çalışmalarındaki katılımcıların yaklaşık yüzde 97'si, Suriyelilere bir şekilde yardım edilmesi gerektiğini ifade ettiklerini belirtmiştir. Ancak Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin bu hizmeti alırken, kendilerinden ayrıcalıklı olduğunu düşünenlerin sayısı oldukça fazladır. Bazı katılımcılar, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sağlık hizmetini alma konusunda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından öncelikli olduğunu düşünmektedir. Taştan, Haklı ve Osmanoğlu (2017:25), Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılarının, yüzde 45 oranında Suriyelilerden sonra sağlık hizmetlerine erişimde zorluk çektiğini ifade ettiğini bildirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin diğer kamu hizmetlerine ulaşmada sorun yaşamadığını düşünmektedir. Hatta, bu hizmetlerden

kendilerinden daha fazla yararlandıklarını ve onlara ayrıcalık tanındığını düşünmektedirler. Yılmaz ve Günay (2022:128) yaptıkları çalışmada, katılımcıların yüzde 83'ünün Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere yapılan yardımların devlet tarafından karşılandığını düşündüğünü tespit etmiştir. Ancak, çalışmamızda sosyal yardımlar konusunda birçok katılımcı bu desteğin yurt dışı kaynaklı olduğunu bildiğini söylemişse de sosyal yardım konusu birçok araştırmada Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için bir gücenme konusudur (Bolgün ve Uçan, 2020:259). Özden (2013:5) göçün ilk yıllarında yaptığı araştırmasında, yerel halkın birçoğunun, devletin Suriyelilere verdiği yardım hakkında memnuniyetsizliğini dile getirdiğini ve bu yardımların Türk vatandaşlarına verilmesi gerektiğini ifade ettiklerini söylemiştir. Taştan, Haklı ve Osmanoğlu (2017:24) da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yapılan sosyal desteklerin 2010 yılında 148.450 kişiden 2015 yılında 279.734 kişiye çıkmasına rağmen katılımcılarının yüzde 70'inin Suriyeli göçünden sonra Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yapılan yardımın azaldığını düşündüğünü tespit etmiştir. Ünal (2017:79) da bu durumun "Suriyeli göçmenlere hak etmedikleri halde yaptığı yardımların "ülkenin genel ekonomik gücünü zayıflatacağı", "devletin bu yüzden kendi insanını ihmal etmek zorunda kalacağı" yönündeki kaygıları ön plana çıkardığını ve bu kaygılarla birlikte devletin ilk vazifesinin kendi insanını doyurması gerektiğinden hareketle" dışlayıcı ve ayrımcı söylemlere 'meşruiyet kazandırdığını ifade etmiştir.

Çalışmamızın bu bölümünden elde edilen veriler ışığında, temel uyum göstergelerinin Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler için iyileşirken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için bu iyileşme durumunun bir gücenme ve yoksunluk hissine dönüşmüş olduğu görünmektedir. Çalışmamız, birlikte yaşanan süre arttıkça -özellikle- Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler konusunda yapılan yasal düzenlemelerin, temel uyum göstergelerinden yaralanma açısından, göçün ilk dönemlerine göre iyileşme olduğunu göstermektedir. Barınma ve işgücü piyasalarına ulaşım konusunda ciddi huzursuzluklar oluşmuş görünmektedir. Suriyelilerin temel uyum göstergelerinden yararlanmaları, ekonomik sorunların kaynağı olarak görülmektedir. Bununla beraber, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kamusal hizmetleri alırken kendilerinden ayrıcalıklı ve öncelikli olduğunu düşünmektedir. Bu durum ise, gücenme ve yoksunluk hissine yol açmaktadır.

5.2.Güvende olma

Çalışmamızda, iki toplumun birlikte yaşarken uyumunu ele almak amaçlanmıştır. Uyumun bir parçası, iki toplumun birlikte yaşamaktan duyduğu güven ve memnuniyettir. Bu bağlamda, bir diğer ana önermemiz güven ve mutlu olma hali ile ilgilidir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler mutluyken ve temel güven duygusuna sahipken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kendilerini mutlu ve güvende hissetmemektedir.

Güven konusunda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler mutlak bir güven duyarken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları algı temelli bir tehdit nedeniyle güvende hissetmemektedir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasında yaşanan olumsuz durumlardan etkilenen ve böyle zamanlarda korku, dolayısıyla güvensizlik duysalar da geçici koruma altındaki kişiler, genel olarak Türkiye Cumhuriyeti'nde emniyet içinde yaşamaktadır. Güven ve istikrarlı bir ortam, temel psikolojik ihtiyaçlardandır ve zorunlu göç hikayesi olan kişilerin güvenli bir toplumda yaşaması, bu psikolojik ihtiyaç için oldukça önemlidir (Ryan, Dooley ve Benson, 2008:9). Bu bağlamda, çalışmamıza katılan tüm Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, güvende olduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, kendilerini güvende hissetmektedir.

Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, Türkiye Cumhuriyeti'nde çoğunlukla adalete ve polise güvendiklerini ifade etmişlerdir. Aralarından beş kişinin polis ile ilgili hikayesi vardır. Bunlardan biri, polis ile ilgili olumsuz bir hikayedir ve bu katılımcı polise güvenmediğini ifade etmiştir. Bu katılımcı, polislerin kendisine Suriyeli olduğu için gitmesi gerektiğini söylediğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı, adaletin Türkler arasında olduğunu ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı ise, çocuklarının eğitimleri konusunda yaşadığı durumdan dolayı adalete yüzde 90 güvendiğini ifade etmiştir. Bir başka katılımcı, polisin kendisini durdurduğunu ve Türkçe konuştuğu için kendisine inanmadığını ifade etmiştir. Adalet ve polisle ilgili, genel olarak, kimseye karışmadıklarını ifade eden katılımcı sayısı da oldukça fazladır. Bu bağlamda, Suriyeli geçici koruma altındaki katılımcılar, bu iki kurumla ilgili olumsuz bir durum gelmedikçe polise ve adalete güvenmektedir. Ancak, iki kurumu kendi ülkeleri ile karşılaştıranların ifade ettiği güven, yabancı olmanın getirdiği psikolojiden farklı bir güvendir. Diğer bir deyişle, kendilerini emniyette hissetmektedirler.

Mülteci hukuku hakkında bilgisi olduğunu belirten birkaç katılımcı bulunmaktadır. Diğer katılımcıların mülteci hukukuna dair bilgisi bulunmamaktadır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin mülteci hukuku ile ilgili bilgisi sınırlıdır. Benzer şekilde, Türk hukuku ile ilgili bilgilerinin olduğunu söyleyen kişi sayısı da çok azdır. Bu sebeple, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türk hukuku ile ilgili bilgisi de sınırlıdır. Kanunlara kurallara uyduğunu belirtilen katılımcılar, mülteci oldukları için uymaları gerektiğini, uymaya çalıştıklarını ve daha çok da kimseye karışmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, sorun çıkmadığı müddetçe kanunlara ve kurallara uyduğunu ve mülteci oldukları için kanunlara ya da kurallara uymaları gerektiğini düşünmektedir. Benzer şekilde, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da dışarıdan gelenlerin kanunlara uyması gerektiğini düşünmektedir. Suriyeli kadın geçici koruma altındaki kişilerden birkaçı, Türk kanunları ile ilgili kadın haklarından olumlu bir şekilde bahsetmişlerdir. Bu bağlamda, Suriyeli kadın geçici koruma altındaki kişilerde kadın hakları konusunda bir bilinç oluşmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının birçoğu, mülteci hukuku ile ilgili bilgisi olmadığını ifade etmiştir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler gibi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının da mülteci hukuku ile ilgili bilgisi sınırlıdır. Diğer taraftan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları genel olarak, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türk kanunlarını ya da kuralları bilmediğini düşünmektedir. Hatta, kanunlara ya da kurallara bilerek isteyerek uymadıklarını düşünmektedir. Diğer bir deyişle, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kanunlara ya da kurallara uymadığını düşünmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının büyük çoğunluğu, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle bir arada yaşarken kendilerini güvende hissetmemektedir. Ünal (2014: 77-8), Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları tarafından “Suriyeli göçmenlerin yerlilerin yaşadıkları bölgeye, kente ya da mahallelere hâkim olmaya başladıkları düşünülmekte ve bu da ‘tehlikeli yabancılarla dolu bir ülke, bölge, kent veya mahalle’ kavrayışını ön plana” çıkarılması sebebi ile Suriyeliler konusunda yaşanan en temel endişe ve kaygının, güvenlik olduğunu ifade etmiştir. Bu durum, doğrudan bir şiddetten kaynaklanan bir güvensizlik duygusu değildir. Taştan, Haklı ve Osmanoğlu (2017:22-3) yapmış oldukları araştırmada, yabancılar tarafından işlenen suçların oranının toplamda işlenen suçlara oranının 0.59 olmasına rağmen, “Suriyeliler geldikten sonra hırsızlık vakalarında artış oldu” diye düşünenlerin

oranının yüzde 62, “Suriyeliler geldikten sonra şiddet darp, öldürme ve yaralama olaylarında artış oldu” diye düşünenlerin oranının ise yüzde 60 civarında olduğunu ifade etmişlerdir.

Çocukken Suriyeli diğer çocuklarla kavga ettiğini ifade eden bir katılımcı dışında, doğrudan şiddete uğrayan katılımcı sayısı yoktur. Ancak, bir katılımcı taciz edildiğini, diğer bir katılımcı da tehdit edildiğini ifade etmiştir. Erdoğan (2022:143-6), ‘Suriyelilerden kişisel olarak zarar gördüm’ diyenlerin oranının, 2021 yılında yüzde 12 civarında olduğunu, ancak bu oranın algı temelli cevaplardan elde edildiği için, gerçek veri niteliği taşımayacağını belirtmiştir. Güvende hissetmeme, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerden gelecek olası bir tehlikeden kaynaklanmaktadır. “Türkiye’yi ele geçirme” (Bolgün ve Uçan, 2020:257) korkusu kaynaklı olarak, Suriyeli geçici koruma altındaki kişileri, milli güvenlik sorunu olarak gören katılımcılar da bulunmaktadır. Bu sebeple, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle bir arada yaşarken, genel olarak zarar görme korkusu sebebiyle kendilerini güvende hissetmemektedir.

Elde edilen verilerden, güvende olma konusunda her iki toplumun farklı bakış açılarına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, algı temelli bir tehdit algısı sebebiyle kendilerini güvende hissetmezken, Suriyeli GKA’lar kendilerini güvende hissetmektedir. Tehdit algısının toplumların birbirinden uzaklaşması konusunda önemli bir unsur olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu başlığın temel toplumsal ayrışma noktalarının başında geldiğini söylemek mümkündür.

5.2.1 Mutlu olma

Bu başlık altındaki alt önerme, ‘Türkiye’de geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin yaşamlarından memnun olduklarını ve ülkelerine dönme isteklerinin azaldığını öngörmektedir’ şeklindedir. Erdoğan (2022:245), Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin, Türkiye’de mutlu olma oranının yıllar içinde azaldığını tespit etmiştir. Apak (2021:259) da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin, göç öncesi beklentilerini karşılama oranının yıllar içinde düştüğünü ifade etmiştir. Ancak, çalışmamıza katılan tüm Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşamaktan mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Aralarından bazıları, Suriye’de bıraktıkları yakınları için ya da ayrımcılığa uğradıkları için üzgün olduklarını söylemişse de genel olarak mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Şafak-

Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:103) alışmalarında, Suriyeli katılımcıların yaklaşık yarısının, iş fırsatı bulmaları, dini vecibelerin devam ettirebilmeleri, yerel halk tarafından kabul görmeleri ve kültürel yakınlık nedenleri ile Türkiye'deki hayatlarından memnun olduklarını tespit etmişlerdir. Uslu (2023:183-4) da çalışmasında, Suriyeli katılımcıların, yüzde 77'sinin Türkiye'de yaşamaktan memnun olduğunu tespit etmiştir. Bu durumda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşamaktan mutludur.

Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin yarısı, savaş bittiği takdirde ülkelerine dönmek istediklerini ifade etmişlerdir. Bimay (2020:1939) ise yaptığı araştırmada Suriyeli katılımcıların büyük kısmının, geri dönmek istediğini tespit etmiştir. Ataş (2021:66) da yaptığı çalışmasında, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Suriye'ye geri dönme isteğinin yüzde 64,2 olduğunu tespit etmiştir. Bu durumu, Bimay (2020:1) "sosyo-ekonomik ve kültürel uyumun hala tam olarak gerçekleşemediği" düşüncesiyle açıklamıştır. Ancak, alışmamızda, kalma isteğinin yüksek olduğu görülmüştür. Bulgulardaki bu farklılığın sebebinin, kalış süresinin uzaması ve Suriye'deki durumun düzelmesi ile ilgili umutlarının azalması olduğunu söylemek mümkündür. Zira, Kayaoğlu, şahin-Mencütek ve Erdoğan (2021:19), Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin dönüş isteklerinin, Suriye'deki durumla ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Apak (2021:260), 2014 yılında yüzde 48 olan Suriye'ye dönme isteğinin 2021'de yaklaşık yüzde 20'ye düştüğünü tespit etmiştir. Bir diğer ve önemli bir sebep ise, geri dönmek isteyen katılımcıların birçoğunun, çocuğu ya da eşi geri dönmek istememektedir. Bu durumda, Suriye'deki çatışma ortamı düzelse bile katılımcıların birçoğu ya kendileri ya da eşleri ve/veya çocukları istemediği için geri dönmek istememektedir. Sargın (2018:73)'ın araştırmasında da dönme isteği düşük çıkmıştır. 'Savaş bitse ülkenize geri döner misiniz' sorusuna 30 Suriyeli katılımcıdan sadece 7'si geri dönerim demiştir. 2022 yılında BMMYK tarafından, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler arasında yapılan geri dönme eğilimleri araştırmasında da 12 ay içerisinde geri dönme isteğinin azalma eğiliminde olduğu ortaya çıkmıştır. 2021 yılında yapılan araştırmada yüzde 2,4 olan bu istek, 2023 yılında 1.1'e gerilemiştir. Benzer bir artış, üçüncü bir ülkeye yerleşme isteğindeki artışta da gözlemlenmektedir. 2022'de yüzde 16 olan üçüncü bir ülkeye yerleşme isteği 2023 yılında yüzde 26'ya çıkmıştır. (BMMYK, 2023b:8-9). Dinçer (2023:153), yapmış olduğu çalışmada, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin yüzde 71,4'ünün, savaş bitse bile Suriye'ye geri dönmek istemediklerini tespit

etmiştir. Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:108), uzun süreli kalmayı düşünen mültecilerle kısa süreli kalmayı düşünen mültecilerin uyumu arasında fark olduğunu, Türkiye’de yaşayan Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin içinde bulunduğu belirsizlik sebebiyle psikolojik ve sosyo-kültürel uyumlarının geciktiğini ifade etmiştir. Balcılar ve Nugent (2019:20), Suriye’deki durum devam ettikçe, Türkiye’de geçirilen zaman uzadıkça ve sığınmacılara sağlanan hizmetlerin kalitesi yükseldikçe Türkiye’de kalma isteğinin artacağını ifade etmiştir. Uslu (2023:183) da kalış süresi uzadıkça, geçici koruma altındaki kişilerin gelecek planları yaptıklarını ve dönüş isteğinin azaldığını tespit etmiştir.

Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, yaşadıkları belirsizlik ve ayrımcılıktan kurtulmak için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmek istemektedirler. Bununla beraber, çalışmamızdaki katılımcıların neredeyse tamamı, vatandaşlık almak istemektedirler. Bir kısmı, vatandaşlık sürecinin son aşamasındadır. Bimay (2020:1939)’ın Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin, vatandaşlık konusunda kararsız olmaları bulgusunun aksine, çalışmamızda vatandaşlık isteğinin artmış olmasının sebebinin, zaman içerisinde değişen kalma isteğindeki artış olduğu ifade edilebilir. Sargın (2018:68) da çalışmasında, Suriye’ye geri dönmek istemeyen Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin tamamının, vatandaşlık almak istediğini ifade etmiştir. Bu katılımcılar, vatandaşlık aldıkları takdirde Türk gibi olacaklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin zaman geçtikçe yaşadıkları belirsizlikten ve artan ayrımcılıktan kurtulmak için, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmek istedikleri düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Köşer-Akçapar ve Şimsek (2018:179) de Suriyeliler için, Türk vatandaşlığının yasal bir statü ve istikrar sağlayacak bir güvenliğe kavuşmak anlamına geldiğini belirtmiştir. Uslu (2023:183) da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin, Türk vatandaşlığını “geleceklerine ilişkin bir güvence” olarak gördüklerini belirtmiştir.

Diğer taraftan, çalışmamıza katılan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, genel olarak Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle beraber yaşamaktan mutlu değillerdir. Neredeyse tamamı, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin gitmesini istemektedir. Erdoğan (2022:155), Türk halkının yaklaşık yüzde 80’inin, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin geri dönmeyeceklerini düşündüklerini ortaya koymuştur. Araştırmamızdaki birçok katılımcı, Suriyelilerin isterse gidebileceklerini düşünürken, bir katılımcı gitmek istemediklerini, bir katılımcı da

çok uzun zaman geçtiği için artık dönmeyeceklerini ifade etmiştir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin, ülkelerine gidebileceğinin düşünülmesinin temel sebebi, bayramlarda ülkelerine gidebilmeleridir (Bolgun ve Uçan, 2020:256). Ancak, Uslu (2023:197) “imkân buldukça Suriye’ye gidenlerin, hiç gitmeyenlere göre daha fazla Suriye’ye dönmeyi” düşündüklerini tespit etmiştir. Araştırmamızda, ‘gitmesinler’ diyen bir katılımcı, gidecek yerlerinin olmadığını düşündüğü için böyle söylerken, ‘gitmesinler’ diyen bir diğeri de ‘gidemiyorlarsa, kamplarda kalsınlar’ demiştir. Dahası, Güney (2021:529) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, vatandaşlığın ulusal bağlılık, sahiplenme ve vatanseverlik gerektirmesi nedenlerinden ötürü, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin vatandaşlık almalarına karşı olduklarını tespit etmiştir. Erdoğan (2022:176) da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının büyük bölümünün, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere vatandaşlık verilmemesini istediğini belirtmiştir.

Çalışmamızın bu bölümünde, elde edilen bilgiler ışığında, iki toplumun güven ve mutlu olma konularında birbirlerinden oldukça farklı görüşlerde olduğu görülmüştür. Bu verilerden, güvene karşı güvensizlik, mutlu olmaya karşı mutsuz olma durumu ortaya çıkmıştır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, kendilerini Türkiye’de güvende ve mutlu hissederken geri dönme istekleri geçen süre içerisinde azalmıştır. Kendilerine bir güvence sağlamak amacıyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı almak istemektedirler. Buna karşın, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle beraber yaşamaktan mutlu değildir. Kendilerini güvende de hissetmemektedirler. Bu durum, fiziki bir tehditten ziyade, bir tehdit algısından kaynaklanmaktadır. Elde edilen bulgular, ana önermemizi destekler niteliktedir.

5.3. Kimlik ve Kültür

Çalışmamızda, iki toplumun kendisi ve karşıdaki ile ilgili algısı da uyum açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kişinin, kendini ve karşıdakini nasıl tanımladığı, ilişkilerin boyutu açısından önemlidir. Bu bağlamda, kalışın uzaması ile kök salmak isteyen Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ortak bir noktada bulaşma isteği bulunurken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ise toplumlar arasına sınır koymaya başladığını söylemek mümkündür.

Her iki toplumun kendini tanımlama biçiminde ortak bir nokta bulunmamaktadır. Suriyeli katılımcılardan birçoğu, kendini önce Müslüman olarak

tanımlamaktadır. Birkaç katılımcı ise Arap olduğunu ifade etmiştir. Türkmen ve Kürt kökenli katılımcılardan birçoğu da kendini önce insan ya da Müslüman olarak tanımlamaktadır. Bu durum, Suriyeli katılımcıların kendilerini tanımlarken, toplumda karşılık bulacakları kimlik tanımlamaları ile tanımladıklarını göstermektedir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, vatandaşlarının neredeyse tamamının Müslüman olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nde dinden dolayı kültürlerin birbirine benzediğini düşünmektedir. Apak (2021:257), 2014 yılında ve 2017 yılında yaptığı karşılaştırmalı çalışmasında, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin yaklaşık yarısının, iki kültürün birbirine benzediğini ifade ettiğini belirtmiştir. Bimay (2020:1939) araştırmasında, Suriyeli geçici koruma altındaki büyük bir çoğunluğunun, kendi kültürünü yaşama konusunda bir ayıplama ve dışlama yaşamadıklarını ifade etmiştir. Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem (2017:121) de Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kültürel bir kopuş yaşamadıklarını ifade etmiştir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerden bazıları, kültürlerinin Türkiye Cumhuriyeti'ndeki kültüre benzediği için bozulmadığını ifade etse de katılımcıların bir bölümü, özellikle giyim kuşamdan dolayı kültürün değiştiğini ifade etmişlerdir. Ancak, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, Türk kültürünü doğrudan bir tehdit olarak ifade etmemiş olsalar da kültürel değişme olarak ifade edilen giyim kuşamın, Türklere benzemesi sebebi ile değiştiğini ifade edenler olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcıların yaklaşık yarısı kendini Türk olarak tanımlamıştır. Kendini önce Müslüman sonra etnisitesine göre tanımlayan kişiler de bulunmaktadır. Kendini insan olarak tanımlayan birkaç katılımcı vardır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları katılımcıların kendileri tanımlamaları genel olarak Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle ortak bir noktada buluşmaya yönelik değildir. Buna karşın Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, her iki kültürün birbirine benzemediğini düşünmektedir. Erdoğan (2022:111), Türk toplumunun Suriyelilerinin kendilerine benzemediğini düşündüklerini ortaya koymuştur. 2017 yılından 2021 yılına kadar olan Suriyeli Barometrelerinde, Suriyelilerin kültürel olarak Türk toplumuna benzemediği görüşü, yaklaşık yüzde 80 oranında çıkmaktadır.

Birbirine benzememek, “biz” ve “öteki” ayrımından kaynaklanmaktadır. Kearney (2018:88), “kimlikle ilgili düşüncelerin çoğu, bir başkalık kavrayışına göre: inşa edilir” demektedir. Başkası ya da diğer bir deyişle yabancı olanın tanımı, düzene yönelik bir tehdit algısı üzerinden yapılmaktadır (Onur, 2003:256). İnce (2011:182)

de “öteki”nin niteliksel olarak bozguncu kimliği ile ön planda olduğunu, düzen bozabilme potansiyeli sebebi ile “öteki[nin], biz açısından kendini güvende ve rahat hissettiği koşulları ortadan kaldıracak güce sahip potansiyel bir düşman olarak görüldüğü için, korkulan ve kurtulunması gereken” taraf olduğunu ifade eder. Bolgun ve Uçan (2020:261-3) kendini ‘öteki’nden farklı tanımlamanın kendi kimliğini olumlu olarak görüldüğü ve kimliğin inşasının ‘biz’ ve ‘öteki’ kavramlarından gerçekleşmesinin, karşıt söylemlerinin ve ön yargıların gelişmesinde kanıt ve dolayısıyla bu söylemlere onay rolü oynadığını ifade etmişlerdir. Yılmaz ve Günay (2022:126), iki toplumun sadece topluma açık yerlerde bir araya gelmesi sebebiyle, bilgisi olmadığı konularda fikir sahibi olunmasını, ön yargı ile hareket edilmesine bağlamıştır. Bu ön yargının yine bir tehdit algısından geldiğini söylemek mümkündür, zira Yılmaz ve Günay (2022:127), katılımcılardan yüzde 31’inin sığınmacılardan nefret etmesinin sebebinin, kalıcı olarak yerleşecekleri düşüncesi olduğunu ifade etmektedirler.

Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:109), zamanla mülteciler ve yerel halk arasındaki üst kimliğin, yerini ayrı kimliklere bıraktığını ve dinin eskisi gibi bağlayıcı olmadığını ifade etmişlerdir. Erdoğan (2022:103) da Suriyelilerle ilgili algının giderek değiştiğini ifade etmiştir. Suriyeli Barometresi sonuçlarında, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyelileri savaş mağduru olarak görmeleri 2017’de yaklaşık yüzde 58 oranıyla ilk sıradayken, bu durum yerini yaklaşık yüzde 41 ile ‘ileride sorun açacak tehlikeli insalardır’a bırakmıştır. İkinci sırada, yüzde 38 ile ‘bize yük olan insanlar’ gelmektedir. Üçüncü sırada, ‘kendi ülkelerini koruyamayan insanlardır’ algısı varken savaş mağduru algısı 2022 yılında dördüncü sıraya düşmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılardan bazıları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türk kültürünü bozduğunu düşünmektedir. Erdoğan (2022:136), Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının büyük bir kesiminin “Suriyelilerin Türkiye’nin sosyal-kültürel yapısına zarar vereceklerine” ve “Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarına” inandıklarını ortaya oymuştur. Ayrıca, Erdoğan (2022:135) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının “Suriyelilerin Türkiye’nin sosyal-kültürel yapısına zarar vereceklerini” düşündüklerini ortaya koymuştur. Diğer taraftan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli katılımcıların kendi kültürlerini kanun ve kurallara uymaya ihtiyaç duymadan rahatça yaşayabildiklerini düşünmelerine rağmen, genel olarak Suriyelileri kültürel bir tehdit olarak

görmedikleri anlaşılmaktadır. Bununla beraber, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kendi kültürlerini çok rahat yaşadıklarını, kurallara uymak zorunda hissetmedikleri ve hatta kendi kurallarını koydukları nedenleriyle Türk kültürüne değer vermediklerini düşünmektedir.

Kimlik ve kültür bağlamında elde edilen veriler ışığında, her iki toplumun da kendisini tanımlarken ortak bir noktada buluşamadıklarını söylemek mümkündür. Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kendilerini tanımlarken öncelikle din üzerinden ortak bir kimliğe atıf yapma eğilimi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarında karşılık bulmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, kendilerini genel olarak Türk olarak tanımlamışlardır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, iki kültürün birbirine benzediğini düşünürken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları iki kültürün birbirine benzemediğini düşünmektedir. Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için ‘öteki’ ile sınırların oluştuğunu söylemek mümkündür. Mülteciliğin uzamasıyla ‘misafirliğin’ kesin bir kalıba dönme korkusunun, ‘öteki’ kavramını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. ‘Biz’ ve ‘öteki’ sınırlarının, bu süreçte tehdit algısı ile oluştuğu görülmektedir. Oluşan bu tehdit, ekonomik ve güvenlik temelli bir tehdidin yanı sıra kültürel bir tehdit de içermektedir.

5.4. Birlikte Yaşama

13 yılı aşkın bir süredir devam eden birlikte yaşama sürecinde, uyum konusunda gelinen nokta sürecin ilerlemesi ile şekillenmiştir. Suriyelilerin ‘misafirlikten’ çıkıp uyum konusunun konuşulması bile sürenin uzaması ile ilgilidir (İçduygu ve Demiryontar, 2022:323). Yıllar içinde, iki toplumun birbiri ile bir arada yaşaması toplumsal kabulden ziyade, zorunlu bir birliktelik görüntüsündedir. Bu bağlamda, Suriyeliler giderek alışırken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları giderek uzaklaşmaktadır.

Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1617) yaptıkları araştırmada, Suriyeli geçici koruma altındaki katılımcılarının yüzde 30’luk bölümünün “hayat şartları, kültürel farklılıklar, vatan hasreti, ekonomik zorluklar ve dil gibi faktörler” sebebi ile Türkiye’de yaşamakta zorluk çektiklerini ifade ettiklerini belirtmiştir. Ancak çalışmamızda, benzer sebepleri dile getirenler olsa da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin neredeyse tamamı kişisel olarak Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşamaya alıştıklarını ifade etmişlerdir. Apak (2021:257), zaman içinde kendini yabancı hissedenlerin sayısında bir azalış meydana geldiğini tespit etmiştir.

Araştırmamızda, Suriyeli katılımcılar diğer Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşamaya alışıp alışmadıkları konusunda kişisel cevaplarına benzer şekilde cevap verirken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerine alışıp alışmadıkları hususuna ise kişisel alışma düzeylerinin aksine ortak bir kanı bulunmamaktadır. Katılımcıların bazıları, 'alıştılar' diye düşünürken bir kısmı alışmadıklarını düşünmektedir. 'Alıştılar' diyen Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, kendilerine ev kiralanması, iş verilmesi ve esnafın kendilerine karşı olan tutumlarını öne sürmüşlerdir. Bu durumda, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerine alışma durumunu, günlük hayatlarını devam ettirebilecek kadar olan kişisel alışma durumları ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:106) da çalışmalarındaki katılımcıların, bu konudaki görüşlerini iki kategoride analiz etmiştir: Bir grup, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının davranışlarını empatiden yoksun, arkadaşça olmayan, önyargılı ve ayrımcı olarak ifade ederken, diğer grup daha olumlu ifadelerde bulunmuştur. Uslu (2023:189) çalışmasında, Suriyeli katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerine karşı davranışları hakkında ikiye ayrıldığını tespit etmiştir. Bir grup, kendilerine iyi davranıldığını ve ayrımcılık yapılmadığını söylerken, diğer grup tam tersini düşünmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcıların ise neredeyse tamamı, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle yaşamaya alışmadıklarını ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşamaya alıştıklarını hatta bu durumun kendilerini rahatsız edecek derecede olduğunu ifade etmişlerdir. Yıldırım ve İyem (2017:121) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere karşı tepkilerinin sertleştiğini, onları devlete ve topluma yük, işsizlik, hastalık, boşanma ve artan suç oranlarının sebebi olarak görmekte oldukları ifade etmişlerdir. Bolgun ve Uçan (2020:256) sosyal medya üzerinden yapmış oldukları araştırmada, Türk toplumunun Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere karşı genel bir memnuniyetsizliği olduğunu tespit etmiştir. Sargın (2018:71), Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile bir sorun yaşamadıklarını, ancak toplumsal boyutta çekingenlik ve güven probleminin aşılamadığını ifade etmiştir.

Çalışmamızdan elde edilen bulgular ışığında, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli geçici koruma altındaki kişileri istemediğini söylemek mümkündür. Yılmaz ve Günay (2022:127) çalışmalarındaki katılımcıların sadece

yüzde 35'inin geçici koruma altındaki kişileri istemediğini diğerlerinin onlara tahammül gösterdiğini ve kabullenme kredisi açtığını ifade etmişlerdir. Erdoğan (2020:20), birlikte yaşama deneyimi sırasında herhangi bir ciddi çatışma ve/veya gerginlik yaşanmamasından dolayı Suriyelilerin toplumsal kabulünün olağanüstü seviyelerde olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:105), Türk toplumunda Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere karşı bir kabul olduğunu ifade etse de Apak (2021:262) Suriyelilerin toplumsal kabulünün yıllar içinde erozyona uğradığını belirtmiştir. Erdoğan (2022:50) da toplumsal kabulün yıllar içerisinde değiştiğini ve “Türkiye’de Suriyelilere yönelik toplumsal dayanışma ve toplumsal kabul (Erdoğan, 2013) düzeyinde özellikle son iki yılda ciddi bir aşınma ve konunun siyasallaşmasından kaynaklı gerginlik ve karamsarlık” oluştuğunu ifade etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise, genel olarak diğer Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere alışmadığını ifade etmişlerdir. Çalışmamızda elde edilen bulgular ışığında, bu duruma Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından daha fazla hakka ve ayrıcalığa sahip olduğu düşüncesi sebep olmaktadır. Bolgun ve Uçan (2020:258) da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyelilere ‘imtiyaz’ tanındığı için birlikte yaşamak istemediklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde, Sargın (2018:80) da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere tanınan ‘ayrıcalıklar’dan rahatsız olduklarını ifade etmiştir.

Elde edilen bilgiler ışığında, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşamaya alıştıkları görülmekle beraber, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının birlikte yaşamak istemedikleri ortaya çıkmaktadır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin alışma durumu ise, genel olarak gündelik hayatlarını devam ettirecek işleri, ilk geldikleri güne göre daha kolaylıkla yerine getirebilmelerinden ibarettir. Zaman içerisinde savaş mağduru olarak görülen ve ‘misafir’ edilen Suriyelilerin toplumsal kabulünde ciddi azalma meydana gelmiştir. Geline nokta, Suriyeliler kişisel olarak alışmış olsalar da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerine alıştıkları noktada hem fikir değillerdir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise, Suriyeliler alışmadıklarını ifade ettikleri gibi birlikte yaşamak da istememektedirler.

5.5. Sosyal Etkileşim

Toplumlar arası uyumun önemli bir ölçütü de sosyal etkileşimdir. Toplumların birbirleriyle teması ne kadar büyükse, sosyal uyumun gerçekleşme olasılığı o kadar fazladır. Çalışmamızdan elde edilen bulgular ışığında, her iki toplum arasında etkileşimin neredeyse hiç olmadığını söylemek mümkündür.

Çalışma bulguları, gruplar arası etkileşimin kısıtlı olduğunu göstermektedir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile iletişimi kadar, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle etkileşimi kısıtlıdır. Aykut (2024:207) da iki toplum arasında toplumsal temasın sınırlı olduğunu ifade etmiştir. Erdoğan (2022:121) da Türk toplumunun Suriyelilere karşı mesafeli olduğunu ifade etmiştir. Ortak paylaşılan alanların ve Suriyelilerin dil becerisinin nispeten artmasına rağmen iletişim ile ilgili verilerde yıllar içerisinde bir gerileme mevcuttur. Yine Erdoğan (2022:123) iki toplum arasındaki sosyal mesafenin ‘uzak’ olduğunu ortaya koymuştur. Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1614) Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türklerle görüşmediğini, hatta Türklerin onlarla arkadaş olmak istemediklerini ifade etmiştir. Karşılaşmalar genel olarak minibüs, market ya da alışveriş mekanları ile sınırlıdır. Yılmaz ve Günay (2022:125-6) da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerden uzak durduğunu ve temastan kaçındığını ifade ederken, karşılaşmaların kamuya açık alanlarda gerçekleştiğini tespit etmiştir. Apak (2022:257) karşılaştırmalı analizinde, 2014 yılında yüzde 64 olan yerel halk ile rahat iletişim kuran kişi oranının 2021 yılında yaklaşık yüzde 45’e düştüğünü tespit etmiştir. Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:105), Suriyelilerin yerlilerle olan temasının toplumda bir kal duygusu ve uyum oluşturacak kadar olmadığını ifade etmiştir.

Çalışma bulgularına göre, kısıtlı bir etkileşim ortaya çıkmaktadır. Bu kısıtlı etkileşim içerisinde, yine kısıtlı olmakla beraber, en yoğun ilişkiler komşuluk ve iş ilişkileridir. Bu da ilişkilerin yine günlük hayatla sınırlı kaldığını göstermektedir. Sargın (2018) da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin etkileşiminin yakın ilişkiler şeklinde olmadığını ve genelde dış mekanlarda gerçekleştiğini (2018:77) ifade ederken, komşuluk bağlarının çok sıkı olmadığını, günlük selamlaşma düzeyinde kaldığını ve sohbet etme ya da beraber vakit geçirme gibi düşük olduğunu (2018:71) tespit etmiştir. Yılmaz ve Günay (2022:133-4), iki toplumun dil ve kültür farklılığından dolayı birbirlerine mesafeli

olduklarını, hatta Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının “çocuklarının sığınmacılarla aynı ortamda eğitim almasına, aynı apartmanda hatta aynı sokakta yaşamaya, aynı işyerinde çalışmaya taraftar” olmadığını ifade etmişlerdir. Aygüler, Buz, Güzel (2020:351) sosyal uyumun başarılı olabilmesi için iki tarafın da temas halinde ve etkileşim içinde, sosyal uyuma hazır ve istekli olmalarının gerektiğini ifade etmiştir.

Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, toplumda görünür oldukları kamusal alanlarda kötü muameleye maruz kalmaktadır. Çalışmamıza katılan Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin neredeyse tamamı, kötü muameleye maruz kalmıştır. Şimşek (2018:383-384) toplum tarafından ‘işlerini ellerinden alan’ ve ‘kaynaklarını paylaşmak zorunda oldukları kişiler’ olarak görülen mültecilerin maruz kaldıkları ayrımcılık sebebi ile uyum süreçlerinin olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir. Ünal (2014:79) ‘ekonomik kaynakların paylaşılması’ sorunu, dışlama ve ayrımcılığa sebep olduğunu düşünmektedir. Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1613) ile Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:105) da Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerinin Türkiye’nin kaynaklarını israf ettiklerini ve onlardan daha iyi ekonomik koşullarda olduklarını düşündükleri için ayrımcılık yaptıklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli oldukları için ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmanın Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler tarafından sıklıkla dile getirilen bir durum olduğunu ifade etmiştir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler için göçün başında da ‘dilenci’, ‘yağmacı’ ve ‘sömürücü’ (Özden, 2013:5) gibi ifadeler kullanılsa da Apak (2021:258) Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin zaman içinde uğradıkları ayrımcılık oranının arttığını tespit etmiştir.

Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:109), Suriyeli GKA’ların uzatılmış kalışları ve ekonomik sorunların, yerel halkın mültecilere karşı olan gücenmelerine, ön yargılarına, dışlama ve ayrımcılık davranışlarına yol açtığını, bu durum da mültecilerin yerel toplumla etkileşimden kaçınmasına ve uyumlarının düşük seviyelerde kalmasına neden olduğunu ifade etmiştir. Suriyeli sığınmacıların bazılarının çocukları, okulda fiziksel şiddete varan kötü muameleye maruz kalmaktadır. Kötü muamele genel olarak sözlüdür. Fiziksel şiddet yaşadığını ifade eden herhangi bir katılımcı bulunmamaktadır. Bu bağlamda, Suriyeli sığınmacılar, Türkiye Cumhuriyeti’nde Suriyeli olmalarından dolayı kötü muameleye maruz kalmaktadır. Bu tür kötü muameleye karşı birçok Suriyeli geçici koruma altındaki kişi, olayı görmezden gelmekte ve tepki vermeden uzaklaşmaktadır. Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1614) de benzer durumlarda Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin

sorunlarının çözümsüz kalmasından dolayı resmi makamlara şikâyetle bulunamadıklarını tespit etmiştir. Çalışmamızda, resmi makamlara şikâyet kötü muamele fiziksel şiddete dönüştüğünde ancak yapılabildiği tespit edilmiştir.

Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem (2017:121), geçici koruma altındaki kişilerin genel olarak kendi grubu ile iletişim kurduğunu ifade etmiştir. Ancak çalışmamızın etkileşim ile ilgili bir diğer bulgusu ise grup içi etkileşimin de kısıtlı olduğudur. Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:106) da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin grup içi kopukluğunun genel olarak Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler arasındaki büyük ölçekli bölgesel ve kültürel farklılıklardan kaynaklı dini ve siyasi bakış açılarındaki değişiklikler ile Türkiye’de görece kalabalık olmalarına rağmen birbirlerinden uzak olmaları olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, çalışmamızda Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin diğer Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle ilişkisinin, akrabalık ve Suriye’den tanışıklığı olanlarla yoğun olmasına rağmen, akrabalık ve tanışıklık dışında diğer Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle ilişkilerinin temkinli ve kısıtlı olmasıdır. Genel olarak, bir güvensizlik duygusu hakimdir. İmrie-Kuzu ve Özerdem (2023:1613) birbirlerinden şüphe duyan ve güvenmeyen, aralarındaki çekişmelerin savaşa dönüştüğü ve Esad ya da IŞİD gibi değişik sebeplerden ötürü ülkeden kaçmış olmalarından dolayı Suriyelilerin tek bir büyük grup olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan etnisitelerle benzer etnik kökünde olan kişiler de kendilerini Türkiye’deki büyük grubun bir parçası olarak tanımlamamıştır. Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:105) da çalışmalarında Suriye’den göç eden Türkmenlerin de diğer Suriyeliler gibi benzer damgalamaya maruz kaldığını tespit etmiştir. Suriyeliler, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerinin Türkiye’nin kaynaklarını israf ettiklerini ve onlardan daha iyi ekonomik koşullarda olduklarını düşündükleri için ayrımcılık yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu tespitle paralel olarak, çalışmamıza katılan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından hiçbiri akraba toplulukları genel Suriyeli grubundan ayırmamıştır.

Her iki toplumun birbiriyle etkileşimi oldukça sınırlıdır. Sadece kamusal alanlarda meydana gelen sosyal temas, gruplar arası etkileşime dönüşmemiştir. Bu bağlamda, sosyal gruplar arası sınırların oldukça belirgin olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, bu sınırlı sosyal teması bile istememektedir. Diğer bir deyişle, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları genel olarak Suriyelileri, birlikte barınma dahil kamusal alanın hiçbir yerinde görmek

istememektedirler. Suriyelileri görmek, bir tehdit algısı oluşturduğu gibi, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kamusal hizmetlerden faydalanması, onlara tanınmış bir ayrıcalık olduğu duygusu ile gücenme algısı oluşturmaktadır. Bununla birlikte, grup içi etkileşim de oldukça sınırlıdır. Suriyelilerin diğer Suriyelilerle etkileşimi temkinli ve sınırlı olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kendileri ortak akrabalık bağları bulunan Türkmenler, Araplar ve Kürtleri de ayırt etmeden, genel Suriyeli grubu içinde saymaktadır.

5.6. Uyum

“Uyum” kelimesinin TDK (2024: m.d.) tarafından verilen anlamlarından biri “kişilerin birbirine karşı uyumları”dır. Burada taraflar, ev sahibi ve göç ile gelen toplumdur. Bunların birbirine karşı uyumları, çalışmamızda karşılaştırmalı olarak ele alınmış olup, her iki toplumunda uyumu karşıdan beklediği tek taraflı bir uyum beklentisi olduğu görülmüştür.

Uyum konusunda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler tek taraflı bir uyum düşünmektedir. Türkler Suriyelilere alışsa ya da anlayışlı davransa uyum sorunu çözülecektir. Erdoğan (2020:166) bu durumu “yaşanılan (ev sahibi) toplumun tepki ve kaygıları görmemezlikten gelinerek, kendiliğinden bir uyum sürecinin devreye girmesi” şeklinde tanımladığı ‘self-entegrasyon (kendi kendine uyum)’ olarak tanımlamaktadır. İçduygu ve Demiryontar (2022:326) da bu durumu ‘kendiliğinden entegrasyon’ şeklinde tanımlamıştır. İmrie-Kuzu ve Özerdem (2023:1618), bu durumu sürecin sonunda vatandaşlık olmadığı için göçün nihai çözümlerine izafeten ‘gönülsüz yerel entegrasyon’ olarak tanımlamaktadır. Yıldırım alp ve İyem (2017:121) de Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler bu tek taraflı uyumundan bahsederken, geçici koruma altındaki kişilerin beklentilerinin toplum tarafından kabul görmek olduğunu belirtmişlerdir. Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1618) da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sorun olarak gördüğü alanların içinde “toplum tarafından saygı ve değer görme, [ve] topluma katılım” olduğunu ifade etmiştir. Ünal (2014:76) bu konuda “asıl tehlikenin dışlayıcı, ayrımcı, ötekileştirici ve nefret içeren türden söylemlerin zamanla sıradan hale gelebileceği ihtimali” olduğunu ifade etmiştir. Sargın (2018:74)’ın da ifade ettiği gibi Suriyeliler içerisinden kötü olanlarla karşılaştırma yapılması bunun önünde bir engeldir ve Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler “uyum sağlama ve ortak paylaşımlar konusunda geleceğe dair umutlu” olduklarını ifade etmiştir. Ancak Apak (2021:260)

geleceğe dair belirsizliğin yıllar içerisinde arttığını tespit etmiştir. Sever (2020:81) gelecek beklentisinin sosyal uyum konusundaki çaba ve güvende olma hissi ile ilişkili olduğunu düşünmektedir.

Kaya (2017:31) Suriye kaynaklı göçün yoğun olarak sınır illerine olmasının, kan ve tanışıklık bağlarının etkisi olduğunu ifade eder. Gülerce ve Demir (2021:207) de benzer bağların göçmenlerin bir sınır şehri olan Şanlıurfa'ya göçme kararında etkili olduğunu belirtmiştir. Apak (2021:261), Mardin ilinde yaptığı çalışmasında aynı dili konuşan, aynı dine mensup, benzer kültürel değerlere sahip ve benzer çevreden benzer başka bir çevreye gelmiş kişilerde uyumun daha kolay olduğunu ifade etmiştir. Erdoğan (2022:125), sınır illerinde diğer illere göre nispeten kültürel yakınlığın sosyal mesafeyi azalttığını ifade etmektedir. Buradan hareketle Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler kendilerine anlamlı bir davranış sergilenmesi konusunda insanlık ve din kardeşliğini ön plana çıkardıkları görülmektedir. Bulgular neticesinde, bu tutumun “biz” ve “öteki” ayrımında, “biz” grubuna dahil olabilmek için ortak bir payda da buluşabilmek ve toplumda kabul görebilmek için psikolojik bir davranış biçimi olduğu kanısı oluşmuştur. Bu bağlamda Alkan-Aykaç (2023:105) göçmenin amacının “yerli halkla arasında yabancı oluşunun getirdiği kültürel, dilsel, toplumsal farklılıkları azaltmak ya da azaltıyor gibi görünmek” olduğunu ifade etmiştir. Bunun bir başka sebebi ise dini vecibelerini yaşayabilmelerinin Türkiye ile bağ kurmalarında yardımcı olmasıdır (Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur, 2021:108). Uslu (2023:186) “Suriyelilerin dine bağlı olarak şekillenen gündelik yaşamlarını sürdürme noktasında sorun yaşamadığı ve bu nedenle her iki toplumun kültürel olarak benzer olduğunu düşünmeleri söz konusu” olabileceğini ifade etmiştir.

Suriyeli geçici koruma altındaki kadınlar ve çocuklar uyum konusunda erkeklere göre daha ön plandadır. Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem (2017:121), kadınların çocukları için bu konuda daha istekli olduğunu belirtmiştir. Uslu (2023:194)'nın Suriyeli geçici koruma altındaki erkeklerin kadınlara göre Türkiye'de yaşamaktan daha çok memnun oldukları ve Dinçer (2023:158)'in Suriyeli kadın geçici koruma altındaki kişilerin sosyal uyum süreçlerinin erkeklere göre daha yavaş ilerlediği tespitinin aksine çalışmamızdan elde edilen sonuçlara göre kadınların ve çocukların geri dönmeme konusundaki tutumları, dil öğrenme istekleri ve çocukların çoğunluğunun dil sorununu çözmüş olmaları önermemizi desteklemektedir. Uslu (2023:194) kadınların yerel halkla iletişim konusunda daha

açık olduklarını belirtmiştir. Apak (2021:258) da yıllar içinde Suriyeli geçici koruma altındaki çocukların diğer çocuklarla ilişkisinde olumlu anlamda bir ilerleme olduğunu tespit etmiştir. Çalışmamızda, görüşmelerin bir kısmı doğrudan Türkçe gerçekleştirilmiştir. Bu durum, örneğin, Güneş-Aslan ve Güngör (2019:1608)'ün 'katılımcıların çoğu Türkçe bilmemektedir' tespiti ile çelişse de dil öğrenen sığınmacı sayısının yıllar içinde arttığını göstermektedir. Türkçe konuşan üç katılımcı, Türkçeyi çocukları ilkokula başladıktan sonra onlara ders çalıştırmak için öğrenmişlerdir. Kayaoğlu, Şahin-Mencütek ve Erdoğan (2021:18-9) Türkçe yeterlilik seviyesi ile mültecilerin geri dönüş isteği arasında ters orantılı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Uslu (2023:179) ev sahibi toplumun dilinin bilinmesinin ya da öğrenilmesinin sosyal uyum için gerekli karşılıklı etkileşim ve iletişim gelişmesi için önemli olduğunu ifade etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyelilerin eğitim yoluyla topluma alıştırıldığı bir uyum istemektedir, ancak Erdoğan (2022:158) bu durumun "gönülsüz bir kabullenme" olduğunu ifade etmektedir. Bu gönülsüz kabullenmede, karşı tarafın uyma konusunda yapması gereken çok fazla şey vardır. Dil öğrenmeleri, kültürü öğrenmeleri, saygı göstermeleri gibi birçok gerekliliği yerine getirmelidirler. Yılmaz ve Günay (2022:133)'a göre, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere karşı olan desteğinin giderek azalmaktadır ve konu misafirlikten birlikte yaşamaya gelince yaşanan hoşnutsuzluk nefrete doğru ilerlemektedir. Apak (2021:258) da çalışmasında, yıllar içinde Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere toplum tarafından yaklaşımın olumsuz anlamda değiştiğini tespit etmiştir. 2014 yılında, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler kendilerine yaklaşımı yüzde 42 oranında 'iyi' bulurken bu oran, 2021 yılında yaklaşık yüzde 26'ya düşmüştür. Erdoğan (2022:136) ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının temel kaygılarının "işini kaybetme", "suç oranlarının artması", "kamu hizmetlerinin bozulması" ve "kimlik bozulması" olduğunu ortaya koymuştur. Şafak-Ayvazoğlu, Kunuroğlu ve Yağmur (2021:109) da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kalıplarının uzaması neticesinde, din kardeşliği fikrinden ülke ekonomisine yük olan, kira fiyatlarını yükselten ve işgücü piyasasını etkileyen kişilere dönüşmektedir.

Uyum konusunda her iki toplumun birbirinden beklentisi farklıdır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, 13 yılı aşan göç hayatlarında artık Türkiye'de yaşamaya alışmışlardır ve buna karşılık Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerini kabul etmelerini beklemektedirler. Bu beklenti kendilerinin burada

yaşamaya alışmalarından kaynaklanmaktadır. Ortak bir paydada buluşmak adına ortak değerleri ön plana çıkarmaktadırlar. Diğer taraftan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyelilerin alışmasını uyum olarak kabul etmemektedir. Bu konuda ‘gönülsüz bir kabullenme’ (Erdoğan, 2022: 158) söz konusudur. Yıllar içinde Suriyelilere bakış açısının değişmesiyle beraber uyum konusunda karşılıklı bir süreç mümkün görünmemektedir.

5.7. Formel Teori (Denemesi)

Ülkemize 2011 yılından itibaren başlayan ve sayıları 3 milyonu geçen, Suriye Arap Cumhuriyeti kaynaklı kitlesel göç hareketi artık 13 yılı aşmıştır. Bu süreç içerisinde iki toplum büyük bir çatışma olmadan birlikte yaşamayı başarabilmiştir. Geline nokta, iki toplum arasındaki uyum konusunda öne çıkan temel unsur süredir. Bu bağlamda, gömülü kuram ile yürütülen bu çalışmanın ana kategorisi uzatılmış kalıptır. Süre uzadıkça, uyum konusundaki diğer unsurlarda değişime uğramaktadır. Diğer bir deyişle, kitlesel göçle gelenlerin kalışının uzaması ülkedeki politikalar kadar, birbirleri beraber yaşamaya başlayan toplumların etkileşimleri ve birbirlerine karşı olan tutumlarına da etki etmektedir.

Zaman uzadıkça yasal düzenlemeler ve uygulamalar değişmiştir. İlk göç hareketinin başladığı 2011 yılından 2013 yılına kadar, ülke sınırını geçen kişi sayısı yaklaşık 225 bin kişiye ulaşmıştır (GİB, 2024a: m.d.). Bu dönemde, barınma kamplarda olurken kampların yetersiz kalması ile kamp dışı barınma ortaya çıkmıştır. Ancak göçün geri dönüşü, Türkiye ve Suriye arasındaki diplomatik köprülerin atılması ile çözümsüz bir hale gelmiştir (Ceylan ve Uslu, 2019:211). Bir yandan sorun çözümsüz kalırken diğer taraftan göç hareketleri artarak devam etmiştir. Çalışma ve eğitim hizmetlerine ulaşım konusunda düzenlemelerin yapıldığı 2016 yılında, yaklaşık 2 milyon 850 bin kişi göç ile Türkiye’de ikamet etmeye başlamıştır (GİB, 2024a: m.d.). Bu sebeple, bir arada yaşamının yasal düzenlemeleri gerekli kıldığını ve yasal düzenlemelerin tepkisel olduğunu söylemek mümkündür. 2019 yılında başlayan mahalle kapatma uygulaması da şehirlerin belli bazı yerlerinde yoğunlaşan mülteci nüfusunun gettolaşmaması için uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulama, 2022 yılı itibari ile yerleşim yerinin nüfusunun yüzde 25’inden fazlasını mültecilerin oluşturduğu yerlerde “Mekânsal Yoğunlaşma ile Mücadele” planına bırakmıştır. Politikaların tepkiselliğinin yanı sıra, denetimsiz olması da bir başka sorun kaynağıdır. Örneğin, 2016 yılında 6575 sayılı ‘Geçici Koruma Sağlanan

Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik' ile mültecilerin işgücü piyasasına erişimi düzenlenirken ÇSGB verilerine göre, 2022 yılında çalışma izni verilen Suriyeli sayısı 113,208'dir (Çalışma İzni İstatistikleri, ÇSGB, 2024: m.d.). Sayıları yaklaşık 2,9 milyona varan geçici koruma altındaki kişilerin geri kalanının kayıt dışı çalıştığı açıktır. Bu kayıt dışılık hem geçici koruma altındakilerin hem de devlet ekonomisinin yararına olan bir durum değildir.

Politikanın süre uzadıkça şekillenmesinin yanı sıra, insan tutumlarını etkileyen ve toplumlar arası sınırı belirleyen bir rolü de vardır. Türkiye Cumhuriyeti, her ne kadar savaştan kaçanlara açık kapı politikası izlemiş olsa da, ülkede kalmaları konusunda aynı derecede istekli değildir. Göçün ilk döneminde Ensar-Muhacir ilişkisi (Yaman, 2017:104) ve 'misafir' (Topçu, 2020:101) olarak karşılanan Suriyeliler, İçişleri Bakanlığı tarafından 30 Mart 2012 tarihinde yayınlanan "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" ile yasal bir tanım ile tanımlanmıştır. Ancak siyasal düzlemdeki 'misafir' tabiri politika düzleminde de geçicilik ile devam etmiştir. 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu' geçici korumayı tanımlayarak Suriyelilerin geçici statüsünü tanımlamıştır. Politika düzeyinde bu misafirlik ve geçicilik durumuna vurgu "bir taraftan meşru bir statü sağlarken, aslında hem kalış süresinin sınırlılığını hem de burada bulunuş sebebini sürekli olarak hatırlatma işlevi görmektedir" (Yaman, 2017:104). Politika düzleminde hak temelli değil de 'cömert'lik temelli bir söylem (Özden, 2013:5) de olumsuz bir etkiye sahip olmuştur.

Elde edilen önermelerin kategorilerle karşılaştırılması sonucunda toplamda 10 kavram ortaya çıkarılmıştır. Bu kavramlar, formel teorinin alt başlıklarını oluşturmaktadırlar. Uzatılmış kalış ana kategorisi etrafında tartışılan kavramlardan sekizi birbiri ile zıtlık ilişkisi içinde bulunmaktadır. Diğer iki kavram tek başına formel teorinin alt başlıklarını oluşturmuştur.

5.7.1. İyileşmeye karşı Kötüleşme

Temel uyum göstergeleri bölümünde, ana önermemiz "Her iki toplum ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre temel uyum göstergeleri konusunda Suriyeliler için zaman içinde göstergeler iyileşirken Türkiye Cumhuriyeti

vatandaşları için kamusal hizmetler konusunda bir gücenme ve yoksunluk hissi oluşmaya” başlaması olarak ortaya çıkmıştır. Alt önermeler ise şunlardır:

--Barınma konusunda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler için barınma konusunda hala zorluklar olsa da durum, ilk gelinen zamana göre iyileşmiştir. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları tarafında ise mültecilerin barınmasına karşı takınılan tutumlar değişmeye başlamıştır.

- Eğitim konusunda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler eğitim hizmetine ulaşmada sorun yaşamazken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da eğitimi, uyumun bir aracı olarak gördükleri için geçici koruma altındaki kişilerin eğitim almasına olumlu bakmaktadır

-Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin dil becerileri artmaktadır.

- Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, işgücü piyasasına ulaşabilmektedir; ancak, işgücü piyasasında bazı sorunlar yaşamaktadır. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyelilerin işgücü piyasalarına erişimleri sebebi ile rahatsızlık duymaktadır.

-Sağlık ve diğer kamu hizmetleri konusunda, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin bu hizmetlere ulaşımı yıllar içinde iyileşmiştir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları bu konuda gücenme ve yoksunluk hissi yaşamaktadır.

Kitlesele göçlerde, öçle gelenlerin veya göç alan toplumların deneyimleri de süre ile yakından ilgilidir. Kalınan süre ne kadar uzarsa göç öznelerinin yaşayacakları deneyim o kadar değişecektir. Mülteciler adına bu durum, zaman geçtikçe temel uyum göstergelerinde iyileşmeye yol açmaktadır. Sürenin uzamasıyla birlikte, politik düzenlemeler sayesinde mültecilerin temel uyum göstergelerinden yararlanma oranları artmaktadır. Bu bağlamda, barınma konusunda, işgücü piyasasına erişim, eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetlerinden yararlanma konusunda göçün ilk dönemine göre oldukça iyi duruma gelmiştir. Dil becerileri de sürenin uzamasıyla artmaktadır. Buna karşın, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin temel uyum göstergeleri, çalışmamıza katılanlar tarafından insani ihtiyaçlar olarak görülse de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarında, Suriyelilerin bu göstergelerden yararlanması, onların kendilerinden daha ayrıcalıklı ve öncelikli oldukları düşüncesiyle bir gücenme ve yoksunluk hissi yaratmaktadır. Bu yoksunluk hissi, Suriyeliler gibi bir şeye ulaşamamaktan kaynaklanan mutlak yoksunluktan ziyade görece yoksunluktur.

5.7.2. Güvene karşı Güvensizlik

Ana önermelerimizden ikincisi, “Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler mutluken ve temel güven duygusuna sahipken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kendilerini mutlu ve güvende hissetmemektedir” şeklinde formüle edilmiştir. Bu ana önermenin alt önermeleri ise şunlardır:

-Güven konusunda Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler mutlak bir güven duyarken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları algı temelli bir tehdit algısı sebebiyle güvende hissetmemektedirler.

-Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler Türkiye’de yaşamaktan mutludur ve ülkelerine dönme istekleri azalmaktadır.

-Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, yaşadıkları belirsizlik ve ayrımcılıktan kurtulmak için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istemektedir.

-Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, genel olarak Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle beraber yaşamaktan mutlu değildir ve neredeyse tamamı Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin gitmesini istemektedir.

Mültecilikte zamanın uzaması ile beraber, artık yeni bir hayat kuran mülteciler kendi ülkelerine geri dönme istekleri azalmaktadır. Bu durumda, kendilerini güvende ve mutlu hissetmeleri önemli bir yer tutar. Halihazırda, savaş gibi bir nedenle kendi topraklarından zorunlu bir şekilde göç etmek zorunda kalan mültecilerin çatışma ortamından uzaklaştıkça güvende olma hissi artmaktadır. Süreç içerisinde yeni bir hayat kurmaya başlamalarıyla beraber mutlu olma oranları da artmaktadır. Ancak, ev sahibi toplum için durum bunun tam tersi işlemektedir. Göçle gelen ve kısa sürede gitmesi beklenen misafirlere karşı bakış açısı değişmeye başlar; misafir artık yabancıya dönüşmektedir. Yabancı ise içinde tehdit algısı barındıran bir kavramdır. Kendisinden olmayanın getirdiği belirsizlikle oluşan tehdit algısı, sürenin uzamasıyla beraber yerel halkın tutumlarını değiştirme potansiyeline sahiptir. Bu durum, göç ile gelenlerin hepsinin tek bir grup olarak görülmesine ve hepsinin birden gitmesinin istenmesine sebep olur.

5.7.3. Benzemeye karşı Ayrışma

Bir diğer ana önerme ise, “kalışın uzaması ile kök salmak isteyen Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ortak bir noktada buluşma isteği bulunurken

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ise toplumlar arasına sınır koymaya başladığını söylemek mümkündür” şeklindedir. Alt önermeler ise şunlardır:

- Her iki toplumun kendini tanımlamasında ortak bir nokta bulunmamaktadır.
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları her iki kültürün birbirine benzemediğini düşünmektedir.
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılardan bazıları, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türk kültürünü bozduğunu düşünmektedir.

Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler kendilerini tanımlarken ortak payda olan din kardeşliğini ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Bu durum, ev sahibi toplumla ortak bir bağ kurma çabası olarak görülebilir. Benzer şekilde, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler her iki toplumun da Müslüman oluşu için kültürlerin benzediğini ifade etmektedir. Bu durum, ‘biz’ ve ‘öteki’ ayrımında ortak bir paydada buluşarak aynı sınırlar içerisine girme çabası olarak görülebilir; çünkü ev sahibi toplum belirsizlik ve çözümsüzlükle geçen uzun yıllar içerisinde misafirlikten kalıcılığa geçen yabancı toplumla arasına sınır örmeye başlamıştır. Bu sınırlar, ilk önce kimlik ve kültürde kendisini gösterir. Yerel halk kendisini hiçbir şekilde karşı toplumla benzer şekilde ifade etmez. Kültürel benzerlik bir yana, ‘öteki’ toplum yüzünden kendi kültürünün bozulduğunu düşünecektir.

5.7.4. Alışmaya karşı Uzaklaşma

Diğer bir önerme ise, “Suriyeliler giderek alışırken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları giderek alışmaktan uzaklaşmaktadır” şeklindedir.

Erdoğan (2022)’ın belirttiği gibi, göçün başında oldukça yüksek olan toplumsal kabul son yıllarda ciddi biçimde azalmıştır. Buna karşın, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye’de yaşamaya giderek daha fazla alıştıkları ve geri dönme isteklerinin azaldığı görülmektedir. Bu durumda, temel uyum göstergelerinde yaşanan iyileşmelerin de payı büyüktür. Geçici koruma altındaki Suriyeliler, yıllar geçtikçe temel uyum göstergelerinden yararlanmada iyileşme göstermişlerdir. Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyelilerin kendilerinden daha ayrıcalıklı ve öncelikli olduğunu düşünmeleri nedeniyle karşı gruba karşı bir tehdit algısı oluşturmasına yol açmıştır. Bu sebeple, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerle bir arada yaşamayı istememektedir.

5.7.5. Etkileşimsizlik

Çalışmamızın bir diğer önermesi “Her iki toplum arasında etkileşimin neredeyse hiç olmadığı söylenebilir “olarak ifade edilmiştir. Alt önermeler ise şunlardır:

- Çalışma bulguları, gruplar arası etkileşimin kısıtlı olduğunu göstermektedir.
- Grup içi etkileşimin de kısıtlıdır.

Mülteciliğin uzamasıyla beraber artan tehdit algısı ve oluşan sınırlar, gruplar arası iletişimin sınırlı bir şekilde gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler ile ev sahibi toplum arasında, gündelik hayatta rastgele gerçekleşen karşılaşmalar dışında bir etkileşim bulunmamaktadır. Bu karşılaşmalar ise, genel olarak kamusal alanlarda gerçekleşmektedir. Burada, ev sahibi toplumun oluşturduğu ‘biz’ ve ‘öteki’ sınırlarının yanı sıra göç ile gelen toplumda ev sahibi toplumla etkileşime geçme konusunda temkinli davranmaktadır. Geçici koruma altındaki kişiler, görünür oldukları her yerde kötü muameleye maruz kalmaktadır. İki toplumun birbirine karşı olan sınırları sebebiyle sosyal etkileşim gerçekleşmemektedir. Bununla beraber, grup içi etkileşim de sınırlıdır. Göçle gelenler, büyük bir topluluk olmaları sebebi ile aralarında iletişim yoktur ve birbirlerine karşı temkinlidirler. Ev sahibi toplum da kendi grubundan olan kişileri de karşı gruptan ayırmamaktadır.

5.7.6. Tek Taraflı Uyum

Çalışmanın son ana önermesi “Her iki toplumun da uyumu karşıdan beklediği, tek taraflı bir uyum beklentisi olduğu görülmüştür” şeklinde ifade edilmiştir. Alt önermeler ise şunlardır:

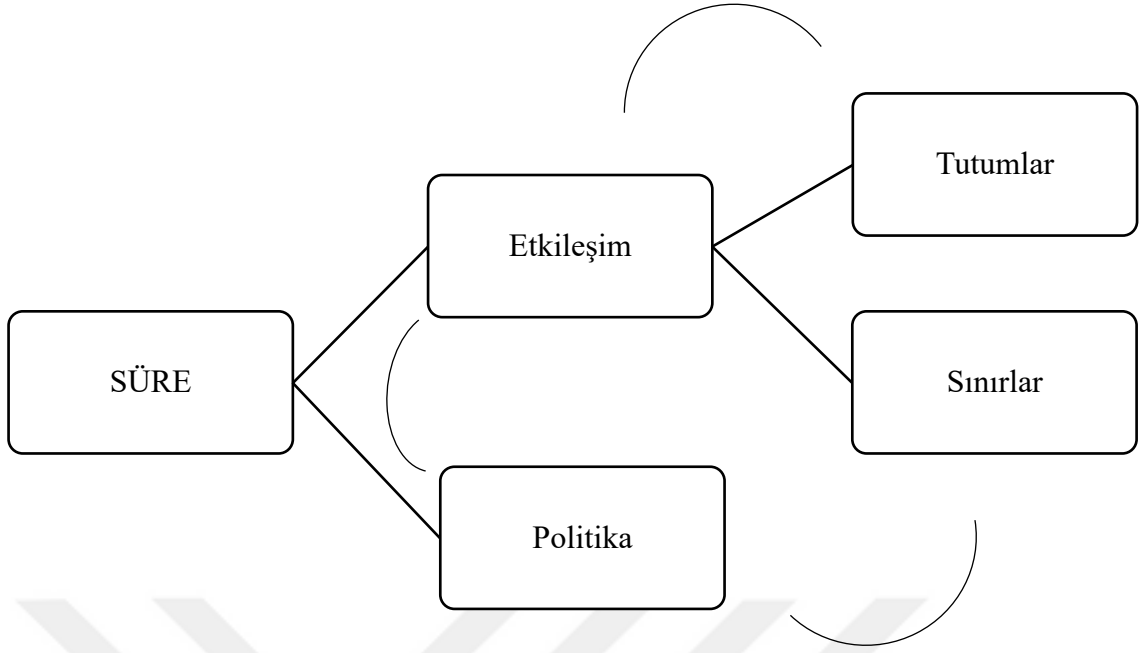
- Uyum konusunda Suriyeliler, tek taraflı bir uyum düşünmektedir.
- Türkler ise, Suriyelilerin eğitim yoluyla topluma alıştırdığı bir uyum istemektedir.

Toplumlar arasındaki etkileşim eksikliği, iki tarafın da uyumu karşıdan beklemesine yol açmaktadır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, Türkiye’de yaşamaya alıştıkları için karşıdan kendilerini kabullenmesini beklerken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları göç ile gelenlerin kendi kurallarına ve kültürüne saygı göstermediği için, Suriyelilerin uyum konusunda yerine getirmesi gereken şeyler

olduğunu düşünmektedir. Bu durum, mültecilerin kendi başlarına entegre olmalarına yol açarken, ev sahibi topluluğun da 'öteki' topluluğu gönülsüzce kabulüne yol açmaktadır.

Mülteciliğin uzaması üç ana temayı ortaya çıkarmaktadır. Bunlar a) süre, b) politika ve c) etkileşimdir. Süre ya da göç ile geçirilen zamanın uzaması, diğer tüm unsurları etkileyen ana etkidir. Göç ile geçirilen süre uzadıkça politika boyutunda yasal düzenlemeler gerçekleşecektir. Bu yasal düzenlemelerin, geçicilikle devam eden bir göç hikâyesinde tepkisel olduğunu belirtmek gerekir. Ancak, politika boyutu zamandan etkilenmesine rağmen koyduğu sınırlar itibari ile etkileşim düzeyini de etkilemektedir. Diğer bir deyişle, toplulukların davranış biçimleri etkileyebilme kapasitesine sahiptir.

Etkileşim boyutu da göçle geçen süreye bağlıdır. Süre uzadıkça, toplumlar arasında oluşan sınırlar ve değişen tutumlar nedeniyle sınırlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Sınırlı etkileşim ise toplumlar arasındaki sınırların daha belirginleşmesine ve tutumların bu sınırlara göre şekillenmesine yol açacaktır. Uzun süreli mültecilik bağlamında, tehdit algısının tutumlar üzerinde önemli bir etkisi vardır. Tehdit algısı, karşıdakine karşı 'biz' ve 'öteki' sınırlarının çizilmesinde de etkilidir. Sınırları belirleyen algılar ise, karşı tarafa davranış biçimini etkilemektedir. Örnek vermek gerekirse, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kötü muameleyle karşılaşacaklarını bilerek etkileşimden kaçınmalarına sebep olurken tehdit algısını oluşturan onay mekanizmaları ile karşı tarafa kötü muamelenin toplumsal kabulüne yol açacaktır.

Şekil 3. Uzatılmış Kalışın Unsurları

(Kaynak: Çalışma Verileri)

Şekil 3'te de gösterildiği gibi, tüm unsurları birbirlerini etkileyen bir dögü içerisinde gerçekleşmektedir. Sürenin uzaması, tüm unsurları etkilerken bu unsurdan etkilenen politika etkileşimi ise politikayı şekillendirmektedir. Politika, Suriyeli göçünün geçiciliğini vurgulayarak bu konuda oluşturduğu etki ile sınırları etkilerken sınırlar da tutumları etkilemektedir. Bununla beraber sınırlar ve tutumlar mahalle kapatma gibi düzenlemelerin gerçekleşmesinde politika düzeyinde önemli bir rol oynamaktadır. Kısaca özetlemek gerekirse, uzatılmış mültecilik durumunda süre en önemli etkidir. Sürenin uzaması, politikaları ve topluluklar arasındaki etkileşimi etkilerken bu unsurlar da birbirini etkilemektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç

Bu araştırmanın temel amacı artık 13 yılı aşmış olan Suriye kaynaklı göçün ortaya çıkardığı uyum durumunu detaylı bir şekilde ele almaktır. Bu bağlamda araştırmanın temel sorusu “uzun süreli mültecilik bağlamında Türkiye’de yaşayan Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının uyum süreçleri ve mevcut durumda gelinen uyum düzeyi nasıl açıklanabilir” şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu temel soruya gömülü kuram araştırma metodu ile yürütülen ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilen saha araştırması ve uyum konusunda atılan politika adımlarının incelenmesi ile elde edilen verilerin analizi yoluyla cevap aranmıştır.

2010 yılının son günlerinde Tunus’ta başlayan ve daha sonra ‘Arap Baharı’ diye adlandırılan halk hareketleri sınır komşumuz Suriye Arap Cumhuriyetini de etkilemiştir. Çok geçmeden bu ülkede başlayan halk hareketleri rejimin silah kullanması ile bir çatışmaya ve akabinde bir iç savaşa dönüşmüştür. Suriye Arap Cumhuriyetinde yaşanan çatışmalar ve bu çatışmaların iç savaşa dönüşmesi sonunda milyonlarca insan evlerini terk edip yerlerinden edilmiştir. Birçoğu ülke içinde yerlerinden edilen kişiler olarak hayatlarına devam etseler de bu kişilerin bir kısmı ülke dışına kaçarken Türkiye Cumhuriyeti de bu göç dalgasından etkilenmiştir. 2011 yılında başlayan göç hareketleri karşısında Türkiye Cumhuriyeti açık kapı politikası izleyerek savaştan etkilenen Suriyelilere kapılarını açmıştır. 2024 yılı itibari ile 2.936.369 Suriyeli Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşamaktadır. Oldukça kısa sürmesi beklenen ‘birlikte yaşama’ süreci başından itibaren nereye ilerleyeceği bilinmeden ve ufakta bir çözüm görünmeden artık 13. yılını aşmıştır. Bu bağlamda bu araştırma bu kadar uzun bir süreye yayılan birlikte yaşama sürecini hem Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları açısından nasıl geliştiğini derinlemesine incelemek üzere planlanmıştır.

Ana çalışma sorumuzu cevaplayabilmek için bir grup alt soruya daha cevap aranmıştır. Bu alt sorulardan ilk grup yapısal uyum ile ilgilidir. Bu kapsamda “geçici koruma altındaki kişiler eğitim, iş piyasasına erişim, barınma, sağlık ve diğer kamu hizmetlerine erişim sağlayabiliyor mu, bu konudaki görüş ve uyumları nasıldır ve yerel halkın, geçici koruma altındaki kişilerin iş piyasasına erişimi, barınma koşulları, eğitimi, sağlık ve diğer kamu hizmetlerine erişimi konusunda görüşleri ve uyumu nasıldır” alt soruları ele alınmıştır. Uzun süreli birlikte yaşama bağlamında

gelen noktada yapısal uyumu ortaya koymayı amaçlayan çalışmamızda öncelikle uyum konusunda politika boyutunu ele almak uygun olacaktır. Süreçle ilgili en temel sorun göç ile gelenlerin hukuki durumu olmuştur. Suriyeli kaynaklı göç dalgasının başlarında gelenler kamplara yerleştirilseler de sayılarının giderek artması sonucu göç ile gelenler kamp dışında da yaşamaya başlamışlardır. Gelenen noktada kamplarda yaşayan sayısı oldukça azalmış durumdadır. Her ne kadar 1951 Mülteci Sözleşmesi imzalanmış olsa da Türk hukukunda, vatandaş ve yabancı arasındaki ayırım kitlesel göç ile gelen kişileri kapsamamaktadır. 1951 Mülteci Sözleşmesi zaman ve mekân bakımından içerdiği sınırlamalar nedeni ile Suriye kaynaklı göç ile gelen kişileri kapsamamaktadır. Vatandaş ve yabancı dışındaki temel ayırım 1934 tarihli İskân kanunu ile yapılmış olsa da burada tanımlanan göçmen kavramı Türk soyundan olan kişileri kapsamaktadır. Kitlesel hareketlerin sınırda durdurulmasını amaçlayan 1994 Yönetmeliği de yeni gelişen göç deneyimi ile oluşan hukuki boşluğu doldurmak için yeterli olmamıştır. Bu hukuki boşluk 2012 yılında çıkarılan ve Suriye'den gelen kişileri 'misafir' olarak tanımlayan bir İçişleri Bakanlığı yönergesi ile kapatılmaya çalışılmışsa da asıl düzenleme 2013 yılında kabul edilen 6458 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu' ile geçici korumanın yasal olarak tanımlanması ile hayata geçirilmiştir. Kanunun 91. Maddesi geçici korumayı tanımlamakta ve bu konuda düzenleme yapılmasının bir yönetmelikle olması hükmünü içermektedir. Bu kanun kapsamında 2014 tarihinde 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılarak Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye Cumhuriyeti'nde kalışları hukuken düzenlenmiştir.

Hukuki düzenlemeler sadece göç ile gelenlerin yasal durumu ile sınırlı kalmamıştır. Kalışın uzaması ile beraber hayatın diğer alanlarına da düzenlemeler yapılmaya devam edilmiştir. 2016 yılında 6575 sayılı 'Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik' yayınlanarak Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin çalışma durumları düzenlenmiştir. Aynı yıl Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim alan Suriyeli öğrenciler kademeli olarak Milli Eğitim bakanlığına bağlı örgün eğitim kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile beraber aynı okullarda eğitim almaya başlamıştır. 2019 yılından itibaren ise Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi' yürütülmektedir. Sağlık hizmetleri ile ilgili ise 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında 2015 yılında yayınlanan 'Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar' kapsamında yürütülmektedir ve

masraflar AFAD tarafından karşılanmaktadır. Sağlık Bakanlığı ayrıca göçmen sağlık merkezleri oluşturarak Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ilk adım sağlık hizmetlerini daha etkili almalarını sağlamıştır. Diğer taraftan sosyal yardım faaliyetleri ise AB ve Türkiye arasında oluşturulan ortak bir proje olan ‘Sosyal Uyum Yardımı’ adı altında yürütülmektedir.

Bir diğer alt soru grubu ise sosyal uyum ile ilgilidir. Sosyal uyum konusunda “geçici koruma altındaki kişiler kendi aralarındaki ve yerel halkla aralarındaki iletişim düzeyi ve yerel halk ile geçici koruma altındaki kişiler arasındaki iletişim düzeyi nedir” soruları incelenmiştir. Bu bağlamda her iki toplumun arasında etkileşim oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Günlük hayatta sadece kamusal alanda meydana gelen toplumsal temas sosyal etkileşime dönüşmemektedir. Göçün ilk yıllarında oldukça yüksek çıkan toplumsal kabul zaman uzadıkça oldukça azalmıştır. Suriyeliler kamusal alanlarda ayrımcılığa ve kötü muameleye maruz kalırken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise Suriyelileri kamusal alanda dahil hiçbir şekilde görmek istememektedir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının büyük kısmı Suriyelilerin kamplarda yaşamasını istemektedir. Bu bağlamda toplumsal etkileşimin önüne geçecek ‘biz’ ve ‘öteki’ sınırlarının oluşmaya başladığını söylemek mümkündür. Bu sınırlar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları açısından daha izole ve tecrite yakın bir birlikte yaşamayı da içermektedir.

Suriyeli GKA’ların girdikleri her ortamda kötü muameleye maruz kalmaları, ayrımcılığa uğramaları ve bu tutumlar karşısında çözümsüz kalmaları bir gücenme kaynağıdır. Bu gücenme hali ile mücadele etme şekli görünmez olma isteği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür hareketlere tepkiler genellikle sessiz kalma ve görmezden gelmek olarak gerçekleşmektedir. Bununla beraber her şeyini kaybetmiş, hayatta kalmak için ne olursa olsun çalışmak zorunda olan, yeniden kök salma ve çocuklarının geleceği ile ilgili plan yapan Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin yoksunluk çektiklerini söylemek mümkündür. Bu yoksunluğun fiziksel yokluktan kaynaklanan mutlak bir yoksunluk olduğunu söylemek uygun olacaktır. Buna karşın, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise kamusal alanlarda karşılaştığı ve gündelik hayatları ile ilgili işleri gerçekleştiren Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye’de yaşamaya çok alıştığını ve çok rahat olduğunu düşünmektedir. Hukuki düzenlemelerin dilinde her zaman tekrarlanan geçicilik durumu uyum konusunda olumsuz bir pekiştirici görevi görmektedir. Yukarıda zikredilen alışma ve rahatlık durumu ev sahibi toplumun göç ile gelenlerin kalıcı olacakları düşüncesi sonucu

oluşan tehdit algısını tetiklemektedir. Diğer taraftan mümkün olduğu kadar temastan kaçındığı ancak beraber kamusal hizmet aldığı Suriyelilere ayrıcalık ve öncelik tanındığı düşüncesi bir gücenme kaynağı oluşturmaktadır. Bu gücenme ve tehdit algısı kötü muamele için bir onay görevi görürken savaş mağduru kişilerden yabancıya dönen ve ülkeleri dahil ellerindeki her şeyi alacak ve kültürlerini bozacak b kişilerin kendilerinden daha ayrıcalıklı ve öncelikli hizmet almaları karşısında görece bir yoksunluk yaşamaktadır.

Araştırmada cevap aranan bir diğer alt soru grubu kültürel uyum hakkındadır. Kültürel uyum kapsamında “Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler kendi kültürlerini yaşayabiliyor mu ve kültürlerinin değer gördüğünü, kendi kültürleri ile yerel toplumun kültürünün benzer olduğunu düşünüyorlar mı ve kültürlerinin değiştiğini düşünüyorlar mı ve yerel toplum, kültürlerinin geçici koruma altındaki kişiler tarafından değer gördüğünü, geçici koruma altındaki kişilerin kültürü ile kendi kültürlerinin benzer olduğunu, göç sebebi ile kültürünün değiştiğini veya tehlike altında olduğunu düşünüyor mu” alt soruları ele alınmıştır. Her iki toplumun kültürel tutumları arasında bariz farklılıklar mevcuttur. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları genel olarak Suriyelilere alışmadıklarını belirtirken, iki toplumun kültürel olarak birbirine benzemediğini düşünmektedir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler ise genel olarak Türkiye’de yaşamaya alıştıklarını ve iki toplumun kültürünün birbirine benzediğini düşünmektedirler. Benzer bir zıtlık birlikte yaşamadan duyulan memnuniyet ve güven konularında da kendini göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyelilerle yaşamaktan genel olarak mutlu değillerken Suriyeliler genel olarak mutludurlar. Benzer şekilde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyelilerle birlikte yaşamakta konusunda kendilerini güvende hissetmemektedirler. Ancak Suriyeliler ne kadar ayrımcılığa ve kötü muamele ile karşılaşsalar da kendilerini Türkiye’de güvende hissetmektedirler.

Kimlik uyumu konusunda ise “geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve yerel halkın göç deneyiminden sonra kimliklerini ifade etme biçimlerinde bir değişiklik oldu mu” sorusuna cevap aranmış olup her iki toplumun kimliklerini ifade etme biçimlerinin farklı olduğu görülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kimlik konusunda net açıklamalarla karşı taraf ile aralarına bir sınır koyarken Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin öncelikle ortak kimlik alanlarını ön plana çıkardıkları görülmüştür. Bununla beraber kimliksel anlamda kalışın uzamasının etkisi de gözlemlenmiştir. Göçün ilk döneminde savaş mağduru insanlara kucak açan yerel

toplum süre uzayıp temelli bir kalış tehdidi ortaya çıkmaya başlayınca tutum değiştirmiştir. Ev sahibi toplumun çok büyük bir bölümü Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin geri dönmesini istemektedirler. Diğer taraftan, misafir toplumun ise ilk başlarda oldukça yüksek çıkan geri dönme isteğinde ciddi bir azalma eğilimi başlamıştır. Dahası belirsizlik ve ayrımcılıktan kurtulmak için Türk vatandaşlığı alma isteği artmıştır.

Araştırma kapsamında cevap aranan son alt soru grubu uyumun zamansal ve karşılaştırmalı boyutudur. Bu kapsamda “kalışın uzamasının Suriyelilerin ve yerel halkın entegrasyonu üzerindeki etkisi nedir, geçici koruma altındaki kişiler, Türkiye’de yaşamaya alıştıklarını ve uyum sağladıklarını ve yerel halk Suriyeli geçici koruma altındaki kişilere alıştı mı ve uyum sağladıklarını düşünüyor mu?” sorularına cevap aranmıştır. Bu bağlamda uzun süreli mültecilik bağlamında Türkiye’deki uyum durumuna bakacak olursak, uyumun sürenin uzaması ile şekillendiğini söylemek mümkündür. En başta oldukça kısa olması düşünülen Suriyeli göçünün belirsiz bir süreye uzaması beraberinde uyum kavramını gündeme getirmiştir. Uyum konusunda hukuki statünün belirlenmesi dahil yapısal göstergelere dair düzenlemeler sürecin uzaması ve çözüme kavuşturulamaması nedeni ile hayata geçirilmiştir. Bu hukuki düzenlemeler de zamana bağımlıdır. Diğer bir deyişle, Suriyelilerin gidemeyeceği anlaşıldıkça hukukumuzdaki boşluklar doldurulmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle reaktif bir politikanın ürünüdürler. ‘Mekansal Yoğunlaşma ile Mücadele Planı’nda olduğu gibi tepkisel hareketler karşısında da değişme eğilimine sahiptirler. Bu yönüyle, kalışın süresi uzadıkça yaşanacak olası kamuoyu tepkisi ile politika düzeyinde değişikliklerin olması muhtemeldir.

Suriye kaynaklı göçün ilk döneminde kalışın çok kısa süreli olacağı ve gelenlerin hemen geri döneceği düşüncesi Suriye’de yaşanan savaşın çözümsüz kalması ile yerini uzatılmış bir mültecilik durumuna bırakmıştır. Bu durum yerel halk ve geçici koruma altındaki kişilerde gönülsüz bir uyum oluşturmaktadır. Sürenin uzaması iki temel konuda etkisini göstermektedir. Bunlardan ilki politika boyutudur. Süre uzadıkça karşılaşılan durumlar ve tepkilere göre yeni yasal düzenlemeler hayata geçirilmektedir. Bu düzenlemeler iki yönlü bir uyum içermemekte sadece Suriyelilerin kalışını düzenlemektedir. Bu durum uyumdan çok bu birlikte yaşama durumunu toplumsal bir çatışma boyutuna gelmeden idare etmektir.

Uyum konusunda da iki toplum da tek taraflı bir uyum istemektedir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler Türkiye’de yaşamaya alıştıkları, kendilerini mutlu ve

güvede hissettikleri ve gündelik ve resmi işlerini rahatlıkla halledebildikleri için uyum sağladıklarını ancak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendilerini kabullenmelerini ve toplumun bir parçası gibi davranmalarını istemektedirler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendileri kabullenmemelerinin sebebi olarak onların işlerini ellerinden aldıklarını, ev kiralarını artırdıklarını düşündüklerini ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının aralarındaki kötülere bakarak tüm Suriyelileri aynı şekilde değerlendirmeleri olarak görmektedirler. Kamusal alanda kötü muamele yerine güzel davranılmasını istemektedirler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için de uyum tek taraflı bir süreçtir. Uyumun sağlanması için Suriyelilerin uyması gereken bazı şartlar vardır. Bunların başında dil öğrenilmesi gelmektedir. Eğitim bu amaçla uygun bir araç olarak görülmektedir. Ülkedeki kanunlara ve kurallara uymaları gerekmektedir. Kamusal alanlarda göz önünde olmamaları ve hatta toplumdaki izole yaşamaları da bu şartlar arasındadır. Her iki toplumun uyuma bakış açısı toplumsal sınırların çizgilerinin artık oldukça belirgin olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

Diğer bir konu ise etkileşimdir. Sürenin uzaması ile beraber sosyal temas azalmakta ve toplumlar arası etkileşim oldukça sınırlı bir hal almaktadır. Bu durum toplumların birbirlerine olan tutumlarını etkilemektedir. Tutumlar ise toplumlar arası sınırların belirginleşmesine yol açmaktadır. Değişen politikalar da etkileşim ve dolayısıyla tutumlar ile sınırlar üzerinde etki etmektedir. Bu etkinin bir kısır döngüye sebep olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla beraber toplumlar arasındaki tutumların gücenme ve yoksunluk hislerini tetiklediğini söylemek mümkündür. Gücenme ve yoksunluk kavramları ise toplumsal çatışma açısından önemli kavramdır. Kalış süresinin uzaması ile beraber bu iki kavramdaki tutumsal ilerleme sosyal uyumun çatışmaya dönüşmeden devamı açısından önemlidir.

6.2. Temel Bulgular

Gömülü kuram, veri analizinde üç adımlı bir kodlama sistemi önermektedir. Her adımda bir önceki adımdan elde edilen önermeler daha büyük önermeleri ve bunlar da kategorileri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, ilk ana kategorimiz temel uyum göstergeleri ile ilgilidir. Temel uyum göstergeleri konusunda Suriyeliler için zaman içinde göstergeler iyileşirken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için kamusal hizmetler konusunda bir gücenme ve yoksunluk hissi oluşmaya başlamıştır. Temel uyum göstergeleri açısından ilk gösterge barınmadır. Barınma, en temel insani

ihtiyaçların başında gelmektedir. Suriye kaynaklı göçün ilk yıllarında barınma kamplarda gerçekleşmiştir. Ancak bu durum göç edenlerin sayısı arttıkça kampların kapasitesinin yetersiz kalmasına neden olmuş ve Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler kamp dışında da yaşamaya başlamıştır. Gelineen noktada Suriyeliler için barınma politikaları açısından bir sorun görünmemektedir. Diğer taraftan, Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler barınmaya ulaşma konusunda bazı sorunlar yaşamaktadır. Yapılan araştırmalar göçün ilk aşamalarında, ekonomik durumlarında dolayı ev kiralarını karşılamakta zorlanmaları, Suriyeli olmaları nedeniyle ev sahiplerinin ev vermemesi, oturlan evlerin durumlarının çok kötü olması, birkaç ailenin bir arada yaşamak zorunda kalmaları gibi sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Gelineen noktada barınma konusunda, durumun göçün ilk dönemlerine göre daha iyi olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmamızın Suriyeli katılımcılarının hiçbirisi aynı evi başka bir aile ile paylaşmamaktadır. Evinin durumunun kötü olduğunu söyleyen neredeyse hiç katılımcı yoktur. İşgücü piyasasına erişim olanaklarının artmasıyla beraber ev kiralamakta ekonomik zorluklar aşılmış görünse de barınma konusunda en temel sorun yıllar içinde ev kiralarının artması olarak görülmektedir. Bununla beraber katılımcıların bir kısmı hala ayrımcılık sebebiyle ev kiralamanın zor olduğunu ifade etmiştir.

Barınma konusunda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının tutumu barınmanın temel bir insani ihtiyaç olduğu yönündedir. Ancak barınma temel bir ihtiyaç olarak görülmesine rağmen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin barınması konusunda sorun yaşamaktadır. Bu sorunların başında Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ev kiralarını yükselttikleri düşüncesi gelmektedir. Ev kiralarının artmasının biri Suriyelilerden, biri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından kaynaklanan iki sebebi ortaya atılmıştır. Suriyeliler barınmak zorunda olduklarından evlerin fiyatlarını ucuz ya da pahalı kıyaslamadan tutmaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise evlerini değerinden yüksek kira bedelleri ile kiraya vermektedir. Bir diğer sorun ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çoğunluğunun Suriyelilerle bir arada yaşamak istememesidir. Çalışmamızın katılımcılarının büyük çoğunluğu Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin kamplarda kalmasını istemektedir. Bu durumda yerel halkın Suriyelileri mümkün olduğunca kendisinden uzakta tutmak istediği anlaşılmaktadır.

İşgücü piyasasına erişim ülkemizde olduğu gibi, kamp dışında yaşayan ve kendi hayatlarını kendileri idame ettirmek zorunda olan geçici koruma altındaki

kişiler için oldukça önemlidir. Kalışın bu kadar uzadığı ve göç edenlerin sayısının oldukça kalabalık olduğu bir göç hikayesinde göç ile gelenlerin hayatlarının tamamen devlet tarafından karşılanmasını beklemek de doğru olmayacaktır. Bu bağlamda geçici koruma altındaki kişilerin işgücü piyasasına ulaşabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Politika düzeyinde işgücü piyasasına erişimde sorun görünmese de Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler için işgücü piyasasında temel birkaç sorun bulunmaktadır. Bunların başında Suriyeli olmaları sebebiyle yaşadıkları sorun gelmektedir. Bu durum diğer sorunların bazılarının da sebebidir. Bu bağlamda, Suriyeli bireylerin karşılaştığı temel sorunlardan biri düşük ücretle çalışmak zorunda kalmalarıdır. Diğer bir önemli sorun ise, Suriyeli olmaları nedeniyle iş bulma konusunda yaşadıkları zorluklardır. Uzun süreli çalışmak da sıklıkla ifade edilen bir diğer sorundur. Sosyal güvencesi olmadan çalışmak da Suriyeliler için sıradan bir durumdur.

İşgücü piyasası konusunda, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yine insani bir ihtiyaç noktasından bakmakla beraber belli başlı konularda sorun yaşamaktadır. Bu sorunların başında Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin düşük ücretle çalışmaya razı olmalarından dolayı piyasadaki ücretleri düşürmesi ve yerel halkın işsizliğine yol açmaları gelmektedir. Bununla bağlantılı bir başka sorun ise Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sigortasız çalışmaları, bu sebeple işverenlerin onları tercih etmeleri, neticesinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının işlerini ellerinden almaları gelmektedir. Yapılan araştırmalar ekonomik kaygıların yıllar içerisinde yabancıya karşı duyulan kaygının temelini oluşturduğu ve Suriyelilere karşı gerçekleştirilen kötü muamele için onay olarak algılandığını göstermektedir.

Eğitim hizmetlerine ulaşma konusunda politika düzeyinde yapılan uygulamaların eğitime ulaşımı kolaylaştırdığı görülmektedir. Bununla beraber, Türkiye Cumhuriyeti'ne göç ettikten sonra eğitimini devam ettiren ya da ilerleten sadece bir katılımcı mevcuttur. Bazı katılımcılar halk eğitim müdürlükleri aracılığıyla kurslara katılmış olsalar da bu kurslar sonucu bir meslek edinen katılımcı bulunmamaktadır. Göçün ilk yıllarında eğitime ulaşmak bir sorun olarak ortaya çıksa da gelenen noktada çalışmamıza katılan hiçbir katılımcı eğitime ulaşmada sorun ifade etmemiştir. Katılımcılardan, çocukları eğitim çağında olanların tamamı çocukları okullarında ayrımcılığa ve şiddete maruz kalmış olsalar da çocuklarının okullarında mutlu olduklarını ifade etmiştir. Katılımcıların neredeyse tamamı eğitim çağındaki çocuklarının eğitimi ile ilgili gelecek hayallerine sahiptir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin eğitim almasını istemektedir. Bununla birlikte, barınma konusunda ortaya çıkan yabancıyı kendinden uzak tutma refleksi eğitimde de kendini göstermektedir. Katılımcılardan bazıları, Suriyeliler için ayrı eğitim kurumları olmasını dillendirmiştir. Bazı katılımcılar ise Suriyelilerin eğitime başlamadan önce hazırlık eğitimine tabi tutulmasının uygun olacağını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, katılımcıların eğitim alınmasını, uyum için gerekli bir araç olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Temel uyum göstergeleri arasında eğitim, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yoksunluk ifade etmedikleri tek alan olarak ortaya çıkmaktadır.

Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin sağlık hizmetlerine ulaşma noktasında bir sorun yaşamadıkları görülmektedir. Göçün ilk dönemlerinde sağlık hizmetlerine ulaşmada sorun olduğu tespit edilse de katılımcılarımızın tamamı sağlık hizmetlerine ulaşmada sorun yaşamadığını ifade etmiştir. İfade edilen sorunlar ise hizmetin kalitesi ve karşılaşılan kötü muamele ile ilgilidir. Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları sağlık hizmetinin temel bir ihtiyaç olduğu yönünde hemfikir olsa da genel kanı bu hizmetten Suriyelilerin daha öncelikli ve ayrıcalıklı yararlandığıdır.

Diğer kamu hizmetlerine ulaşma konusunda da katılımcılarımız, sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Karşılaşılan en büyük sorun Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin neredeyse tüm iş ve işlemlerinin yürütüldüğü İl Göç Müdürlüğüne sağlanan hizmetlere yaşanan uzun randevu süreleri sebebi ile ulaşamamakla yaşanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları tarafından diğer kamusal hizmetlerden sosyal yardımların anlaşıldığı görülmektedir ve Suriyelilerin diğer kamu hizmetlerinden rahatlıkla yararlanabildiklerini düşünmektedirler. Bu alanda en önemli sorun, sosyal yardım desteğinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar diğer araştırmalarda ortaya çıkan yardımın tamamının devlet tarafından yapıldığı sonuçların aksine sosyal destek yardımının yurt dışı kaynaklı olduğu konusunda bilgi sahibidirler ancak buna rağmen devletin kendi fakirlerine bakması gerektiğini ifade eden katılımcılar olduğu gibi bu yardımı doğru bulmayan katılımcılar da mevcuttur. Bununla beraber, gıda ve kömür yardımının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından ziyade Suriyelilere daha fazla yapıldığı düşüncesi de ortaya çıktığı görülmektedir.

Bir diğer kategori, güvende ve mutlu olma ile ilgilidir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler, mutluyken ve temel güven duygusuna sahipken Türkiye

Cumhuriyeti vatandaşları kendilerini mutlu ve güvende hissetmemektedir. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler Türkiye’de yaşamaktan mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Bu mutlu olma durumunun temel uyum göstergelerinde rahatlıkla yararlanmaları ve günlük işlerini kolaylıkla halledebiliyorlar olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bununla beraber, kendilerini Türkiye’de güvende hissediyor olduklarını da ifade etmişlerdir. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları aynı şekilde mutlu ve güvende hissetmemektedirler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyelilerin kendilerinden daha ayrıcalıklı ve öncelikli olduklarını düşündükleri için görece bir yoksunluk ve gücenme duygusuyla kendilerini mutlu hissetmemektedirler. Dahası, olası bir tehdit algısı sebebi ile Suriyelilerden her an bir zarar geleceği düşüncesi hakimdir. Bu sebeple Suriyelilerle yaşamaktan dolayı kendilerini güvende hissetmemektedirler.

Bu bağlamda çalışmamızdan elde edilen bulgular neticesinde gruplar arası etkileşimin neredeyse hiç olmadığını söylemek mümkündür. Gündelik hayatın kamusal alanlarında gerçekleşen temas haricinde, sosyal temas oldukça sınırlıdır. Gruplar arasında arkadaşlık bağları oluşmadığı görülmektedir. Etkileşim konusunda, özellikle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çok da istekli olmadıklarını söylemek mümkündür. Sadece kamusal alanlarda gerçekleşen teması bile istemedikleri ve Suriyelileri kamusal alanlarda bile görmek istemeyen bir birlikte yaşam biçimi istendiği ortaya çıkmaktadır. Eğitim haricinde, Suriyelilerin görünür olduğu tüm alanlarda sunulan hizmetler konusunda bir gücenme ve buna bağlı bir yoksunluk hissini ortaya çıktığı görülmektedir. Yine kısıtlı olmakla beraber, sosyal temasın en yüksek olduğu alanın komşuluk ve iş ilişkileri olduğu görülmektedir. Ancak, bu ilişkiler de ailecek görüşme ya da arkadaşlık boyutuna varmayan sembolik iletişim şekilleri ile sınırlıdır. Suriyelilerin kendi aralarında da iletişimin kısıtlı olması etkileşim konusunda çalışma bulgularından ortaya çıkan bir başka boyutudur. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler diğer Suriyelilerle iletişimi temkinli ve sınırlıdır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise ülke ile ortak akrabalık bağları bulunan Türkmen, Kürt ya da Arapları, genel Suriyeli kategorisinden ayırmamaktadır.

Uyum kategorisi ele alındığında her iki toplumun da uyumu karşıdan beklediği tek taraflı bir uyum beklentisi olduğu görülmüştür Suriyeli GKA katılımcılar kişisel olarak uyum sağladıklarını düşünmektedirler. Bununla beraber, diğer Suriyelilerin de uyum sağladığını ifade etmişlerdir. Bu uyum sağlama eylemi,

devletin kendilerine sağladığı temel uyum göstergelerinden yararlanmaları ve günlük hayatlarıyla ilgili işleri rahatlıkla yerine getirmelerini kapsamaktadır. Örnek vermek gerekirse bu uyma ya da alışma kendileri eğitim almaları bile çocuklarının eğitim alması, iş bulmada zorlanmamaları, devlet dairelerinde neyin nerede yapılacağını bilmeleri ve günlük alışveriş gibi işleri artık eskisinden daha rahat yapıyor olmalarını kapsamaktadır. Çalışmamıza katılan Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler ayrıca kendilerini Türkiye’de güvende ve mutlu hissettiklerini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyelilere alışmadıklarını ifade etmektedirler. Diğer Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının da kendileri gibi Suriyelilere alışmadıklarını düşünmektedirler. Beraber yaşamının Türk halkındaki karşılığı ve temel kamusal hizmetlerden yabancıların yaralanması konusunda oluşan gücenme ve yoksunluk hissi göz önünde bulundurulduğunda Suriyelilerin Türkiye’ye alıştığı hatta biraz fazla alıştığı noktasında genel olarak aynı fikirdedirler. Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin aksine birlikte yaşamadan dolayı mutlu değillerdir ve kendilerini güvende hissetmemektedirler. Güvensizlik durumu fiziksel bir sorundan kaynaklanan bir durum değildir. Güvensizlik daha çok olası bir tehditten daha doğrusu bir tehdit algısından kaynaklanmaktadır. Çalışmamızdan elde edilen bulgularda güvensizlik konusunu ülkenin ulusal güvenliği ile ilişkilendirenler de olmuştur.

Birlikte yaşama kategorisinde toplumların birlikte yaşama istekleri ele alınmıştır. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler Türkiye’de yaşamaya ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına giderek alışırken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları giderek alışmaktan uzaklaşmaktadır. Toplumların etkileşimi ile ilgili bir diğer sonuç ise geri dönme ile ilgilidir. Bu konuda görüşlerine başvurulmuş Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin yarısı savaş bitse ülkelerine geri dönmek istediklerini ifade etmişlerse de geri dönmek isteyen katılımcılardan birçoğunun eşi ya da çocukları geri dönmek istememektedir. Kadınların bazıları, Türkçeyi çocukları eğitime başladıktan sonra onlara yardım etmek için ilerletmiştir. Erkekler, çalıştıkları işlerde uzun zamandır çalışmaya devam etmektedir. Çocukların dil becerileri oldukça ilerlemiştir. Bu durumda zaman uzadıkça kalma isteğinin arttığını söylemek mümkündür. Yapılan araştırmalar geri dönme isteğinin ilk yıllarda daha yüksek çıktığını göstermektedir. Zikredilen sebeplerin, Suriyelilerin Türkiye’de yaşamaya alışması ile beraber geri dönme fikrinin değişmesine yol açtığını göstermektedir. Dahası, Suriyeli katılımcıların neredeyse tamamı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı almak

istemektedirler. Vatandaşlık istenmesinin temel sebebi vatandaşlığın yaşanan belirsizlikten ve ayrımcılıktan kurtulmak için bir güvence elde edebilmek olarak görülmüştür. Araştırmalar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ise göçün ilk yıllarından itibaren Suriyelilerin gitmesini istediklerini ya da düşündüklerini göstermektedir. Çalışmamıza katılan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılarının büyük çoğunluğu gitmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Kalsın diyenlerin bile birçoğunun şartı vardır. Gidemiyorlarsa kamplarda kalsın diyenler olduğu gibi, suça karışmadıkları müddetçe kalmaları gerektiğini düşünenler de vardır. Dahası kamusal alanda Suriyelileri görmek istemeyen Türk halkı geri dönmeyeceklerse Suriyelilerin kamplarda ya güvenli bölgelerde toplumdan izole şekilde yaşamasını istemektedir. Bu durum, bir toplumun alırken diğer toplumun giderek uzaklaştığını göstermektedir.

Bir diğer kategori ise kimlik ve kültürdür. Kalışın uzaması ile kök salmak isteyen Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin ortak bir noktada buluşma isteği bulunurken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ise toplumlar arasına sınır koymaya başladığını söylemek mümkündür. Geline süreçte iki toplumun kendisini tanımlaması ile ilgili her iki toplumun kendisini, kendi kimlikleri ile açıkladığı görülmüştür. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler kendilerini genel olarak önce Müslümanım diyerek tanımlarken kendi etnisitelerini de kullanmaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bazıları önce Müslümanım ya da insanlık önemli derken büyük çoğunluğu kendini Türk olarak tanımlamıştır. Çalışmamızın bulgularından elde edilen sonuçlardan biri ise birbirileri ortak bağı olan Türkmen ve Kürt kökenli Suriyelilerin, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları tarafından genel Suriyeli grubundan çıkarılmamasıdır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için Suriyeliler genel bir grup olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanı sıra Türkmen ve Kürt kökenli Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler de kendilerini Suriyeli grubunun dışında tanımlamamaktadırlar. Bu grup için Türk toplumu ile uyum sağlamak daha kolay görünmektedir. Zira Türkmen ve Kürt kökenli Suriyelilerin tamamı, geri dönmek istememektedirler. Kültürel benzerlik konusunda ise yine benzer bir zıtlık söz konusudur. Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler iki kültürün birbirine benzediğini düşünürken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları genel olarak iki kültürün birbirine benzediğini düşünmektedir. İki kültürün birbirine benzediğini düşünenler her iki toplumun da Müslüman olduğunu belirtmektedirler. Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin genel olarak Müslümanlığı ilk olarak ifade etmeleri toplumla ortak

bir bağ kurma çabası olarak anlaşılmaktadır. Ancak toplumda ‘biz ve ‘öteki’ sınırlarının oluşmaya başladığı söylenebilir. Araştırmalar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyelilerle benzediklerini düşünmediklerini göstermektedir. Bununla beraber Suriyelilerin kaba muameleye kalmaları yaygın bir durumdur. Çalışmamızda da katılımcıların neredeyse tamamı Suriyeli oldukları için kötü muameleye maruz kalmıştır. Bu tutumun ‘biz’ ve ‘öteki’ ayrımını oluşturan sınırlardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Elde edilen verilerden çıkarılan en önemli sonuç zamansallık etkisidir. Sürenin uzaması politikaları ve toplumsal etkileşimi etkilemiştir. Bu bağlamda 13. yılında olan Suriye kaynaklı göç uzatılmış bir mültecilik durumudur. BM uzatılmış mülteciliği bir ülkede sayıları 25 bini geçen ve beş yıldan fazla kalma durumu olarak tanımlamaktadır. BM verilerine göre zorunlu göçün neredeyse 4’te 3’ü uzatılmış mültecilik durumunda iken 2011 yılında başlayan Suriye Arap Cumhuriyeti kaynaklı göçün 13. yılını aşmışken uyum konusunda temel unsurun zaman olduğunu söylemek mümkündür. Göçün ilk gerçekleşmeye başladığı dönemde göç ile gelenlerin neredeyse her şeylerini geri de bırakarak geldikleri göz önünde bulundurulduğunda köklerinden kopmuş bu insanların öncelikli amacı güvenli bir sığınak olmuştur. Bu dönemde, açık kapı politikası ile ülkesine sığınan bu insanları güvenli bir ortam sunan Türkiye Cumhuriyeti, bu anlamda yaşanacak daha büyük insanlık dramının önüne geçmiştir. Bu süreçte Türkiye’ye sığınan kişilerin göç kapasitesini aşmaya başlamıştır. Göç ile gelen kişiler kamplarda barınma dışında kendi imkanları ile ev kiralayarak ev sahibi halkla yaşamaya başlaması ile birlikte yaşamın ilk aşaması başlamıştır. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları savaş mağduru insanlara ya da diğer bir deyişle din kardeşlerine büyük bir yardımseverlik göstererek neredeyse hiçbir şeyleri olmadan yeni bir hayat kurmaya çalışan bu insanlara elinden gelen yardımı yapmıştır. Bu dönemde her iki toplumda da genel kanı gelenlerin kısa bir süre kalacağı ve ülkelerine geri dönecekleri düşüncesidir. Bu düşünce ile Türk hukuk sisteminde yeri olmayan bu kalış şekli bir yönerge ile ‘misafir’ olarak tanımlanmış ancak bu kişiler için herhangi bir yasal düzenleme de yapılmamıştır. İlk yasal düzenleme 6458 sayılı ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ ile yapılmıştır. Göçün erken döneminde geçici koruma altındaki kişilerin geri dönme isteği oldukça yüksektir. Her ne kadar ev sahibi toplum savaş mağduru bu kişilere oldukça yardımsever davransa da geçici koruma altındaki kişiler bu dönemde barınma, işgücü piyasasına erişim ve eğitim konularında sorunlar

yaşamaktadırlar. Ancak süre uzadıkça Türk toplumunda artık Suriyelilerin gitmeyeceği algısı yerleşmeye ve göçün başında hâkim olan yardımsever hava yerini kalıcılık korkusuna bırakmıştır. Bu durum temel uyum göstergeleri konusunda geçici koruma altındaki kişiler için iyileşirken ev sahibi toplum için kalıcılık tehdidinin büyümesi ile kötüleşmiştir. Suriyelilerin geri dönme isteği azalıp Türkiye’de yaşamaya alışmaya başladıkça yerel halk Suriyelilerle arasına sınır koymaya başlamıştır. Gelineen noktada uyum sağladığını düşünen geçici koruma altındaki kişiler ile onların ne şekilde olursa olsun gitmesini isteyen yerel halk arasında toplumsal çatışmayı yol açacak gücenme ve görece yoksunluk duygularının oluşmaya başladığı görülmektedir. Sonuç olarak kalınan süre uzadıkça iki toplumun tutumları ciddi şekilde değişirken toplumsal etkileşim azalmaktadır.

6.3. Akademik Araştırmalara Katkı

- 1- Uyum alanındaki çalışma bütüncül bir yaklaşımla gömülü kuram kullanılarak yapılan ilk çalışma olması sebebi ile sunduğu veriler açısından önemli bir katkı yaptığı düşünülmektedir. Çalışmanın sonunda formel bir gömülü kuram teorisi sunulmaktadır.
- 2- Uyum konusunda bütüncül bakış açısı ile temel uyum göstergelerinin ötesinde uyumun çok boyutlu ele alınması ile incelenmiştir. Her iki toplumu da sadece yapısal uyum değil, uyumun sosyal, kültürel ve kimlik boyutu ile derinlemesine ele alması açısından detaylı bilgiler sunulmuştur.
- 3- Elde edilen bulguların diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında zaman içerisinde yaşanan değişimleri ortaya koyması sürenin uzamasının uyuma ne kadar etkili olduğunu göstermiştir. Böylece uzatılmış mülteciliğin oluşturduğu sorunlar ev sahibi ve göç eden toplum açısından zamansallık faktörünü de içerecek şekilde incelenmiştir.
- 4- Suriye kaynaklı göç deneyiminde ciddi bir toplumsal çatışma yaşanmamış olsa da toplumsal çatışmanın alt yapısını oluşturan gücenme ve görece yoksunluk duygularının oluşmaya başladığı tespit edilmiştir.
- 5- Gruplar arası etkileşimin neredeyse hiç olmadığı, grup içi etkileşimin de benzer şekilde kısıtlı olduğu tespit edilmiştir.
- 6- Toplumların uyuma dair bakış açıları incelenmiştir. Her iki toplumun da uyuma bakışlarının tek yönlü olduğu tespit edilmiştir.

6.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bir bilimsel çalışma yürütmek bilimin bir disiplininde sistematik şekilde analiz yoluyla veri elde etmeyi sağlar. Bu çalışmada da veri elde etmek için gömülü kuram yöntemi ve buna bağlı teknikler kullanılmıştır. Çalışmamızın ilk sınırlılığı ülkemizde çok yaygın kullanılmayan bu yöntemi kullanmak olmuştur. Gömülü kuram doğası gereği bir teoriden yola çıkmaz. Bir olgudan ya da kısaca araştırma sorusundan yola çıkar ve teori oluşturmayı hedefler. Bu anlamda süreç araştırmacı için zorlu bir yolculuk olduğu kadar ele edilen verileri gömülü kuram tekniklerine uygun şekilde harmanlayıp yorumlamayı gerektirmektedir. Her veri bir sonraki veri ile karşılaştırılır ve bu süreç birbirini takip eder. Gömülü kuramda bir sonuç elde etmek için kuramı iyi anlamak ve süreçleri sıkı takip etmek gereklidir. Bu çalışma için bir formel gömülü teori sunabilmek için verileri yeniden ve sürekli incelemek gerekmiş ve bu durum da oldukça fazla zaman almıştır.

Çalışmanın bir başka sınırlılığı ele alınan konunun genişliği ve şekli olmuştur. Bir doktora çalışması olması hasebiyle uyum olgusunu başlı başına ve derinlemesine ele almak doğru bir yaklaşım olsa da toplanacak verilerin fazlalığı süreç içerisinde sürekli aktif olarak analiz sürecinde olunmasını gerektirmiştir. Bununla birlikte, iki toplumu benzer alanlarda karşılaştırmak da başlı başına bir zorluk alanı olmuştur. Elde edilen verilerin analizi konusunda kendi içinde karşılaştırma yaparken bir de iki toplumun bakış açılarını karşılaştırmak halihazırda çok fazla olan bilginin sistematik bir şekilde incelenmesi için bilişsel bir sınav verilmesine yol açmıştır.

Bir diğer sınırlılık çalışılan grupla ilgilidir. Görüşmeler için Suriyelileri ikna etmek oldukça meşakkatli olmuştur. Birbirleri ile bile iletişimde oldukça temkinli olan bir grubun bireylerini çalışmaya ikna etmek kolay değildi. Bununla beraber bir diğer sorun çalışma sorularına verdikleri cevapların gerçekten yaşadıkları ile ilgili durumları yansıtması elde edilecek veriler açısından önemliydi. Çalışma boyunca sorulara kısa yanıt verme gibi bir eğilim gösterip sorun alanlarını belirtmeden yaşadıkları sorunları baştan bir kabullenme durumu gözlemlenmiştir. Bunu aşmak için aynı konu ile ilgili birkaç değişik soru sormak veri sağlaması için yararlı olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ise görüşmelerde oldukça açık ve duygusal ifadeler kullanmışlardır. Çoğunluğu sosyal hayatta hâkim olan mülteci karşıtlığı ile duygularını ifade ederken onlardan da doğru bilgi almak için soruları doğru yönlendirmek gerekti.

Araştırmacının rolü, çalışmanın bir diğer sınırlılığı olmuştur. Araştırmacının duygu, düşünce, bilgi ve deneyimlerini araştırma süreçlerinden uzak tutmak bir çaba gerektirmiştir. Görüşmeler için her iki gruptan birçok katılımcı araştırmacının bakış açısını da merak etmişlerdir. Görüşmelere araştırmacı öznelliğini katmamak ve bilimsel nesnelliği korumak için yeri geldiğinde sorulan soru herhangi bir görüş belirtmeden ifade edilebilmek için ek açıklamalar yapılmıştır. Bu durum, özellikle Suriyeli katılımcılar açısından bir rahatlama sağlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için ise görüşmeye katılıp fikirlerini açıklamak başlı başına bir rahatlama diğer bir deyişle bir terapi olmuştur. Araştırmacının rolü görüşmelerde de önemli bir husus olmuştur çünkü en nihayetinde sunulan çalışma araştırmacının planlayıp gerçekleştirdiği bir araştırma deseni ile yürütülmüştür. Araştırmacının özellikle kendi bilgi ve deneyimlerinden tamamen soyutlanması kolay değildir. Bunun için özel bir gayret sarf etmek gerekmiştir. Görüşmeler sırasında her iki grubu da yönlendirecek sorulardan uzak durulmuştur. Çalışmanın verilerini analiz ederken de iki toplum özellikle Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak yasal statülerine göre isimlendirmiştir.

6.5. Öneriler

Çalışmamızın sonuçlarından elde edilen bulgular sonucunda aşağıdaki politika yapıcılar için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- 1- Çalışmamızda geri dönüş isteğinin yıllar içerisinde azaldığı görülmektedir. Bu sebeple 13. yılını aştığımız göç deneyimimizde Suriye’de bir rejim değişikliği de yaşanmışken artık gönüllü geri dönüşün önünü açacak politikaların bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- 2- Yeni kurulan Suriye hükümeti ile geçici koruma altındaki Suriyelilerin gönüllü geri dönüşünün teşvik edilmesi için uygun adımların atılması gerekmektedir. Bu konuda geri dönenlere belli bir mali yardım ile geri döndükten sonra da belli bir süre Suriye’de sosyal destek sağlamak gönüllü dönüşü teşvik etmede etkili olabilecektir. Gönüllü geri dönenlere Türkiye’de ve Türkiye üzerinden ticaretlerine devam edecek bir vize kolaylığı da bu konuda alternatif politikalar olabilir.
- 3- Savaştan kaçan insanlara kısa sürede geri dönecekleri düşünülerek verilen geçici koruma statüsünün yeniden gözden geçirilmesi önemlidir. Suriye’de yeni bir

hükümet kurulmuşken bu korumanın bir geçerliliği de kalmamış görünmektedir. Bu bağlamda geri dönmeyenlerin ikamet iznine tabi tutulması ve geçici koruma statüsü ile sağlanan sosyal sigorta primini ödememe ve sosyal destek alma gibi koşulların kaldırılması uygun olacaktır.

- 4- Bulgulardan elde edilen sonuçlardan neredeyse tüm Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin vatandaşlık başvurularının olduğunu ve vatandaşlık almak istediklerini tespit edilmiştir. Geldikleri günden beri dönüşleri beklenen bu grubun vatandaşlık beklentisi kalıcılık için bir etmendir. Yeni gelişmeler doğrultusunda geçici koruma altındaki kişilerin vatandaşlık başvuruları yeniden değerlendirilmelidir. Yeni Suriye Hükümeti ile beraber daha önce vatandaşlık alanlardan Suriye’de yeni bir hayat kurmak isteyenlere çifte vatandaşlık hakkı verilmesi gündeme alınmalıdır.
- 5- Özellikle iş gücü piyasasına katılım konusu, Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin toplumsal kabulünün önünde en büyük tehdit algısını oluşturan unsurdur. 3 milyona yakın kişiden sadece 100 binin üzerinde kişinin (ÇSGB, 2023: m.d.) çalışma izni ile çalıştığı bir topluluğun hayatlarını devam ettirmek için çalışmak zorunda olduğunu da göz önünde bulundurarak bu alanda kayıt dışı istihdamın önüne geçecek adımların atılması önemlidir. Geçici koruma statüsünün kaldırılması ile birlikte bu statü geçici ikamet iznine dönüştürülmelidir. Böylece sosyal sigorta primi ve sosyal destek konularında oluşan maddi külfetin de önüne geçilmiş olacaktır.
- 6- Geçici koruma altındaki kişilerin çocuklarının gelecekle ilgili hayalleri vardır. Anaokulundan ortaöğretimin sonuna kadar ücretsiz bir şekilde eğitim alabilen Suriyeli geçici koruma altındaki kişilerin eğitim hayatlarından sonra bazı sorunlar yaşanabilmesi muhtemeldir. Birincisi, üniversitelerdeki bölüm bazlı ücretlerin yüksek olması, bireylerin daha düşük vasıf gerektiren iş alanlarına yönelmesine ya da üniversite eğitimine devam etme motivasyonlarının azalmasına neden olmaktadır. Devam edilen bazı bölümlerin geçici koruma altındaki kişiler için bir karşılığı yoktur. Örneğin, eğitim fakültelerinde okuyan kişilerin bu eğitimler ile ülkede resmi olarak öğretmenlik yapmaları mümkün değildir. Bunun yanı sıra, bazıları elde edecekleri diplomadan çok vatandaşlık için üniversite okumaktadır. Bu sayede, aile birleşimi ile diğer aile mensupları için de vatandaşlık hakkı elde edebilme umudu taşımaktadırlar. İkincisi, üniversite eğitiminin zorunlu olmadığını varsayarsak anne babaları vasıfsız işlerde çalışarak

hayatlarını devam ettiren geçici koruma altındaki kişiler için muhtemel yüksek işsizlik durumunun ortaya çıkması beklenebilir. Bu durumda, geçici koruma altındaki kişilerin eğitimleri için alternatifler düşünülmelidir.

- 7- Geçici koruma altındaki kişilerin uyum sürecini desteklemek amacıyla dil becerilerini artıracak uygulamaların sayısı artırılmalıdır.
- 8- Sosyal yardımın kayıt dışı çalışanlara verilmesi ancak çalışma izni olan kişilere verilmemesi kayıt dışı istihdamı artırıcı bir faktördür. Sosyal destek yardımının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için bir güvenme kaynağı olduğu da göz önünde bulundurularak uygun bir yöntemle çalışma izni ile çalışanlara verilmesi için çalışma yapılması kayıt dışı istihdamı azaltacaktır.
- 9- Göç ile gelen kişilere tanınan temel insani hizmetlerden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile beraber yararlanmaları toplumsal çatışmayı tetikleyecek güvenme ve görece yoksunluk duygularının ortaya çıkıyor olması dikkate alınmalıdır.
- 10-Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Suriyeliler ile beraber yaşamaktan mutlu değillerdir. Hatta, Suriyelilerle bir arada yaşamak bir kenara bırakın; sosyal ve kamusal hayatın hiçbir yerinde görmek istememektedir. Bir süre daha beraber yaşayacakları beklenen bu iki toplum arasında sosyal tansiyonu azaltmak için çalışmalar yapılması uygun olacaktır. Bu konuda geçici koruma altındaki kişiler için gerçekleştirilen uygulamalar ile ilgili doğru bilgilendirme yapılması önemlidir.

6.6. Diğer Araştırmacılara Öneriler

Her akademik çalışma bilimsel bilgi havuzuna önemli katkılar sağlamaktadır. Çalışmamızdan elde edilen veriler doğrultusunda, bu alanda ileride araştırma yapacak akademisyenlere aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- 1- Araştırmadan elde edilen sonuçlar gömülü kuram yöntemi ile elde edilen nitel bulgulardır. Bu bulgular sonucunda formel bir gömülü kuram teorisi sunulmuştur. Nitel verilerden türetilen bu teorinin, nicel araştırma yöntemleriyle test edilmesi, bu alandaki akademik bilgi birikimini zenginleştirecektir.
- 2- Çalışmamız kapsamında incelenen konu, mümkün olduğunca çeşitlendirilebilmesi amacıyla, farklı etnik kökenlerden ve farklı şehirlerden katılımcılarla ele alınmıştır. Böylece elde edilen verilerin gömül kuramın gerektirdiği gibi karşılaştırmalı analiz yapılabilmesine imkân sağlanmıştır. Ancak,

çalışmanın farklı şehirlerde tekrarlanması elde edilen bilgilerin doğrulanması açısından farklı bilgiler sunabilir.

- 3- Suriye’de yaşanan gelişmeler geçici korumanın kaldırılacağı ve akabinde ülkemizde kalanların ikamet iznine tabi olacağı öngörüldüğünde, uyum için yeni bir alan açıldığı ve bu alanın literatür açığı sebebi ile yeni çalışmalara alan açacağı göz önünde bulundurulmalıdır.
- 4- Çalışmanın başladığı yıl ve bittiği yıl arasında GİB istatistiklerine (GİB, 2024a: m.d.) göre geçici koruma altındaki kişi sayısı yaklaşık 600 bin kişi azalmıştır. Bununla birlikte, “Mobil Göç Noktaları” uygulamasıyla düzensiz göç ile mücadele artırılmıştır. “Mekânsal Yoğunlaşma ile Mücadele Planı” kapsamında uygulanan nüfus kotası uygulaması Suriyeli Geçici koruma altındaki kişilerin hayatlarına doğrudan etki eden uygulamalardır. Bu uygulamaların sonuçlarının araştırılması uyum ve gönüllü geri dönüş konusunda yeni veriler ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir.
- 5- Yukarıdaki maddede belirtilen uygulamalar Devletin Suriyeli geçici koruma altındaki kişiler ile ilgili yeni bir politika uygulamasına geçtiğine işaret etmektedir. Bu yeni uygulamaların, politika düzeyinde başka ülkelerle karşılaştırmalı analizinin yapılması, hayata geçirilen yeni düzenlemelerin geleceği ile ilgili bilgi verecektir.
- 6- Çalışmamızda, Suriyelilerin kendi aralarında da iletişimlerinin kısıtlı olduğu tespit edilmiştir. Suriyelilerin homojen bir grup olarak ele alınmaması, içlerindeki farklılıkların uyum ve gönüllü geri dönüş konularında ne tür farklılıkları barındırdığının ortaya çıkarılması, konu ile ilgili yeni bilgiler sağlayacaktır.
- 7- 13 yılı aşan birlikte yaşama durumunun bundan sonra yeni bir döneme girdiği varsayılabilir. Bu dönemin en belirgin özelliği geri dönüşün hızlanması olacaktır. Bugüne kadarki süreçte ciddi toplumsal çatışmalar yaşanmamıştır. Ancak, toplumsal çatışma için iki önemli kavram olan güvenme ve görece yoksunluk duygularının oluştuğu gözlemlenmiştir. Toplumsal çatışma alanlarına yönelik çalışmalar, gelecekte bir süre daha devam edecek olan birlikte yaşam süreci için önemli veriler sağlayacaktır.
- 8- BM’nin mülteciliğe yönelik nihai çözümler kapsamında yürüttüğü uygulamaların karşılaştırmalı analizi, bu konuda ülkemize yol gösterici olabilir.
- 9- Çalışmanın önemli bir çıkarımı olan zamansallık faktörü, bugüne kadar yapılan çalışmaların zaman içinde farklı sonuçlar çıkarabileceğini göstermiştir. Bu

nedenle, yapılan çalışmaların belli sürelerle tekrar edilip zamansallık yönünden analiz edilmesi süreci değerlendirme açısından önemlidir.

Sonuç olarak, uzatılmış mültecilik bağlamında, Suriyeli geçici koruma altındaki bireyler ve yerel halk arasında uyum sürecinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu ve zaman içinde değişen bir dinamik içerdiği ortaya konulmuştur. Suriye’de son dönemde yaşanan değişiklikler göz önünde bulundurularak, bu gelişmeler doğrultusunda uyum sürecine yönelik uygulanan politikaların güncellenmesi ve yeni politikaların oluşturulması gerekmektedir. Uyumun sağlanabilmesi için sosyal etkileşimi artıracak ve her iki toplumun da uyum konusunda iş birliği içinde hareket etmesini sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Abar, A. (2023). *Yerli ve Suriyeli Girişimcilerin Rekabet ve Entegrasyon Konusundaki Düşünceleri: Gaziantep Örneği*, [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 776413)
- “Acculturation”. (2024). Merriem-webster. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/acculturation> Erişim Tarihi: 09.12.2024).
- Adams, W. C. (2015). Conducting semi-structured interviews. içinde Newcomer, K.E., Hatry, H.P. and Wholey, J.S. (eds), *Handbook of practical program evaluation*, 492-505. <https://doi.org/10.1002/9781119171386.ch19>
- Afrika Birliği Örgütü. (1969) *Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa* (Treaty Series No. 14691), United Nations.
- Ager, A., & Strang, A. (2004). *The Experience of Integration: A qualitative study of refugee integration in the local communities of Pollockshaws and Islington*. Research Development and Statistics Directorate, Home Office.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *J. Refugee Stud.*, 21, 166-191.
- Aguinis, H., & Henle, C. A. (2004). Ethics in research , içinde Rogelberg, S.G. (ed.), *Handbook of research methods in industrial and organizational psychology*, Wiley, 34-56.
- Akdeniz, Y. (2018). *Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Uyum Sorunları: Şanlıurfa İli Örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 517242)
- Akman Dömbekci, H. ve Erişen, M.A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.
- Alba, R., & Nee, V. (1997). Rethinking Assimilation Theory for a New Era of Immigration. *International Migration Review*, 31 (4), 826-874). <https://doi.org/10.2307/2547416>
- Algan, Y., Bisin, A., & Verdier, T. (2012). Introduction: Perspectives on cultural integration of immigrants. *Cultural integration of immigrants in Europe*, 1-48.
- Alkan-Aykaç, S. (2023). *Uluslararası ve geçici koruma altındaki yabancıların uyum stratejilerine ilişkin nitel bir araştırma: Afyonkarahisar ili örneği*. [Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 794619)
- Anadolu Ajansı. (2014, Mart 14). Suriye’de iç savaşın üç yılı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-ic-savasin-uc-yili/174781/> (Erişim Tarihi: 09.12.2024).
- Anadolu Ajansı. (2022,Aralık 23). Türkiye’deki yaklaşık 1,5 milyon yabancıya sosyal uyum eğitimi verildi. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiyedeki-yaklasik-1-5-milyon-yabanciya-sosyal-uyum-egitimi-verildi/2770057> (Erişim Tarihi: 09.12.2024).

- Anadolu Ajansı. (2024, Aralık 9). Suriye'deki 61 yıllık Baas rejimi çöktü. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-deki-61-yillik-baas-rejimi-coktu/3417690> (Erişim Tarihi: 09.12.2024).
- Anzellini, V., Benet, J., Hajžmanová, I., & Leduc, C. (2021). *A decade of displacement in the Middle East and North Africa*. Internal Displacement Monitoring Centre.
- Apak, H. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 361905)
- Apak, H. (2022). Adaptation and future expectations of Syrian refugees living in Mardin: Comparison between 2014 and 2021. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı, 252-268.
- Ashton, D. N., & Maguire, M. J. (1984). Dual labour market theory and the organisation of local labour markets. *International Journal of Social Economics*, 11(7), 106-120.
- “Asimilasyon”. (2024). Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.07.2024).
- “Asimile”. (2024). Nişanyan Sözlük, <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/asimile> (Erişim Tarihi: 01.07.2024).
- Asselin, O., Dureau, F., Fonseca, L., Giroud, M., Hamadi, A., Kohlbacher, J., ... & Reeger, U. (2006). Social integration of immigrants with special reference to the local and spatial dimension. The dynamics of international migration and settlement in Europe, İçinde R. Penninx, M. Berger, & K. Kraal (Eds.), *The dynamics of international migration and settlement in Europe. A state of the art*. 133-170, Amsterdam University Press.
- Ataş, Ö. (2021). *Suriyeli göçmenlerin sosyal uyum düzeyi: "Gaziantep örneği"* [Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 667999)
- Aydın, N. (2023). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Özgür Yayınları. <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub377>
- Aygüler, E., Buz, S., & Güzel, B. (2020). Sosyal uyumun başarılmasının önündeki engeller: Niteliksel bir çalışma. *Journal of Economy Culture and Society*, (63), 339-357.
- Aykut, N. (2024). *Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumunda STK'ların yeri: İstanbul örneği*. [Doktora Tezi Yalova Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 854044)
- Aziz, A. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Balcılar, M., & Nugent, J. B. (2019). The migration of fear: An analysis of migration choices of Syrian refugees. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 73, 95-110.
- Balkan, B., Tok, E. O., Torun, H., & Tümen, S. (2018). Immigration, housing rents, and residential segregation: Evidence from Syrian refugees in Turkey (No. 11611). IZA Discussion Papers.

- Barriball, K. L., & While, A. (1994). Collecting data using a semi-structured interview: a discussion paper. *Journal of Advanced Nursing-Institutional Subscription*, 19(2), 328-335.
- Bellwood, P. (2013). *First migrants: ancient migration in global perspective*. John Wiley & Sons.
- Benz, S & Hasencever, A. (2010). Global Governance of Forced Migration, içinde Betts, A & Loescher, G. (eds.), *Refugees in International Realltions*, Oxford University Presss.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5–34.
<https://doi.org/10.1080/026999497378467>
- Betts, A. (2009). *Forced migration and global politics*. John Wiley & Sons.
- Bimay, M. (2020). Suriyeli Sıgıncımların Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Uyum Dzeylerinin Karşılaştırlması: Kilis ve Batman rneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 1931-1943.
- BM. (2020a). *International Migrant Stock 2020* (POP/DB/MIG/Stock/Rev.2020). United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division (BM Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı Nfus Bölümü).
- BM. (2020b). *International Migration 2020 Highlights*. (ST/ESA/SER.A/452). United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division (BM Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı Nfus Bölümü).
- BM. (2021, Eylül 14). *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic*.
<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g21/223/82/pdf/g2122382.pdf>
(Erişim Tarihi:05.12.2024).
- BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği. (2020). *Differentiation between migrants and refugees*
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/GlobalCompactMigration/MigrantsAndRefugees.pdf> (Erişim Tarihi:05.12.2024).
- BMMYK (1983). *Report of the United Nations High Commissioner for Refugees* (A/38/12). BMMYK Daimî Komitesi [UNHCR Standing Committee].
- BMMYK (1984). *Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama*.
<https://www.refworld.org/legal/resolution/rri/1984/en/64184> (Erişim Tarihi: 07.12.2024).
- BMMYK [UNHCR]. (1996). *Handbook Voluntary Repatriation: International Protection*. BMMYK [UNHCR].
- BMMYK [UNHCR]. (2003). *Framework For Durable Solutions For Refugees and Persons of Concern*. BMMYK [UNHCR].
- BMMYK [UNHCR]. (2004). *Protracted Refugee Situations*. (EC/54/SC/CRP.14). BMMYK Daimî Komitesi [UNHCR Standing Committee].
- BMMYK [UNHCR]. (2007). *Handbook for Emergencies*. BMMYK [UNHCR].

- BMMYK [UNHCR]. (2007). *Speech of High Commissioner for Refugees António Guterres - 2010 Dialogue on Protection Gaps and Responses*. BMMYK [UNHCR]. (2007).
- BMMYK [UNHCR]. (2011). *UNHCR Resettlement Handbook*. BMMYK [UNHCR].
- BMMYK [UNHCR]. (2013). *UNHCR Statistical Online Population Database: Sources, Methods and Data Considerations*. <https://www.unhcr.org/africa/publications/unhcr-statistical-online-population-database-sources-methods-and-data-considerations#refugees> (Erişim Tarihi: 07.12.2024).
- BMMYK [UNHCR]. (2014, 20 Haziran). *Global forced displacement tops 50 million for first time since World War II - UNHCR Report*. (Basın Bildirisi/Press Release). <https://www.unhcr.org/news/news-releases/global-forced-displacement-tops-50-million-first-time-world-war-ii-unhcr-report> (Erişim Tarihi:15.08.2024).
- BMMYK. (2019). *Refugee or Migrant? Word choice matters*. <https://www.unhcr.org/il/wp-content/uploads/sites/6/2020/10/Refugees-or-Migrants-Word-Choice-Matters.pdf> (Erişim Tarihi:05.12.2024).
- BMMYK (UNHCR). (2019a). *Complementary Pathways For Admission Of Refugees To Third Countries*. BMMYK [UNHCR].
- BMMYK (UNHCR). (2019b). *The Three-Year Strategy (2019-2021): on Resettlement and Complementary Pathways*. BMMYK [UNHCR].
- BMMYK (UNHCR). (2020). *Global Trends: Forced Displacement in 2019*. BMMYK [UNHCR].
- BMMYK (UNHCR). (2021). *Global Trends: Forced Displacement in 2020*. BMMYK [UNHCR].
- BMMYK (UNHCR). (2021b). *Teaching About Refugees: Guide For Teachers*. BMMYK [UNHCR].
- BMMYK (UNHCR). (2022). *Global Trends: Forced Displacement in 2021*. BMMYK[UNHCR].
- BMMYK (UNHCR). (2023a). *Global Trends: Forced Displacement in 2022*. BMMYK[UNHCR].
- BMMYK (UNHCR). (2023b). *Eighth Regional Survey on Syrian Refugees' Perceptions & Intentions on Return to Syria: Egypt, Iraq, Lebanon, Jordan*. BMMYK[UNHCR].
- BMMYK [UNHCR]. (2024a). *Refugee Data Finder*. BMMYK [UNHCR]. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=0d0BWd> (Erişim Tarihi:15.08.2024)
- BMMYK [UNHCR]. (2024b). *Global Trends: Forced Displacement in 2023*. BMMYK [UNHCR].
- BMMYK [UNHCR]. (2024c). *Syria Regional Refugee Response: Durable Solutions*. https://data.unhcr.org/en/situations/syria_durable_solutions (Erişim Tarihi:15.09.2024).

- BMMYK [UNHCR]. (2024d). *Durable Solutions dashboard - Egypt, Iraq, Jordan, Lebanon, and Türkiye - June 2024*. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/110078> (Erişim Tarihi:15.09.2024).
- Bodvarsson, Ö. B., Simpson, N. B., & Sparber, C. (2015). Migration theory. İçinde Chiswick, B.R. ve Miller, P.W. (eds), *Handbook of the economics of international migration*, (1), 3-51.
- Bolgun, C., & Uçan, G. (2020). Birlikte yaşamak mümkün mü?: Okur yorumlarında “Suriyeli sığınmacı” söyleminin inşası. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 250-269.
- Bryant, A. (2017). *Grounded Theory and Grounded Theorizing: Pragmatism In Research Practice*. Oxford University Press.
- Bulduklu, Y. (2019). Eleştirel Çalışmalarda Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Gömülü Teori. *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Ceylan, A. ve Uslu, I. (2019). Türkiye Cumhuriyeti’ne yönelen kitlesel göç hareketleri ve kabul mekanizmasındaki yaklaşımlara ilişkin bir inceleme: 1989 Bulgaristan, 1991 Irak ve 2011 Suriye göçleri. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies*, 36: 199-221. <https://doi.org/10.26650/YTA2019-619967>
- Ceritoğlu, E., Yüncüler, H. B. G., Torun, H., & Tümen, S. (2017). The impact of Syrian refugees on natives’ labor market outcomes in Turkey: evidence from a quasi-experimental design. *IZA Journal of Labor Policy*, 6, 1-28.
- Charmaz, K. (2001). Grounded Theory: Methodology and Theory Construction, içinde N. J. Smelser & P. B. Baltes (Eds.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Elsevier, 6396–6399.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*, SAGE.
- Chimni, B. S. (2004). From resettlement to involuntary repatriation: towards a critical history of durable solutions to refugee problems. *New Issues In Refugee Research*, 14, 1-21.
- Christians, C. 2000. Ethics and Politics in Qualitative Research, içinde Denzin, N. and Lincoln, Y. (eds). *Handbook of Qualitative Research*. Sage, 133–154.
- Clarke, A. E., Washburn, R., Friese, C., & Clarke, A. E. (2015). *Situational analysis in practice: Mapping research with grounded theory*. Left Coast Press.
- Clarke, A.E. (2019). Situating Grounded Theory and Situational Analysis in Interpretive Qualitative Inquiry, içinde Bryant, A., & Charmaz, K. (Eds.), *The SAGE handbook of current developments in grounded theory*. Sage, 3-47.
- Contucci, P., & Sandell, R. (2015). How integrated are immigrants? *Demographic Research*, 33, 1271–1280. <http://www.jstor.org/stable/26332023>
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research* (Vol. 15). Newbury Park, CA: sage.
- Corbin, J. ve Strauss, A.L. (2015). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, SAGE.

- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage.
- Crisp, J. (2004). *The local integration and local settlement of refugees: a conceptual and historical analysis. Report from the UNHCR. Working Paper*.
- Crisp, J., & Long, K. (2016). Safe and voluntary refugee repatriation: from principle to practice. *Journal on Migration and Human Security*, 4(3), 141-147.
- Coussey, M., & Christensen, E. S. (1997). *Indicators of integration. İçinde Indicators of integration. Measurement and indicators of integration*. (1997) 15-22. Council of Europe Publishing.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2024). *Çalışma İzni İstatistikleri*. <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/calisma-izin-istatistikleri/> ÇSGB. (Erişim Tarihi: 23.06.2024.)
- Çakır, H. (2017). Suriyeli mülteci kadınların sosyo-kültürel değişime uyum çabaları: Yozgat örneği. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-68.
- Çakır, N. B. (2024). *Suriyeli Göçmenlerin Emek Piyasasına Entegrasyonuna Yönelik Politikalar: Türkiye-Almanya Karşılaştırması*. [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 862945)
- Çiçek, A. (2021). *Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal ve Siyasal Entegrasyonu: Adana İli Örneği*. [Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 712194)
- Deléchat, C. (2001). International migration dynamics: The role of experience and social networks. *Labour*, 15(3), 457-486.
- Del Carpio, X. V., & Wagner, M. C. (2015), "The impact of Syrians refugees on the Turkish labor market", World Bank Policy Research Working Paper (7402).
- Denzin, N.K. (1978). *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. McGraw-Hill.
- Denzin, N. K., ve Lincoln, Y. S. (Eds.). (2011). *The Sage handbook of qualitative research*. Sage.
- Diñer, S. (2023). *Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik uyumuna yönelik bir araştırma: Ankara örneği*. [Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 815539)
- Duğan, Ö. & Gürbüz, S. (2018). Suriyeli sığınmacıların sosyal entegrasyonuna yönelik bir araştırma. *Turkish Studies (Elektronik)*, 13, 26, 529-546. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14625>
- Duman, T. (2019). Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (41), 343-368. <https://doi.org/10.21497/sefad.586638>
- Ekşi, R. (2023). *Sosyal Uyum Sürecinde Kültürlerarası İletişim Engelleri: Yerliler ve Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyum Tutumları*. [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 824585)

- “Entegrasyon”, (2024). Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.07.2024).
- “Entegrasyon”. (2024). <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/entegrasyon> (Erişim Tarihi: 01.07.2024).
- Erdem, N. (2019). The Effect of Syrian Refugees on Housing Rents in Southeast of Turkey. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers - Municipal Engineer*, 1–27. <https://doi.org/10.1680/jmuen.19.00018>
- Erdoğan, M.M. (2013). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum [Rapor], *Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi*.
- Erdoğan, M.M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Orion Kitabevi.
- Erdoğan, M.M. (2022). *Suriyeliler Barometresi 2021: “Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi”*. Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Erdoğan, M.M. (2023). *Suriyeliler Barometresi 2021: “Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi”*. SerBest Kitaplar.
- Esser, H. (2010). Assimilation, ethnic stratification, or selective acculturation. *Recent Theories of the Integration of Immigrants and the Model of Intergenerational Integration*, 1-28.
- Etzo, I. 2008. *Internal migration: A review of the literature* (MPRA Paper), University Library of Munich.
- Fairchild, H. P. (1911). Immigration and Crises. *The American Economic Review*, 1(4), 753-765.
- Fairchild, H. P. (1914). *Immigration: A World Movement and Its American Significance*. The Macmillan Company.
- Faist, T. (2012). *The blind spot of multiculturalism: from heterogeneities to social (in) equalities*, (COMCAD Arbeitspapiere - Working Papers). Bielefeld University.
- Firestone, W. A. (1993). Alternative arguments for generalizing from data as applied to qualitative research. *Educational researcher*, 22(4), 16-23. doi:10.3102/0013189x022004016
- Flick, U. (2018). *The Sage Handbook of Qualitative Data Collection*. Sage.
- Fussell, E., & Massey, D. S. (2004). The limits to cumulative causation: International migration from Mexican urban areas. *Demography*, 41(1), 151-171.
- “Geçici Koruma”. (2024). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Göç İdaresi Başkanlığı. Erişim Tarihi: 13.12.2024.
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2017). Türkiye ve Göç. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitapciklar/ogrenci_bilgi.pdf (Erişim Tarihi: 14.09.2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2024). Geçici Koruma. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 14.09.2024).

- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2024b). Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> (Erişim Tarihi: 14.09.2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2024c). İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'nın Başkanlığında 15. Göç Kurulu Toplantısı Gerçekleştirildi. <https://www.goc.gov.tr/icisleri-bakani-ali-yerlikayanin-baskanliginda-15-goc-kurulu-toplantisi-gerceklestirildi> (Erişim Tarihi: 09.02.2025).
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2025). 2023 Yılı Geçici Barınma Merkezleri Özel Hesap Giderleri ve Ödenek Tablosu. <https://www.goc.gov.tr/2023-yili-gecici-barinma-merkezleri-ozel-hesap-giderleri-ve-odenek-tablosu> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).
- Glaser, B.G. ve Strauss, A.L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory*, Sage. Aldine Transaction.
- Graf v.d. (2023). Migrants, asylum seekers, and refugees: Different labels for immigrants influence attitudes through perceived benefits in nine countries. *European Journal of Social Psychology*, 1-14. DOI: 10.1002/ejsp.2947
- Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life: The role of race, religion, and national origins*. Oxford University Press, USA.
- “Göç/göçmek”, (2020). Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.07.2024).
- Grant, S., & Solicitors, H. G. (2005). *International migration and human rights*. Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration.
- Gülerce, H. ve Demir, E. (2021). Zorunlu Göç Sürecinde Sosyal Ağlar; Şanlıurfa'daki Suriyeli Sığınmacılar. *Journal of Social Policy Conferences*, 81, 185-211. <https://doi.org/10.26650/jspc.2021.81.973727>
- Gülerce, H., & Çorlu, R. (2021). Yükseköğretimdeki Suriyeli sığınmacı öğrenciler: Uyum ve çatışma alanları. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 71-106.
- Göncü, S.C. (2019). *Türkiye'de Suriyeli Göçmen Girişimciliği: Bir Gömülü Teori Çalışması*. [Doktora Tezi İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 587784)
- Güneş-Aslan, G., & Güngör, F. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç sonrası yaşadığı sorunlar: İstanbul örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 1602-1632. DOI: 10.26466/opus.558512
- Güney, Ü. (2021). Syrian Refugees between Turkish Nationalism and Citizenship. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 20(4), 519–532. <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1950256>
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, (s 271).
- Hadley, G. (2017). *Grounded theory in applied linguistics research: A practical guide*. Routledge.
- Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2024). *Göçmen Sağlığı Merkezi*. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/gsm.html> (Erişim Tarihi: 24.12.2024).

- Hartmann, D., & Gerteis, J. (2005). Dealing with diversity: Mapping multiculturalism in sociological terms. *Sociological theory*, 23(2), 218-240.
- Hayata Destek. (02.04.2022). Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi Nedir?. <https://hayatadestek.online/duyurular/sosyal-uyum-ve-yasam-egitimi-nedir/> (Erişim Tarihi: 25.12.2023).
- Heckmann, F. (1999a). *Integration policies in Europe: National Difference and Convergences?*. Efms Paper Nr.33. Europäisches Forum Für Migrationsstudien (efms) Institut an der Universität Bamberg.
- Heckmann, F. (1999b). Integration and political integration in Germany. *Migraciones. Publicación del Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones*, (5), 9-24.
- Heckmann, F. (2005). *Integration and integration policies: IMISCOE network feasibility study*. Europäisches Forum Für Migrationsstudien (efms) Institut an der Universität Bamberg.
- “Hicret”, (2024). Nişanyan Etimolojik Sözlük. <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/hicret> (Erişim Tarihi:04.12.2024).
- Holborn, L. W. (1939). The league of nations and the refugee problem. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 203(1), 124-135.
- Holton, J. A., & Walsh, I. (2017). *Classic grounded theory: Applications with qualitative and quantitative data*. Sage Publications.
- Hofinger, C. (1997). *An index to measure legal integration. Measurement and Indicators of Integration*, Strasbourg: Council of Europe, Directorate of Social and Economic Affairs.
- Hopf, C. (2004). Research ethics and qualitative research. İçinde Flick, U., Von Kardoff, E., & Steinke, I. (eds.), *A companion to qualitative research*. Sage, 334-339.
- Hovil, L. (2014). 'Local Integration'. içinde Elena Fiddian-Qasmiyeh, Loescher, G., Long, K. & Sigona, N. (eds), *The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies* (2014); OUP Oxford. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199652433.013.0042>
- Ilgar, M.Z. ve Ilgar, S.C. (2013). Nitel Bir Araştırma Deseni Olarak Gömülü Teori (Temellendirilmiş Kuram), *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 197-247.
- İçduygu, A. (2017). Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar: “Siyasallaşan” bir sürecin analizi. *Toplum ve Bilim*, 140, 27-41.
- İçduygu, A., & Demiryontar, B. (2022). Türkiye’de Devlet ve Suriyeli Mülteciler: Çelişkili Politikalar ve Araçsal Rasyonellik. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Özel Sayı), 316-334. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.1182299>
- İçduygu, A., & Diker, E. (2017). Labor market integration of Syrians refugees in Turkey: From refugees to settlers. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 12-35.
- Imrie-Kuzu, D., & Özerdem, A. (2023). Keeping Syrian refugees in Turkey is not a good idea: a new concept of ‘reluctant local integration’. *Third World Quarterly*, 44(7), 1606-1624. <https://doi.org/10.1080/01436597.2023.2197205>

- İnce, H. O. (2011). Almanya’da farklı olmak: entegrasyon ve hoşgörü kavramına eleştirel bir bakış. *Bilig Dergisi*, 58, 173-202.
- “integration”. (2004). Online Etymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/search?q=integration> (Erişim Tarihi: 07.12.2024).
- Jacobsen, K. (2001). *The forgotten solution: local integration for refugees in developing countries*. *New Issues In Refugee Research*, 45, 1-41.
- Jennissen, R. (2007). Causality chains in the international migration systems approach. *Population research and policy review*, 26(4), 411-436.
- Kanada Mülteci Konseyi (Canadian Council for Refugees). (2010). *Talking about refugees and immigrants: A glossary of terms*. <https://ccrweb.ca/files/static-files/glossary.PDF> (Erişim Tarihi: 07.12.2024).
- Karatsareas, P. (2022). Semi-structured interviews, içinde Kircher, R. & Zipp, L., (eds.), *Research Methods in Language Attitudes*, Cambridge University Press, 99-113.
- Kearney, R. (2018). *Yabancılar, Tanrılar ve Canavarlar: Ötekiliği Yorumlamak*. Metis Yayınları.
- Kaya, M. (2017). *Türkiye’deki Suriyeliler: İç içe geçişler ve karşılaşmalar*. Hiperlink.
- Kaya, M. (2017a). Türkiye'deki Savaş Mağduru Engelli Suriyeli Mültecilerin Toplumsal Hayata Adaptasyon Süreçleri: Özel ve Kamusal Alan Engelleri. *Diyalektolog-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 127-144.
- Kayaoglu, A., Şahin-Mencütek, Z., & Erdoğan, M.M. (2021): Return Aspirations of Syrian Refugees in Turkey, *Journal of Immigrant & Refugee Studies*. <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1955172>
- Kelle, U. (2019). The Status of Theories and Models in Grounded Theory, içinde Bryant, A., & Charmaz, K. (Eds.), *The SAGE handbook of current developments in grounded theory*. Sage, 68-88.
- Köşer Akçapar, S., & Şimsek, D. (2018). The politics of Syrian refugees in Turkey: A question of inclusion and exclusion through citizenship. *Social Inclusion*, 6(1), 176-187.
- Kivisto, P., & Croll, P. R. (2012). *Race and ethnicity: The basics*. Routledge.
- Kivisto, P., & Wahlbeck, Ö. (2013). Debating multiculturalism in the Nordic welfare states. içinde *Debating multiculturalism in the Nordic welfare states*, 1-21. London: Palgrave Macmillan UK.
- Klarenbeek, L. M. (2021). Reconceptualising ‘integration as a two-way process’. *Migration Studies*, 9(3), 902-921.
- Kunz, E. F. (1973). The refugee in flight: Kinetic models and forms of displacement. *International migration review*, 7(2), 125-146.
- Kurfalı, M. A., & Özçürümez, S. (2023). Residing without settling: Housing market and tactics of Syrian forced migrants in Turkey. *Population, Space and Place*, 29(8), e2700. <https://doi.org/10.1002/psp.2700>

- McAuliffe, M. and L.A. Oucho (eds.), 2024. *World Migration Report 2024*. International Organization for Migration (IOM).
- “Migration”, (2024). Online Ethymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/search?q=migration> (Erişim Tarihi: 04.12.2024).
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3, 47-57.
- Liang, Y. (2014). The causal mechanism of migration behaviors of African immigrants in Guangzhou: from the perspective of cumulative causation theory. *The Journal of Chinese Sociology*, 1, 1-25.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newberry Park.
- Lippert, R. (1999). Governing refugees: The relevance of governmentality to understanding the international refugee regime. *Alternatives*, 24(3), 295-328.
- Lockwood, D. (1956). Some remarks on "the social system". *The British Journal of Sociology*, 7(2), 134-146.
- Lockwood, D. (1964). Social Integration and System Integration. içinde Zollschan, G.K & Hirsch, W. (1964). *Social Change: Explorations, Diagnosis and Conjectures*. 370-383. John Wiley&Sons.
- Loescher, G. & Milner, J. (2008). Understanding the problem of protracted refugee situations. içinde Loescher, G., Milner, J., Newman, E. & Troeller, G. (Eds). *Protracted refugee situations: Political, human rights and security implications*. 20-42. United Nations University Press.
- López, S., Van Dorp, L., & Hellenthal, G. (2015). Human dispersal out of Africa: a lasting debate. *Evolutionary Bioinformatics*, 11, EBO-S33489.
- Lune, H., & Berg, B. L. (2017). *Qualitative research methods for the social sciences*. Pearson.
- Mabogunje, A. L. (1970). Systems approach to a theory of rural-urban migration. *Geographical analysis*, 2(1), 1-18.
- Macrae, J. (1999). Aiding peace... and war: UNHCR, returnee reintegration, and the reliefdevelopment debate. *New Issues in Refugee Research*, 14, 1-37.
- Mahia, R., de Arce, R., Koç, A. A., & Bölük, G. (2020). The short and long-term impact of Syrian refugees on the Turkish economy: a simulation approach. *Turkish Studies*, 21(5), 661-683. <https://doi.org/10.1080/14683849.2019.1691920>
- Marrus, M. R. (1985). *The Unwanted: European Refugees in the Twentieth Century*. New York: Oxford University Press.
- Massey, D. S., v.d. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and development review*, 431-466.
- Maxwell, J.A. (2018). *Nitel Araştırma Tasarımı: Etkileşimli Bir Yaklaşım*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- McBrien, J.L. (2017). Refugees, asylum seekers, and other immigrants: Help for teachers with problematic definitions. *Social Studies Research and Practice*, 12 (2), 113-124. <https://doi.org/10.1108/SSRP-03-2017-0001>

- McIntosh, M. J., & Morse, J. M. (2015). Situating and constructing diversity in semi-structured interviews. *Global qualitative nursing research*, 2, 1-12. <https://doi.org/10.1177/2333393615597674>
- Miles, M. B., & Huberman, A. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*, Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). 2014/21 sayılı Yabancılara Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı. 2019/15 sayılı Yabancı Öğrenciler Uyum Sınıfı Genelgesi. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2024). Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi. <https://piktes.gov.tr/cms/> (Erişim Tarihi:13.12.2024).
- Milner, J., & Loescher, G. (2011). *Responding to protracted refugee situations: Lessons from a decade of discussion* (Forced Migration Policy Briefing 6). Refugee Studies Centre.
- Milner, J. (2014). Protracted refugee situations. *The Oxford handbook of refugee and forced migration studies*, 151-162.
- MIPEX. (2024). Measuring Policies To Integrate Migrants across six continents. <https://mipex.eu/> (Erişim Tarihi: 01.07.2024).
- Miranda, C. O. (1990). Toward a broader definition of refugee: 20th century development trends. *California Western International Law Journal*, 20(2), 315-327.
- "Nitelik". (2024). Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi:13.12.2024).
- NTV. (09.11.2023). Kaç Suriyeli vatandaşlık aldı? Bakan açıkladı. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kac-suriyeli-vatandaslik-aldi-bakan-acikladi,G3vUBmKF0EeBa4g4YYzbKA#> (Erişim Tarihi:13.12.2024).
- Oliver, C., & Gidley, B. (2015). *Integration of Migrants in Europe*. [Report] Global Exchange on Migration and Diversity, University of Oxford.
- Onur, F. H. (2003). Öteki Sorunsalının" Alterite" Kavramı Çerçevesinde Yeniden Okunması Üzerine Bir Deneme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 255-277.
- Özden, Ş. (2013). *Syrian refugees in Turkey*. (MPC Research Reports 2013/05), European University Institute.
- Özpolat, C. (2019). *Suriyelilerin entegrasyonu: Şanlıurfa örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 2 547765)
- Park, R.E. & Burgess, E.W. (1921). *Introduction to the Science of Sociology*. University of Chigago Press.
- Penninx, R., & Garcés-Mascareñas, B. (2016). The concept of integration as an analytical tool and as a policy concept. İçinde Mascarenas ve Penninx (eds), *Integration processes and policies in Europe: Contexts, levels and actors*, Springer Open, 11-29.

- Perruchoud, R. & Redpath-Cross, J. (2011). Glossary on migration. IOM International Organization for Migration.
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American sociological review*, 23(3), 256-266.
- Pijnenburg, A., & Rijken, C. (2021). Moving beyond refugees and migrants: Reconceptualising the rights of people on the move. *Interventions*, 23(2), 273-293.
- Piore, M. J. (1972). *Notes for a theory of labor market stratification*. Department of Economics Working Paper No. 95, Massachusetts Institute of Technology.
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış grşme soruları: Soru form ve trleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(zel Sayı 2), 161-182.
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2010). Generalization in quantitative and qualitative research: Myths and strategies. *International journal of nursing studies*, 47(11), 1451-1458.
- Portes, A., & Zhou, M. (1993). The new second generation: Segmented assimilation and its variants. *The annals of the American academy of political and social science*, 530(1), 74-96.
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Royal Statistical Society*.
- Reich, M., Gordon, D. M., & Edwards, R. C. (1973). A theory of labor market segmentation. *The American Economic Review*, 63(2), 359-365.
- OECD. (2015). *Indicators of Immigrant Integration 2015*. OECD.
- O'Reilly, K. (2022). Migration theories: A critical overview. İçinde Triandafylidou, A (ed.), *Routledge handbook of immigration and refugee studies*, 25-33, Routledge.
- Richmond, A. H. (1988). Sociological theories of international migration: the case of refugees. *Current Sociology*, 36(2), 7-25.
- Ryan, D., Dooley, B., & Benson, C. (2008). Theoretical perspectives on post-migration adaptation and psychological well-being among refugees: Towards a resource-based model. *Journal of refugee studies*, 21(1), 1-18.
- Sağlık Bakanlığı. (2015). Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar. T.C. Sağlık Bakanlığı.
- Sarmini, I., Topçu, E., & Scharbrodt, O. (2020). Integrating Syrian refugee children in Turkey: The role of Turkish language skills (A case study in Gaziantep). *International Journal of Educational Research Open*, 1, 100007. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2020.100007>
- Sargın, S. (2018). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki uyum süreçleri: Afyonkarahisar rneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Yüksek retim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 519283)
- Schroeter, L. (2019). *Layers of liminality: A grounded theory study of refugee women in Ankara Turkey (Eşikteliliğin katmanları Ankara Türkiyedeki mülteci kadınlar üzerine bir temellendirilmış kuram alışması)*. [Yüksek Lisans Tezi Ortadoğu

- Teknik Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 604026)
- Sever, M. B. (2020). *Suriyeli mülteci çocukların eğitim durumu ve sosyal uyum örnekleme*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 653393)
- Seyitoğlu, S. (2024). *Suriyeli Çocukların Entegrasyon Düzeyleri: Bursa Yenişehir Örneği*. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 857145)
- Sınır Ötesi, Kültürlerarası Sosyal Girişimciler Projesi (2016-1-UK01-KA204-024623). (2019). *Yeniden Yapılandırıcı Olarak Mülteci ve Göçmenler: Katılım ve Ekonomik Entegrasyon İçin Sosyal Mikro Göstergeler*. ISBN: 978-1-9161358-3-3.
- Simpson, J. H. (1938). The refugee problem. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931-1939)*, 17(5), 607-628.
- Simons, S. E. (1901). Social assimilation. I. *American Journal of Sociology*, 6(6), 790-822.
- Sjaastad, L. A. (1962). The costs and returns of human migration. *Journal of political Economy*, 70(5, Part 2), 80-93.
- Stahl, C. W. (1995). Theories of international labor migration: an overview. *Asian and Pacific Migration Journal*, 4(2-3), 211-232.
- Stark, O., & Bloom, D. E. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic Review*, 75(2), 173-178.
- Stimpson, C. R. (1992). On Differences: Modern Language Association Presidential Address 1990. *Debating PC: The controversy over political correctness on college campuses*, 40-60.
- Strang, A., & Ager, A. (2010). Refugee integration: Emerging trends and remaining agendas. *Journal of refugee studies*, 23(4), 589-607.
- Stringer, C. (2012). What makes a modern human. *Nature*, 485(7396), 33-35.
- Şafak-Ayvazoğlu, A., Kunuroglu, F., & Yağmur, K. (2021). Psychological and socio-cultural adaptation of Syrian refugees in Turkey. *International Journal of Intercultural Relations*, 80, 99-111.
- Şahin, Ş. (2022). *Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Süreci ve Geri Dönüş Eğilimleri: Gaziantep İli Örneği*. [Yüksek Lisans Tezi Gaziantep Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 721223)
- Şan, M.K. (2024). *Postmodernite ve Postmodernizm*. TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/postmodernite_ve_postmodernizm Erişim Tarihi: 01.07.2024.
- Şimşek, A. (2012). Araştırma Modelleri, içinde Şimşek, A. (ed). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Anadolu Üniversitesi, 80-107.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 367-392.

- Taştan, Ç., Haklı, S. Z., & Osmanoğlu, E. (2017). *Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler*. Polis Akademisi Yayınları, 29(9).
- Tajfel, H. (1974). Social identity and intergroup behaviour, *Social Science Information* 13 (2), 65-93.
- Tattersall, I. (2009). Human origins: out of Africa. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(38), 16018-16021.
- Thompson, S. B. (2011). Sample Size and Grounded Theory. *JOAAG*, 5 (1), 45-52.
- Todaro, M. P. (1969). A model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. *The American economic review*, 59(1), 138-148.
- Todaro, M. P. (1980). Internal migration in developing countries: A survey. içinde Richard A. Easterlin (ed.), *Population and Economic Change in Developing Countries*. University of Chicago Press, 361-401.
- Topcu, Büyükbeşe ve Durmuş. (2018). *Suriyeli Öğrencilerin Bakış Açısıyla Göç ve Eğitim: Gaziantep Örneği*. (Hasan Kalyoncu Göç Nüfus Eğitim İstihdam Uygulama ve Araştırma Merkezi (KalmIREC).
- Topcu, E. (2020). Türkiye'deki Suriyeli kadınlar kurban ya da sosyal girişimci. *Mukaddime*, 11(1), 97-123.
- Topcu, E., & Büyükbeşe, T. (2020). Göç bağlamında toplumsal uyum göstergeleri. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 23-33.
- Tracy, S. J. (2020). *Qualitative research methods: Collecting evidence, crafting analysis, communicating impact*. John Wiley & Sons.
- TRT Haber. (2022, Şubat 22). Sığınmacıların yerli nüfusa oranı yüzde 25'i geçmeyecek. TRT Haber. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/siginmacilarin-yerli-nufusa-orani-yuzde-25i-gecmeyecek-657342.html> (Erişim Tarihi: 23.06.2024).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2024). *İl ve cinsiyete göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve nüfus yoğunluğu, 2007-2023*. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> Erişim Tarihi: 13.12.2024.
- Uslu, L. (2023). *Sosyal entegrasyon bağlamında Suriyeli göçmenler*. [Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 775878)
- “Uyum”. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.07.2024).
- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin beklenmedik konukları:" Öteki" bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 6(3), 65-89.
- Ünsal, A. (2020). *Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonu: Reyhanlı örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 645047)
- World Bank (Dünya Bankası). (2015). Turkey's Response to the Syrian Refugee Crisis and the Road Ahead [No. 102184]. The World Bank.

- Yaman, F. (2017). Uyum ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 91-110. <https://doi.org/10.21798/kadem.20171301430>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6.Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E. & İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 107-126.
- Yılmaz, D. & Günay, M. A. (2022). Türk toplumunda Suriyeli sığınmacı algısı. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 117-139.
- Zapata-Barrero, R. & Yalaz, E. (2018). Introduction: Preparing the Way for Qualitative Research in Migration, içinde Zapata-Barrero, R. & Yalaz, E. (ed.). *Qualitative Research in European Migration Studies* (IMISCOE Research Series), 1-8. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-76861-8_1
- Zhou, M. (1997). Segmented assimilation: Issues, controversies, and recent research on the new second generation. *International migration review*, 31(4), 975-1008.
- Zolberg, A. R. 1983. The formation of new states as a refugee-generating process. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 467:24-38.
- Zolberg, A. R., Suhrke, A., & Aguayo, S. (1989). *Escape from violence: Conflict and the refugee crisis in the developing world*. Oxford University Press, USA.
- 63 sayılı Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge.
- 2006/9938 sayılı Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.
- 5543 Sayılı İskân Kanunu. (19.9.2006). 26.9.2006 tarih ve 26301 sayılı Resmî Gazete
- 5682 sayılı Pasaport Kanunu (15.07.1950). 24.07.1950 tarih ve 7564 sayılı Resmî Gazete.
- 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (15.07.1950). 24.07.1950 tarih ve 7564 sayılı Resmî Gazete.
- 6203 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği. (13.10.2014). 22/10/2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmî Gazete.
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (4.4.2013). 11.4.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmî Gazete.
- 6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu. (28.07.2016). 13/08/2016 tarihli ve 29800 sayılı Resmî Gazete.

EKLER

EK-1 Geçici Koruma Altındaki Katılımcılar için Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Merhaba

Ben Hasan Kalyoncu Üniversitesi (Gaziantep) Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler doktora öğrencisi Tunahan AKDAŞ. Bu çalışmaya katılarak uzun süreli mültecilik bağlamında Türkiye’de yaşadığınız deneyimlerinizi benimle paylaştığınız için teşekkür ederim. Bu çalışma Hasan Kalyoncu Üniversitesi (Gaziantep) Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında sunulacak bir doktora tezi kapsamında yürütülmektedir. Bana ... mail adresinden ulaşabilirsiniz.

Çalışma kapsamında Türkiye’ye göç hikayenizi, buradaki ikametiniz boyunca yaşadığınız deneyimleri, bu deneyimlerin kimlik ve entegrasyon süreçlerine etkisini öğrenmeyi amaçlamaktayım. Bu bağlamda, eski ikametinden farklı bir ortamda ve toplumda yaşamaya başlayan mültecilerin, uzun bir dönemi kapsayan bu süreç içerisinde yaşadığı deneyimlerin kimlik gelişimleri ile entegrasyonları konularında ilk elden bilgi sahibi olmayı amaçlamaktayım. Yürüttüğüm bu çalışma ile uzun süreli mültecilik bağlamında hem yerel halk hem de mültecilerde kimlik ve entegrasyon bağlamında meydana gelen değişimleri ve bunların birbirine etkisi olup olmadığını ortaya koymaya çalışacağım.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmanız size herhangi bir ekstra fayda sağlamayacağı gibi, katılmamanız da hiçbir şekilde olumsuz durum oluşturmayacaktır. Ancak çalışmaya katılarak Türkiye’deki sığınmacıların kimlik ve entegrasyon konularında genel durumlarının ortaya konulmasına, mevcut durumun daha iyi anlaşılmasına ve elde edilecek verilerle bu durumun iyileştirmesine katkı sağlayacak önerilerin sunulmasına yardımcı olabilirsiniz.

Eğer çalışmaya katılmaya gönüllü olursanız kimliğiniz gizli tutulacak ve bu görüşmelerde vereceğiniz cevaplar çalışmanın parçası olmayan kişilerle paylaşılmayacaktır. Görüşmede size yöneltilen soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Görüşmelerde vereceğiniz cevaplarda olabildiğince samimi olmanızı rica ederim. Zira, bu konudaki samimiyetiniz çalışmanın amacına daha kolay ulaşılmasını sağlayacaktır. Çalışma sürecinde istediğiniz zaman, isterseniz hiçbir açıklama yapmadan görüşmeyi bitirebilir ve/veya görüşmenin çalışmaya dahil edilmemesini isteyebilirsiniz. Görüşme sırasında sorulacak sorulardan cevaplamak istemediğiniz olursa lütfen bana bildirin. Bu durumda bu soruya cevap vermeniz de ısrar edilmeyecek ve başka soruya geçilecektir.

Görüşme yaklaşık 1 saat sürecektir. Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olursa, görüşme boyunca çekinmeden sorabilir ya da sorularınızı iletişim adresimden daha sonra da ulaştırabilirsiniz.

- 1- Herhangi bir sorunuz var mı?
- 2- Çalışmaya katılmayı ister misiniz?
- 3- Verilerin daha güvenilir olması için herhangi bir bilgiyi atlamamak adına görüşmeyi kayıt altına almam da bir sakınca var mı? (görüşmelerin kayıtlarını çalışmanın paydaşı olmayan kimseyle paylaşmayacağımı hatırlamanızı isterim.)

Bilgilendirildim

Görüşme No:
Görüşme Tarihi:
Görüşme Saati:
Görüşme Yeri:
Görüşmeci Cinsiyeti:
Görüşmeci Yaşı:
Görüşmeci Kodu:

a) Kendini tanıtır mısınız?	
b) Türkiye'ye göç hikayeni anlatabilir misin?	
c) Barınma durumunu anlatır mısınız?	
d) Eğitim durumundan bahseder misin?	
e) Dil becerilerin ne düzeyde?	
f) Ne iş yapıyorsun?	
g) Sağlık hizmetlerinden yararlanıyor musun?	
h) Kamusal hizmetlerden yararlanabiliyor musun?	
i) Haklarını, kanunları ya da hak arama yollarını biliyor musun?	
j) Kendi toplumunuzla ilişkileriniz nasıl?	
k) Yerel halkla ilişkileriniz nasıl?	
l) Kendini Türkiye'de mutlu hissediyor musun?	
m) Kendini Türkiye'de güvende hissediyor musun?	
n) Kendini nasıl tanımlarsın? (Müslüman, Suriyeli, Arap, Türkmen vs)	
o) Kendini tanımlama şeklin senin için ne kadar önemli?	
p) Kimliğini/kültürünü korumak ya da öğrenmek için herhangi bir çaba sarfediyor musun?	
q) Kimliğinin/Kültürünün değer gördüğünü düşünüyor musun?	
r) Ekleme istediğiniz bir husus var mı?	

Not:

.....
.....

EK-2 Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları için Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Formu

Merhaba

Ben Hasan Kalyoncu Üniversitesi (Gaziantep) Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler doktora öğrencisi Tunahan AKDAŞ. Bu çalışmaya katılarak uzun süreli mültecilik bağlamında Türkiye’de yaşamaya başlayan sığınmacılardan sonra yaşadığınız deneyimlerinizi benimle paylaştığınız için teşekkür ederim. Bu çalışma Hasan Kalyoncu Üniversitesi (Gaziantep) Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında sunulacak bir doktora tezi kapsamında yürütülmektedir. Bana ... mail adresinden ulaşabilirsiniz.

Çalışma kapsamında Türkiye’ye göç eden sığınmacılara karşı tutumunuzu, buradaki ikametleri boyunca yaşadığınız deneyimleri, bu deneyimlerin kimlik ve entegrasyon süreçlerine etkisini öğrenmeyi ve yeni bir toplulukla bir arada yaşamaya başlayan yerel halkın uzun bir dönemi kapsayan bu süreç içerisinde yaşadığı deneyimlerin kimlik gelişimleri ile bu yeni topluluğun entegrasyonları konularında ilk elden bilgi sahibi olmayı amaçlamaktayım. Yürüttüğüm bu çalışma ile uzun süreli mültecilik bağlamında hem yerel halk hem de mültecilerde kimlik ve entegrasyon bağlamında meydana gelen değişimleri ve bunların birbirine etkisi olup olmadığını ortaya koymaya çalışacağım.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmanız size herhangi bir ekstra fayda sağlamayacağı gibi, katılmamanız da hiçbir şekilde olumsuz durum oluşturmayacaktır. Ancak çalışmaya katılarak yerel halkın kimlik ve entegrasyon konularında genel durumlarının ortaya konulmasına, mevcut durumun daha iyi anlaşılmasına ve elde edilecek verilerle bu durumun iyileştirmesine katkı sağlayacak önerilerin sunulmasına yardımcı olabilirsiniz.

Eğer çalışmaya katılmaya gönüllü olursanız kimliğiniz gizli tutulacak ve bu görüşmelerde vereceğiniz cevaplar çalışmanın parçası olmayan kişilerle paylaşılmayacaktır. Görüşmede size yöneltilen soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Görüşmelerde vereceğiniz cevaplarda olabildiğince samimi olmanızı rica ederim. Zira, bu konudaki samimiyetiniz çalışmanın amacına daha kolay ulaşılmasını sağlayacaktır. Çalışma sürecinde istediğiniz zaman, isterseniz hiçbir açıklama yapmadan görüşmeyi bitirebilir ve/veya görüşmenin çalışmaya dahil edilmemesini isteyebilirsiniz. Görüşme sırasında sorulacak sorulardan cevaplamak istemediğiniz olursa lütfen bana bildirin. Bu durumda bu soruya cevap vermeniz de ısrar edilmeyecek ve başka soruya geçilecektir.

Görüşme yaklaşık 40 dakika sürecektir. Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olursa, görüşme boyunca çekinmeden sorabilir ya da sorularınızı iletişim adresimden daha sonra da ulaşabilirsiniz.

- 4- Herhangi bir sorunuz var mı?
- 5- Çalışmaya katılmayı ister misiniz?
- 6- Verilerin daha güvenilir olması için herhangi bir bilgiyi atlamamak adına görüşmeyi kayıt altına almam da bir sakınca var mı? (görüşmelerin kayıtlarını çalışmanın paydaşı olmayan kimseyle paylaşmayacağımı hatırlamanızı isterim.)

Bilgilendirildim

Görüşme No:
Görüşme Tarihi:
Görüşme Saati:
Görüşme Yeri:
Görüşmeci Cinsiyeti:
Görüşmeci Yaşı:
Görüşmeci Kodu:

s) Kendini tanıtır mısın?	
t) Mülteciler ülkemize ilk gelidği dönemde nasıl hissettin) Neler yaşadın ?	
u) Geldiklerinden bu yana neler değişti?	
v) Mültecilerin barınması konusunda ne düşünüyorsun?	
w) Mültecilerin eğitimi konusunda ne düşünüyorsun?	
x) Mültecilerin çalışması konusunda ne düşünüyorsun?	
y) Mültecilerin sağlık hizmetlerinden yararlanabildiğini düşünüyor musun?	
z) Mültecilerin kamusal hizmetlerden yararlanabildiğini düşünüyor musun?	
aa) Mülteci hakları ile ilgili bilgiye sahip misiniz?	
bb) Mültecilerle ilişkileriniz nasıl?	
cc) Mültecilerle bir arada yaşamaktan mutlu musun	
dd) Kendini güvende hissediyor musun?	
ee) Kendini nasıl tanımlarsın? (Müslüman, Türk, Kürt, Arap, vs)	
ff) Kendini tanımlama şeklin senin için ne kadar önemli?	
gg) Kimliğini/kültürünü korumak ya da öğrenmek için herhangi bir çaba sarfediyor musun?	
hh) Kimliğinin/Kültürünün değer gördüğünü düşünüyor musun?	
ii) Ekleme istediğiniz bir husus var mı?	

Not:

.....
.....

مرحباً

أنا طالب دكتوراه في جامعة حسن كاليونجو (غازي عنتاب) طالب في العلوم السياسية والعلاقات الدولية توناهان أك داش. اشكركم لمشاركتكم معي تجربتكم التي مررتم بها في تركيا كالأجنيين على المدى الطويل. أجريت هذه الدراسة في نطاق أطروحة الدكتوراه التي ستقدم في جامعة حسن كاليونجو (غازي عنتاب) قسم العلوم السياسية والعلاقات الدولية. يمكنك التواصل معي على

الدراسة عبارة عن قصت هجرتك إلى تركيا، والتجارب التي مررت بها أثناء إقامتك هنا، وأهدف إلى معرفة هوية هذه التجربة وأثار عملية الاندماج في هذا السياق، أهدف إلى الحصول على معلومات مباشرة حول تطوير الهوية ودمج تجارب اللاجئين، الذين بدأوا العيش في بيئة ومجتمع مختلفين عن سكنهم السابق، خلال هذه الفترة الطويلة. من خلال هذه الدراسة، سأحاول الكشف عن التغييرات في الهوية والاندماج في كل من السكان المحليين واللاجئين في سياق وضع اللاجئ طويل الأجل وما إذا كانت تؤثر على بعضها البعض.

المشاركة في هذه الدراسة تطوعية تمامًا. لن توفر لك المشاركة في الدراسة أي فائدة إضافية، ولن يؤدي عدم مشاركتك إلى خلق موقف سلبي بأي شكل من الأشكال. ومع ذلك، المشاركة في عمل طالبي اللجوء في تركيا قضايا الهوية والاندماج لطرح حالتهم إلى العامة، مع البيانات لفهم الوضع الحالي بشكل أفضل يمكنك المساعدة في الاقتراحات التي تساهم في تحسين هذا الوضع.

إذا تطوعت للمشاركة في الدراسة، فسيتم الحفاظ على سرية هويتك ولن يتم مشاركة إجاباتك في هذه المقابلات مع أشخاص ليسوا جزءاً من الدراسة. لا توجد إجابات صحيحة أو خاطئة على الأسئلة التي ستطرح عليك أثناء المقابلة. أرغب في أن تكون صادقاً قدر الإمكان مع إجاباتك أثناء المقابلات. لأن إخلاصك في هذا الأمر سيجعل من السهل الوصول إلى الغرض من الدراسة. أثناء عملية الدراسة، يمكنك إنهاء المقابلة في أي وقت دون أي تفسير و / أو طلب استبعاد المقابلة من الدراسة. يرجى إعلامي إذا كنت لا ترغب في الإجابة على أي أسئلة سيتم طرحها أثناء المقابلة. في هذه الحالة لن تصر على إجابة هذا السؤال وستنتقل إلى سؤال آخر.

ستستغرق المقابلة حوالي ساعة واحدة. إذا كان لديك أي أسئلة حول الدراسة، يمكنك طرحها دون تردد أثناء المقابلة أو إرسال أسئلتك على عنوان الاتصال الخاص بي لاحقاً.

- 1- هل لديك أسئلة؟
- 2- هل تود المشاركة في الدراسة؟
- 3- هل من المقبول تسجيل المقابلة من أجل عدم تخطي أي معلومات من أجل جعل البيانات أكثر موثوقية؟ (تذكر أنني لن أشارك تسجيلات المقابلات مع أي شخص ليس من أصحاب المصلحة في الدراسة.)

تم إبلاغي

رقم المقابلة:

تاريخ المقابلة:

وقت المقابلة:

مكان الالتقاء:

جنس الملتقي:

عمر الملتقي:

كود الملتقي:

أ) هل يمكنك تقديم نفسك؟	
ب) هل لك أن تخبرنا قصة هجرتك إلى تركيا؟	
ج) هل يمكنك شرح حالة السكن؟	
د) هل يمكن أن نخبرنا عن خلفيتك التعليمية؟	
هـ) ما هو مستوى مهاراتك اللغوية؟	
و) ماذا تفعل؟	
ز) هل تستخدم الخدمات الصحية؟	
ح) هل يمكنك استخدام الخدمات العامة؟	
ط) هل تعرف حقوقك أو قوانينك أو سبل الوصول الى حقوقك الخاصة بك؟	
ي) كيف هي علاقاتك مع مجتمعك؟	
ك) كيف هي علاقاتك مع المجتمع المحلي؟	
ل) هل تشعر بالسعادة في تركيا؟	
م) هل تشعر بالأمان في تركيا؟	
ن) كيف تصف نفسك؟ (مسلم، سوري، عربي، تركماني، إلخ.)	
س) ما مدى أهمية الطريقة التي تصف بها نفسك؟	
ع) هل تبذل أي جهد لحماية أو التعرف على هويتك / ثقافتك؟	
س) هل تعتقد أن هويتك / ثقافتك تحظى بالتقدير؟	
ص) هل هناك أي شيء تود إضافته؟	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Tunahan AKDAŞ
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı

EĞİTİM

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	: İnönü Üniversitesi/İngilizce Öğretmenliği	2004
Yüksek Lisans	: Çağ Üniversitesi/Kamu Hukuku	2017
Doktora	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi / Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	2024

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2004-2015	Milli Eğitim Bakanlığı	Öğretmen
2015-	Milli Eğitim Bakanlığı	Okul Müdürü

UZMANLIK ALANI

Eğitim Bilimleri
Eğitim Yönetimi
Kamu Yönetimi
Siyaset Bilimi
Uluslararası İlişkiler

YABANCI DİLLER

İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

-

YAYINLAR

- Akdaş, T. (2017). Migration as a security issue: A research from the perspective of the International Migration Law and Turkish Legislation on Migration. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Akdaş, T., Kara, K., Yavuz, S., Tutsoy, İ., Sarıtekin, A., & Çiftçi, H. (2023). Öğretmenlerin kariyer basamakları: Karşılaştırmalı bir giriş. Türk Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4(1), 12-22.